34
К 97

КЫРГЫЗ ССРинин ГРАЖДАНДЫК КОДЕКСИ

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС КИРГИЗСКОЙ ССР

ФРУНЗЕ 1986

КЫРГЫЗ ССРинин ГРАЖДАНДЫК КОДЕКСИ

(1986-жылдын 30-июнуна чейин киргизилген өзгөртүүлөрү жана толуктоолору менен)

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС КИРГИЗСКОЙ ССР

(С изменениями и дополнениями на 30 июня 1986 года)

Фрунзе «Кыргызстан» 1986

34
К 97 67.99(2 Ки)3
К 97

К 97 Кыргыз ССРинин Граждандык кодекси (1986-ж. 30-июнуна чейин киргизилген өзгөртүүлөрү ж-а толуктоолору м-н). — Ф.: Кыргызстан, 1986. —392 бет.

К $\frac{1203050000-277}{М 451 (17)-86}$ ББК 67.99(2 Ки)

935-
587936

Центральная ... библиотека Академии наук Кирг. ССР

Бардык өлкөлөрдүн пролетарлары, бириккиле!

КЫРГЫЗ ССРинин ГРАЖДАНДЫК КОДЕКСИ

(1986-жылдын 30-июнуна чейин киргизилген өзгөртүүлөрү жана толуктоолору менен)

ҚЫРГЫЗ СОВЕТТИК СОЦИАЛИСТТИК РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЗАКОНУ

ҚЫРГЫЗ ССРнин ГРАЖДАНДЫҚ ҚОДЕКСИН БЕКИТҮҮ ЖӨНҮНДӨ

Қыргыз Советтик Социалисттик Республикасынын Жогорку Совети токтом кылат:

1-статья. Қыргыз Советтик Социалисттик Республикасынын Граждандык кодекси бекитилсин жана ал 1965-жылдын 1-январынан тартып колдонулсун.

2-статья. Қыргыз ССРинин Граждандык кодексин колдонуу тартиптерин белгилөө жана Қыргыз ССРинин закондорун ушул Қодекске ылайык келтирүү Қыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумуна тапшырылсын.

Қыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун Председатели

Қыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун Секретары

Фрунзе шаары
1964-жыл 30-июль

жана тышкы экономикалык иш-аракеттин башка түрлөрүн жөнгө салуучу ССР Союзунун атайын закондору жана ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин жалпы граждандык закондору менен аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

4-статья. Граждандык укуктардын жана милдеттердин келип чыгышынын негиздери

Граждандык укуктар жана милдеттер ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган негиздерден, ошондой эле закондо каралбаса да, бирок граждандык закондордун жалпы башталышынын күчүнө жана маанисине жараша граждандык укуктарды жана милдеттерди пайда кылышкан граждандардын жана уюмдардын аракеттеринен да келип чыгат.

Мына ушуга ылайык граждандык укуктар жана милдеттер төмөндөгүлөрдөн келип чыгышат:

закон тарабынан каралган бүтүмдөрдөн, ошондой эле закондо каралбаса да, бирок ага каршы келбеген бүтүмдөрдөн;

административдик актылардан, анын ичинде — мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдар үчүн пландаштыруу актыларынан;

жаңы ачуулардын, ойлоп чыгаруулардын, рационализатордук сунуштардын, илимдин, адабияттын жана искусствонун чыгармаларын түзүүнүн натыйжаларынан;

бөлөк кишиге зыян келтирүүнүн натыйжасында, ошондой эле жетишерлик негиздери жок эле башка жактын каражаттарынын эсебинен мүлктөрдү алуунун же сактап калуунун натыйжасында;

граждандардын жана уюмдардын башка аракеттеринин натыйжасында;

граждандык укуктун келип чыгышын закон байланыштыруучу окуялардын натыйжасында.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

5-статья. Граждандык укуктарды ишке ашыруу жана милдеттерди аткаруу

Коммунизмдин курулушунун мезгилиндеги социалисттик коомдо өзүнүн белгиленишине карама-каршы болуп ишке ашырылып жаткан учурлардан тышкаркы граждандык укуктар закон тарабынан корголот.

Граждандар жана уюмдар укуктарын ишке ашырган жана милдеттерин аткарган кездерде закондорду сактоого, коммунизмди куруп жаткан коомдун социалисттик коомдук турмушунун эрежелерин жана моралдык принциптерин урматтоолору тийиш.

6-статья. Граждандык укуктарды коргоо

Граждандык укуктарды жактоо сот, арбитраж же третей соту тарабынан белгиленген тартипте төмөндөгүдөй жолдор менен ишке ашырылат:

бул укуктарды таануу жолу менен;

укуктун бузулушуна чейинки болгон абалдарды калыбына келтирүү жана укуктарды бузуучу аракеттерге жол бербөө менен;

милдеттерин натуралай аткарууга карата өкүм кылуу жолу менен;

укук мамилелерин токтотуу же өзгөртүү жолу менен;

укук бузган адамдан, келтирген зыяндарын, ал эми закон же договор тарабынан каралган учурларда — неустойка (штраф, пеня) төлөтүп алуу жолу менен;

ошондой эле закон тарабынан каралган башка жолдор менен.

Граждандык укуктарды ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленген учурларда жана тартипте жактоо, ошондой эле жолдоштук соттор, профсоюздук жана башка коомдук уюмдар тарабынан да ишке ашырылат.

Закон тарабынан өзгөчө каралган учурларда, граждандык укуктарды жактоо административдик тартипте ишке ашырылат.

Уюмдардын ортосундагы мамилелерден келип чыгуучу доону койгонго чейин талап коюу милдеттүү. Бул эрежеден алып таштоо ССР Союзунун закону тарабынан белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

7-статья. Ар-намысты жана кадыр-баркты коргоо

Гражданин же уюм алардын ар-намысын жана кадыр-баркын жаманатты кылуучу маалыматтарды, эгерде мындай маалыматтарды жайылткандар алардын чындык экендигин далилдей алышпаса, сот боюнча төгүнгө чыгарууну талап кылууга укуктуу.

Эгерде граждандын ар-намысын жана кадыр-баркын булгоочу маалыматтар басма сөздө жайылтылса, алар, чындыкка ылайык келбей калган учурда, басма сөздө жокко чыгарылууга тийиш. Эгерде чындыкка ылайык келбеген, граждандын ар-намысын жана кадыр-баркын булгоочу маалыматтар уюмдан чыккан документте көрсөтүлсө, мындай документ алмаштырылууга тийиш. Жокко чыгаруунун тартиби башка учурларда сот тарабынан белгиленет.

Эгерде соттун чечими аткарылбаса, сот ал чечимди бузуучуга мамлекеттин доходуна төлөтүп алынуучу штраф салууга укуктуу. Штраф Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодексинде белгиленген өлчөмдө жана тартипте төлөтүлүп алынат. Штрафтарды төлөп берүү бузуучуну соттун чечиминде каралган аракетти аткаруу милдетинен бошотпойт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

8-статья. **Кыргыз ССРинде башка союздук республикалардын граждандык закондорун колдонуу**

Башка союздук республикалардын граждандык закондору Кыргыз ССРинде төмөндөгү эрежелерге ылайык колдонулат:

1) менчик укуктарынан келип чыгуучу мамилелерге карата, мүлк турган жердеги закон колдонулат;

2) бүтүм жасашкан учурдагы укукка жөндөмдүүлүк жана аракет жөндөмдүүлүк бүтүм жасалган жердеги закон боюнча аныкталат;

3) бүтүмдүн формасына карата бүтүм жасалган жердеги закон колдонулат; бүтүм жасалган жердеги закон, эгерде закон же жактардын келишими тарабынан башкача каралбаган болсо, бүтүмдөн келип чыгуучу милдеттенмелерге да колдонулат;

4) зыян келтирүүдөн келип чыккан милдеттенмелерге карата, талаштын каралган жериндеги закон, ал эми жабырлануучунун өтүнүчү боюнча — зыян келтирилген жердеги закон колдонулат;

5) мураска ээ болуу боюнча мамилелерге карата мурас ачылган жердеги закон колдонулат;

6) доонун эскирүү мөөнөтүнүн маселелери, бул мамиле кайсы союздук республиканын закондору менен жөнгө салынса, ошол боюнча чечилет.

2-глава

ЖАКТАР

1. ГРАЖДАНДАР

9-статья. **Граждандардын укук жөндөмдүүлүгү**

Граждандык укукка жана милдетке ээ болууга жөндөмдүүлүгү (граждандык укукка жөндөмдүүлүк) Кыргыз ССРинин жана башка союздук республикалардын бардык граждандары үчүн тең таанылат.

Граждандын укук жөндөмдүүлүгү анын туулган убагынан тартып келип чыгат жана өлүмү менен токтотулат.

10-статья. **Граждандардын укук жөндөмдүүлүгүнүн мазмуну**

Граждандар законго ылайык өздүк менчигинде мүлк күтүшү, турак жай имараттарынын жана башка мүлктөрдөн пайдаланышы, мураска ээ болушу жана мүлктөрдү мураска калтырышы, кылган кесибинин түрүн жана жашай турган жерин тандап алышы мүмкүн, илимдин, адабияттын жана искусствонун, жаңы ачуулардын, ойлоп чыгаруулардын, рационализатордук сунуштардын өнөр жайлык үлгүнүн авторлук укугуна ээ болушу, ошондой эле башка мүлктүк жана өздүк мүлктүк эмес укуктарга ээ болушу мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

11-статья. **Граждандардын аракет жөндөмдүүлүгү**

Өздөрүнүн аракеттери менен граждандык укуктарга ээ болууга жана өзү үчүн граждандык милдеттерди түзүүгө (граждандык аракет жөндөмдүүлүгүн) толук көлөмдө граждандын жашы жеткенде, атап айтканда, он сегиз жашка жеткенде келип чыгат.

Эгерде закон тарабынан никеликке он сегиз жашка жеткенге чейин турууга жол берилген учурда, он сегиз жашка жетпеген граждандын, никеликке турган убактан тартып толук көлөмдө аракет жөндөмдүүлүгүнө ээ болот.

12-статья. **Граждандардын укук жөндөмдүүлүгүн жана аракет жөндөмдүүлүгүн чектөөлөргө жол берилбестиги**

Закон тарабынан каралган учурдан жана тартиптен тышкары, эч кимдин укук жөндөмдүүлүгү жана аракет

жөндөмдүүлүгү чектелиши тийиш эмес. Укук жөндөмдүүлүктү же аракет жөндөмдүүлүктү чектөөгө карата багытталган бүтүмдөр анык эмес.

13-статья. **Он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендердин аракет жөндөмдүүлүгү**

Он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендер бүтүмдөрүн ата-энелеринин, бала кылып алгандардын же попечителдердин макулдугу менен жасашат.

Бирок, өз алдынча тиричиликтин майда бүтүмдөрүн жасоого, өзүнүн эмгек акысын же стипендиясын өз билгенинче жумшоого, автордук жана ойлоп чыгарууларга, рационализатордук сунуштарына жана өнөр жай үлгүлөрүнө укуктарын ишке ашырууга алар укуктуу.

Жетишерлик негиздер болгон кезде опека жана попечитель органы өзүнүн демилгеси боюнча же коомдук уюмдардын же кызыкчылыгы бар жактардын өтүнүчү боюнча он бештен он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендерди, өзүнүн эмгек акысын же стипендиясын өз алдынча жумшоого укугун чектеп же ажыратып коё алат.

Он бештен он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендердин кредиттик мекемелерге акча салып коюу жана аларды өз эркинче жумшоо укугу ССР Союзунун закондору менен белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

14-статья. **Он беш жашка чейинки жашы жетпегендердин аракет жөндөмдүүлүгү**

Он беш жашка чыкпаган жашы жетпегендер үчүн бүтүмдөрүн алардын атынан ата-энелери, бала кылып алгандар же опекундар жасашат.

Он беш жашка чейинки жашы жетпегендер тиричиликтин майда бүтүмдөрүн өз алдынча жасоого укуктуу.

Он беш жашка чейинки жашы жетпегендердин кредиттик мекемелерге акча салып коюу жана аларды өз эркинче жумшоо укугу ССР Союзунун закондору менен белгиленет.

15-статья. **Спирттик ичимдиктерди же наркотикалык заттарды кыянаттык менен пайдаланган граждандардын аракет жөндөмдүүлүгүн чектөө**

Спирттик ичимдиктерди же наркотикалык заттарды кыянаттык менен пайдалангандыктын натыйжасында өзүнүн үй-бүлөсүн материалдык оор абалга койгон граждании, аракет жөндөмдүүлүгүнөн Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодексинде белгиленген тартипте, сот тарабынан чектелиши мүмкүн. Ага попечителдик белгиленет.

Ал, тиричиликтеги майда бүтүмдөрдөн тышкары, мүлкүн жумшоо боюнча бүтүмдөрдү түзүүнү, ошондой эле эмгек акысын, пенсиясын же доходдордун башка түрлөрүн алууну жана аларды жумшоону попечителдин макулдугу менен гана жүргүзө алат.

Гражданин спирттик ичимдиктерди же наркотикалык заттарды кыянаттык менен пайдаланганын койгон кезде сот анын аракет жөндөмдүүлүгүн чектөөнү алып таштайт. Соттун чечиминин негизинде ага болгон попечителдик алынып ташталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

16-статья. **Гражданинди аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таануу**

Жин оорулуу же кем акыл болгондуктун натыйжасында өз аракеттеринин маанисине түшүнө албаган же өз аракеттерин башкара албаган гражданин Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодексинде белгиленген тартипте сот тарабынан аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таанылышы мүмкүн. Ага опека белгиленет.

Аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таанылган жин оорулуунун же кем акылдын атынан бүтүмдөрдү анын опекундары жасайт.

Аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таанылган гражданиндин айыгып кеткен же саламаттыгы бир кыйла жакшырган учурда, сот аны аракетке жөндөмдүү деп таанышт. Соттун чечиминин негизинде ага карата белгиленген опека алынып ташталат.

17-статья. **Турган жери (жашаган жери)**

Турган жер болуп гражданин туруктуу же көбүрөөк убакыт турган жери таанылат.

Он беш жашка чейинки жашы жетпегендердин же опекада болгон граждандардын турган жери болуп, алардын ата-энелеринин, бала кылып алгандардын же опекундардын турган жери таанылат.

18-статья. **Гражданинди дайынсыз жок болду деп таануу**

Эгерде бир жылдын ичинде гражданиндин туруктуу

жашаган жеринде, анын кайсы жерде жүргөндүгү жөнүндө маалымат жок болсо, сот тартибинде граждании дайынсыз жок болду деп таанылышы мүмкүн.

Дайыны жок болгон адам жөнүндө акыркы маалымат алынган күндү аныктоо мүмкүн болбогон кезде, дайынсыз жок болгон күндүн башталышы болуп, дайыны жок болгон адам жөнүндө акыркы кабар алынган айдан кийинки айдын биринчи числосу, ал эми ал айды аныктоо мүмкүн болбогон кезде — кийинки жылдын биринчи январы болуп эсептелет.

19-статья. **Дайынсыз жок болгондун мүлкүн коргоо**

Дайынсыз жок болду деп таанылган граждандин мүлкүнө, соттун чечиминин негизинде опека белгиленет. Бул мүлктөн, дайынсыз жок болгон адам закон боюнча багууга милдеттүү болгон граждандарды багууга берилет жана дайынсыз жок болгон адамдын башка милдеттенмелери боюнча карыздары да төлөнөт.

Кызыкчылыгы бар адамдардын арыздары боюнча опека жана попечитель органы дайыны жок болгон граждандин мүлкүн коргоо үчүн, ошондой эле анын мүлкүн башкаруу үчүн анын турган орду жөнүндө акыркы кабарларды алган күндөн тартып бир жыл өткөнгө чейин да опекун дайындашы мүмкүн.

20-статья. **Дайынсыз жок болгон деп таануу жөнүндөгү чечимди бузуу**

Дайынсыз жок болгон деп таанылган граждании келген же турган жери табылган учурда, сот аны дайынсыз жок болгон деп таануу жөнүндөгү чечимин бузат. Соттун чечиминин негизинде ал граждандин мүлкүнө болгон опека алынып ташталат.

21-статья. **Граждандин өлдү деп жарыялоо**

Эгерде граждандин туруктуу жашаган жеринде анын кайда жүргөндүгү жөнүндө үч жыл бою кабар болбосо, ал эми ал өлүм коркунучу болгон жагдайда же болбосо белгилүү бир кокустук кырсыктан каза болгон деп болжолдоого негиз берүүчү кырдаалдарда алты ай бою дайынсыз жок болуп кетсе, аны өлдү деп сот аркылуу жарыялоого мүмкүн.

Согуштук аракеттерге байланыштуу дайынсыз жок болгон аскер кызматчылары же башка граждании, соттук тартипте, согуш аракеттеринин бүткөн күнүнөн тартып эки жыл өткөндөн кийин гана өлдү деп жарыяланышы мүмкүн.

Өлдү деп жарыяланган граждандин өлгөн күнү болуп, аны өлдү деп жарыялагандыгы жөнүндө соттун чечиминин закондуу күчүнө кирген күн эсептелет. Өлүм коркунучу болгон же анын өлүмүн белгилүү бир кокустуктан болгон кырсыктан болду деп болжолдоого негиз берүүчү кырдаалдарда дайынсыз жок болгон граждандин өлдү деп жарыялаган учурда, сот бул граждандин өлгөн күнү деп анын өлүмүнүн болжолдуу күнүн таанышы мүмкүн.

22-статья. **Өлдү деп жарыяланган граждандин келишинин натыйжалары**

Өлдү деп жарыяланган граждании келген же турган жери табылган учурда, тиешелүү болгон чечим сот тарабынан бузулат.

Граждании өзүнүн кайсы убакта келгендигине карабастан, граждандин өлдү деп жарыялагандан кийин акы төлөнбөстөн мүлкү өткөн ар кандай жактардан сакталып калынган мүлкүн кайтарып берүүнү талап кыла алат.

Өлдү деп жарыяланган граждандин мүлкү, акы төлөнүүчү бүтүмдөр боюнча өткөрүп алган жактар, эгерде өлдү деп жарыяланган граждандин тирүү экендигин билип туруп алардын мүлктү алгандыгы далилденсе, ошол мүлкүн ага кайтарып берүүгө милдеттүү.

Эгерде өлдү деп жарыялангандын мүлкү мураска ээ болуу укугу боюнча мамлекетке өтүп, сатылып кеткен болсо, анда граждандин өлдү деп жарыялагандыгы жөнүндөгү чечим бузулгандан кийин, мүлктү сатканда алынган сумма ага кайтарылып берилет.

2. ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАР

23-статья. **Юридикалык жакты түшүнүү**

Обочо турган мүлктөргө ээ болгон, өз атынан мүлктүк жана өздүк мүлктүк эмес укуктарды ээлей ала турган жана милдеттерди аткаруучу, сотто, арбитражда же третей сотунда доогер жана жоопкер болушу мүмкүн болгон уюмдар юридикалык жактар деп таанылат.

24-статья. **Юридикалык жактардын түрлөрү**

Юридикалык жактар болуп төмөндөгүлөр саналат:

чарбалык расчетто турган, аларга бекитилип берилген негизги жана оборот каражаттары жана өз алдынча балансы болгон мамлекеттик ишканалар жана мамлекеттик башка уюмдар;

Центральная научная БИБЛИОТЕКА Академии наук Кирг. ССР 587936

мамлекеттик бюджетте турган жана өз алдынча сметасы болгон, жетекчилери кредиттерди бөлүштүрүү (закон тарабынан белгиленген алып таштоолордон тышкары) укуктарынан пайдаланышкан мекемелер жана мамлекеттик башка уюмдар;

башка булактардын эсебинен финансылануучу жана өз алдынча сметасы жана өз алдынча балансы болгон мамлекеттик уюмдар;

колхоздор, колхоз аралык жана башка кооперативдик уюмдар жана алардын бирикмелери, башка коомдук уюмдар, ошондой эле ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган учурларда, обочо турган мүлктөрү жана өз алдынча балансы болгон бул уюмдардын ишканалары менен мекемелери жана алардын бирикмелери;

мамлекеттик-колхоздук жана мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдар;

ССР Союзунун закондорунда каралган учурларда башка уюмдар.

Мамлекеттик бюджетте турган, ушул статьяда көрсөтүлгөн мекемелер жана мамлекеттик башка уюмдар, ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган учурларда, тийиштүүлүгүнө жараша ССР Союзунун же Кыргыз ССРинин атынан аракет кылышат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

25-статья. Юридикалык жактын уставы (жобосу)

Юридикалык жак уставдын (жобонун) негизинде аракет кылат. Мамлекеттик бюджетте турган мекемелер жана мамлекеттик башка уюмдар, ал эми ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган учурларда, ошондой эле башка уюмдар да ошол түрдөгү уюмдар жөнүндөгү жалпы жоболордун негизинде аракет кыла алышат.

26-статья. Юридикалык жактын укук жөндөмдүүлүгү

Юридикалык жак анын иш-аракеттеринин белгиленген максаттарына ылайык граждандык укук жөндөмдүүлүгүнө ээ болот.

Юридикалык жактардын укук жөндөмдүүлүгү алардын уставы жана жобосу бекитилген убагынан тартып келип чыгат, ал эми алар ошол түрдөгү уюмдар жөнүндөгү жалпы жоболордун негизинде аракет кыла турган учурларда — компетенттүү органдардын аларды түзүү жөнүндө токтом кабыл алган учурунан тартып келип

чыгат. Эгерде устав катталууга тийиш болсо, юридикалык жактардын укукка жөндөмдүүлүгү ошол катталган учурдан тартып келип чыгат.

27-статья. Юридикалык жактын түзүлүшү

Юридикалык жактар ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленген тартипте түзүлүшөт, ал эми түзүлүш тартиптери закон тарабынан белгиленбеген коомдук уюмдар болсо — алардын уставдары менен каралган тартипте түзүлөт.

28-статья. Юридикалык жактын органдары

Юридикалык жак, закон же устав (жобо) боюнча аларга берилген укуктардын чектеринде аракет кылуучу, өзүнүн органдары аркылуу граждандык укуктарга ээ болот жана өзүнө граждандык милдеттенмелерди кабыл алат.

Юридикалык жактардын органдарын дайындоонун же шайлоонун тартиптери устав же жобо менен аныкталат.

29-статья. Юридикалык жактын наамы

Юридикалык жактын өзүнүн наамы болот.

Фирмалык наамдар, өндүрүштүк маркалар жана товардык белгилер менен пайдаланууга байланышкан чарбалык уюмдардын укуктары жана милдеттери ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

30-статья. Юридикалык жактын турган жери

Юридикалык жактын турган жери болуп анын туруктуу иш-аракеттеги органы турган жер эсептелет.

31-статья. Юридикалык жактын филиалдары жана өкүлдүктөрү

Юридикалык жак, ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленген тартипте филиалдарын жана өкүлдүктөрүн ача алат.

Филиалдын же өкүлдүктүн жетекчиси, тиешелүү юридикалык жактан алган ишеним катынын негизинде аракет кылат.

32-статья. Юридикалык жактын өзүнүн милдеттенмелери боюнча жоопкерчилиги

Юридикалык жак өзүнүн милдеттенмелери боюнча өзүнө таандык болгон (өзүнө бекитилип берилген) ССР Союзунун закондоруна жана ушул Кодекстин 99, 102, 105-статьяларына ылайык өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн болгон мүлкү менен жооп берет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

33-статья. **Мамлекеттин жана мамлекеттик уюмдардын жоопкерчиликтерин чектөө**

Мамлекет юридикалык жактардан болуп саналган мамлекеттик уюмдардын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт, ал эми бул уюмдар болсо мамлекеттин милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт.

Мамлекеттик бюджетте турган мекемелердин жана мамлекеттик башка уюмдардын карыздарын төлөөгө карата каражаттар берүүнүн шарттары жана тартиптери, эгерде бул карыз алардын сметаларынын эсебинен төлөнүшү мүмкүн болбосо, ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору менен белгиленет.

34-статья. **Мамлекеттик уюмдардын жана ага баш ийген ишканалардын, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын жана алардын ишканаларынын жоопкерчиликтерин чектөө**

Мамлекеттик уюмдар, юридикалык жактардан болуп саналган жана ага баш ийген ишкананын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт, ал эми бул ишкана, ал баш ийген уюмдун милдеттенмелери боюнча жооп бербейт.

Кооперативдик же башка коомдук уюмдар, юридикалык жак болуп (ушул Кодекстин 24-статьясы) саналган өзүнүн ишканасынын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт, ал эми бул ишкана көрсөтүлгөн уюмдардын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт.

ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору менен каралган учурларда бул эрежеден алып таштоолорго жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

35-статья. **Кооперативдик бирикмелердин жана анын составына кирген кооперативдик уюмдардын жоопкерчиликтерин чектөө**

Кооперативдик бирикме анын составына кирген кооперативдик уюмдардын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт, ошондой эле анын составына кирген кооперативдик уюмдар кооперативдик бирикмелердин милдеттенмелери боюнча, эгерде мындай жоопкерчилик закон же устав тарабынан каралбаган болсо, жооп беришпейт.

36-статья. **Кооперативдик же башка коомдук уюмдардын жана анын мүчөлөрүнүн жоопкерчиликтерин чектөө**

Эгерде кооперативдик уюмдардын айрым түрлөрү үчүн закон же алардын уставдары тарабынан башкача каралбаса, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын мүчөлөрү ошол уюмдун милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт.

Кооперативдик же башка коомдук уюмдар өздөрүнүн мүчөлөрүнүн милдеттенмелери боюнча жооп бербейт.

Кооперативдик уюмдардын мүчөсүнүн пайлык мүчөлүк акысынан өндүрүлүп алынышына, карыздакор уюмдун мүчөлүк составынан чыгып жаткан учурлардан тышкаркы убактарда жол берилбейт.

Эгерде сот тарабынан турак жай-курулуш же дачалык-курулуш кооперативдеринин мүчөсүнүн пайлык взносу эмгексиз тапкан доходдорунун эсебинен же мамлекеттик, кооперативдик, же башка коомдук уюмдардын каражаттарын законсуз пайдалануунун эсебинен төлөнгөн деп табылса, анда пайлык взностун суммасы мамлекеттин доходуна өтөт, же тийиштүү уюмга кайтарылып берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

37-статья. **Колхоз аралык, мамлекеттик-колхоздук же мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдардын жана анын катышуучуларынын жоопкерчиликтерин чектөө**

Колхоз аралык, мамлекеттик-колхоздук жана мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдар өздөрүнүн катышуучуларынын милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт.

Колхоздор, кооперативдик башка, ошондой эле мамлекеттик уюмдар, катышуучулардан болуп саналган колхоз аралык, мамлекеттик-колхоздук же мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдардын милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт.

Колхоз аралык, мамлекеттик-колхоздук же мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдардын тапкан зыяндары уставга (жобого) ылайык анын катышуучуларынын арасында бөлүнүшү мүмкүн.

38-статья. **Юридикалык жактын кыскартылышы**

Юридикалык жак жоюу же кайра уюштуруу (биригүү, бөлүнүү же кошулуу) жолу менен кыскартылат.

Юридикалык жактар биригишкен жана бөлүнүшкөн

кезде мүлктөрү (укугу жана милдеттери) жаңыдан келип чыккан юридикалык жактарга өтөт.

Юридикалык жактын башка бир юридикалык жакка кошулган кезинде анын мүлкү (укугу жана милдеттери) кийинки юридикалык жакка өтөт. Эгерде закон же кайра уюштуруу жөнүндөгү токтом менен башкача каралбаган болсо, өткөрүп берүү балансына кол коюлган күнү мүлк өтөт.

Юридикалык жактарды жоюунун жана кайра уюштуруунун тартиптери ССР Союзунун закондору жана Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен аныкталат.

39-статья. Юридикалык жак болуп саналган мамлекеттик уюмдардын кыскартылышы

Юридикалык жактардан болуп саналган мамлекеттик уюмдарды кыскартуу, алар кимдин чечими боюнча түзүлгөн болсо, ошол орган тарабынан жүргүзүлөт.

40-статья. Кооперативдик, башка коомдук жана мамлекеттик-кооперативдик уюмдардын кыскартылышы

Кооперативдик, ошондой эле мамлекеттик-колхоздук жана мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдар закондо жана уставда (жободо) көрсөтүлгөн негиздер боюнча кыскартылат.

Коомдук уюмдар, алардын уставдарында (жоболорунда) көрсөтүлгөн негиздер боюнча кыскартылат.

Кооперативдик, башка коомдук, мамлекеттик-колхоздук жана башка мамлекеттик-кооперативдик уюмдарды кайра уюштурууларга (бириктирүү, бөлүү, кошуу), алардын мүчөлөрүнүн жалпы чогулуштарынын же уполномочендеринин чогулуштарынын чечими боюнча гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

41-статья. Кооперативдик, башка коомдук же мамлекеттик-кооперативдик уюмдардын жоюлушунан кийин калган мүлктөрдү пайдалануу

Жоюлган кооперативдик же башка коомдук уюмдардын бардык кредиторлорунун талаптарын канааттандыргандан кийин калган мүлк закон тарабынан башкача белгиленбеген болсо, пайлык же кайтарып берүүгө тийиш болгон башка взносторун кайрып берүү үчүн пайдаланылат. Калган бөлүгү жогору турган кооперативдик же коомдук уюмдарга, ал эми алар жок болгон кездерде — тийиштүү мамлекеттик органга өткөрүп берилет.

Жоюлган колхоз аралык, мамлекеттик-колхоздук же мамлекеттик-кооперативдик башка уюмдардын бардык кредиторлорунун талаптарын канааттандыргандан кийин калган мүлк, алардын катышуучуларынын арасында алардын взносторуна пропорционалдуу түрдө бөлүштүрүлөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

3-глава

БҮТҮМДӨР (СДЕЛКАЛАР)

42-статья. Бүтүмдөрдүн түшүнүгү жана түрлөрү

Бүтүмдөр деп граждандар менен уюмдардын граждандык укуктарды же милдеттерди белгилөөгө, өзгөртүүгө же кыскартууга багытталган иш-аракеттери таанылат.

Бүтүмдөр бир тараптуу жана эки же көп тараптуу (договорлор) болушу мүмкүн.

43-статья. Бүтүмдөрдүн формасы

Бүтүмдөр оозеки же жазуу формасында (жөнөкөй же нотариалдык) жасалат.

Закон тарабынан атайын форма белгиленбеген бүтүм, эгерде ал жактын жүрүш-турушунан бүтүмдү жасоого анын эрки билинип турса, ал жасалган деп эсептелет.

ССР Союзунун же Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган учурларда бүтүм жасоого эркин билдирген катары унчукпоо таанылат.

44-статья. Оозеки бүтүмдөр

Эгерде ССР Союзунун же Кыргыз ССРинин закондору менен башкача каралбаган болсо, өзүнүн жасалган кезинде аткарылуучу бүтүмдөр, оозеки жасалышы мүмкүн.

45-статья. Кат жүзүндөгү бүтүмдөр

Кат жүзүндөгү формада жасалышы тийиш болгон бүтүмдөр:

1) ушул Кодекстин 44-статьясында көрсөтүлгөн бүтүмдөрдөн жана бүтүмдөрдүн айрым түрлөрү үчүн ССР Союзунун же Кыргыз ССРинин закондору менен алар үчүн башкача каралгандан тышкары мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын өз ара жана граждандар менен болгон бүтүмдөрү;

2) ушул Кодекстин 44-статьясында көрсөтүлгөн бүтүмдөрдөн жана ССР Союзунун же Кыргыз ССРинин закон-

доруида көрсөтүлгөн башка бүтүмдөрдөн тышкаркы граждандардын жүз сомдон жогорку суммадагы өз ара бүтүмдөрү;

3) кат жүзүндөгү форманы сактоону закон талап кылган граждандардын өз ара башка бүтүмдөрү.

Уюмдардын өз арасындагы же болбосо уюм менен граждандардын арасындагы бүтүмдөр жазуу формасында болбой жасалган учурларда, товар акысын же болбосо кызмат акысын төлөгөн уюм экинчи тараптан анын акча алганын жана акча алуу негиздерин күбөлөндүрө турган кат жүзүндөгү документ алууга тийиш.

Кат жүзүндөгү бүтүмдөр, аларды жасашкан жактар тарабынан кол коюлган болууга тийиш.

Эгерде граждании денесинин (физический) кемчилдигинин, оорулуулугунун натыйжасында же кандайдыр бир себептер боюнча өз колу менен кол коё албаса, анда анын тапшыруусу боюнча бүтүмгө башка граждании кол коё алат. Бүтүм жасап жаткан кишинин бүтүмгө өз колун коё албаган себептерин көрсөтүү менен кол койгон адамдын колу бүтүм жасап жаткан граждании иштеген же окуган уюм, же ал жашап турган жериндеги турак жай-эксплуатациялоо уюму же ал дарыланып жаткан стационардык дарылоо мекемесинин администрациясы же нотариалдык орган тарабынан күбөлөндүрүлүшү тийиш.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 18-майдагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

46-статья. Бүтүмдөрдүн формаларын сактабоонун натыйжалары

Закон тарабынан талап кылынган бүтүмдөрдүн формаларын сактабоо закондо түздөн-түз көрсөтүлгөн учурда гана бүтүмдөрдүн анык эместигине алып барат.

Тышкы соода бүтүмдөрүнүн формаларын жана аларга кол коюунун тартиптерин (ушул Кодекстин 578-статьясы) сактабоо бүтүмдөрдүн анык эместигине алып барат.

47-статья. Жөнөкөй кат жүзүндөгү формасын сактабоонун натыйжалары

Закон тарабынан талап кылынган бүтүмдөрдүн жөнөкөй кат жүзүндөгү формасын (ушул Кодекстин 45-статьясы) сактабоо, талаш болгон учурда, жактарды бүтүмдөрдүн болушун күбөлөрдүн көрсөтүүлөрүнө негиздөө укуктарынан ажыратат, ал эми закондо түздөн-түз көрсөтүлгөн учурларда бүтүмдөрдүн анык эместигине жана ушул Кодекстин 49-статьясынын экинчи бөлүгүндө каралган натыйжаларга алып барат.

48-статья. Нотариалдык формалардын милдеттүүлүгү жана аны сактабоонун натыйжалары

Бүтүмдөрдүн нотариалдык күбөлөнүшү закондо көрсөтүлгөн учурларда гана милдеттүү болот. Бул учурларда нотариалдык формаларды сактабоо бүтүмдөрдүн анык эместигине жана ушул Кодекстин 49-статьясынын экинчи бөлүгүндө каралган натыйжаларга алып барат.

Эгерде нотариалдык күбөлөндүрүүнү талап кылган бүтүмдү жактардын бири толук же бир бөлүгүн аткарган болсо, ал эми экинчи жак бүтүмдү нотариалдык күбөлөштү аткаруудан баш тартып жатса, сот бүтүмдү аткарган жактын талабы боюнча, бул бүтүмдүн законго каршы эч нерсеси жок болгон шарттарда гана бүтүмдү анык деп таанууга укуктуу. Бул учурда бүтүмдүн нотариалдык күбөлөндүрүлүшү талап кылынбайт.

49-статья. Закондордун талаптарына ылайык келбөөчү бүтүмдөрдүн анык эместиги

Закондун талаптарына ылайык келбеген бүтүм анык эмес болот.

Анык эмес бүтүм боюнча жактардын ар бири экинчи жакка бүтүм боюнча алгандарынын бардыгын кайра кайтарып берүүгө, ал эми алгандарын натуралай кайтарып берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон кезде, эгерде закондо анык эмес бүтүмдүн башкача натыйжалары каралбаса, анын турган наркын акчалай төлөп берүүгө милдеттүү.

50-статья. Социалисттик мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыктарына каршы келген максатта жасалган бүтүмдөрдүн анык эместиги

Эгерде бүтүм социалисттик мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыктарына каршы келген максатта билип туруп жасалса, анда эки тараптын тең карасанатайлык оюу болгон кезде бүтүмдү эки тарап тең аткарышкан учурда — бүтүм боюнча алардын алгандарынын бардыгы мамлекеттин доходуна өндүрүлүп алынат, ал эми бүтүмдү бир тарап гана аткарган кезде экинчи тараптан, анын алгандарынын бардыгы жана биринчи тарапка алгандары үчүн төлөөгө тийиштүү болгондорунун бардыгы мамлекеттин доходуна өндүрүлүп алынат; карасанатайлык ой тараптардын биринде гана болгон кезде, бүтүм боюнча анын алгандарынын бардыгы экинчи тарапка кайра кайтарылып берилиши тийиш, ал эми акыркынын алгандары же аткаргандары үчүн ага төлөнүшүнө тиешелүү болгондору мамлекеттин доходуна өндүрүлүп алынат.

51-статья. Юридикалык жактын максаттарына карама-каршы келген бүтүмдөрдүн анык эместиги

Юридикалык жак тарабынан, анын уставында, ал жөнүндөгү жободо, же бул түрдөгү уюмдар жөнүндөгү жалпы жободо көрсөтүлгөн максаттарга карама-каршы болгон бүтүмдүн жасалышы анык эмес болот.

Мындай бүтүмдөргө тийиштүүлүгүнө жараша ушул Кодекстин 49 же 50-статьяларынын эрежелери колдонулат.

52-статья. Он беш жашка чейинки жашы жетпегендердин жасаган бүтүмүнүн анык эместиги

Он беш жашка чейинки, жашы жетпегендин ушул Кодекстин 41-статьясынын экинчи жана үчүнчү бөлүктөрүндө каралган бүтүмдөрдөн тышкаркы бүтүмдөрү анык эмес болот.

Мындай бүтүм боюнча тараптардын ар бири экинчи тарапка бүтүм боюнча алгандарынын бардыгын кайра кайтарып берүүгө, ал эми алгандарын натуралай кайрып берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон кезде, анын турган наркын акчалай төлөп берүүгө милдеттүү.

Аракет жөндөмдүүлүгү болгон тарап экинчи жакка мындан тышкары, эгерде аракет жөндөмдүүлүгү болгон тарап экинчи тараптын аракет жөндөмдүүлүгү жок экендиги жөнүндө билсе, же билүүгө тийиш болсо, анын тарткан расходдорун, анын мүлктөрүнүн жоголушун же келтирилген бузугун төлөп берүүгө милдеттүү.

53-статья. Аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таанылган граждандын жасаган бүтүмүнүн анык эместиги

Жин оорулуу же кем акыл болгондуктун натыйжасында аракет жөндөмдүүлүгү жок деп таанылган граждандын тарабынан жасалган бүтүм анык эмес болот.

Мындай бүтүмгө, ушул Кодекстин 52-статьясында каралган натыйжалар колдонулат.

54-статья. Жалган жана анткор бүтүмдөрдүн анык эместиги

Юридикалык натыйжаларды түзүү ниетин көздөбөй көз бойомочулук үчүн жасалган бүтүм анык эмес.

Эгерде бүтүм экинчи бир бүтүмдү жашыруу максатында жасалса, анда жактар чынында эле алар көздөгөн бүтүмгө тиешелүү болгон эрежелер колдонулат.

55-статья. Он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендер жасаган бүтүмдөрдүн анык эместиги

Он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендердин, алардын ата-энелеринин, бала кылып алгандардын же попечителдердин макулдугу жок эле жасашкан бүтүмү, сот тарабынан ата-энелеринин, бала кылып алгандардын же попечителдердин доосу боюнча анык эмес деп таанылат.

Эгерде мындай бүтүмдөр анык эмес деп таанылса, ушул Кодекстин 52-статьясында каралган натыйжалар колдонулат.

Ушул статьянын эрежелери он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашы жетпегендердин ушул Кодекстин 13-статьясынын экинчи жана төртүнчү бөлүктөрүнө ылайык түзүлгөн бүтүмдөрүнө колдонулбайт.

56-статья. Жаңылышуунун таасири менен жасалган бүтүмдөрдүн анык эместиги

Жаңылышуунун таасири менен жасалган, олуттуу мааниси бар бүтүм, жаңылышуунун таасири менен аракет кылган тараптын доосу боюнча анык эмес деп таанылат.

Эгерде мындай бүтүм анык эмес деп таанылса, тараптардын ар бири экинчи тарапка бүтүм боюнча алгандарынын бардыгын кайра кайтарып берүүгө, ал эми алгандарын натуралай кайрып берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон кезде, анын турган наркын акчалай төлөп берүүгө милдеттүү.

Доосу боюнча бүтүм анык эмес деп таанылган тарап экинчи тараптан, эгерде жаңылышуу экинчи тараптын күнөөсү боюнча келип чыккандыгын далилдей алса, расходдорун, өзүнүн мүлктөрүнүн жоголушун же келтирилген бузугун төлөп берүүнү талап кылууга укуктуу. Эгерде бул далилденбеген болсо, доосу боюнча бүтүм анык эмес деп таанылган тарап экинчи тарапка расходдорун, анын мүлктөрүнүн жоголушун же келтирилген бузугун төлөп берүүгө милдеттүү.

57-статья. Алдоонун, зордоонун, коркутуунун, бир тараптын өкүлүнүн экинчи тарап менен арам ниеттүүлүк келишиминин же оор жагдайлардын өтүшүнүн таасири астында жасалган бүтүмдөрдүн анык эместиги

Алдоонун, зордоонун, коркутуунун, бир тараптын өкүлүнүн экинчи тарап менен арам ниеттүүлүк менен болгон келишиминин таасири астында жасалган бүтүм, ошондой

эле оор жагдайлардын өтүшүнүн натыйжасында гражданин мажбур болуп өзү үчүн эң эле пайдасыз койгон шарт менен жасаган бүтүм, жабырлануучунун доосу боюнча, же мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын доосу боюнча анык эмес деп таанылышы мүмкүн.

Эгерде көрсөтүлгөн негиздердин бири боюнча бүтүм анык эмес деп таанылса, анда жабырлануучуга экинчи тарап бүтүм боюнча алгандарынын бардыгын кайра кайтарып берет, ал эми алгандарын натуралай кайрып берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон кезде, анын наркы акчалай төлөнүп берилет.

Жабырлануучунун экинчи тараптан бүтүм боюнча алынган мүлкү, ошондой эле экинчи тарапка берилгендеринин ага кайра төлөнүп берилүүгө тийиш болгондору мамлекеттин доходуна өтөт. Мүлктү мамлекеттин доходуна натуралай өткөрүп берүү мүмкүн болбогон кезде, анын наркы акчалай төлөтүлүп алынат.

Мындан тышкары, жабырлануучуга экинчи тарап анын тарткан расходдорун, анын мүлктөрүнүн жоголушун же ага келтирилген бузугун төлөп берет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

58-статья. **Спирттик ичимдиктерди же наркотикалык заттарды кыянаттык менен пайдалануучу гражданин тарабынан жасалган бүтүмдөрдүн анык эместиги**

Спирттик ичимдиктерди же наркотикалык заттарды кыянаттык менен пайдалануунун натыйжасында аракет жөндөмдүүлүгү чектелген граждандин попечителинин макулдугу жок эле жасалган мүлктөрдү башкаруу боюнча бүтүмү сот тарабынан попечителдин доосу боюнча анык эмес деп таанылат.

Эгерде мындай бүтүм анык эмес деп таанылса, ушул Кодекстин 42-статьясында каралгандардын натыйжалары колдонулат.

Бул статьянын эрежеси, ушул Кодекстин 15-статьясынын экинчи бөлүгүнө ылайык түзүлгөн бүтүмдөргө колдонулбайт.

59-статья. **Өзүнүн аракеттеринин маанисин түшүнүүгө жөндөмдүүлүгү болбогон граждандын тарабынан түзүлгөн бүтүмдөрдүн анык эместиги**

Бүтүм аракетке жөндөмдүү болгон граждандын тарабынан жасалса да, бирок аны жасаган учурда ал өзүнүн

аракеттеринин маанисине түшүнө албаган же аны башкара албаган абалда болгондо, сот тарабынан бул граждандын доосу боюнча анык эмес деп таанылат.

Эгерде мындай бүтүм анык эмес деп таанылса, тараптардын ар бири экинчи тарапка бүтүм боюнча алгандарынын бардыгын кайра кайтарып берүүгө, ал эми алгандарын натуралай кайра берүүгө мүмкүнчүлүгү болбогон кезде, анын турган наркын акчалай төлөп берүүгө милдеттүү.

Бүтүм жасаган учурда өзүнүн аракеттеринин маанисине түшүнө албаган же аны башкара албаган тарапка, мындан тышкары аны менен бүтүм кылган экинчи тарап, эгерде ал граждандын мындай абалы жөнүндө билсе, же билүүгө тийиш болсо, расходдорун, анын мүлктөрүнүн жоголушун жана ага келтирилген бузуктарын төлөп бериши тийиш.

60-статья. **Бүтүм анык эмес деп эсептелген учур**

Анык эмес деп таанылган бүтүм аны жасалган учурунан тартып анык эмес деп эсептелет. Бирок, эгерде бүтүмдүн мазмунунан, ал келерки убактарга гана кыскартылышы мүмкүн боло тургандыгы келип чыкса, анык эмес деп таанылган бүтүмдүн аракети, келерки убактарга да кыскартылат.

61-статья. **Бүтүмдүн бир бөлүгүнүн анык эместигинин натыйжалары**

Бүтүмдүн бир бөлүгүнүн анык эместиги, эгерде аны анык эмес бөлүгүн кошпогондо да бүтүм жасала тургандыгын болжолдоо мүмкүн болсо, анын калган бөлүктөрүнүн анык эместигине алып барбайт.

62-статья. **Шарт коюу менен жасалган бүтүм**

Эгерде тараптар укуктардын жана милдеттердин келип чыга тургандыгын болору же болбой тургандыгы белгисиз болгон кырдаалдарга жараша койгон болсо, бүтүм кийинкиге калтырып коюу шарты менен жасалды деп эсептелет.

Эгерде тараптар укуктарды жана милдеттерди кыскарта тургандыгын болору же болбой тургандыгы белгисиз болгон жагдайларга жараша койгон болсо, бүтүм жокко чыгарып коюу шарты менен жасалды деп эсептелет.

Эгерде шарттын келиши пайдасыз болгон жак шарттын келип жетишине арам ой менен тоскоолдук кылса, анда шарт пайда болгон болуп табылат.

Эгерде шарттын келиши пайдалуу болгон жак шарттын

келип жетишине арам ой менен көмөк көрсөткөн болсо, анда шарт пайда болбогон болуп табылат.

4-глава

ӨКҮЛДҮК ЖАНА ИШЕНИМ КАТ

63-статья. **Өкүлдүк**

Бир жактын (өкүлдүн) экинчи жак (өкүлдүк берүүчүнүн) атынан ишеним катка, законго же административдик актыга негизделген полномочиелиги боюнча жасаган бүтүмү, өкүлдүк берүүчүнүн граждандык укуктарын жана милдеттерин тупадан туура туудурат, өзгөртөт жана кыскартат.

Полномочиелик ошондой эле өкүлдүн (чекене соодадагы сатуучу, кассир жана ушул сыяктуулар) аракет кылып жаткан кырдаалдарынан да апачык көрүнүшү мүмкүн.

Өкүлдүн жеке өзүнө карата да, ошону менен катар дагы бир жактын өкүлү болуп туруп, ошол жакка карата да өкүл берүүчүнүн атынан бүтүм жасашына болбойт.

Өзүнүн мүнөзү боюнча өзү жеке гана жасашы мүмкүн болгон бүтүмдөрдү, ошондой эле закондо көрсөтүлгөн башка бүтүмдөрдү өкүлдөрү аркылуу жасоого жол берилбейт.

64-статья. **Полномочиелиги болбогон же полномочиелигинен аша кеткен адамдар менен бүтүм жасоонун натыйжалары**

Башка жактын атынан бүтүм жасоого полномочиелиги болбогон, же полномочиелигинен аша кетип, жак тарабынан жасалган бүтүм, эгерде бул бүтүмдү өкүл берүүчү жактырган учурда гана өкүл берүүчү үчүн граждандык укуктарды жана милдеттерди түзөт, өзгөртөт жана кыскартат.

Өкүл берүүчүнүн жактырышы бүтүмдү түзгөн учурунан тартып анын анык экендигин билдирет.

65-статья. **Ишеним кат**

Бир адамдын экинчи бир адамга үчүнчү жактын алдында анын өкүлү болушу үчүн кат жүзүндө берген полномочиеси ишеним кат деп таанылат.

Юридикалык жакка ишеним кат, анын уставына (жобосуна) же бул түрдөгү уюмдар жөнүндөгү жалпы жоболорго карама-каршы келбеген бүтүмдөрдү жасоого гана берилиши мүмкүн.

66-статья. **Ишеним каттардын формасы**

Нотариалдык форманы талап кылуучу бүтүмдөрдү, ошондой эле мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдарга карата аракеттерди жасоого ишеним кат, ушул Кодексте каралган учурлардан жана качан атайын эрежелер менен ишеним каттардын бөлөк формасына жол берилген башка учурлардан тышкаркысы нотариалдык күбөлөндүрүлүүгө тийиш.

Эмгек акыны жана башка эмгек мамилелерине байланыштуу болгон төлөөлөрдү алууга, авторлордун жана ойлоп чыгаруучулардын төлөнүүчү акысын, пенсияларды, пособияларды жана стипендияларды, мамлекеттик эмгек сактык кассаларынан сумманы алууга жана корреспонденцияларды, анын ичинде акчалай жана посылкалык жибергендерди алууга ишеним кат, ошондой эле ишеним берүүчү иштеген же окуган уюм, ал жашап турган жериндеги турак жай-эксплуатациялоо уюму жана ал дарыланууда болгон стационардык дарылоо мекемесинин администрациясы тарабынан күбөлөндүрүлүшү мүмкүн.

Төмөндөгүлөр нотариалдык күбөлөндүрүлгөн ишенич каттарга барабар болот:

госпиталдарда, санаторийлерде жана башка аскердик-дарылоо мекемелеринде дарыланып жатышкан аскер кызматчыларынын жана башка адамдардын бул госпиталдардын, санаторийлердин жана башка аскердик-дарылоо мекемелеринин начальниктери, алардын медициналык жактан орун басарлары, старший жана дежурный врачтары тарабынан күбөлөндүрүлгөн ишенич каттары;

аскер кызматчыларынын, ал эми мамлекеттик нотариалдык конторалар жана нотариалдык иштерди жүргүзүүчү башка орундар жок аскердик бөлүктөрдүн, бирикмелердин, мекемелердин жана аскердик окуу жайларынын дислокациясынын пунктарында ошондой эле жумушчулардын жана кызматчылардын, алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн жана аскер кызматчыларынын үй-бүлө мүчөлөрүнүн бул бөлүктөрдүн, бирикмелердин, мекемелердин жана жайлардын командирлери (начальниктери) күбөлөндүргөн ишенич каттары;

эркинен ажыратуу жайларында жүрүшкөн адамдардын эркинен ажыратуу жайларынын начальниктери күбөлөндүргөн ишенич каттары.

67-статья. **Мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ишеним каттары**

Мамлекеттик уюмдун атынан болгон ишеним кат бул уюмдун жетекчисинин колу коюлуу менен печаты басылып берилет.

Кооперативдик же башка коомдук уюмдардын атынан болгон ишеним кат алардын уставы боюнча уполномочиеси бар адамдардын колу коюлуу менен бул уюмдардын печаты басылып берилет.

Мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын атынан акчаны жана башка мүлктүк баалуулуктарды алууга же берүүгө болгон ишеним катта дагы бул уюмдун башкы (старший) бухгалтеринин колу коюлган болууга тийиш.

Банкта операция жасоого күбөлүк каттардын жана тышкы соода жагынан бүтүм жасоого ишеним каттардын берилишинин тартиптери жана формасы атайын эрежелер менен аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

68-статья. Ишеним каттын мөөнөтү

Ишеним каттын аракет мөөнөтү үч жылдан ашпоого тийиш. Эгерде ишеним катта мөөнөтү көрсөтүлбөсө, ал күчүн анын жасалган күнүнөн тартып бир жыл бою сактайт.

Ишеним каттын жасалган күнү көрсөтүлбөсө анык эмес болот.

Күчүндө болушунун мөөнөтү көрсөтүлбөстөн чет өлкөлөрдө иштерди жүзөгө ашыруу үчүн мамлекеттик нотариус тарабынан күбөлөндүрүлүп берилген ишенич кат ишенич катты берген адам аны жокко чыгарганга чейин күчүн сактап турат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы Указынын редакциясында).

69-статья. Ишенимдикти башкага өткөрүү

Ишеним кат алган жак ишенген аракеттерди жеке өзү аткарышы тийиш. Ишеним кат боюнча уполномочиеси болсо же ишеним кат бергендин кызыкчылыктарын коргоо үчүн кырдаалдардын жагдайы боюнча мажбур болсо, ишеним алуучу аракеттерди аткарууну башка бирөөгө ишеним кылып өткөрүшү мүмкүн.

Ишенимди башкага өткөрүп берүү иретинде берилип жаткан ишеним кат, нотариалдык түрдө күбөлөндүрүлүүгө тийиш.

Ишенимди башкага өткөрүп берүү иретинде берилген ишеним каттардын аракеттеринин мөөнөтү, ошолорго негиз болгон ишеним каттын аракет мөөнөтүнөн ашык болушу мүмкүн эмес.

Полномочиесин башка жакка өткөрүп берген жак ишеним кат берген жакка бул жөнүндө кабар кылышы жана полномочие берилген жак жөнүндө зарыл болгон маалыматтарды билдириши тийиш. Бул милдетти аткарбоо полномочиелигин өткөрүп берген жакка, ал полномочиелигин өткөрүп берген жактын аракеттери үчүн, жеке өзүнүн кылган аракети катары жооп берүүнү жүктөйт.

70-статья. Ишеним каттардын кыскарышы

Ишеним каттардын аракети төмөндөгүлөрдүн натыйжасында кыскартылат:

1) ишеним каттардын мөөнөтүнүн бүтүшүнөн; 2) ишеним катты берген жак тарабынан жокко чыгарышынан; 3) ишеним кат берилген жактын отказ кылышынан; 4) наамынан ишеним кат берилген юридикалык жактын кыскарышынан; 5) наамына ишеним кат берилген юридикалык жактын кыскарышынан; 6) ишеним кат берген граждаиндин өлүмүнөн, аны аракет жөндөмдүүлүгү жок деп, аракет жөндөмдүүлүгү чектелген деп, дайынсыз жок болгон деп таанылышынан же өлгөн деп жарыяланышынан; 7) ишеним кат берилген гражданиндин өлүмүнөн, аны аракет жөндөмдүүлүгү жок деп, аракет жөндөмдүүлүгү чектелген деп, дайынсыз жок болгон деп таанылышынан же өлгөн деп жарыяланышынан.

Ишеним кат берген жак ар кандай убакта ишеним катын же ишенимдикти башкага өткөрүп бергенин жокко чыгара алат, ал эми ишеним кат алган жак андан баш тарта алат. Бул укуктан баш тартуу жөнүндөгү келишим анык эмес.

Ишеним каттын кыскартылышы менен ишенгендикти башкага өткөрүү да күчүн жоготот.

71-статья. Ишеним каттардын кыскартылышынын натыйжалары

Ишеним кат берген жак, анын жокко чыгарылгандыгы жөнүндө (ушул Кодекстин 70-статьясынын 2-пункту) ишеним кат берилген жакка, ошондой эле өзүнө маалим болгон, алардын алдында өкүл болушу үчүн ишеним кат берилген үчүнчү жактарга кабар кылууга милдеттүү. Ишеним кат бергендин кыскарышы ушул Кодекстин 70-статьясынын 4-жана 6-пункттарында каралган негиздер боюнча болгон учурларда, ушундай эле милдеттер ишеним кат берген жактын укук кабыл алуучусуна жүктөлөт.

Ишеним каттын кыскаргандыгы жөнүндө билгенге че-

йин же билүүгө тийиш болгонго чейин ишеним кат алган жактын аракетинин натыйжасында келип чыккан укуктар жана милдеттенмелер, ишеним кат берген жана анын укук кабыл алуучулары үчүн үчүнчү жактардын алдында күчүн сактайт. Эгерде үчүнчү жак ишеним каттын күчүнүн кыскарышын билсе же билүүгө тийиш болсо, бул эреже колдонулбайт.

Ишеним кат кыскарылышы менен, ал берилген жак же анын укук кабыл алуучулары ишеним катты тездик менен кайтарып берүүгө милдеттүү.

5-глава

МӨӨНӨТТӨРДҮ ЭСЕПТӨӨ

72-статья. **Мөөнөттү аныктоо**

Закон, бүтүм тарабынан белгиленген же сот, арбитраж же третей соту тарабынан дайындалган мөөнөт календардык даталар менен же жыл, ай, жума, күн же саат менен саналуучу убакыт мезгилинин өтүшү менен аныкталат.

Мөөнөт, ошондой эле шексиз болууга тийиш болгон окуяны көрсөтүү менен да аныкталышы мүмкүн.

73-статья. **Мөөнөттүн өтүшүнүн башталышы**

Мөөнөттүн өтүшүнүн башталышы аныкталган календардык датанын же окуянын болушунун эртеңки күнүнөн башталат.

74-статья. **Жылдар менен саналуучу мөөнөттүн бүтүшү**

Жылдар менен саналуучу мөөнөт мөөнөттүн кийинки жылынын тиешелүү айында жана күнүндө бүтөт.

Жарым жыл аныкталган мөөнөткө карата айлар менен саналуучу (ушул Кодекстин 75-статьясы) мөөнөттөр үчүн болгон эреже колдонулат.

75-статья. **Айлар менен саналуучу мөөнөттүн бүтүшү**

Айлар менен саналуучу мөөнөт мөөнөттүн акыркы айынын тиешелүү күнүндө бүтөт.

Жарым айга аныкталган мөөнөт күндөр менен саналуучу мөөнөт катары каралат жана он беш күнгө барабар деп эсептелет.

Эгерде айлар менен саналуучу мөөнөттүн бүтүшү тиешелүү ушундай күнү жок айга туура келсе, анда мөөнөт ал айдын акыркы күнү бүтөт.

76-статья. **Жумалар менен саналуучу мөөнөттүн бүтүшү**

Жумалар менен саналуучу мөөнөт мөөнөттүн акыркы жумасындагы тиешелүү күнү бүтөт.

77-статья. **Жумуш иштебей турган күнү мөөнөттүн бүтүшү**

Эгерде мөөнөттүн акыркы күнү жумуш иштебей турган күнгө туура келсе, мөөнөттүн бүткөн күнү болуп андан кийинки жакынкы болуучу жумуш күнү эсептелет.

78-статья. **Мөөнөттүн акыркы күнүндө аракеттер жасоонун тартиптери**

Эгерде кандайдыр бир аракет жасоо үчүн мөөнөт белгиленсе, ал мөөнөттүн акыркы күнүнүн жыйырма төрт саатына чейин аткарылышы мүмкүн.

Бирок, эгерде бул аракет уюмдарда жасалууга тийиш болсо, анда мөөнөт, качан бул уюмдарда белгиленген эрежелер боюнча тиешелүү операциялар токтотула турган ошол саатта бүтөт.

Мөөнөттүн акыркы күнүнүн жыйырма төрт саатына чейин кат жүзүндөгү бардык арыздар жана кабарлар почтага же телеграфка өткөрүлүп берилген болсо, мөөнөтүндө жасалган болуп эсептелет.

6-глава

ДООНУН ЭСКИРИШИ

79-статья. **Доонун эскиришинин жалпы мөөнөттөрү**

Укугу бузулган жактын доосу боюнча укугун коргоо үчүн (доонун эскириши) жалпы мөөнөт үч жыл болуп, ал эми мамлекеттик уюмдардын, колхоздордун жана кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын бир-бирине болгон доолору боюнча — бир жыл болуп белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

80-статья. **Доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрү**

Доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрү, жөнгө салынышы ССР Союзунун карамагына кирген мамилелерден келип чыккан талаптардын айрым түрлөрү үчүн ССР Союзунун закондору тарабынан жана ушул Кодекс тарабынан — башка талаптар үчүн да белгиленет.

Доонун эскиришинин кыскартылган алты ай болгон

мөөнөтү, атап айтканда, төмөндөгү доолор боюнча колдонулат:

1) неустойканы (штрафты, пеняны) төлөтүү жөнүндөгү;

2) сатылган буюмдардын кемчиликтери жөнүндөгү (ушул Кодекстин 252-статьясы);

3) тиешелүү сапатта болбогон продукцияларды, (ушул Кодекстин 272-статьясы), ошондой эле комплекттүү болбогон продукцияларды поставка кылуудан келип чыгуучу;

4) курулуштагы жана имараттардагы кемчиликтер жөнүндөгү (ушул Кодекстин 372-статьясы) доолордон тышкаркы, подрядчы тарабынан аткарылган иштеги кемчиликтер жөнүндөгү.

Курулуштун жана имараттын кемчиликтери жөнүндөгү доолорго карата ушул Кодекстин 372-статьясында көрсөтүлгөн доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөтү колдонулат.

Жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багаждарды ташуудан келип чыккан доолорго карата ушул Кодекстин 394-статьясында көрсөтүлгөн доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрү, ал эми байланыш органдарынын клиенттуралар менен болгон мамилелеринен келип чыккан доолорго карата ССР Союзунун байланыш уставында көрсөтүлгөн доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрү колдонулат.

81-с т а т ь я. **Доонун эскиришинин мөөнөттөрүн өзгөртүү жөнүндөгү келишимдердин анык эместиги**

Жактардын келишими менен доонун эскиришинин мөөнөттөрүн жана алардын эсептелишинин тартиптерин өзгөртүүгө жол берилбейт.

82-с т а т ь я. **Доонун эскиришинин мөөнөтү өтүп кеткендикке карабастан доону кароо**

Бузулган укукту коргоо жөнүндөгү талап сот, арбитраж же третей соту тарабынан, доонун эскиришинин мөөнөтү өтүп кеткендигине карабастан кароого кабыл алынат.

83-с т а т ь я. **Доонун эскиришин колдонуунун милдеттүүлүгү**

Доонун эскириши тараптардын арызданууларына карабастан сот, арбитраж же третей соту тарабынан колдонулат.

84-с т а т ь я. **Доонун эскириш мөөнөттөрүнүн өтүшүнүн башталышы**

Доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү доо доолоого укуктар келип чыккан күндөн тартып башталат; доо доолоого укук, качан жак өзүнүн укуктарынын бузулгандыгы жөнүндө билген же билүүгө тийиш болгон күндөн тартып келип чыгат. Бул эрежеден алып таштоолор, ошондой эле доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшүнүн убактылуу токтотулушунун жана үзүлүшүнүн негиздери ССР Союзунун закондору менен жана ушул Кодекс менен белгиленет.

85-с т а т ь я. **Милдеттенмедеги жактардын алмашкан кезиндеги доонун эскиришинин мөөнөтү**

Милдеттенмедеги жактардын алмашышы өз артынан доонун эскириш мөөнөтүн өзгөртпөйт.

86-с т а т ь я. **Доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшүн токтотуу**

Доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү төмөнкү учурларда убактылуу токтотулат:

1) эгерде доо келтирүүгө чукулунан жана ошол шарттарда колдон келгис окуя (ал жеткис күч) тоскоолдук кылса;

2) милдеттенмелердин аткарылышын СССР Министрлер Совети жана Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан кийинкиге калтырууга (моратория) байланыштуу;

3) эгерде доогер же жоопкер согуш абалына келтирилген СССРдин Куралдуу Күчтөрүнүн составында болсо.

Эгерде ушул статьяда көрсөтүлгөн жагдайлар доонун эскиришинин акыркы алты айында келип чыккан же болуп келе жаткан болсо, доонун эскиришинин өтүшү токтотулат, ал эми бул мөөнөт алты айдан кем болсо доонун эскиришинин мөөнөтүнүн ичинде доонун эскириши токтотулат.

Доонун эскиришин убактылуу токтотууга негиз болгон жагдайлардын жоюлган күнүнөн тартып, анын өтүшүнүн мөөнөтү улантылат, мында мөөнөттүн калган бөлүгү алты айга чейин, ал эми эгерде доонун эскириш мөөнөтү алты айдан кем болсо — доонун эскириш мөөнөтүнө чейин узартылат.

87-с т а т ь я. **Доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшүнүн үзүлүшү**

Доонун эскириш мөөнөтүнүн өсүшү, ушул статьянын 4-жана 5-бөлүктөрүндө каралган учурлардан тышкаркысы, белгиленген тартипте доо коюу менен үзүлөт.

Бир жагы же эки жагы тең граждандар болуп санал-

гап талаптар боюнча, доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү, милдеттүү жактын карызын мойнуна алгандыгы жөнүндө күбөлөндүрүүчү аракеттердин жасалышы менен үзүлөт.

Үзүлүшүнөн кийин доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү жаңыдан башталат; үзүлүшкө чейинки өткөн убакыт, жаңы мөөнөткө эсеп кылынбайт.

Эгерде доо сот тарабынан кароосуз калтырылса, анда доо коюлганга чейинки башталган доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү жалпы тартипте улантылат.

Эгерде сот тарабынан уголовный иште келтирилген доо кароосуз калтырылса, анда доо коюлганга чейинки башталган доонун эскириш мөөнөтү, доо кароосуз калтырылган өкүмдүн закондуу күчүнө кирген күнүнөн тартып улантылат.

88-статья. Доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшүнүн натыйжалары

Доо коюлганга чейин доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүп кетиши доону отказ кылууга карата негиз болуп саналат.

Эгерде сот, арбитраж же третей соту доонун эскириш мөөнөтүнүн өткөрүп жиберишинин себебин жүйөлүү деп тапса, укуктун бузулушу коргоого жатат.

89-статья. Доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрүнүн токтотулушу, үзүлүшү жана калыбына келтирилиши

Доонун эскириш мөөнөттөрүнүн токтолушу, үзүлүшү жана калыбына келтирилиши жөнүндөгү эрежелер (ушул Кодекстин 86—88-статьялары), эгерде закондо башкача белгиленбеген болсо, ошондой эле доонун эскиришинин кыскартылган мөөнөттөрүнө да колдонулат.

90-статья. Доонун эскириш мөөнөтү өткөндөн кийин карыздакор тарабынан милдеттин аткарылышы

Доонун эскириш мөөнөтү өткөндөн кийин карыздакор тарабынан милдеттерин аткарган учурда, ал аны аткарып жаткан учурда доонун эскиришин билбесе да, аткарганын кайтарып берүүнү талап кылууга анын укугу жок.

Мамлекеттик уюмдардын ортосундагы мамилелерден келип чыгуучу мамлекеттик уюмдардын, ошондой эле колхоздордон жана коомдук уюмдардан тышкары кооперативдик уюмдардын талаптары боюнча доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшүнүн натыйжалары ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

91-статья. Доонун эскириши таратылбаган талаптар

Төмөнкүлөргө доонун эскириши таратылбайт:

закондо каралган учурлардан тышкары, өздүк мүлктүк эмес укуктардын бузулушунан келип чыгуучу талаптарга;

колхоздордун жана кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын же граждандардын законсуз ээлеген мамлекеттик мүлктөрдү кайтаруу жөнүндөгү мамлекеттик уюмдардын талаптарына;

мамлекеттик эмгек сактык кассаларына жана СССРдин Мамлекеттик банкына салынган акчаларын берүү жөнүндөгү вкладчылардын талаптарына;

ССР Союзунун закондорунда белгиленген учурларда — жана башка талаптарга да.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

92-статья. Кошумча талаптар боюнча болгон доолорго карата доонун эскиришинин колдонуу

Башкы талап боюнча болгон доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүшү менен кошумча талаптар боюнча болгон (неустойка, кепилдик жана ушул сыяктуулар) доонун эскириш мөөнөтү да өттү деп эсептелет.

II БӨЛҮМ

МЕНЧИК УКУГУ

7-глава

ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

93-статья. Менчик ээсинин укуктуулугу

Менчик ээсине закон тарабынан белгиленген чектерде мүлккө ээ болуу, мүлктөн пайдалануу жана аны башкаруу укуктары таандык болот.

94-статья. Социалисттик жана өздүк менчик

Социалисттик менчик болуп: мамлекеттик (жалпы элдик) менчик; колхоздук-кооперативдик менчик; профсоюздук жана башка коомдук уюмдардын менчиги саналат.

Мамлекет социалисттик менчикти коргойт жана анын көбөйө бериши үчүн шарттарды түзөт.

Социалисттик менчикти жекече баюу максатында жа-

на башка пайда көрүү максатында пайдаланууга эч кимдин акысы жок.

Граждандардын өздүк менчигинин негизин эмгектик кирешелер түзөт. Өздүк менчик граждандардын керектөөлөрүн канааттандыруунун каражаттарынын бири болуп кызмат кылат.

Граждандардын өздүк менчиги жана аны мурастоо укугу мамлекет тарабынан корголот.

Граждандардын өздүк менчиги болгон мүлктөр эмгексиз кирешелер алуу үчүн кызмат кылууга, коомдун таламдарына зыян келтирүү менен пайдаланууга тийиш эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

8-глава

МАМЛЕКЕТТИК МЕНЧИК

95-статья. **Мамлекеттик менчик — совет элинин жалпы энчи**

Мамлекеттик менчик — бүткүл совет элинин жалпы энчи, социалисттик менчиктин негизги формасы.

Мамлекет бүткүл мамлекеттик мүлктүн бирден-бир менчик ээси болуп саналат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

96-статья. **Мамлекеттик менчик укугунун объектилери**

Жер, жер астындагы байлыктар, суулар жана токойлор мамлекеттин гана менчигинде турат жана пайдаланууга гана берилет. Мамлекетке өнөр жайдагы, курулуштагы жана айыл чарбасындагы негизги өндүрүш каражаттары, транспорт жана байланыш каражаттары, банктар, мамлекет уюштурган соода, коммуналдык жана башка ишканалардын мүлкү, шаардык негизги турак жай фондусу, ошондой эле мамлекеттин милдеттерин ишке ашыруу үчүн зарыл болгон башка мүлктөр таандык.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

97-статья. **Негизги каражаттарга таандык болгон мамлекеттик мүлктөрдү башкаруунун тартиптери**

Мамлекеттик уюмдардын негизги каражаттарына тийиштүү болгон имараттарды, курулуштарды, жабдууларды жана башка мүлктү башка мамлекеттик уюмдарга, ошондой эле колхоздорго, башка кооперативдик жана башка коомдук уюмдарга өткөрүп берүүнүн тартиби ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору менен аныкталат.

Имараттар жана курулуштар бир мамлекеттик уюмдан экинчисине акысыз өткөрүлүп берилет.

Ушул статьяда көрсөтүлгөн мамлекеттик мүлктөр, ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору менен граждандарга сатууга жол берилүүчү мүлктөрдүн айрым түрлөрүнөн тышкары, граждандардын ээликтеринде болушу тийиш эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

98-статья. **Мамлекеттик уюмдардын өзүлөрүнүн оборот каражаттарын жана продукцияларын башкаруу боюнча укуктуулугу**

Мамлекеттик уюмдар сырьелорду, отундарды, материалдарды, жарым фабрикаттарды, акча жана оборотгук башка каражаттарды, ошондой эле даяр продукцияларды алардын дайындалыш максатына ылайык жана бекитилген планга жараша башкарат.

99-статья. **Мамлекеттик мүлккө карата өндүрүү жүргүзүүнүн тартиби**

Мамлекеттик уюмдардын негизги каражаттарына таандык болгон имараттар, курулуштар, жабдуулар жана башка мүлктөр залог боло албайт жана алардын эсебинен кредиторлордун талаптары боюнча өндүрүлүп алынышы мүмкүн эмес. Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодекси тарабынан, ал эми акча каражаттары жөнүндө — ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген алып таштоолордон тышкары башка мүлктөргө өндүрүү жүзгүзүүгө мүмкүн.

Кредиттик мекемелердин, алардын берген ссудаларын кайтаруу жөнүндөгү талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүүнүн тартиби ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

9-глава

КОЛХОЗДОРДУН, КООПЕРАТИВДИК БАШКА УЮМДАРДЫН, АЛАРДЫН БИРИКМЕЛЕРИНИН МЕНЧИГИ

100-статья. **Колхоздордун, кооперативдик башка уюмдардын, алардын бирикмелеринин менчик укуктарынын мазмуну**

Колхоздор, кооперативдик башка уюмдар, алардын бирикмелери, менчик укугунда болгон аларга таандык мүлктөргө, өзүлөрүнүн уставдарына (жоболоруна) ылайык ээ болушат, пайдаланышат жана аларды башкарышат.

Колхоздордун, кооперативдик башка уюмдардын, алардын бирикмелеринин менчиктерин түзгөн мүлктөрдү башкаруу укугу жалгыз гана менчик ээсине таандык болот.

101-статья. **Колхоздордун жана башка кооперативдик уюмдардын, алардын бирикмелеринин менчик укуктарынын объектилери**

Колхоздордун жана башка кооперативдик уюмдардын, алардын бирикмелеринин менчиктери болуп уставдык милдеттерин ишке ашыруу үчүн аларга зарыл болгон өндүрүш каражаттары жана башка мүлктөр саналат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

102-статья. **Колхоздордун, кооперативдик башка уюмдардын, алардын бирикмелеринин мүлктөрүнө карата өндүрүү жүргүзүүнүн тартиби**

Колхоздордун, кооперативдик башка уюмдардын, алардын бирикмелеринин негизги каражаттарына тиешелүү болгон, аларга таандык имараттардын, курулуштардын, тракторлордун, комбайндардын, башка машиналардын, транспорттук каражаттардын жана башка мүлктөрдүн, ошондой эле үрөндүк жана фураждык фондулардын эсебинен кредиторлордун талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн эмес.

Өндүрүлүп, Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодекси, ал эми акча каражаттары жөнүндө — ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген алып таштоолордон тышкары башка мүлктөрдүн эсебинен өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн.

Кредиттик мекемелердин, алардын берген ссудаларын

кайруу жөнүндөгү талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүү тартиби ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

10-глава

ПРОФСОЮЗДУК ЖАНА КООМДУК БАШКА УЮМДАРДЫН МЕНЧИГИ

103-статья. **Профсоюздук жана коомдук башка уюмдардын менчик укуктарынын мазмуну**

Профсоюздук жана коомдук башка уюмдар менчик укугунда болгон аларга тиешелүү мүлктөргө, алардын уставдарына (жоболоруна) ылайык ээ болушат, мүлктөрдөн пайдаланышат жана аларды башкарышат. Профсоюздук жана коомдук башка уюмдардын менчиктерин түзүүчү мүлктөрдү башкаруу укугу менчик ээлеринин өздөрүнө гана таандык болот.

104-статья. **Профсоюздук жана башка коомдук уюмдардын менчик укуктарынын объектилери**

Профсоюздук жана башка коомдук уюмдардын менчиги болуп уставдык милдеттерин ишке ашыруу үчүн аларга зарыл болгон мүлктөр саналат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

105-статья. **Профсоюздук жана коомдук башка уюмдардын мүлктөрүнө карата өндүрүү жүргүзүүнүн тартиби**

Профсоюздук жана коомдук башка уюмдарга таандык болгон имараттарга, курулуштарга, жабдууларга жана ишканалардын, санаторийлердин, дем алуу үйлөрүнүн, маданият дворецтеринин, клубдардын, стадиондордун жана пионер лагерлеринин негизги каражаттарына жаткан башка мүлктөргө, ошондой эле маданий агартуу фондуларына кредиторлордун талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн эмес.

Кыргыз ССРинин закондору, ал эми акча каражаттары жөнүндө — ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген алып таштоолордон тышкары башка мүлктөргө өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн.

Кредиттик мекемелердин, алардын берген ссудаларын кайруу жөнүндөгү талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүү

тартиби ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

11-глава

ӨЗДҮК МЕНЧИК

106-статья. Граждандардын өздүк менчик укугунун объектилери

Граждандардын өздүк менчигинде тиричилик, өздүк керектөө, ыңгайлуулук жана үй чарбасынын көмөкчү буюмдары, турак үй жана эмгектик жыйып-тергендери болушу мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

107-статья. Турак үйгө карата өздүк менчик укугу

Граждандын өздүк менчигинде бир турак үй (же үйдүн бөлүгү) болушу мүмкүн.

Бирге жашап турушкан жубайлардын жана алардын жашы толо элек балдарынын алардын бирине өздүк менчик укугунда таандык болгон же алардын жалпы менчигинде турган бир гана турак үйү (же анын бөлүгү) болушу мүмкүн.

Ушул статьянын экинчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн граждандардын ичинен үйдүн бир бөлүгүнө болгон бирөөнүн же бир нечесинин менчик укугу, бул граждандардын ичинен калгандарын ошол эле үйдүн экинчи бөлүгүн (бөлүктөрүн) өз менчигинде ээлөө укуктарынан ажыратпайт. Бирок, жекече үй куруучулардын турак жай-курулуш коллективинин көп квартиралуу үйүндө бирге жашашкан эрди-катын жана алардын жашка жетпеген балдары бир гана квартирага ээ боло алат.

Көрсөтүлгөн граждандардын өздүк менчик укугуна таандык болгон турак үйдүн же анын бөлүгүнүн(бөлүктөрүнүн) бардык өлчөмү алтымыш чарчы метр турак аянтынан ашпоого тийиш.

Бирок чоң үй-бүлөлүү, же болбосо кошумча турак жай аянтына укугу бар граждaнинге эл депутаттарынын райондук, шаардык Советинин аткаруу комитети чоң өлчөмдөгү үйдү (үйдүн бөлүгүн) курууга, сатып алууга же менчигинде сактап калууга уруксат бере алат. Бул учурда үйдүн (үйдүн бөлүгүнүн) турак жай аянты кошумча турак жай аянтына болгон укукту эске алуу менен мамлекеттик жана коомдук турак жай фондусунун үйлөрүндө

турак жай аянттарын жалдоочулар үчүн белгиленген норма боюнча ушул үй-бүлө үчүн белгиленген өлчөмдөн ашууга тийиш эмес (Кыргыз ССРинин Турак жай кодексинин 44-статьясы).

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

108-статья. Бирден тышкаркы болгон турак үйлөргө карата өздүк менчик укуктарынын кыскарышы

Эгерде граждaниндин же бирге жашашкан эрди-катындын жана алардын жашка жетпеген балдарынын өздүк менчиктеринде закон тарабынан жол берилүүчү негиздер боюнча бир турак үйдөн ашык турак үйү болсо, менчик ээси өзүнүн тандоосу боюнча өзүнүн менчигиндеги бул үйлөрдөн каалаганын өзүндө калтырууга укуктуу. Экинчи үй (үйлөр) менчик ээси тарабынан бир жылдын ичинде сатылган, белек кылып берилген же башка жолдор менен өзүнөн ажыратылган болушу тийиш.

Менчик ээсинин үйдү (үйлөрдү) ыктыярдуу түрдө ээликтен чыгарышы үчүн жылдык мөөнөт экинчи үйгө (үйлөргө) карата менчик укуктун келип чыккан күнүнөн тартып эсептелет.

Эгерде менчик ээси бир жылдын ичинде үйдү каалаган формада ээлигинен чыгарбаса, бул үй эл депутаттарынын райондук, шаардык Советинин аткаруу комитетинин чечими боюнча, соттук чечимдерди аткаруу үчүн Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодексинде белгиленген тартипте мажбурлоо жолу менен сатылууга жатат. Сатылгандан кийин алынган суммалар, кыстоо менен сатуунун ишке ашырылышына байланыштуу болгон расходдор төлөнгөндөн кийинкиси, үйдүн мурдагы менчик ээсине берилет.

Качан кыстоо тартипте үй сатып алуучунун жоктугунан сатылбай калган учурларда, эл депутаттарынын райондук, шаардык Советтеринин аткаруу комитеттеринин чечими боюнча үй акысыз түрдө мамлекеттин пайдасына өтөт.

Ушул статьянын эрежелери тийиштүүлүгүнө жараша, качан граждaниндин же бирге жашашкан эрди-катындын жана алардын жашы жетпеген балдарынын өздүк менчиктеринде закон тарабынан жол берилген негиздер боюнча төмөндөгүдөй болуп калган учурларда колдонулат:

1) бир үйдөн тышкаркы, экинчи үйдүн бөлүгү (бөлүктөрү) болсо;

2) ар түрдүү үйлөрдүн бөлүктөрү болсо;

3) ушул Кодекстин 107-статьясында көрсөтүлгөн өлчөмдөрдөн ашык болгон, бир үйдүн бөлүгү (бөлүктөрү) болсо;

4) жекече куруучулардын турак жай-курулуш коллективдеринин көп квартиралуу үйлөрүндө бирден ашык квартира болсо.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указы менен өзгөртүүлөр киргизилген).

109-статья. Турак жай-курулуш кооперативинин үйүндө квартири болуп туруп, турак үйгө карата өздүк менчик укуктарына ээ болушунун натыйжалары же болбосо мамлекеттик же коомдук турак жай фондусунун үйүндө

Эгерде граждаининдин же бирге жашашкан эрди-катындын жана алардын жашы жетпеген балдарынын закон тарабынан жол берилүүчү негиздер боюнча өздүк менчик укугунда турак үйү (же үйдүн бир бөлүгү) жана ошол эле бир убакта турак жай-курулуш кооперативинин үйүндө квартири болсо, анда менчик ээси өзүнүн каалоосу боюнча өзүнө үйдү (үйдүн бөлүгүн) же турак жай-курулуш кооперативинин үйүндөгү квартираны калтырууга укуктуу. Кийинки учурда менчик ээси, үйгө (үйдүн бир бөлүгүнө) менчик укугу келип чыккан же турак жай-курулушу кооперативинин квартирасына көчүп кирген күндөн тартып бир жылдын ичинде өз үйүнүн (үйдүн бир бөлүгүн) ээлигинен ажырашы керек. Бул талаптарды аткарбаган кезде, үй (үйдүн бир бөлүгү) ушул Кодекстин 108-статьясынын эрежелери боюнча мажбурлоо менен ажыратылууга тийиш.

Эгерде гражданиндин же бирге жашап турушкан жубайлардын жана алардын жашы толо элек балдарынын закондо жол берилген негиздер боюнча өздүк менчик укугунда турак үйү (үйдүн бөлүгү) жана ошол эле учурда мамлекеттик же коомдук турак жай фондусунун үйүндө турак жай аянты болсо, анда үйдүн (үйдүн бөлүгүнүн) менчик ээси өз каалоосу боюнча үйдү (үйдүн бөлүгүн) же болбосо мамлекеттик же коомдук турак жай фондусунун үйүндөгү турак жай аянтын өзүндө калтырууга укуктуу. Мамлекеттик же коомдук турак жай фондусунун үйүндөгү турак жай аянтын өзүндө калтырган кезде менчик ээси үйгө (үйдүн бөлүгүнө) менчик укугунун келип

чыккан күнүнөн тартып же мамлекеттик же коомдук турак жай фондусунун үйүндөгү турак жай аянтына ордер алган күндөн тартып бир жылдын ичинде өз үйүн (үйдүн бөлүгүн) өткөрүп берүүгө тийиш. Бул талапты аткарбаган кезде ушул Кодекстин 108-статьясынын үчүнчү жана төртүнчү бөлүктөрүндө каралган натыйжалар келип чыгат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

110-статья. Турак жай үйүн, чарбалык жана тиричилик жайларын жана курулуштарды өз алдынча куруунун натыйжалары

Белгиленген уруксатсыз же тийиштүү түрдө бекитилген долбоорсуз, же болбосо долбоордон кыйла четтөө же негизги курулуш нормаларын жана эрежелерин одоно бузуу менен турак үй (дача) же үйдүн бөлүгүн (дачанын бөлүгүн), чарбалык жана тиричилик жайларын жана курулуштар тургузган гражданин бул үйгө (дачага) же үйдүн бөлүгүнө (дачанын бөлүгүнө), чарбалык жана тиричилик жайларына жана курулуштарга ээлик кылууга — сатууга, белек кылып берүүгө, жалдоого берүүгө ж. б. укуксуз.

Эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советинин аткаруу комитетинин чечими боюнча мындай үй (дача) же үйдүн бөлүгү (дачанын бөлүгү), чарбалык жана тиричилик жайлары жана курулуштар өз алдынча курулушту ишке ашырган гражданин тарабынан же анын эсебинен бузулат. Соттун чечими боюнча өз алдынча тургузулган үй (дача) же үйдүн бөлүгү (дачанын бөлүгү) акысыз алынып коюлушу жана эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин фондусуна киргизилиши мүмкүн.

Үйдү (дачаны) же үйдүн (дачанын) бир бөлүгүн ушул статьянын негизинде гражданинден төлөөсүз алганда сот ошол гражданинди жана аны менен бирге жашап турган кишилерди ошол үйдүн (дачанын) турак аянтынан пайдалануу укугунан ажырата алат. Бирок эгерде ал граждаииндердин дайыма жашап турууга жараган башка турак жайы болбогондо алынган үйдү (дачаны) өткөрүп алган эл депутаттарынын жергиликтүү Совети ошолорго бөлөк турак жай берет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

111-статья. Эмгексиз доходдорду алуу үчүн пайдаланган мүлктөрдү алуу

Эгерде граждандын менчигинде болгон турак үй, дача (үйдүн, дачанын бир бөлүгү) же башка мүлктөрү менчик ээси тарабынан системалуу түрдө эмгексиз доходдорду алуу үчүн пайдаланылса, тийиштүүлүгүнө ылайык бул үй, дача (үйдүн, дачанын бөлүгү) же башка мүлктөр эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин аткаруу комитетинин доосу боюнча соттук тартипте төлөөсүз алынууга жатат. Соттун чечими боюнча алынган үй (дача) же үйдүн (дачанын) бир бөлүгү эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин фондусуна киргизилет.

Үйдү (дачаны) же үйдүн (дачанын) бир бөлүгүн менчик ээсинен соттун чечими менен төлөөсүз алууда жана аларды эл депутаттарынын жергиликтүү Советтеринин фондуларына өткөрүүдө ушул Кодекстин 110-статьясынын үчүнчү бөлүгүнүн эрежеси колдонулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

112-статья. Курулуп жаткан турак үйлөрдүн ээлигинен ажыроо

Бир же бир нече граждандар тарабынан курулуп жаткан турак үй, анын курулушу бүткөрүлгөнгө чейин эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советинин аткаруу комитетинин алдын ала уруксатысыз башка жакка ажыратылышы (сатылышы, берилиши) мүмкүн эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл, 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

113-статья. Граждандын өздүк менчигинде болушу мүмкүн болгон малдардын барып жеткен саны

Граждандын өздүк менчигинде болушу мүмкүн болгон малдардын барып жеткен саны Кыргыз ССРинин закондору менен белгиленет.

Белгиленген нормалардан ашыкча күтүлгөн мал эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин аткаруу комитетинин доосу боюнча наркын төлөп берүү менен соттук тартипте граждандан алынып коюлат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

114-статья. Колхоздук короонун мүчөсүнүн өздүк менчиги

Колхоздук короонун мүчөсүнүн өздүк эмгек доходдору жана жыйган-тергени, жана да алардын өздүк каражаттарына сатып алган же мурастоо же болбосо белек иретинде алган жана короонун менчигине өткөрүп берилбеген мүлк, колхоздук короонун ошол мүчөсүнүн өздүк менчигин түзөт.

Колхоздук короонун мүчөлүгүндө турган граждандын өздүк менчигинде, колхоздун уставына ылайык колхоздук короого гана таандык болушу мүмкүн болгон мүлктүн болушу тийиш эмес.

115-статья. Жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын өздүк менчиги

Кустардык-кол өнөрчүлүк промыселдер, калкты тиричилик жактан тейлөө чөйрөсүндө жекече эмгектик иш-аракет жасаган, ошондой эле граждандардын жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн өздөрүнүн эмгегине гана негизделген иш-аракеттин башка түрлөрүн жасашкан граждандардын менчигине карата, закондо башкача каралбагандыктан, ушул Кодекстин өздүк менчик жөнүндөгү жалпы эрежелери колдонулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

116-статья. Өндүрүү жүргүзүүгө мүмкүн болбогон граждандардын мүлкү

Кредиторлордун талаптары боюнча өндүрүү жүргүзүү мүмкүн болбогон граждандардын мүлктөрүнүн тизмеси Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодекси тарабынан белгиленет.

12-глава

ЖАЛПЫ МЕНЧИК

117-статья. Жалпы менчиктин түшүнүгү

Мүлк эки же бир нече колхоздун же башка кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын же мамлекеттин жана бир нече колхоздун же башка кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын, эки же бир нече граждандын жалпы менчиктик укугуна таандык болуусу мүмкүн.

Жалпы менчик үлүшү аныкталган (үлүштүк менчик) же үлүшү аныкталбаган (биргелешкен менчик) түрлөрү менен айырмаланат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

118-статья. Жалпы үлүштүк менчикти ээлөө, пайдалануу жана башкаруу

Жалпы үлүштүк менчикти ээлөө, пайдалануу жана башкаруу анын бардык катышуучуларынын макулдугу менен жүргүзүлөт. Талаш чыккан учурда, ээлөө, пайдалануу жана башкаруу тартиби катышуучулардын биреөнүн доосу аркылуу аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

118^{1}-статья. **Мүлктү оперативдүү башкаруу**

Мамлекеттик, колхоздор аралык, мамлекеттик-колхоздук жана башка мамлекеттик-кооперативдик уюмдарга бекитилип берилген мүлк бул уюмдардын оперативдүү башкаруусунда болот, алар закондо белгиленген чектерде, алардын иш-аракетинин максатына, пландуу тапшырмаларга жана мүлктүн арналышына ылайык мүлктү ээлөө, пайдалануу жана башкаруу укугун ишке ашырышат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

119-статья. **Жалпы үлүштүк менчикте болгон мүлктү күтүү боюнча расходдор**

Жалпы үлүштүк менчикте катышуучулардын ар кимиси өздөрүнүн үлүштөрүнө ылайык жалпы мүлккө налог, жыйым жана башка милдеттүү төлөөлөрдү, ошондой эле аны күтүүгө жана сактоого кеткен расходдорду төлөөгө катышууга милдеттүү.

120-статья. **Жалпы үлүштүк менчикке катышуучунун үлүшүнүн ээлигинен ажыроо укугу**

Жалпы үлүштүк менчикке катышуучулардын ар кимиси бөлөк жакка өзүнүн үлүшүнүн ээлигин берүүгө (сатууга, белек кылып берүүгө ж. у. с.) акылуу.

121-статья. **Сатып алууга артыкчылык укугу**

Жалпы менчиктеги үлүштү бөлөк жакка сатып жатканда, жалпы үлүштүк менчикке катышуучулардын калгандары, эл алдында сатыктардан бөлөк учурларда, сатылуучу үлүштү, сатып жаткан баасы боюнча жана ошондой эле башка тең шарттар менен да сатып алууга артыкча укугу бар. Турак үйдү сатып алууга артыкча укуктары ушул Кодекстин 107-статьясына карама-каршы келбеген учурларда гана ишке ашырылышы мүмкүн.

Жалпы менчиктеги үлүшүн сатуучу, өзүнүн үлүшүн бөлөк жакка сатууга ниеттенгендиги жөнүндө, сатылуучу баасын жана башка шарттарын көрсөтүп, жалпы үлүштүк менчиктин калган катышуучуларына кат жүзүндө

билдирүүгө милдеттүү. Эгерде жалпы үлүштүк менчиктин калган катышуучулары кабарланган күндөн тартып үй жөнүндө бир айдын, ал эми калган мүлктөр жөнүндө он күндүн ичинде өздөрүнүн сатып алууга артыкча укуктуулугунан баш тартышса же ал укуктарын ишке ашырышпаса, сатуучу өзүнүн үлүшүн кимге гана болбосун сатууга акылуу.

Сатып алууга артыкча укугун бузуу менен үлүштү саткан убакта жалпы үлүштүк менчиктин башка катышуучусу үч айдын ичинде соттук тартипте өзүнө сатып алуучунун укук жана милдеттерин таратууну талап кылууга укуктуу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

122-статья. **Үлүштү бөлүп берүү жана жалпы мүлктү бөлүштүрүү**

Жалпы үлүштүк менчиктин катышуучуларынын ар кимиси жалпы мүлктөн өзүнүн үлүшүн бөлүп берүүнү талап кылууга акылуу.

Эгерде бөлүп берүү жолу жөнүндө келишимге жетишпесе, анда мүлктүн чарбалык пайдаланышына зыян келбей тургандыгы мүмкүн болсо, катышуучулардын биреөнүн доосу менен мүлк натуралай бөлүнөт, мындай болбогон учурда бөлүнүүчү менчик ээси акчалай компенсация алат.

123-статья. **Жалпы мүлктөгү үлүшкө карата өндүрүү жүргүзүү**

Жалпы үлүштүк менчикке катышуучунун кредитору, өндүрүү жүргүзүү үчүн, өзүнүн карыздакорунун үлүшүн бөлүп берүү жөнүндө доо коюуга акылуу.

124-статья. **Мамлекет менен граждандардын, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын жана граждандардын жалпы үлүштүк менчикке укуктуулугунун токтотулушу**

Мамлекет менен граждандардын, кооперативдик же башка коомдук уюмдар менен граждандардын жалпы үлүштүк менчикке укуктуулугу, жалпы менчиктин келип чыккан күнүнөн баштап эсептелгенде бир жылдын ичинде төмөнкү жолдор менен жоюлууга жатат:

1) мүлктү натуралай бөлүштүрүү менен, эгерде мындай бөлүштүрүү мүмкүн болсо;

2) граждандарга таандык болгон үлүштү мамлекеттин, кооперативдик же башка коомдук уюмдардын сатып алуусу менен;

3) мамлекетке, кооперативдик же башка коомдук уюмдарга таандык болгон үлүштү граждандарга сатуу менен;

4) бардык мүлктөрдү сатып жиберип, андан түшкөн сумманы кийин жалпы менчиктин катышуучуларынын арасында алардын үлүштөрүнө жараша бөлүштүрүү менен.

Жогорудагы көрсөтүлгөн жолдордун бирөөн тандоо граждандын тийиштүү мамлекеттик орган, кооперативдик же башка коомдук уюм менен макулдашуусу боюнча ал эми мындай макулдашуу жок болсо, сот аркылуу аныкталат.

Мамлекеттин жана граждандардын жалпы үлүштүк менчигинде болгон өзгөчө баалуу мүлккө укук ар бир айрым учурларда Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомунун негизинде граждандарга таандык үлүштүн наркын мамлекеттин төлөп берүүсү менен жоюлушу мүмкүн.

Мамлекеттик орган, кооперативдик же башка коомдук уюм жалпы менчиктеги турак үйдөн өздөрүнүн үлүшүн сатканда, ушул Кодекстин 121-статьясынын экинчи жана үчүнчү бөлүгүндөгү эрежелерге ылайык, сатып алууга артыкчылык укугу ошол үйдүн тийиштүү бир бөлүгүндө жалдоочу укугунда жашап турган граждандарга таандык болот, ал эми алар бул укуктан баш тартышса же ишке ашырышпаса, жалпы менчиктин калган катышуучуларына таандык болот. Мүлк ээлеринин ортосунда келишпөөчүлүк чыккан убакта, талаш сот аркылуу чечилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

125-статья. **Жалпы үлүштүк менчикте болгон турак үйлөрдү пайдалануунун тартиби**

Турак үйгө болгон жалпы үлүштүк менчикке катышуучулар өз ара келишип, өздөрүнүн үлүшүнө ылайык келерине же ылайык келбестигине карабастан обочолонгон жайлардан (квартиралардан, бөлмөлөрдөн) пайдалануунун тартибин белгилөөгө акылуу.

Пайдалануу жөнүндөгү мындай келишим жалпы менчиктин катышуучуларынын үлүшүнө ылайык түзүлсө, эгерде ал нотариалдык тартипте күбөлөндүрүлсө жана эл депутаттарынын жергиликтүү Советинде катталса, ушул үйгө болгон жалпы менчиктен кийин үлүш алган жакка да милдеттүү болот.

126-статья. **Жалпы үлүштүк менчикте болгон үйдүн үстүнө кошуп куруунун, жанына кошуп куруунун же кайра куруунун натыйжалары**

Эгерде жалпы үлүштүк менчиктеги турак үйдүн катышуучусу белгиленген эрежелерди сактап, калган катышуучулардын макулдугу боюнча жана белгиленген тартипте өзүнүн эсебинен үйдүн пайдалуу аянтынын үстүнө кошуп куруу, жанына кошуп куруу же кайра куруу жолу менен кеңейтсе, үйгө болгон жалпы менчикке катышуучулардын үлүшү жана андагы жайларды пайдалануу тартиби ошого ылайык өзгөртүлүүгө жатат.

127-статья. **Колхоздук короонун менчиги**

Колхоздук короонун мүлкү анын мүчөлөрүнө биргелешкен менчик укугу катарында таандык (ушул Кодекстин 117-статьясы).

Колхоздун уставына ылайык колхоздук короонун менчигинде анын пайдалануусунда болгон короонун жанындагы жерде көмөк чарбасы, турак үйү, малы, бакма канаттуулары жана майда айыл чарба шаймандарынын болушу мүмкүн.

Мында башка колхоздук короого, анын менчигине берилген, колхоздук коомдук чарбага катышуудан короонун мүчөлөрүнүн алган эмгек кирешелери, же короонун менчигине берген алардын бөлөк мүлктөрү, ошондой эле жалпы каражатка алынган үй эмеректери жана жекече керектелүүчү буюмдар да таандык болот.

128-статья. **Колхоздук короонун мүлкүн ээлөө, пайдалануу жана башкаруу**

Колхоздук короонун мүлкүн ээлөө, пайдалануу жана башкаруу анын бардык мүчөлөрүнүн жалпы макулдугу боюнча ишке ашырылат.

Колхоздук короонун мүлкүн ээлөө, пайдалануу жана башкаруу жөнүндөгү талаштар короонун он алты жашка толгон ар бир мүчөсүнүн доосу боюнча сот аркылуу чечилет.

Короонун он беш жаштан он алты жашка чейинки мүчөлөрү мындай доону өздөрүнүн ата-энелеринин, бала кылып алуучуларынын, же попечителдеринин макулдугу боюнча коё алышат, ал эми короонун он беш жашка толбогон мүчөлөрүнүн кызыкчылыгы үчүн доону алардын ата-энелери, бала кылып алуучулары, попечителдери же опекундары коюшат.

129-статья. Колхоздук короонун, анын мүчөлөрүн милдеттенмелери боюнча жоопкерчлиги

Колхоздук короонун башчысы түзгөн бүтүмдөр боюнча, эгерде бүтүм короонун башчысынын өз кызыкчылыгы үчүн түзүлгөндүгү жагдайлардан келип чыкпаса, колхоз короосу өз мүлкү менен жооп берет.

Короонун калган мүчөлөрү өздөрүнүн милдеттенмебоюнча, эгерде жагдайлар боюнча түзүлгөн бүтүм коронун кызыкчылыгынан келип чыкпаса, өздөрүнүн же мүлктөрү, ошондой эле короонун менчигиндеги мүлктө өзүнүн үлүшү менен (ушул Кодекстин 130-статьясы) жоо берет.

Колхоздук короонун мүчөсүнүн кылмышынын натыйжасында болгон зыян, эгерде, соттун өкүмү боюнча ошо мүлктүн кылмыш кылуу аркылуу табылган каражатк алынгандыгы же ошол каражаттын эсебинен көбөйтүлгө дүгү аныкталса, короонун мүлкүнүн эсебинен өндүрүлү алынуусу мүмкүн.

Кредиторлордун дооматы боюнча өндүрүлүп алынуга жатпай турган колхоздук короонун мүлкүнүн тизме Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодекс менен белгиленет.

130-статья. Короонун мүлкүнөн үлүштү аныкт

Короонун мүлкүнөн колхоздук короонун мүчөсүнү үлүшү төмөнкүлөрдө аныкталат:

1) анын өз алдынча короо курбай, короонун составынан чыгып кеткен убакта (бөлүп берүү);

2) бир короодон эки же көбүрөөк короо болуп уюшуган убакта (бөлүү);

3) короонун мүчөсүнүн өздүк милдеттенмеси боюнч өндүрүү жүргүзүлгөн убакта.

Жашы жетпегендерди жана эмгекке жарамсыздард кошуп, короонун бардык мүчөлөрүнө бирдей тендикт үлүш өлчөмү белгиленет.

Короонун эсебинде аз убакыт болгондугу же короону чарбасына өзүнүн эмгеги же каражаты менен аз катыш кан себептүү эмгекке жарамдуу короонун мүчөсүнү короо мүлкүндөгү үлүшү азайтылышы мүмкүн.

131-статья. Колхоздук короодон бөлүнүү (энч алуу)

Колхоздук короонун эсебинен бир же бир нече мүчө чыкканда короону көмөк чарбасын жүргүзүү үчүн ак

керек боло турган имараттардан, малдан жана айыл чарба шаймандарынан ажырабагандай кылып эсептеп, үлүштү натуралай бөлүү жүргүзүлөт.

Короонун мүчөсүнө тиешелүү мүлктөгү үлүшүн натуралай бөлүү мүмкүн болбогон учурда, анын наркы ага акчалай төлөнөт.

Короонун эсебинен чыкканда, мүлктөн бөлүп берүүнү он алты жашка толгон короонун мүчөсү талап кылууга акылуу. Короонун он беш менен он алты жаштын ортосундагы мүчөлөрү, өздөрүнүн ата-энелеринин, бала кылып алуучуларынын же попечителдеринин макулдугу менен бөлүп берүүнү талап кылууга акылуу. Короонун он беш жашка жетпеген мүчөлөрүнүн кызыкчылыгы үчүн, алардын ата-энелери, бала кылып алуучулары же попечителдери бөлүп берүүнү талап кылуулары мүмкүн.

132-статья. Колхоздук короону бөлүү

Колхоздук короону бөлүү убагында, анын мүлкү жаңыдан уюшулган короолордун ортосунда алардын мүчөлөрүнүн үлүштөрүнө ылайык жана ар бир короонун чарбалык муктаждыктары эске алынып бөлүнөт.

Колхоздук короону бөлүүнү талап кылууга жашы жеткен, ушул колхозго мүчө болуп турган короонун мүчөлөрү акылуу.

133-статья. Колхоздук короонун мүлкүнөн үлүшүн алуу укугун жоготуу

Эмгекке жарамдуу короонун мүчөсү, эгерде ал үч жыл катары менен короонун жалпы чарбасын жүргүзүүгө өзүнүн эмгеги жана каражаты менен катышпаса, короонун мүлкүнөн үлүшүн алуу укугунан ажырайт. Эгерде короонун мүчөсү мөөнөттүү аскер кызматына чакырылганына, окуу жайында окуп жүргөндүгүнө же оорулуулугуна байланыштуу чарбаны жүргүзүүгө катышпаса, бул эреже колдонулбайт.

134-статья. Колхоздук короо жоюлгандан кийин анын мүлкүн бөлүштүрүү

Колхоздук короого тиешелүү болгон жана колхоздук короо жоюлгандан кийин сакталып калган мүлктү бөлүштүрүү ушул Кодекстин 130-жана 133-статьяларынын эрежелерине ылайык жүргүзүлөт.

135-статья. Айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарб менчиги

Айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жасага жана анысы өзүнүн жана үй-бүлө мүчөлөрүнүн эмгегин негизденген граждандардын чарба менчигинде, ушул Ко дексттин 127-статьясында көрсөтүлгөн мүлктөрдөн бөлө чарбанын пайдалануусуна бөлүнүп берилген жер участ касын иштетүү үчүн зарыл болгон жумушчу малы (эл депутаттарынын райондук, шаардык Советинин аткару комитетинин уруксаты менен) жана айыл чарба шайман болушу мүмкүн.

Ушул статьянын биринчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн мүлк төр айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жаса ган граждандардын чарбаларынын айрым мүчөлөрүнү өздүк менчигинде болуусу мүмкүн эмес.

Ушул статьядагы көрсөтүлгөн айыл чарбасында жеке че эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарбала рынын мүлктөрү ошо короонун мүчөлөрүнө жалпы бирге лешкен менчик укугу катарында таандык болот (ушу Кодекстин 117-статьясы).

Айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарбаларынын биргелешкен менчик уку гуна ушул Кодекстин 128—134-статьялары тиешесине жа раша колдонулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумуну 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

13-глава

МЕНЧИК УКУГУНУН ПАЙДА БОЛУШУ ЖАНА ЖОЮЛУШУ

136-статья. Мүлктү договор боюнча алуучунун менчикке укуктуулугунун пайда бо лушу

Договор боюнча мүлктү алуучунун менчик укугу (опе ративдүү башкаруу укугу), эгерде закондо же договорд башкача каралбаган болсо, буюмду өткөрүп берүү учу рунан тартып келип чыгат.

Эгерде буюмду ээлигинен ажыратуу жөнүндөгү дого ор катталууга тийиш болсо, менчикке укуктуулук кат чыган учурдан баштап пайда болот.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

137-статья. Буюмдарды өткөрүп берүү

Буюмдарды алуучунун колуна тапшыруу, ошондой эле жеткирүүгө милдеттенбей ээликтен чыгарылган буюмдарды алуучуга жөнөтүш үчүн транспорт уюмдарына тапшыруу жана алуучуга жибериш үчүн почтага тапшыруу, ошол буюмдарды өткөрүп берүү деп эсептелет. Буюмга берилген коносаменттин же бөлөк башкаруу документтерин өткөрүп берүү, буюмдарды өткөрүп бергенге тең болуп эсептелинет.

138-статья. Атайын уруксаттар боюнча гана алынууга мүмкүн болгон буюмдар

Эл чарбасы үчүн өзүнүн мааниси жагынан же мамлекеттин коопсуздугу себептүү же бөлөк негиздер менен атайын уруксаттар боюнча гана алынышы мүмкүн болгон буюмдардын тизмеси (курал-жарак, учуучу аппараттар, катуу таасир берүүчү уулар жана башкалар), ошондой эле ошол уруксаттарды берүү тартиби ССР Союзунун закондору жана Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен белгиленет.

Валюталык байлыктар: чет өлкөлүк валюта (банкноттор, казначейлик билеттер, монеталар); чет өлкөлүк валютадагы төлөө документтери (чектер, векселдер, аккредитивдер жана башкалар) жана фондулук байлыктар (акциялар, облигациялар жана башкалар); аларды ошондой эле чет өлкөлүк валютага айландыруу укугу менен чет өлкөлүк валютага сатылып алынган сом менен көрсөтүлүүчү банкалык төлөө документтери (чектер жана башкалар); ар кандай түрдөгү жана абалдагы кымбат баалуу металлдар — алтын, күмүш, платина жана платина группасындагы металлдар (палладий, иридий, родий, рутений, жана осмий) жана иштетиле элек иштетилген түрүндөгү кымбат баалуу жаратылыш таштары (алмаздар, бриллианттар, рубиндер, изумруддар, сапфирлер, ошондой эле берметтер), бул металлдардан жана таштардан жасалган зергердик жана башка тиричиликке керектелүүчү буюмдардан, ошондой эле мындай буюмдардын сыныктарынан тышкары, ССР Союзунун закондорунда белгиленген тартипте жана чектерде гана сатылып алынышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 11-майдагы Указынын редакциясында).

138[1]-статья. Тарых жана маданият эстеликтерин өткөрүп берүүнүн тартиби

Тарых жана маданият эстеликтерин сатууга, белек кылып берүүгө же башкача өткөрүп берүүгө эстеликтерди коргоонун мамлекеттик органдарына милдеттүү түрдө алдын ала билдирүү менен жол берилет. Эстеликтерди сатуу кезинде мамлекет сатып алуу жагынан артыкчылык укукка ээ.

Ушул статьяда белгиленген тартипти бузуу менен тарых жана маданият эстеликтери тууралуу түзүлгөн бүтүмдөр анык эмес деп табылат жана ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондоруна ылайык натыйжаларга алып келет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

139-статья. Кокустуктан жок болуу тобокелчилиги

Эгерде договордо бөлөкчө белгиленбесе ээликтен чыгарылуучу буюмдун кокустуктан жок болуу же кокустуктан бузулуу тобокелчилиги алуучуга, анын менчикке укуктуулугунун пайда болушу менен бир эле убакта өтөт.

Эгерде ээликтен чыгаруучу буюмду өткөрүп берүү убагын кечиктирсе, же алуучу аны алууну кечиктирсе, кокустуктан жок болуу же кокустуктан бузулуу тобокелчилигин кечиктирген тарап тартат.

140-статья. Башкы буюм жана ага таандык буюмдар

Эгерде закондо же договордо бөлөкчө көрсөтүлбөсө, башкы буюмга кызмат кылууга арналган жана жалпы чарбалык максатка колдонууда аны менен байланыштуу болгон буюм башкы буюмга таандык болуп, башкы буюм менен тагдырлаш болот.

141-статья. Түшүмдөргө жана кирешелерге менчик укугу

Жемиштердин түшүмү, малдын төлү, буюмдардан алынган кирешелер, эгерде закондо же менчик ээсинин башка жак менен түзгөн договорунда бөлөкчө белгиленбесе буюмдун ээсине таандык болот.

142-статья. Курулуштарды бузуу жана алып коюу учурунда ордун төлөө

Мамлекеттик жана коомдук зарылдык үчүн жер участкаларын бөлүп берүүгө байланыштуу өздүк менчик уку-

гунда граждандарга таандык болгон курулуштарды бузган кезде ордун төлөө ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда белгиленген тартипте жүргүзүлөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

143-статья. Үйдү чарбасыздыкта күтүү

Эгерде гражданин өзүнө таандык болгон үйүн чарбасыздык менен күтүп, анын бузулушуна жол берсе, эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин аткаруу комитети менчик ээсине үйдү ремонт кылууга жетерлик мөөнөт дайындоосу мүмкүн. Эгерде гражданин жөнсүз себептер менен тийиштүү ремонтту жүргүзбөсө, эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советинин аткаруу комитетинин доосу боюнча сот чарбасыздыкта күтүлгөн үйдү төлөөсүз жана аны эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин фондусуна өткөрүп бериши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

144-статья. Маданий баалуу мүлктөрдү чарбасыздыкта күтүү

Эгерде гражданин өзүнө таандык болгон олуттуу тарыхый, көркөмдүк же коом үчүн башка баалуулугу болгон мүлктү чарбасыздыкта урунса, ошондой мүлктөрдү сактоо милдетине кирген мамлекеттик уюмдар менчик ээсине, мүлктү чарбасыздыкта урунууну токтотууну эскертет. Эгерде менчик ээси бул талапты орундатпаса тийиштүү уюмдардын доосу боюнча бул мүлктү сот анын колдонуусунан чыгарып коёт, андан кийин ал мамлекеттин менчигине өтөт. Колдонуудан чыгарылган мүлктүн наркы граждандарга макулдашуу менен белгиленген өлчөмдө, ал эми талаш болгон учурларда сот белгилеген өлчөмдө төлөнөт.

Кечиктирилгис зарылдыгы болгон учурларда, алдын ала эскертилбестен эле, көрсөтүлгөн мүлктү алып алуу жөнүндө доо коюлуусу мүмкүн.

145-статья. Ээсиз мүлк

Менчик ээси жок же менчик ээси белгисиз болгон мүлк (ээсиз мүлк) финансылык органдардын арызы боюнча чыгарылган соттун чечими менен мамлекеттин менчигине өтөт. Арыз мүлктү учетко алган күндөн баштап бир жыл өткөндөн кийин берилет.

Колхоздук короого таандык ээсиз мүлк колхоздун арызы боюнча чыгарылган соттун чечими менен, ошол

мүлк турган жердеги колхоздун менчигине өтөт. Арыз ошол мүлктү эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитети тарабынан учетко алынган күндөн баштап бир жыл өткөндөн кийин берилет.

Ээсиз мүлктөрдү табуу жана учетко алуу тартиби Қыргыз ССР Финансы министерствосу тарабынан белгиленет.

146-статья. Табылга

Жоголгон буюмду тапкандар, бул жөнүндө тезинен аны жоготкон жакка кабар кылууга жана ага табылган буюмду кайтарып берүүгө же табылга жөнүндө билдирүү менен буюмду милиция же эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитетине тапшырууга, эгерде буюм мекемеде, ишканада же транспортто табылса, аны ошо уюмдардын администрациясына тапшырууга милдеттүү.

147-статья. Табылган буюмдарды сактоо

Табылган буюм өткөрүлүп берилген уюмдун администрациясы, эки жумалык мөөнөттүн ичинде буюмун жоготкон жактын дайыны чыкпаса, аны милицияга же эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитетине тапшырат. Транспорт органдары табылган буюмдарды транспортто колдонулуучу эрежелерге ылайык сактайт жана сатат.

Милиция же эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитети аларга тапшырылган табылган буюмдарды алты айга чейин сактоого милдеттүү. Көрсөтүлгөн мөөнөттүн ичинде жоголгон буюмдун ээси чыкса, ал ага кайтарылат. Эгерде көрсөтүлгөн мөөнөттүн ичинде ээси чыкпаса, буюм мамлекеттин менчигине акысыз өтөт.

148-статья. Буюмду тапканга расходдорун төлөө

Буюмду тапкан жана аны жоготкон жакка кайтарган, же аны белгиленген тартипте тапшыргандар (ушул Кодекстин 146-статьясы) буюмду жоготкон жактан, ал эми буюм мамлекеттин менчигине өтүп кеткен учурда — тийиштүү мамлекеттик уюмдан, буюмду сактоого жана тапшырууга байланыштуу болгон расходдорун төлөтүп алууга укуктуу.

149-статья. Қароосуз калган мал

Қароосуз калган же жолбун малды кармагандар бул жөнүндө тезинен малдын ээсине кабар берүүгө жана ага малын кайтарып берүүгө же малды кармагандыгы жөнүндө милицияга же эл депутаттарынын селолук Советине үч күн ичинде кабар кылууга милдеттүү.

Милиция же эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитети малдын ээсин издеп табууга чара көрөт жана издөө мезгилинде ветеринардык эрежелерди сактоо жолу менен малды жакын арадагы совхоздун же колхоздун багуусуна жана пайдаланышына өткөрүп берет, алардын жетекчилеринин малды кабыл алуудан баш тартууга акылары жок.

Совхозго же колхозго малды өткөрүп берген күндөн баштап күч унаанын же мүйүздүү ири малдын (жана алардын жаш төлүнүн) ээси алты айдын ичинде, ал эми майда жандыктын (жана алардын жаш төлүнүн) ээси — эки айдын ичинде табылган учурларда, мал ээлерине кайтарылып берилет, алар совхоздун же колхоздун малды багууга жумшаган расходдорун, аларды пайдалануудан алынган пайданы чегерүү менен калганын төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде ушул статьянын үчүнчү бөлүгүндө көрсөтүлгөн мөөнөттө малдын ээси табылбаса, ал бул малга менчик укугунан ажырайт. Бул учурда колхоздо багылып жаткан мал, ошол колхоздун менчигине төлөөсүз өтөт, ал эми совхоздо багылып жаткан мал, мамлекеттин менчигине төлөөсүз өтөт да, ошол баккан совхоздун мүлкүнүн эсебине кошулат.

150-статья. Қазына

Қазына (клад) башкача айтканда жерге көмүлгөн же бөлөк жол менен катылган акчалар (алтын жана күмүш тыйындар, советтик жана чет өлкөлүк валюталар ж. б.) же баалуу буюмдар (кымбат баалуу таштар, берметтер, кымбат баалуу металлдын уютмалары, буюм түрүндөгүсү жана сыныктары ж. б.) алардын ээлерин аныктоого мүмкүн болбогон же законго ылайык буларга менчик укугу жоюлган учурда мамлекеттин менчигине өтөт жана аны тапкан адам жергиликтүү финансылык органдарга тапшырууга тийиш.

Қазына тапкан жана аны финансылык органдарга тапшырган адам, ушундай баалуу нерселерди казуу жана издөө ошол адамдын кызматтык милдетине кирген убактардан бөлөк учурларда тапшырылган баалуу нерселердин наркынын жыйырма беш процентин сыйлык катары алууга укуктуу.

151-статья. **Реквизиция жана конфискация**

Мамлекеттин же коомдун кызыкчылыгы үчүн мамлекет тарабынан мүлктү ээсинен, анын наркын төлөп берүү менен алып алынышы (реквизиция), ошондой эле укукту бузгандыгы үчүн жаза катары ээсинен мүлктү мамлекет тарабынан төлөөсүз алып алынышы (конфискация) ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан көрсөтүлгөн учурларда жана тартипте гана жүргүзүлөт.

152-статья. **Кымбат баалуу металлдарды жана алмаздарды алып алуу**

Алгачкы текшерүү, алдын ала тергөө же сот органдарынын токтомдору боюнча уютма, эленген, табигый түрдөгү, өндүрүшкө жана лабораторияга арналган жарым фабрикат жана буюм түрдөгү алынган кымбат баалуу металлдардын (алтын, күмүш, платина жана платина тобундагы металлдар, ошондой алмаздардын ээлерине алардын ээлери мүлкү конфискацияланбай соттолгон, же актоо өкүмү чыккан же иштери кыскарган учурларда алынган баалуу мүлктүн наркы төлөнөт да, ал эми баалуу мүлк СССРдин Мамлекеттик фондусуна тапшырылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

14-глава

МЕНЧИККЕ УКУКТУУЛУКТУ КОРГОО

153-статья. **Бөлөк бирөөнүн законсуз ээлигинен менчик ээсинин мүлктү кайтарып алышы**

Бөлөк бирөөнүн ээлигинде законсуз жүргөн өз мүлкүн кайтарып алууга менчик ээсинин укугу бар.

154-статья. **Мүлктү ак ниети менен алгандан кайтарып алуу**

Эгерде мүлк, аны ээлигинен чыгарууга укугу жок жактан акыга алынган болсо, бул жөнүндө алуучу (ак ниеттүү алуучу) билбесе же билүүгө тийиш болбосо, мүлк ээси же ал ээлөөгө берген жак тарабынан жоготулган, же экөөнүн бирөөнөн уурдалган, же алардын ээлигинен алардын эркинен тышкары бөлөк жол менен чыгып кеткен учурларда гана менчик ээси ал мүлктү алуучудан кайтарып берүүнү талап кылууга акылуу.

Эгерде мүлк соттук чечимди аткаруу үчүн белгиленген тартипте сатылган болсо, ушул статьянын биринчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн негиздер менен мүлктү кайтарууга талап кылууга жол берилбейт.

Эгерде мүлк аны ээлигинен чыгарууга укугу жок жактан бекер алынса, менчик ээси бардык учурларда мүлктү кайтарууну талап кылууга акылуу.

155-статья. **Законсуз ээликтен ажыратылган мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук мүлктү кайтарып алуу**

Кандай гана жол менен болбосун законсуз ээликтен ажыратылган мамлекеттик мүлк, ошондой эле колхоздордун жана башка кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын мүлкү кайсы гана алуучудан болбосун тийиштүү уюмдар тарабынан кайтарылып алынышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984 жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

156-статья. **Акчаны жана баалуу кагаздарды ак ниеттүү алуучудан кайтарып алууга жол берилбестиги**

Акчаны, ошондой эле көрсөтүүчүгө берилүүчү баалуу кагазды ак ниеттүү алуучудан кайтарып алууга мүмкүн эмес (ушул Кодекстин 154-статьясы).

157-статья. **Законсуз ээликтен буюмду кайтарган кездеги эсептешүү**

Менчик ээси ушул Кодекстин 153-статьясына ылайык мүлктү кайтарып берүүнү талап кылуу менен бирге өзүнүн законсуз ээлеп жүргөндүгүн билген же билүүгө тийиш болгон жактан (кара ниеттүү ээлөөчү) бардык ээлеп жүргөн убагында анын алган жана алууга тийиш болгон бардык кирешесин; ак ниеттүү ээлөөчүдөн болсо, качан ал законсуз ээлеп жүргөндүгүн билген же билүүгө тийиш болгон, же менчик ээсинин мүлктү кайтарууну талап кылган доосу боюнча чакыруу кагазын алган мезгилинен баштап анын алган жана алууга тийиш болгон бардык кирешесин кайтарууну же төлөөнү талап кылууга акылуу.

Ак ниеттүү, ошондой эле кара ниеттүү ээлөөчүлөр өз тарабынан менчик ээсинен, ага мүлктөн алынган киреше тиешелүү болгон мезгилден тартып, өздөрүнүн мүлккө жумшаган керектүү чыгымдарын төлөп берүүнү талап кылууга акылуу.

Ак ниеттүү ээлөөчү өзүнүн киргизген жакшыртуусу эгерде алар буюмга зыян келтирилбестен бөлүнө турга болсо, өзүндө калтырууга акылуу. Эгерде жакшыртуу мындай бөлүп калууга мүмкүн болбосо, ак ниеттүү ээлө чү жакшыртууга жумшаган, бирок буюмдун баасы кошулган өлчөмдөн ашык эмес чыгымын талап кылуу акылуу.

158-статья. Ээликтен ажыратууга байланышпага бузуулардын менчик ээсинин укугу коргоо

Менчик ээси, анын укугун ар кандай бузуулардан, а бузуулар аны ээликтен ажыратууга байланышпаган бо со да четтетүүнү талап кыла алат.

159-статья. Менчик ээси болбогон ээлөөчүнүн уку гун сактоо

Ушул главада көрсөтүлгөн укуктар менчик ээси бо босо да, мүлктү закондун же договордун негизинде ээлө чү жактарга да таандык.

III БӨЛҮМ

МИЛДЕТТЕНМЕЛҮҮ УКУК

I. МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

15-глава

МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИН КЕЛИП ЧЫГЫШЫ

160-статья. Милдеттенменин түшүнүгү жана аны келип чыгышынын негиздери

Милдеттенменин негизинде бир жак (карыздакор) башка жактын (кредитордун) пайдасы үчүн белгилүү аракетти жасоого атап айтканда: мүлктү өткөрүп берүү гө, жумушту аткарууга, акчаны төлөөгө жана у. с., же белгилүү аракетти жасоодон токтолуп турууга милдеттүү ал эми кредитор болсо карыздакордон анын милдети аткарууну талап кылууга акылуу.

Милдеттенмелер договордон же ушул Кодекстин 4 статьясында көрсөтүлгөн башка негиздерден келип чыга

161-статья. Пландоо актыларынан келип чыгуучу милдеттенменин мазмуну

Эл чарбасын пландоо актысынан тикеден-тике келип чыккан милдеттенменин мазмуну ошол акт менен белгиленет.

Пландуу тапшырманын негизинде түзүлүүчү договордун мазмуну ошол тапшырмага туура келүүгө тийиш.

162-статья. Договор түзүү

Качан тараптардын ортосунда договордун бардык маанилүү пункттары боюнча, тиешелүү учурларда талап кылынуучу формада келишимге жетишилсе, договор түзүлдү деп табылат.

Договордун закон боюнча маанилүү деп таанылган же ушул түрдөгү договорлор үчүн керектүү деп таанылган пункттар, ошондой эле тараптардын биреөнүн айтуусу боюнча келишимге жетишүүгө керек болгон пункттардын бардыгы договордун маанилүү пункттары болуп эсептелет.

Закондо көрсөтүлгөн учурларда аткарууга заказ же наряд алуу жолу менен договор түзүлүүгө мүмкүн.

163-статья. Договордун формасы

Эгерде тараптар белгилүү формадагы договорду түзүүгө шарттташышса, закон боюнча бул түрдөгү договорлорго бул форма талап кылынбаса да, ага шарттташкан форма берилген учурдан баштап, ал түзүлгөн деп эсептелет.

Эгерде законго же тараптардын макулдашуусуна ылайык договор кат жүзүндө түзүлүүгө тийиш болсо, ал тараптардын колу коюлган бир документти түзүү жолу менен, ошондой эле жиберген тараптардын колу коюлган каттарды, телеграммаларды, телефонограммаларды жана башкаларды алмашуу жолу менен түзүлүүсү мүмкүн.

164-статья. Жооп берүү үчүн мөөнөтүн көрсөтүү менен жасалган сунуштар боюнча договор түзүү

Качан жооп берүү үчүн мөөнөтүн көрсөтүү менен договор түзүүгө сунуш кылынса, эгерде сунуш кылган жак экинчи тараптан ошол мөөнөттүн ичинде сунушту кабыл алгандыгы жөнүндө жооп алса, договор түзүлгөн деп эсептелинет.

165-статья. **Жооп берүү үчүн мөөнөтү көрсөтүлб жасалган сунуштар боюнча догов түзүү**

Качан жооп берүү үчүн мөөнөтү көрсөтүлбөй догов түзүүгө оозеки сунуш кылынса, эгерде экинчи тарап с нуш кылган жакка бул сунушту кабыл алгандыгын то тоосуз билдирсе, договор түзүлгөн деп эсептелет.

Качан ушундай сунуш кат жүзүндө берилсе, эгер сунушту кабыл алгандык жөнүндөгү жооп, ошол үч керектүү зарыл убакыттын ичинде алынса, договор түзү гөн деп эсептелинет.

166-статья. **Договор түзүүгө макул экендиги жө нүндөгү кечиктирилип алынган жоо**

Эгерде договор түзүүгө макул экендиги жөнүндөгү ке чиктирилип алынган жооптон жооп өз убагында жиберил гендиги көрүнүп турса, эгерде сунуш кылган жак экинч тарапка жооптун кечиктирилип алынганын токтоосуз бил дирген учурларда гана ал кечиктирилген деп табылат Мындай учурда жооп договор түзүүгө жаңы сунуш болу эсептелет.

167-статья. **Бөлөк шарттарда договор түзүүгө ма кул экендиги жөнүндөгү жооп**

Сунуш кылынган шарттардан бөлөкчө шарттарда до говор түзүүгө макул экендиги жөнүндөгү жооп жасалга сунушту кабыл албагандык жана ошол эле убакта жаңы сунуш деп табылат.

Эгерде мамлекеттик, кооперативдик жана коомду башка уюмдардын ортосунда договор түзүү кезинде сот арбитраж же третей соту тарабынан чечилүүгө тийиш болгон пикир келишпестиктер келип чыкса (ушул Кодекс тин 168-статьясы), бул статьянын эрежелери колдону байт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумуну 1972-жыл 20-декабрдагы Указынын редакциясында).

168-статья. **Договор түзүү алдындагы талаштарды чечүү**

Эки тарап тең үчүн милдеттүү пландуу тапшырмага негизделген договорду түзүү кезинде келип чыгуучу та лаштар сот тарабынан, эгерде тараптардын бири эл колхоз, колхоздор аралык, мамлекеттик-колхоздук ишка на, уюм, бирикме болуп эсептелсе, жана эгерде тараптар мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюм-

дар (колхоздордон, колхоздор аралык, мамлекеттик-колхоздук ишканалардан, уюмдардан, бирикмелерден бөлөк) болуп эсептелишсе, закондо башкача белгиленбегендиктен, тийиштүү арбитраж (третей соту) тарабынан каралат.

Эки тарап үчүн милдеттүү болгон пландуу тапшырмага негизделбеген договорду түзүү кезинде аты аталган уюмдардын ортосунда келип чыккан пикир келишпестиктер тийиштүүлүгүнө жараша сот же арбитраж тарабынан чечиле алат, эгерде бул закондо же тараптардын келишиминде атайын каралган болсо.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1972-жыл 20-декабрдагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

169-статья. **Үчүнчү жактын пайдасына түзүлгөн договор**

Закон, договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө жана милдеттенменин мазмунунан бөлөкчө келип чыкпаса үчүнчү жактын пайдасына болгон договордун аткарылышын, ошол договорду түзгөн жак да, ошондой эле аткарылышы анын пайдасына шартталган үчүнчү жак да талап кылышы мүмкүн.

Эгерде договор боюнча ага берилген укуктан үчүнчү жак баш тартса, анда договор түзгөн жак, эгерде бул законго, договорго жана милдеттенменин мазмунуна карама-каршы келбесе, бул укуктан пайдалана алат.

16-глава

МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИ АТКАРУУ

170-статья. **Жалпы жоболор**

Милдеттенмелер закондо, пландоо актысында, договордо көрсөтүүлөргө ылайык, ал эми мындай көрсөтүүлөр жок болгон учурда демейдеги эле коюлуучу талаптарга ылайык тиешелүү түрдө жана белгиленген мөөнөттө аткарылууга тийиш.

171-статья. **Милдеттенмени аткаруудан бир жактуу баш тартууга жол берилбей тургандык**

Закондо көрсөтүлгөн учурлардан башка убактарда милдеттенмени аткаруудан бир жактуу баш тартууга жана договордун шартын бир жактуу өзгөртүүгө жол берилбейт.

172-статья. Милдеттенмени бөлүп-бөлүп аткаруу

Эгерде закондо, пландоо актысында, договордо башкача көрсөтүлбөсө же милдеттенменин негизинен келип чыкпаса, кредитор милдеттенмени бөлүп-бөлүп аткарууну кабыл албай коюуга акылуу.

173-статья. Милдеттенмени үчүнчү жактын аткаруусу

Эгерде белгиленген эрежелерде көрсөтүлсө, ошондой эле эгерде үчүнчү жак тараптардын бирөө менен административдик баш ийүүдө же тийиштүү договор менен байланышта болсо, договордон келип чыккан милдеттенмени аткаруу бүтүндөй же жарым-жартылай үчүнчү жакка жүктөлүшү мүмкүн.

Бул учурда милдеттенмени аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык үчүн жоопкерчиликти, эгерде СССРдин жана Кыргыз ССРинин закондорунда жоопкерчиликти тикелей аткаруучу тартат деп көрсөтүлбөсө, договор боюнча күнөөлүү жак тартат.

Эгерде закондон, договордон же милдеттенменин маанисинен милдеттенмени граждандын өзү аткаруу милдети келип чыкпаса, кредитор карыздакор үчүн үчүнчү жак тарабынан сунуш кылынган аткарууну кабыл алууга милдеттүү.

174-статья. Милдеттенмени аткаруу мөөнөтүнүн белгисиздиги

Эгерде милдеттенмени аткаруу мөөнөтү белгиленбесе, же талап кылуу учуру менен белгиленсе, кайсы убакта болсо да кредитор аткарууну талап кылууга, ал эми карыздакор аткарып берүүгө укуктуу.

Эгерде дароо аткаруу милдети закондон, договордон же милдеттенменин маанисинен келип чыкпаса мындай милдеттенмени карыздакор, кредитор талап кылган күндөн баштап жети күндүн ичинде аткарууга милдеттүү.

175-статья. Милдеттенмени мөөнөтүнөн мурда аткаруу

Эгерде закондон, договордон же милдеттенменин маанисинен бөлөкчө келип чыкпаса, карыздакор милдеттенмени мөөнөтүнөн мурда аткарууга акылуу.

Мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ортосундагы милдеттенмелерди мөөнөтүнөн мурда аткарууга закондо же договордо көрсөтүлгөн учурларда, ошондой эле кредитордун макулдугу боюнча жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

176-статья. Милдеттенмени аткаруунун мөөнөтүн узартуу же бир нече мөөнөткө бөлүү

Жетиштүү негиздер болгондо сот, арбитраж же третей соту карыздакорго милдеттенмени аткаруунун мөөнөтүн узартуу же бир нече мөөнөткө бөлүүгө жол берүүгө акылуу.

177-статья. Милдеттенмени аткаруучу жери

Милдеттенме закондо, договордо, пландоо актысында белгиленген же милдеттенменин маанисинен келип чыккан жерде аткарылууга тийиш.

Эгерде милдеттенмени аткаруу жери закон, договор же пландоо актысы менен белгиленбесе жана милдеттенменин маанисинен көрүнбөсө төмөнкүчө аткарылууга тийиш:

1) курулушту өткөрүп берүү милдеттенмеси — курулуштун турган жеринде;

2) акчалай милдеттенмелер (мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын акчалай милдеттенмелеринен бөлөгү) милдеттенменин пайда болгон учурундагы кредитордун жашаган жеринде, ал эми эгерде милдеттенмени аткаруу учурунда кредитор жашаган жерин алмаштырса жана бул жөнүндө карыздакорго билдирсе, аткаруунун жерин алмаштырууга байланыштуу болгон бардык чыгымдарды кредитордун эсебине жүктөө менен кредитордун жаңы жашаган жеринде;

3) бардык башка милдеттенмелер — карыздакордун жашаган жеринде, ал эми эгерде карыздакор юридикалык жак болсо — анын турган жеринде (ушул Кодекстин 30-статьясы).

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

178-статья. Уюмдардын ортосундагы акчалай милдеттенмелерди аткаруу

СССРдин закондорунда бөлөкчө болуп көрсөтүлбөгөндүктөн мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ортосундагы акчалай милдеттенмелер боюнча төлөөлөр СССРдин закондору менен белгиленген тартипте СССРдин Мамлекеттик банкы жана башка кредиттик мекемелери аркылуу жүргүзүлөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

179-статья. **Акчалай милдеттенмелердин валютасы**

Акчалай милдеттенме советтик валюта менен көрсөтүлүүгө жана төлөнүүгө тийиш.

СССРдин закондору менен белгиленген учурларда жана тартипте гана акчалай милдеттенмени чет өлкөлүк валюта менен көрсөтүүгө жана төлөөгө жол берилет.

180-статья. **Проценттер**

СССРдин жана Кыргыз ССРинин закондорунда көрсөтүлгөн учурлардан бөлөк убактарда акчалай жана башка милдеттенмелер боюнча проценттерге жол берилбейт.

181-статья. **Договор боюнча өз ара милдеттерди аткаруу**

Эгерде закондон, договордон же милдеттенменин маанисинен бөлөкчө келип чыкпаса, договор боюнча өз ара милдеттер бир убакта аткарылууга тийиш.

182-статья. **Альтернативдик милдеттенмени аткаруу**

Эгерде закондон, договордон же милдеттенменин маанисинен бөлөкчө келип чыкпаса, экинин - бирин же бир нече аракет жасоого милдеттүү болгон карыздакорго тандоо укугу таандык.

183-статья. **Бир нече кредиторлор же бир нече карыздакорлор катышкан милдеттенмени аткаруу**

Закондон же договордон бөлөкчө келип чыкпагандан кийин, эгерде милдеттенмеге бир нече кредитор же бир нече карыздакор катышса, кредитордун ар бири аткарууну талап кылууга акылуу, ал эми карыздакордун ар бири башкалар менен бирдей үлүштө милдеттенмени аткарууга милдеттүү.

184-статья. **Социалисттик уюмдардын ортосундагы үлүштүк договорлордон келип чыккан милдеттенмелерди аткаруу**

Социалисттик уюмдардын ортосундагы үлүштүк договорлордон келип чыгуучу милдеттенмеде кредитордун аткарууну талап кылуу укугу жана карыздакордун милдеттенмени аткаруу милдети договор менен белгиленүүчү үлүш түрүндө аныкталат.

185-статья. **Ортоктош милдеттенмелер**

Эгерде бул договор тарабынан каралса же закон тарабынан белгиленсе, атап айтканда, милдеттенменин предмети бөлүнбөй турган убакта ортоктош милдет же ортоктош талап кылуу келип чыгат.

186-статья. **Карыздакордун ортоктош милдети болгон убакта кредитордун укуктары**

Карыздакорлордун ортоктош милдети болгон убакта, кредитор бардык карыздакорлордон бирдей, ошондой эле алардын ар кимисинен өз алдынча карызды толугу менен жана жарым-жартылай аткарууну талап кылууга акылуу.

Ортоктош карыздакорлордун бирөөнөн толук канааттанбаган кредитор, калган ортоктош карыздакорлордон ала албай калганын талап кылууга акылуу.

Милдеттенме толугу менен төлөнгөнгө чейин ортоктош карыздакорлор милдеттүү болуп кала беришет.

187-статья. **Кредитордун талаптарына каршы ортоктош карыздакорлордун макул эместиги**

Ортоктош милдеттүүлүктүн учурунда карыздакор, ушул карыздакор өзү катышпаган башка карыздакорлордун кредиторго карата болгон мамилелерине негизделген макул эместикти кредитордун талабына каршы коюуга акылуу эмес.

188-статья. **Карыздакорлордун бирөөсүнүн ортоктош милдетти аткаруусу**

Карыздакорлордун бирөөсүнүн ортоктош милдетти бүтүндөй аткаруусу, кредиторго аткаруудан калган карыздакорлорду куткарат.

Ортоктош милдетти аткарган карыздакор, эгерде закон же договор менен бөлөкчө көрсөтүлбөсө, өзүнүн үлүшүн алып салып, калган карыздакорлордун ар кимисинен бирдей үлүштө кайра талап кылууга укуктуу. Ортоктош милдетти аткарган карыздакорго калган шериктеш карыздакорлордун бирөөсүнүн төлөбөгөнү, бирдей үлүштө анын өзүнө жана калган шериктеш карыздакорлорго түшөт.

189-статья. **Ортоктош талаптар**

Ортоктош талап кылуу убагында ортоктош кредиторлордун ар кимиси карыздакорго толук көлөмдө талап коюуга акылуу.

Карыздакор ушул кредитор катышпаган карыздакор-

дун башка ортоктош кредиторлор менен болгон мамилелерге негизделген макул эместикти ортоктош кредиторлордун биреөсүнүн талабына каршы коюуга акылуу эмес.

Ортоктош кредиторлордун биреөнө милдеттенмени толугу менен аткаруу, карыздакорду калган кредиторлорго аткаруудан куткарат.

Карыздакордон аткарууну алган ортоктош кредитор, алардын арасындагы катнаштардан бөлөкчө келип чыкпагандыктан, калган кредиторлорго аларга тийиштүү үлүшүн төлөп берүүгө милдеттүү.

190 - с т а т ь я. **Акчалай милдеттенмени карызды депозитке төгүү менен аткаруу**

Кредитор жок болгон учурда, ошондой эле ал аткарууну кабыл алуудан баш тартса же ал тарабынан убагында кыт башка бир себеп менен өткөрүлүп жиберилсе, ошондой эле өз аракетине өзү жооп бере албаган кредитордун өкүлү жок болгон учурда карыздакор акчалай милдеттенмеси боюнча андан алынуучу акчаны же баалуу кагазды нотариалдык контордун депозитине өткөрүүгө акылуу, ал болсо кредиторго бул жөнүндө билдирет.

Нотариалдык контордун депозитине акча суммасы же баалуу кагазды өткөрүү милдеттенмени аткаргандык деп эсептелет.

17-г л а в а

МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИН АТКАРЫЛЫШЫН КАМСЫЗ КЫЛУУ

191 - с т а т ь я. **Жалпы жоболор**

Милдеттенмелердин аткарылышы законго же договорго ылайык неустойка (штраф, пеня), залог жана кепилдик менен камсыз кылынуусу мүмкүн.

Мындан башка, граждандардын ортосундагы же алар катышкан милдеттенмелер задаток, ал эми социалисттик уюмдардын ортосундагы милдеттенмелер гарантия менен камсыз кылынуусу мүмкүн.

192 - с т а т ь я. **Неустойка**

Милдеттенмени аткарбаган же талаптагыдай эмес аткарган учурларда, атап айтканда, аткарууну мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген учурларда карыздакордун кредиторго төлөөгө милдеттүү болгон закон же договор менен белгиленген акча суммасы неустойка (штраф, пеня) деп эсептелинет.

Неустойка (штраф, пеня) менен чыныгы талаптар гана камсыз кылынат.

Эгерде милдеттенмени аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык үчүн карыздакор жооп берүүгө тийиш болбосо (ушул Кодекстин 226-статьясы) кредитор неустойка (штраф, пеня) төлөөнү талап кылууга акысы жок.

193 - с т а т ь я. **Неустойка жөнүндөгү келишимдин формасы**

Неустойка (штраф, пеня) жөнүндөгү келишим кат жүзүндө жасалууга тийиш. Кат жүзүндөгү форманы сактабагандык неустойка (штраф, пеня) жөнүндөгү келишимдин жараксыздыгына алып келет.

194 - с т а т ь я. **Залог**

Залогго ылайык кредитор (залог кармоочу) залог менен камсыз кылынган милдеттенмени карыздакор аткарбаган учурда, ССР Союзунун законлорунда жана Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодексинде көрсөтүлгөн алып таштоолордон башка убактарда, залогго коюлган мүлктүн баасынан бөлөк кредиторлордун алдында артыкча канааттандыруу алууга укуктуу.

Чыныгы талаптар гана залог менен камсыз кылынуусу мүмкүн.

Эгерде закондо же договордо бөлөкчө көрсөтүлбөсө, канааттандыруу учуруна карата, атап айтканда проценттер, аткаруунун убагын өткөрүп жиберүүдөн болгон зыянды төлөө, неустойка (штраф, пеня), ошондой эле төлөөлөр боюнча расходдордун ордун толтуруу кандай көлөмдө болсо, залог ошондой көлөмдө гана талапты камсыз кылат.

Залог договордон же закондон келип чыгат.

195 - с т а т ь я. **Залогго берүүчү**

Карыздакордун өзү да, ошондой эле үчүнчү жак дагы залогго берүүчү болушу мүмкүн.

Залогго берүүчү залогго коюлуучу мүлктүн менчик ээси же аны оперативдик башкарууга укуктуу болууга тийиш.

196 - с т а т ь я. **Залогдун предмети**

Ушул Кодекстин 99, 102, 105-статьяларынын күчүнө ылайык төлөтүү жүргүзүлүүгө жатпай турган буюмдардан башка ар кандай буюмдар залогдун предмети болуусу мүмкүн.

Шаардык ломбарддар тарабынан залогго алынбай турган буюмдардын тизмеси эл депутаттарынын шаардык Советн тарабынан белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

197 - с т а т ь я. **Залог жөнүндө договор**

Залог жөнүндөгү договорго тараптардын аттары жана жашаган жерлери (турган орду), залогго коюлган мүлктүн тизмеси, баасы жана турган жери, залог менен камсыз болунуучу милдеттенменин мазмуну, көлөмү жана аткаруу мөөнөтү көрсөтүлүүгө тийиш.

Залог жөнүндөгү договор кат жүзүндө түзүлүүгө тийиш. Турак үйдү залогго коюу жөнүндөгү договор ушул Кодекстин 242-статьясында көрсөтүлгөн формада түзүлүүгө тийиш.

Мүлктү ломбардка залогго коюу ломбард тарабынан залог билетин берүү менен оформить этилет.

Ушул статьянын эрежесин сактабагандык залог жөнүндөгү договордун жараксыздыгына алып келет.

198 - с т а т ь я. **Залогго коюлган мүлктү залог кармоочуга берүү**

Эгерде закондо же договордо бөлөкчө көрсөтүлбөсө, курулуштардан бөлөк залогго коюлган мүлк залог кармоочуга өткөрүлүп берилет.

199 - с т а т ь я. **Залогго укуктуулуктун келип чыгуу учуру**

Залогго укуктуулук турак үйлөр жөнүндө договорду каттаткан учурдан (ушул Кодекстин 197-жана 242-статьялары), бөлөк мүлктөр жөнүндө ошол мүлктү залог кармоочуга берген учурдан, ал эми закон же договор боюнча ал берилүүгө жатпаса договорду түзгөн учурдан баштап пайда болот.

200 - с т а т ь я. **Залогго коюлган мүлктү күтүү**

Залог кармоочу ага өткөрүлүп берилген залогго коюлган мүлктү тийиштүү түрдө күтүүгө милдеттүү. Эгерде ошол мүлктүн кыйрап, жоголуп же бузулуп кетүүсү анын күнөөсүнөн келип чыкпагандыгын далилдей албаса, ал мүлктүн сакталышы үчүн жооп берет.

Ломбард өздөрүнүн залогго кабыл алган мүлктөрдү жактардын келишүүсү боюнча мүлктү залогго кабыл алган учурда бааланган наркы боюнча, ошол баасынын толук суммасында, ал эми кымбат баалуу металлдардан

жасалган буюмдарды мамлекеттик баада залог берүүчүнүн эсебинен камсыздандырууга милдеттүү.

Эгерде закон же договор менен бөлөкчө көрсөтүлбөсө, залогго коюлган мүлктөрдү залог кармоочу пайдаланууга укугу жок.

201 - с т а т ь я. **Залогго коюлган мүлктү кайтарууну талап кылуу**

Залог кармоочунун же карыздакордо калтырылып карыздакордун ээлигинен чыгып кеткен залогго коюлган мүлк (ушул Кодекстин 198-статьясы) залог кармоочу тарабынан ушул Кодекстин 159-статьясына ылайык кайтарылып алынышы мүмкүн.

202 - с т а т ь я. **Залог кармоочунун карыздакордун мүлкүнөн өндүрүлүп алынышы**

Эгерде закондо бөлөкчө белгиленбесе, залог менен камсыз кылган милдеттенмесин карыздакор аткарбаган учурда, соттун, арбитраждын же третей соттун чечими боюнча кредитордун талабын канааттандыруу залогго коюлган мүлктүн наркынан алынат.

Эгерде залогго коюлган мүлктү сатуудан түшкөн сумма, залог кармоочунун талабын жабуу үчүн жетишсиз болсо, закондо же договордо бөлөкчө көрсөтүлбөгөн болсо, ал жетпеген сумманы жалпы негизде карыздакордун калган мүлкүнөн алууга укуктуу.

Ломбардка мүлктү залогго коюу менен камсыз кылынган ссуданы белгиленген мөөнөттө төлөбөгөн учурда, жеңилдик берилген бир айлык мөөнөттүн бүтүшү менен ломбард ал мүлктү нак баасы боюнча анык, бирок кабыл аларда бааланган нарктан төмөн эмес баасы менен мамлекеттик же кооперативдик уюмдарга сатат (ушул Кодекстин 197-статьясы).

Эгерде залогго коюлган мүлк камсыздандырылган болсо, ал бүлгүн болгон учурда, залог кармоочу камсыздандыруу төлөөсүнөн артыкча канааттандырылууга укуктуу.

203 - с т а т ь я. **Залог укугунун кыскарылышы**

Залог укугу төмөнкүлөрдө кыскарат:

1) залог менен камсыз кылынган милдеттенменин кыскартылышы менен;

2) залогго коюлган мүлк жоголгон учурда;

3) залогго коюлган мүлкко залог кармоочу менчик укугун же аны оперативдик башкаруу укугун алган учурда;

4) залогго коюлган мүлк мажбурлоо жолу менен сатылган учурда кыскартылат.

Турак үйгө залогго укуктуулуктун кыскартылгандыгы жөнүндө кызыкчылыгы бар жактын талабы боюнча, ошол турак үйдү залогго коюу жөнүндөгү договор каттатылган эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин аткаруу комитетинин реестрине белгилеп коюлуу тийиш (ушул Кодекстин 197-жана 242-статьялары).

204-статья. Мүлк башканын менчигине өткөн убакта залог укугунун сакталышы

Залогго коюлган мүлккө менчик укугу же аны оперативдик башкаруу укугу залогго берүүчүдөн башка жакка өткөн учурда, залогдук укук күчүн сактайт.

205-статья. Кепилдик

Кепилдик договору боюнча кепил болуучу башка жактын кредиторунун алдында карыздакор тарабынан өзүнүн милдеттенмесин толук же бөлүгүн аткаруусуна жооп берүүгө милдеттенет.

Кепилдик менен чыныгы талаптар гана камсыз кылынат.

Кепилдик договору кат жүзүндө түзүлүүгө тийиш. Кат жүзүндөгү форманы сактабагандык кепилдик договорунун жараксыздыгына алып келет.

206-статья. Кепил болуучунун жоопкерчилиги

Эгерде кепилдик договору менен бөлөкчө көрсөтүлбөсө, милдеттенмени аткарбаган учурда карыздакор жана кепил болуучу кредитордун алдында ортоктош карыздакорлор катары жооп беришет.

Эгерде кепилдик договору менен бөлөкчө көрсөтүлбөсө, кепил болуучу карыздакор жооп берген өлчөмдө эле, атап айтканда проценттерди төлөө үчүн, зыяндарды төлөө үчүн, неустойканы төлөө үчүн жооп берет.

Эгерде кепилдик договору менен бөлөкчө белгиленбесе, биргелешип кепилдик берген жактар кредитордун алдында ортоктош жооп беришет.

207-статья. Кепил болуучунун ага доо коюлган учурдагы укуктары жана милдеттери

Эгерде кепил болуучуга доо коюлса, ал карыздакордун ишке катышуусун талап кылууга милдеттүү.

Мындай болбогон учурда, карыздакор кепил болуучунун кайрадан койгон талабына каршы (ушул Кодекстин 208-статьясы) ал өзүнүн кредиторго каршы болгон бардык макул эместигин коюуга укугу бар.

Кепил болуучу кредитордун талабына каршы карыздакор көрсөтүүгө мүмкүн болгон бардык макул эместиктерди коюуга укуктуу. Бул макул эместиктерден карыздакор баш тарткан же өз милдеттенмесин мойнуна алган учурларда да кепил болуучу бул макул эместиктерге укуктуулугун жоготпойт.

208-статья. Милдеттенмени аткарган кепил болуучунун укуктары

Милдеттенмени аткарган кепил болуучуга ушул милдеттенме боюнча кредитордун бардык укуктары өтөт.

Бир канча кепил болуучулардын ар кимисинин өздөрү төлөгөн суммасынын өлчөмүндө карыздакорго кайра талап коюуга укуктары бар.

Кепил болуучу милдеттенмени аткаргандан кийин кредитор карыздакордон талап кылууну күбөлөндүрүүчү документтерди кепил болуучуга тапшырууга жана ошол талапты камсыз кылуучу укукту берүүгө милдеттүү.

209-статья. Карыздакордун милдеттенмени аткаргандыгы жөнүндө кепил болуучуга билдирүү

Кепилдик менен камсыз кылынган милдеттенмени аткарган карыздакор бул жөнүндө дароо кепил болуучуга билдирүүгө милдеттүү. Мындай болбогон учурда, өз иретинде милдеттенмени аткарган кепил болуучу, карыздакордон кайра талап кылуу укугун сактайт. Мындай учурда карыздакор кредитордон анын негизсиз алгандарын гана өндүрүп алууга укуктуу.

210-статья. Кепилдиктин кыскартылышы

Кепилдик менен камсыз кылынган милдеттенменин кыскартылышы менен кепилдик кыскартылат.

Ошондой эле, эгерде кредитор, милдеттенмени аткаруу мөөнөтүнүн башталган күнүнөн тартып үч ай ичинде кепил болуучуга доо койбосо, кепилдик кыскартылат. Эгерде милдеттенмени аткаруу мөөнөтү көрсөтүлбөсө же талап кылуу учуру менен белгиленсе, мындан бөлөк келишим болбосо, кепил болуучунун жоопкерчилиги кепилдик договору түзүлгөн күндөн баштап бир жыл өткөндө кыскартылат.

211-статья. Задатка

Договор түзгөндүктү далилдөө жана анын аткарылышын камсыз кылуу үчүн договор түзүүчү тараптардын бирөө договор боюнча андан тийиштүү төлөөнүн эсебинен экинчи тарапка берүүчү акчалай суммасы задатка деп таанылат.

Задатканын суммасына карабастан задатка жөнүндөгү келишим кат жүзүндө түзүлүүгө тийиш.

Эгерде договордун аткарылбай калышына задатка берген тарап күнөөлүү болсо, ал задатка экинчи тарапта калат. Эгерде договордун аткарылбай калышына задатканы алган тарап күнөөлүү болсо, ал экинчи тарапка задатканын суммасын эки эсе кылып төлөөгө милдеттүү.

Мындан тышкары, договордун аткарылбай калышына күнөөлүү тарап, договордо бөлөкчө көрсөтүлбөгөндүктөн, экинчи тарапка задатканын суммасын чегериштирип, зыянды төлөөгө милдеттүү.

212-статья. Гарантия

Эгерде СССРдин жана Кыргыз ССРинин законодору менен бөлөкчө белгиленбесе, ушул Кодекстин 205, 207, 209-жана 210-статьяларынын эрежелери бир уюмдун экинчисинин карызын төлөөнү камсыз кылууга берген гарантиясына таркатылат.

18-глава

ТАЛАПТЫ ӨТКӨРҮҮ ЖАНА КАРЫЗДЫ КОТОРУУ

213-статья. Талапты өткөрүү

Законго же договорго ал карама-каршы келбегендиктен же талап жеке кредитордун өзүнө байланышпагандыктан, кредитордун талапты бөлөк жакка өткөрүүсүнө жол берилет.

Ден соолукка залал келтирүү же өлүмгө алып баруудан келип чыккан мүлктүк зыянды төлөө жөнүндөгү талапты өткөрүүгө жол берилбейт.

Талапты алуучуга милдеттенмени аткарууну камсыз кылуучу укуктар өтөт.

214-статья. Талабын өткөргөн кредитордун милдети жана жоопкерчилиги

Башка жакка талабын өткөргөн кредитор талап кылуу укугун күбөлөндүрүүчү документтерди да ага берүүгө милдеттүү.

Алгачкы кредитор, жаңы кредитордун алдында, ага берилген талабынын анык эмес экендиги үчүн жооп берет, бирок алгачкы кредитор жаңы кредитордун алдында карыздакор үчүн өзүнө кепилдик алган учурлардан башка убактарда карыздакордун бул талапты орундабагандыгына жооп бербейт.

215-статья. Талапты өткөргөндүк жөнүндө кабар болбогондо милдеттенмени алгачкы кредиторго аткаруу

Эгерде карыздакор талапты өткөргөндүк жөнүндө кабарланбаса, алгачкы кредиторго милдеттенмени аткаруу, тийиштүү кредиторго аткарылгандык деп таанылат.

216-статья. Жаңы кредитордун талабына каршы карыздакордун макул эместиги

Карыздакор талапты өткөргөндүк жөнүндө кабар алган учурунда, анын алгачкы кредиторго каршы болгон бардык макул эместиктерин жаңы кредитордун талабына каршы коюуга укуктуу.

217-статья. Карызды которуу

Карыздакордун өзүнүн карызын башка жакка которуусуна кредитордун макулдугу менен гана жол берилет.

Жаңы карыздакор кредитор менен алгачкы карыздакордун ортосундагы катнашка негизделген бардык макул эместигин кредитордун талабына каршы коюуга укуктуу.

Эгерде кепил болуучу же залогго берүүчү жаңы карыздакор үчүн жооп берүүгө макулдуктарын билдиришпесе кепилдик жана үчүнчү жак тарабынан белгиленген залог карыздын которулушу менен жоюлат.

218-статья. Талапты өткөрүүнүн жана карызды которуунун формасы

Кат жүзүндө жүргүзүлгөн бүтүмгө негизделген талапты өткөрүү жана карызды которуу кат жүзүндө жүргүзүлүүгө тийиш.

19-глава

МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИ БУЗГАНДЫК ҮЧҮН ЖООПКЕРЧИЛИК

219-статья. Карыздакордун зыянды төлөөгө милдеттүүлүгү

Карыздакор милдеттенмени аткарбаган же талаптагыдай эмес аткарган учурда, ал ушундан келип чыккан зыянды кредиторго төлөөгө милдеттүү.

Зыян деп кредитордун жумшаган расходдору, анын мүлкүнүн жоголушу же сынышы, ошондой эле милдеттенмени карыздакор аткарганда алууга мүмкүн болгон бирок алынбай калган киреше түшүнүлөт.

220 - с т а т ь я. **Неустойка жана зыяндар**

Эгерде милдеттенмени аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык үчүн неустойка (штраф, пеня) белгиленген болсо, анда зыян неустойка (штраф, пеня) менен жабылбаган бөлүгүнүн көлөмүндө төлөнөт.

Закондо же договордо зыянды эмес жалаң гана неустойканы (штрафты, пеняны) өндүрүүгө жол коюлган; неустойканын (штрафтын, пенянын) үстүнө зыянды толук суммада өндүрүү мүмкүн болгон; кредитордун тандоосу боюнча же неустойка (штраф, пеня) же зыян өндүрүлүшү мүмкүн болгон учурлар көрсөтүлүшү мүмкүн.

221 - с т а т ь я. **Неустойканы азайтуу**

Эгерде төлөнүүгө жата турган неустойка (штраф, пеня) кредитордун зыянына салыштырганда өтө эле көп болсо, сот неустойканы (штрафты, пеняны) азайтууга укуктуу. Бул убакта карыздакордун милдеттенмени аткарган деңгээли, милдеттенмеге катышкан граждандардын мүлктүк абалы, кредитордун жалаң эле мүлктүк абалы эмес, анын урматтоого татыктуу болгон ар кандай кызыкчылыгы да көңүлгө алынууга тийиш.

Бөтөнчө учурларда арбитраж (третей соту) карыздакор менен кредитордун көңүлгө аларлык кызыкчылыгын эсепке алуу менен кредиторго төлөнүүчү неустойканы (штрафты, пеняны) азайтууга акылуу.

222 - с т а т ь я. **Милдеттенмелер боюнча жоопкерчиликтин өлчөмүн чектөө**

Милдеттенмелердин кээ бир түрлөрү боюнча милдеттенмелерди аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык үчүн СССР жана Кыргыз ССРинин закондору менен чектелген жоопкерчилик белгилениши мүмкүн.

Эгерде милдеттенмелердин ушул түрү үчүн жоопкерчиликтин өлчөмү закон менен так аныкталса социалисттик уюмдардын ортосунда алардын жоопкерчиликтерин чектөө жөнүндө келишүүгө жол коюлбайт.

223 - с т а т ь я. **Неустойканы төлөгөн же зыянды калыбына келтирген карыздакордун милдеттенмени натуралай аткаруу милдети**

Милдеттенмени аткаруу мөөнөтүн өткөрүп жиберүү жана талаптагыдай эмес аткаруу же талаптагыдай эмес аткаруунун натыйжасында келтирген зыянды калыбына келтирүү учурлары үчүн белгиленген неустойканы (штрафты, пеняны) төлөө, качан социалисттик уюмдардын ортосундагы пландуу тапшырмага негизделген милдеттенме күчүн жойгон учурлардан бөлөк убактарда, карыздакорду милдеттенмени натуралай аткаруудан бошотпойт.

224 - с т а т ь я. **Жекече-белгилүү буюмду берүү милдеттенмесин аткарбагандыктын натыйжасы**

Жекече-белгилүү буюмду кредитордун менчигине же пайдалануусуна же анын оперативдик башкаруусуна берүү милдеттенмесин аткарбаган учурда, кредитор ошол буюмду карыздакордон алууну жана аны кредиторго берүүнү талап кылууга укуктуу. Эгерде буюм ошондой укугу бар үчүнчү жакка берилип калган болсо, бул укук керексиз болот. Эгерде буюм али бериле элек болсо, кредиторлордун ичинен кимисинин пайдасына милдеттенме мурда келип чыккан болсо, ал эми эгерде муну аныктоо мүмкүн болбосо, кимиси мурда доо койгон болсо ошол артыкчылыкка ээ болот.

225 - с т а т ь я. **Белгилүү жумушту орундоо милдеттенмесин аткарбагандыктын натыйжасы**

Белгилүү жумушту орундоо милдеттенмесин карыздакор аткарбаган учурда закондон же договордон башкача келип чыкпаса, кредитор бул жумушту карыздакордун эсебинен орундоого же зыянды төлөөнү талап кылууга укуктуу.

226 - с т а т ь я. **Күнөө, милдеттенмелерди бузгандык үчүн жоопкерчиликтин шарты катарында**

Милдеттенмени аткарбаган же аны талаптагыдай эмес түрдө аткарган жак, закондо же договордо көрсөтүлгөн учурлардан бөлөк убакта күнөөсү (карасанатай же байкабастык) бар болсо гана мүлктүк жоопкерчиликти тартат. Күнөөнүн жоктугу милдеттенмени бузган жак тарабынан далилденет.

227 - с т а т ь я. **Кредитордун күнөөсү**

Эгерде милдеттенмени аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык эки тараптын күнөөсүнөн келип

чыкса сот, арбитраж же третей соту ошого жараша карыздакордун жоопкерчилик өлчөмүн азайтат. Эгерде кредитор карасанатайлык менен же байкабастыгы боюнча аткарбагандыктан же талаптагыдай эмес аткаргандыктан келип чыккан зыяндын өлчөмүнүн көбөйүшүнө жардам кылса же анын азайышына чара көрбөсө, сот, арбитраж же третей соту карыздакордун жоопкерчилик өлчөмүн азайтууга да акылуу.

Ушул статьянын эрежеси качан карыздакор закондун же договордун күчү менен (ушул Кодекстин 226-статьясы) өзүнүн күнөөсүнө карабастан милдеттенмени аткарбагандык же талаптагыдай эмес аткаргандык үчүн мүлктүк жоопкерчиликти тарткан учурларда да ылайыктуулугуна жараша колдонулат.

228-статья. Карыздакордун мөөнөттү өткөрүп жиберүүсү

Аткарууну мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген карыздакор мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүдөн келип чыккан зыян үчүн жана мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүдөн кийин кокусунан келип чыккан аткарууга мүмкүн болбогондук үчүн кредитордун алдында жооп берет.

Эгерде карыздакордун мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүсүнүн натыйжасында аткаруу кредитор үчүн кызыкчылыгын жоготсо, ал аткарууну алуудан баш тарта алат жана зыянды төлөөнү талап кыла алат.

Социалисттик уюмдардын ортосундагы катнашта мөөнөтүнөн өткөрүп жиберип аткарылганды кабыл алуудан баш тартууга закон же договор менен белгиленген убактарда жана шарттарда гана жол коюлат.

Кредитордун мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүсүнүн натыйжасында (ушул Кодекстин 230-статьясы) милдеттенме аткарылууга мүмкүн болбогондуктан, карыздакор мөөнөттү өткөрүп жиберген деп эсептелбейт.

229-статья. Акчалай милдеттенме боюнча карыздакордун мөөнөттү өткөрүп жиберүүсү

Акчалай милдеттенмени аткарууну мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген карыздакор, эгерде закон же договор менен башка өлчөмдө процентгер белгиленбесе, мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген убагы үчүн мөөнөтүнөн өткөн суммадан жылдыгына үч процент төлөөгө милдеттүү.

Социалисттик уюмдардын ортосундагы акчалай милдеттенмелер боюнча карыздакор, ар бир мөөнөтүнөн өткөрүлүп жиберилген күн үчүн кредиторго СССРдин закондору менен белгиленген өлчөмдө проценттер (пеня) төлөөгө милдеттүү.

230-статья. Кредитордун мөөнөттү өткөрүп жиберүүсү

Эгерде кредитор карыздакор тарабынан сунуш кылынган талаптагыдай аткарууну алуудан баш тартса, же карыздакорго өзүнүн милдеттенмесин аткарууга мүмкүндүк бере турган аракетти жасабаса кредитор мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген деп эсептелет.

Ушул Кодекстин 231-статьясында көрсөтүлгөн учурларда да кредитор мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген деп эсептелет.

Эгерде кредитор мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүү анын өзүнүн же закондун же кредитордун тапшыруусунун күчүнө ылайык аткарууну кабыл алуу жүктөлгөн жактардын карасанатайлыгынан же байкабастыгынан келип чыкпагандыгын далилдей албаса, кредитордун мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүсү, мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүдөн келтирилген зыянды төлөтүп алуу үчүн карыздакорго укук берет. Кредитордун мөөнөтүнөн өткөрүп жиберүүсү бүткөндөн кийин карыздакор жалпы негизде жооп берет.

Акчалай милдеттенме боюнча кредитордун мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген убагы үчүн карыздакор процент төлөөгө милдеттүү эмес.

20-глава

МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИН КЫСКАРТЫЛЫШЫ

231-статья. Милдеттенменин аткарылуу менен кыскартылышы

Талаптагыдай түрдө жүргүзүлгөн аткаруу милдеттенмени кыскартат.

Кредитор аткарууну кабыл алганда, карыздакордун талабы боюнча ага аткарууну толугу менен же бөлүгүн алгандыгына расписка берүүгө милдеттүү.

Эгерде карыздакор милдеттенмесин күбөлөндүрүп кредиторго карыз документин берген болсо, анда кредитор аткарууну кабыл алганда, ал документти кайтарууга, ал эми кайтарууга мүмкүн болбогон учурда бул жөнүндө берген распискасында көрсөтүүгө тийиш. Расписка кайтарылуучу карыз документинин бетине жазуу менен алмашылышы мүмкүн. Карыз документинин карыздакордо жүргөндүгү, бөлөкчө далилденбегендиктен, милдеттенменин кыскартылгандыгын күбөлөндүрөт.

6*

Кредитор расписка берүүдөн, карыз документин кайтаруудан же распискада аны кайтарууга мүмкүн эместигин белгилөөдөн баш тартканда карыздакор аткарууну токтотууга укуктуу. Бул учурларда кредитор мөөнөтүнөн өткөрүп жиберген деп эсептелинет.

232-статья. Милдеттенменин чегерүү менен кыскартылышы

Мөөнөтү келген же мөөнөтү көрсөтүлбөгөн же талап кылуу учуру менен белгиленген бир түрдүү тосмо окшош талап чегерүү менен кыскартылат.

Чегерүү үчүн бир тараптын арызы жетиштүү болот.

Социалисттик уюмдардын ортосундагы акчалай талаптарды чегерүү СССРдин Мамлекеттик банкы белгилеген эрежелерди сактоо менен жүргүзүлөт.

233-статья. Чегерүүгө жол берилбестик

Талаптарды чегерүүгө төмөнкү учурларда жол берилбейт:

1) доонун эскирүү мөөнөтү өтүп кеткенде;

2) ден соолукка залал келтирген же өлүмгө алып барган зыянды төлөө жөнүндө;

3) өмүр бою асыроо жөнүндө (ушул Кодекстин 259-статьясы);

4) закондо көрсөтүлгөн бөлөк учурларда.

234-статья. Талапты өткөрүүдөгү чегерүү

Талапты өткөргөн учурда (ушул Кодекстин 213-статьясы), эгерде карыздакордун талап кылуу мөөнөтү талапты өткөрүү жөнүндөгү билдирүүнү ал алганга чейин башталса, же бул мөөнөт белгиленбесе же талап кылуу учуру менен белгиленсе, карыздакор жаңы кредитордун талабына каршы өзүнүн мурдагы кредиторго болгон талабын чегерүүгө акылуу.

235-статья. Карыздакордун жана кредитордун бир жак болуп калуусу менен милдеттенменин кыскартылышы

Карыздакордун жана кредитордун бир жак болуп калуусу менен милдеттенме кыскартылат.

236-статья. Жактардын келишүүсү менен милдеттенменин кыскарышы

Милдеттенме жактардын келишүүсү менен, атап айтканда, ошол эле жактардын ортосундагы бир милдеттенмени экинчиси менен алмашуу жөнүндө келишүү менен кыскартылат.

Социалисттик уюмдардын ортосунда тараптардын келишүүсү менен милдеттенменин кыскартылышына, атап айтканда, башка милдеттенме менен алмаштыруу жөнүндө келишүүгө, бул эл чарбасын пландоо актыларына карама-каршы келбегендиктен жол берилет.

237-статья. Пландын өзгөрүүсүнө байланыштуу милдеттенменин кыскартылышы же өзгөртүлүшү

Милдеттенме негизделген эл чарбасын пландоо актысы, качан эки тарап үчүн тең милдеттүү буйрук менен өзгөртүлгөн учурларда, социалисттик уюмдардын ортосундагы милдеттенме тараптар тарабынан белгиленген тартипте кыскартылууга же өзгөртүлүүгө жатат.

238-статья. Аткарууга мүмкүн болбогондуктан милдеттенменин кыскартылышы

Эгерде карыздакор ал үчүн жооп бербей турган жагдайдан келип чыкса (ушул Кодекстин 226-статьясы), аткарууга мүмкүн болбогондуктан милдеттенме кыскартылат.

239-статья. Граждандын өлүшү же юридикалык жактын жоюлушу менен милдеттенменин кыскартылышы

Эгерде аткаруу карыздакордун жеке өзүнүн катышуусуз жүргүзүлүүгө мүмкүн болбосо, карыздакордун өлүшү менен милдеттенме кыскартылат.

Эгерде аткаруу кредитордун жеке өзү үчүн арналган болсо, кредитордун өлүшү менен милдеттенме кыскартылат.

Юридикалык жактын (карыздакордун же кредитордун) жоюлушу менен милдеттенме кыскартылат.

СССРдин жана Кыргыз ССРинин закондору менен жоюлган юридикалык жактын милдеттенмесин аткаруу башка юридикалык жакка жүктөлүшү мүмкүн.

2. МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИН АЙРЫМ ТҮРЛӨРҮ

21-глава

САТЫП АЛУУ-САТУУ

240-статья. Сатып алуу-сатуу договору

Сатып алуу-сатуу договору боюнча сатуучу мүлктү сатып алуучунун менчигине берүүгө милдеттенет, ал эми

сатып алуучу мүлктү кабыл алууга жана ал үчүн белгилүү акча суммасын төлөөгө милдеттенет.

Эгерде сатып алуучу мамлекеттик уюм же ушул Кодекстин 118[1]-статьясында көрсөтүлгөн башка уюм болуп саналса, анда анын мүлктү оперативдүү башкаруу укугу келип чыгат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

241-статья. Турак үйдү сатып алуу-сатуу договору

Гражданиндин же бирге жашаган эрди-катындын жана анын жашы жетпеген балдарынын өздүк менчигинде болгон турак үй (же анын бөлүгү) ушул Кодекстин 107-статьясындагы эрежелерди сактоо менен, ошондой эле ушул Кодекстин 108-статьясында көрсөтүлгөн сатуулардан башка учурларда менчик ээсинин үч жылдын ичинде бирден көп эмес үй же бир үйдүн бөлүгүн сата албагандай шарттарда гана сатып алуу-сатуунун предмети боло алат.

242-статья. Турак үйдү сатып алуу-сатуу договорунун формасы

Шаарда, шаар тибиндеги поселкаларда турган турак үйдү же анын бөлүгүн сатып алуу-сатуу договору, эгерде тараптардын бирөө эле граждании болгон учурда нотариалдык тартипте күбөлөндүрүлүүгө жана эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советинин аткаруу комитеттеринде каттатылууга тийиш.

Селодогу калк отурукташкан пункттарда турган турак үйдү же анын бөлүгүн сатып алуу-сатуу договору кат жүзүндө түзүлүп жана эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитетинде каттатылууга тийиш.

Ушул статьянын эрежелерин сактабагандык турак үйдү сатып алуу-сатуу договорунун жараксыздыгына алып келет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

242[1]-статья. Граждандардын ортосунда түзүлүүчү курулуш материалдарын сатып алуу-сатуу договорунун формасы

Граждандардын ортосунда түзүлүүчү курулуш материалдарын сатып алуу-сатуу договору, сатуучу соода же башка уюмдардан мүлктү алгандыгы жөнүндө документтер менен бирге аны сатып алуучуга берген учурлардан башка, нотариалдык жактан күбөлөндүрүлүшү тийиш.

Бул талапты сактабагандык ушул Кодекстин 49-статьясында каралган эрежелердин колдонулушуна алып келет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1986-жыл 30-июндагы Указынын редакциясында).

243-статья. Баа

Мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдар тарабынан товарларды сатуу, СССРдин закондорунда көрсөтүлгөн жана ошо көрсөтүүнүн чегинде Кыргыз ССРинин закондору менен каралган учурлардан башка убактарда, белгиленген мамлекеттик баа боюнча жүргүзүлөт.

Мамлекет сатып албаган колхоздордун ашыкча айыл чарба продукцияларын, ошондой эле граждандардын өзүнүн мүлкүн сатуу тараптардын келишүүсү менен белгиленүүчү баа боюнча жүргүзүлөт, эгерде ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин Закондорунда мындан башкалар каралбаса.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы жана 1986-жыл 30-июндагы Указдарынын редакциясында).

244-статья. Сатылуучу буюмга карата үчүнчү жактардын укуктары жөнүндө сатып алуучуларды эскертүүгө сатуучунун милдеттүүлүгү

Договор түзүлгөн кезде сатуучу сатып алуучуну сатылуучу буюмга карата үчүнчү жактардын бардык укуктары (жалдоочунун укуктары, залог укугу, өмүрү өткүчө пайдаланышы жана ошол сыяктуулар) жөнүндө эскертүүгө милдеттүү. Бул эрежени аткарбоо сатып алуучуга баанын төмөндөтүүнү же болбосо договорду бузууну жана келтирилген зыяндарды төлөөнү талап кылууга укук берет.

245-статья. Сатылган буюмду сатуучунун сактоо милдети

Эгерде менчик укугу же оперативдүү башкаруу укугу сатып алуучуга буюмдарды өткөрүп берүүдөн мурда (ушул Кодекстин 136-статьясы) өтсө, сатуучу өткөрүп бергенге чейин буюмдун бузулушуна жол бербөө менен сактоого милдеттүү.

Эгерде бул договор тарабынан каралган болсо, аны сактоо үчүн зарыл болгон чыгымдарды сатып алуучу сатуучуга төлөп берүүгө милдеттүү.

246-статья. Сатуучунун буюмду өткөрүп берүү милдетин аткарбагандыгынын натыйжалары

Эгерде сатуучу договорду бузуп, сатып алуучуга сатылган буюмун бербесе, сатып алуучу ага сатылган буюмду өткөрүп берүүнү жана аткарышын кечиктиргендиктен келтирилген зыяндарын төлөөнү талап кылууга, же болбосо договорду аткаруудан отказ кылууга жана келтирилген зыяндарды төлөөнү талап кылууга укуктуу.

247-статья. Сатып алуучунун сатып алган буюмун кабыл алуудан же анын турган наркын төлөөдөн отказ кылышынын натыйжалары

Эгерде сатып алуучу договорду бузуп сатып алган буюмун кабыл алуудан же анын баасын төлөөдөн баш тартканда сатуучу сатып алгандан буюмдарын кабыл алышын же баасын төлөп беришин талап кылууга, ошондой эле аткарышын кечиктиргендиктен келтирилген зыяндарын төлөп берүүнү, же болбосо договордон отказ кылууга жана келтирилген зыяндарды төлөп берүүнү талап кылууга укуктуу.

248-статья. Сатылган буюмдун сапаты

Сатылган буюмдун сапаты договордун шарттарына ылайык болушу, ал эми договордо мындай көрсөтүүлөр жок болгондо — демейдеги талаптарга ылайык болушу тийиш.

Эгерде сатып алуу-сатуунун ушул түрүнүн мүнөзүнөн башкача келип чыкпаса, соода уюмдары тарабынан сатылуучу буюм бул түрдөгү буюмдар үчүн белгиленген стандартка, техникалык шарттарга же үлгүлөргө ылайык келиши тийиш.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

249-статья. Тиешелүү сапатта болбогон буюмдарды сатып алуучуга саткан учурдагы сатып алуучунун укуктары

Сатып алуучуга тиешелүү сапатта болбогон буюм сатылса, эгерде анын кемчиликтери сатуучу тарабынан айтылбаган болсо, сатып алуучу өзүнүн каалоосу боюнча төмөнкүлөрдү талап кылууга акылуу:

же договордо аныкталган тектеш түрлөрдөгү, тиешелүү сапаттардагы буюмдар менен айырбаштап берүүнү;

же болбосо сатып алуу бааларынын тиешелүү өлчөмдө азайтылышын;

же болбосо сатуучудан буюмдун болгон кемчиликтерин акысыз оңдоп берүүнү же аларды оңдоого кеткен сатып алуучунун расходдорун төлөп берүүнү;

же болбосо сатып алуучунун тарткан зыяндарын төлөп берүү менен договорду бузууну.

Чекене соода ишканаларынан буюм сатып алган жактын бул укуктарды ишке ашырышынын тартиптери ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

250-статья. Сатылган буюмдун кемчиликтерине байланыштуу болгон талаптарды коюунун мөөнөттөрү

Эгерде сатылган буюмдун кемчиликтери сатып алуучуга буюм өткөрүп бергенге чейин сатуучу тарабынан эскертилбеген болсо, сатып алуучу ал кемчиликтерди тапкандан кийин ошол замат эле, бирок буюм өткөрүп берилген күндөн тартып алты айдан кечиктирилбестен, ал эми турак үйдүн же анын бир бөлүгүнүн кемчиликтери боюнча — сатып алуучунун ээлигине турак үй же анын бир бөлүгүнүн өткөрүлүп берилген күнүнөн тартып бир жылдан кечиктирбестен бул кемчиликтер боюнча сатуучуга талап коюуга укуктуу. Эгерде турак үйдүн же анын бир бөлүгүнүн өткөрүп берилген күнүн белгилөө мүмкүн болбосо же турак үй же анын бир бөлүгү сатып алуу-сатуу договору түзүлгөнгө чейин сатып алуучунун ээлигинде болсо,— договорду каттаган күндөн тартып (ушул Кодекстин 242-статьясы) эсептелинет.

ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда сатылган буюмдун кемчиликтери тууралу талап коюу үчүн башка мөөнөттөр белгилениши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

251-статья. Гарантиялык мөөнөт менен сатылган буюмдун кемчиликтери боюнча талаптар

Чекене соода уюмдары аркылуу сатылуучу буюмдар үчүн, ушул Кодекстин 273-статьясына ылайык гарантиялык мөөнөттөр белгиленген учурларда, бул мөөнөттөр чекене сатылган күндөн тартып эсептелет. Сатып алуучу

гарантиялык мөөнөт ичинде сатылган буюмдун, аны нормалдуу пайдаланууга тоскоолдук кылуучу кемчиликтери боюнча сатуучуга доомат коё алат.

Эгерде кемчиликтер сатып алуучу тарабынан буюмду пайдалануунун же аны сактоонун эрежелерин бузгандыктын натыйжасында келип чыккандыгын сатуучу далилдей албаса, буюмдун кемчиликтерин акы төлөтпөй туруп жоюуну камсыз кылууга, же болбосо аны тиешелүү сапаттагы буюм менен алмаштырып берүүгө, же болбосо ал үчүн төлөнгөн сумманы сатып алуучуга кайтарып берүү менен аны кайра кабыл алууга милдеттүү.

Эгерде сатылган буюм боюнча талаптарды коюу үчүн ушул Кодекстин 250-статьясында көрсөтүлгөн мөөнөттөрдөн гарантиялык мөөнөттүн узактыгы азыраак болуп белгиленген болсо, ушул статьяда белгиленген мөөнөттөр колдонулат.

252 - статья. Сатылган буюмдун кемчиликтери жөнүндөгү доо боюнча эскириш мөөнөтү

Сатылган буюмдун кемчиликтери боюнча доо, талапты билдирген күндөн тартып алты айдан кечиктирилбестен, ал эми талап билдирилбесе же аны билдирген убакытты аныктоо мүмкүн болбосо,— бул кемчиликтер боюнча талаптарды коюу үчүн белгиленген мөөнөттүн бүткөн күнүнөн тартып коюлушу мүмкүн (ушул Кодекстин 250-жана 251-статьялары).

ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин законорунда сатылган буюмдун кемчиликтерине байланыштуу болгон талаптар боюнча доонун эскиришинин башка мөөнөттөрү белгилениши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

253 - статья. Буюмду алып алуу жөнүндө сатып алуучуга карата доо коюлган учурда сатуучунун милдети

Эгерде үчүнчү жак буюм сатылганга чейин келип чыккан негиздер боюнча алып алуу жөнүндө сатып алуучуга карата доо койсо, сатып алуучу сатуучуну ишке катышуу үчүн тартууга милдеттүү, ал эми сатуучу болсо бул ишке сатып алуучу жагында болуп катышууга милдеттүү.

Сатып алуучунун сатуучуну ишке катышууга тартпагандыгы, эгерде сатуучу ишке катышуусу менен, ал сатып алуучунун сатып алган буюмунун андан алынып кетишине жол бербейт эле деп далилдей алса, сатуучуну сатып алуучунун алдындагы жоопкерчилигинен бошотот.

Сатып алуучу тарабынан ишке катышууга тартылган, бирок ага катышпай калган сатуучу сатып алуучу тарабынан иштин туура эмес жүргүзүлүшүн далилдөө укугунан ажыратылат.

254 - статья. Сатып алуучудан буюмду алып койгон учурда сатуучунун жоопкерчилиги

Эгерде соттун, арбитраждын же третей сотунун чечимдеринин күчү менен сатылган буюм сатып алуучудан алып коюлган болсо, сатуучу сатып алуучунун тарткан зыяндарын төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде сатуучу сатылуучу буюмга карата үчүнчү жактын укугунун болгондугу жөнүндө билип туруп ал жөнүндө сатып алуучуну эскертпеген болсо, сатуучунун жоопкерчилигин жоюу же чектөө жөнүндөгү жактардын келишими анык эмес болот.

255 - статья. Товарларды кредитке сатуу

Узак пайдаланылуучу товарлар граждандарга чекене соода иш каналары тарабынан кредитке (төлөө мөөнөтүн узартуу менен) ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленүүчү учурларда жана тартипте сатылышы мүмкүн.

Кредитке сатылуучу буюмдар сатылган күндөгү турган баасы боюнча жүргүзүлөт. Кредитке сатылган товарлардын баасынын кийинки өзгөрүшү кайра эсептешүүнү жүргүзүүгө алып келбейт.

Кредитке сатылган товарларга карата сатып алуучунун менчик укугу ушул Кодекстин 136-статьясынын эрежелерине ылайык келип чыгат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

22 - глава

АЛМАШТЫРУУ

256 - статья. Алмаштыруу договору

Алмаштыруу договору боюнча тараптардын ортосунда бир мүлктү экинчи бир мүлккө алмаштыруу жүргүзүлөт.

Алмаштыруу договоруна карата, тараптардын болгон мамилелеринен башкача келип чыкпаган болсо, тийиштүүлүгүнө жараша сатып алуу-сатуу договору жөнүндөгү эрежелер колдонулат.

Мында алмаштыруу договорунда катышышкандардын ар бири өзү берген мүлктөрдүн сатуучусу болуп жана өзү алган мүлктөрдүн сатып алуучусу болуп эсептелет.

Бир тарап же эки тарап тең мамлекеттик уюмдар болуп саналгандардын алмаштыруу договору ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан каралган учурларда гана түзүлүшү мүмкүн.

23-глава

БЕЛЕК КЫЛЫП БЕРҮҮ

257-статья. Белек кылып берүү договору

Белек кылып берүү договору боюнча бир тарап экинчи тараптын менчигине болгон мүлкүн акысыз өткөрүп берет.

Белек кылып берүү договору мүлктү өткөрүп берген мезгилден тартып түзүлдү деп эсептелет.

Гражданин тарабынан мүлктөрүн мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдарга белек кылып бериши, бул мүлктөрдү белгилүү бир коомдук пайдалуу максат үчүн пайдаланууга шарттоо менен болушу мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

258-статья. Белек кылып берүү договорунун формасы

Беш жүз сомдон жогорку суммадагы белек кылып берүү договору нотариалдык түрдө күбөлөнүлүшү тийиш.

Гражданин тарабынан мүлктөрүн мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдарга белек кылып беришинин договору жөнөкөй кат жүзүндөгү формада түзүлүшү мүмкүн.

Турак үйлөрүн жана курулуш материалдарын белек кылуу договорлору ушул Кодекстин 242 жана 242[1]-статьяларына ылайык белгиленген формада түзүлүүгө тийиш.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы жана 1986-жыл 30-июндагы Указдарынын редакциясында).

24-глава

ӨМҮР БОЮ БАГУУ ШАРТЫ МЕНЕН ҮЙҮН БЕРҮҮ

259-статья. Өмүр бою багуу шарты менен үйүн берүү договору

Өмүр бою багуу шарты менен үйүн берүү договору боюнча жашы боюнча же саламаттыгынын абалы боюнча эмгекке жараксыз адам (берүүчү) болуп саналган бир тарап экинчи жактын менчигине (алуучуга) өзүнө таандык

болгон үйдү же анын бир бөлүгүн өткөрүп берет, ал үчүн алуучу берүүчүгө аны өмүр бою материалдык жактан натуралай түрдө — турак жай, тамак-аш, күтүү жана зарыл болгон жардам көрсөтүү боюнча камсыз кыла тургандыгына милдеттенет.

260-статья. Договордун шарттары

Өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү договорунда алуучуга берүүчүнүн кайсы үйү өткөрүлүп бериле тургандыгы, анын баасы жана берүүчүгө материалдык камсыз кылуунун кайсы түрлөрү бериле тургандыгы көрсөтүлүүгө тийиш.

261-статья. Договордун формасы

Өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү договору шаарда же шаардык типтеги поселокто нотариалдык түрдө күбөлөндүрүлүшү жана эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советинин аткаруу комитетинде катталышы тийиш.

Эгерде үй калк отурукташкан селолук жерде болсо, өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү договору кат жүзүндөгү формада жазылышы жана эл депутаттарынын селолук (поселоктук) Советинин аткаруу комитетинде катталышы тийиш.

Ушул статьянын эрежелерин сактабоо договордун жараксыз болушуна алып келет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

262-статья. Договордун аткарылышын камсыз кылуу

Берилүүчү үй договордун аракетинин бардык убагына берүүчүнүн залогунда нотариалдык тыюу салуу (арест салуу) аркылуу кала берет.

263-статья. Үйдүн кокустан кыйрап жок болушунун натыйжалары

Берүүчүдөн алган үйдүн кокусунан кыйрап жок болушу, мүлктү алуучуну договор боюнча анын өзүнө кабыл алган милдеттенмелеринен бошотпойт.

264-статья. Үйдү берүүчүнүн талабы боюнча договордун өзгөрүшү же бузулушу

Мүлктү алуучу тарабынан договордун аткарылышы бузулган учурда үйдү берүүчү сотко договорду бузуу (жоюу) жөнүндөгү доо менен кайрыла алат.

265-статья. Мүлктү алуучунун талабы боюнча договорду бузуу

Эгерде мүлктү алуучунун өзүнөн болбогон жагдайлар боюнча анын материалдык абалы үйдү берүүчүнү багууга белгилеген шарттарын түзүүгө анын мүмкүнчүлүгү болбогон даражага чейин өзгөрсө, ошондой эле үйдү берүүчүнүн эмгекке жөндөмдүүлүгү толук түрдө калыбына келген учурда өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү договору мүлктү алуучунун талабы боюнча бузулушу мүмкүн.

266-статья. Договорду бузуунун натыйжалары

Өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү жөнүндөгү договорду ушул Кодекстин 264, 265-статьяларында көрсөтүлгөн негиздер боюнча бузган учурда, договорго ылайык үй берүүчүнүн алуучуга берилген үйү кайтарылып берилүүгө жатат.

Договордун бузулушуна чейин мүлктү алуучу тарабынан үйүн бергенди багууга карата жасаган расходдору кайтарылып берилбейт. Бирок, эгерде договордун бузулушу үй берүүчүнүн эмгекке жарактуулугу калыбына келгендиктен келип чыкса, үй берүүчү үйдү кайтарып берүүнү талап кылууга укуктуу эмес жана ага договор боюнча берилген имараттан өмүр бою акысыз пайдалануу укугун гана сактайт.

267-статья. Үй алуучунун өлгөн учурунда договордун кыскартылышы

Үй берүүчүнүн тирүү убагында үй алуучу өлгөн учурда өмүр бою багуу шарты менен үйдү берүү договору кыскартылат. Бул учурда да үй, үй берүүчүнүн өзүнө кайтарылып берилет.

25-глава

ПОСТАВКА

268-статья. Поставка договору

Поставка договору боюнча поставка кылуучу уюм белгилүү мөөнөттөрдө же мөөнөттө сатып алуучу уюмдун (заказчынын) менчигине (оперативдүү башкаруусуна) берүүгө милдеттенет; сатып алуучу уюм продукцияны кабыл алууга жана белгиленген баалар боюнча аны төлөп берүүгө милдеттенет. Поставка договору болуп ошондой эле уюмдардын өз кароолору боюнча алардын ортосунда түзүлүүчү договор да саналат, ал боюнча поставка кылуучу

сатып алуучуга пландык тартипте бөлүштүрүлбөй турган продукцияларды договорду түзгөн учуру туура келбеген мөөнөттө жеткирип берүүгө милдеттенет.

Договорду түзбөй туруп эле продукцияларды поставка кылуу СССР Министрлер Совети же Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген учурларда гана жүргүзүлөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

269-статья. Продукцияларды кем поставка кылуу же кем алуу

Шартталган мөөнөттө поставка кылуучу тарабынан кем поставка кылынган же сатып алуучу тарабынан кем алынган продукциялар поставкалар жөнүндөгү Жоболордо, кээ бир продукциялардын поставка кылышынын Өзгөчө шарттары (ушул Кодекстин 275-статьясы) же договор менен каралган тартипте жана мөөнөттө поставка кылынган (алынган) болушу тийиш.

Эгерде договордо башкача каралбаган болсо, поставка кылуу мөөнөтү өтүп кеткен продукцияларды сатып алуучу поставка кылуучуга билдирүү менен кабыл алуудан баш тартууга укуктуу. Сатып алуучунун билдирүүсүн алганга чейин поставка кылуучу тарабынан жөнөтүлгөн продукцияны сатып алуучу кабыл алууга жана ал үчүн акы төлөөгө милдеттүү.

270-статья. Поставка кылынуучу продукциялардын ассортименти

Продукциялар договордо каралган ассортиментте поставка кылынышы тийиш.

Ошол ассортиментке кирген продукциялардын бир түрлөрүн договордо каралганга караганда көбүрөөк санда поставка кылуу, качан мындай поставка кылуу сатып алуучунун макулдугу менен жүргүзүлгөн учурлардан тышкаркысы, башка түрлөрдөгү продукциялардын кем поставка кылынышынын ордун толтургандыкка эсептелбейт.

Ассортиментке кирген продукциялардын айрым түрлөрүн кем поставка кылгандыгы үчүн, договордо каралган поставкалар продукциялардын жалпы наркы боюнча мөөнөтүндө орундатылган болсо дагы, поставка кылуучу белгиленген неустойканы төлөйт.

271-статья. Поставка кылынуучу продукциялардын сапаты

Поставка кылынуучу продукциялардын сапаты стандарттарга, техникалык шарттарга же үлгүлөрүнө ылайык болушу тийиш. Договордо стандарттарга, бекитилген техникалык шарттарга же үлгүлөргө салыштырганда андан жогорку сапаттардагы продукциялардын тапшырылышы каралышы мүмкүн.

Стандарт, бекитилген техникалык шарттар же үлгүлөр тарабынан талап кылынган сапаттардан өтө төмөн болгон сапаттардагы продукцияларды поставка кылган учурда, сатып алуучу продукцияны кабыл алуудан жана ал үчүн акы төлөөдөн баш тартууга милдеттүү, ал эми эгерде сатып алуучу тарабынан продукцияга акы төлөнүп коюлган болсо, анда төлөнгөн сумма кайра кайтарылып берилүүгө тийиш.

Бирок, эгерде поставка кылынган продукцияларды кайтарбастан туруп эле кемчиликтерин четтетүүгө мүмкүн болсо, сатып алуучу поставка кылуучудан продукциялардын турган ордунда кемчиликтерин четтетүүнү талап кылууга же аларды өздөрүнүн каражаттары менен четтетип, бирок поставка кылуучунун эсебинен жүргүзүүгө укуктуу.

Эгерде поставка кылынган продукциялар стандартка же техникалык шарттарга ылайык келип, бирок шарттангта караганда өтө төмөнкү сортто болсо, анда сатып алуучунун тийиштүү сорттогу продукция үчүн белгиленген баа боюнча акы төлөшү менен продукцияны кабыл алышына же продукцияны кабыл алуудан жана ал үчүн акы төлөөдөн баш тартууга укугу бар.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

272-статья. Поставка кылынган продукциялардын кемчиликтери жөнүндөгү доолор боюнча доонун эскирүү мөөнөтү

Тиешелүү сапатта болбогон продукцияларды поставка кылуудан келип чыккан доолор үчүн эскирүү мөөнөтү болуп, сатып алуучу тарабынан ага өткөрүлгөн продукциялардын кемчиликтерин тиешелүү тартипте тапкан күндөн тартып алты айлык мөөнөт белгиленет.

273-статья. Поставка кылынган продукциялардын кемчиликтерине байланыштуу талаптарды коюунун мөөнөттөрү

Сатып алуучу тарабынан, ага поставка кылынуучу продукциялардын, аны жөнөкөй кабыл алуу кезинде табылышы мүмкүн болбогон кемчиликтерин табуунун жана да тиешелүү сапаттарда болбогон продукцияларды поставка кылуудан келип чыккан дооматтарды поставка кылуучуга коюунун мөөнөттөрү жана тартиби ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

Узакка пайдалануу же сактоо үчүн даярдалган продукцияларга карата сатып алуучу тарабынан көрсөтүлгөн кемчиликтерди тиешелүү тартипте белгилөө үчүн жана андан кийин бул кемчиликтерди четтетүү жөнүндө же продукцияны айырбаштап берүү тууралу поставка кылуучуга доомат коюуга стандарттар же техникалык шарттар менен өтө узартылган мөөнөттөр каралышы (гарантиялык мөөнөттөр) мүмкүн. Поставка кылуучу, эгерде сатып алуучу тарабынан продукцияны пайдалануунун же аны сактоонун эрежелерин бузгандыктын натыйжасынан продукциянын кемчиликтери келип чыкканын далилдей албаса, гарантиялык мөөнөт белгиленген продукциянын кемчиликтерин акысыз оңдоп берүүгө же аны айырбаштап берүүгө милдеттүү.

Эгерде гарантиялык мөөнөттөр стандарттар же техникалык шарттар менен каралбаган болсо алар договорлор менен белгилениши, ошондой эле договор менен стандарттар же техникалык шарттар менен каралгандан узагыраак гарантиялык мөөнөттөр белгилениши мүмкүн.

Чекене соода уюмдары аркылуу сатылуучу калк керектөөчү товарларга карата гарантиялык мөөнөт буюмдун чекене сатылган күнүнөн тартып эсептелет (ушул Кодекстин 251-статьясы).

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

274-статья. Поставка кылынуучу продукциялардын комплекттүүлүгү

Продукция стандарттардын, техникалык шарттардын же прейскуранттардын талаптарына ылайык комплекстүү түрдө өткөрүлүшү тийиш. Договордо комплектиге кошумча буюмдар (бөлүктөр) менен же болбосо сатып алуучуга керексиз болгон комплектиге кирген айрым буюмдарсыз (бөлүктөрсүз) продукцияны поставка кылуу жагы каралышы мүмкүн. Эгерде комплекттүүлүгү стандарт, бекитилген техникалык шарттар же прейскуранттар менен аныкталбаса, алар зарыл болгон учурларда договор менен аныкталышы мүмкүн.

Комплекттүү болбогон продукцияларды поставка кылган учурда сатып алуучу продукцияны комплекттүү кылууну же комплекттүү болбогон продукцияны комплекттүү продукция менен айырбаштап берүүнү талап кылууга жана аны комплекттегенге же айырбаштап бергенге чейин

ага акы төлөөдөн баш тартууга, ал эми продукцияга акы төлөнгөн болсо, ал үчүн төлөнгөн сумманы кайтарып берүүнү талап кылууга милдеттүү.

Тараптардын келишими боюнча белгиленген мөөнөттө поставка кылуучу тарабынан продукцияларды комплекттүү кылбаган кезде, сатып алуучу продукцияны алуудан баш тартууга акылуу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

275-статья. **Поставкалар жөнүндө Жобо жана поставкалар кылуунун Өзгөчө шарттары**

Поставка договорлору СССР Министрлер Совети тарабынан бекитилүүчү поставкалар жөнүндөгү Жоболорго жана СССР Министрлер Совети тарабынан — белгиленген тартипте, ал эми ал тарабынан каралган учурларда — Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан бекитилүүчү продукциялардын айрым түрлөрүн поставка кылуунун Өзгөчө шарттарына ылайык түзүлөт жана аткарылат.

276-статья. **Поставка договорун бузгандык үчүн жоопкерчилик**

Поставка договору боюнча милдеттенмелерин бузгандыгы үчүн Жоболорго жана Өзгөчө шарттарга ылайык неустойкага (штраф, пеня) жана зыяндары өндүрүлөт.

Тиешелүү сапатта болбогон же комплекттүү эмес продукцияларды поставка кылган учурларда, сатып алуучу поставка кылуучудан белгиленген неустойканы (штрафты) жана мындан тышкары неустойканы (штрафты) эсепке албастан мындай поставка кылуудан келтирилген зыяндарын да өндүрүп алат.

26-глава

КОЛХОЗДОРДОН, СОВХОЗДОРДОН ЖАНА БАШКА ЧАРБАЛАРДАН АЙЫЛ ЧАРБА ПРОДУКЦИЯЛАРЫН МАМЛЕКЕТТИК САТЫП АЛУУ[1]

277-статья. **Айыл чарба продукцияларын контрактациялоо договору**

Колхоздордон жана совхоздордон айыл чарба продукцияларын мамлекеттик сатып алуу, айыл чарба продукцияларын мамлекеттик сатып алуу пландарынын жана колхоздор менен совхоздордо айыл чарба өндүрүштөрүн өнүктүрүү пландарынын негизинде түзүлүүчү контрактация договорлору боюнча ишке ашырылат.

[1] 26-главанын аталышы — Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында.

ССР Союзунун закондорунда айыл чарба продукциясын контрактация договорлору боюнча башка чарбалардан да мамлекеттик сатып алуунун учурлары каралышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

278-статья. **Контрактация договорунун мазмуну**

Контрактация договорлорунда төмөндөгүлөр каралышы тийиш:

айыл чарба продукцияларынын саны (продукциялардын түрлөрү боюнча), сапаты, жеткирүүнүн мөөнөттөрү, тартиптери жана шарттары, тапшырыла турган орундары;

продукцияларды өз убагында кабыл алуу жана белгиленген баа боюнча ага акы төлөө, ошондой эле колхоздорго акча авансаларын берүүнүн мөөнөттөрү жана өлчөмдөрү жөнүндө даярдоочу уюмдардын жана ишканалардын милдети;

айыл чарба продукцияларын өндүрүүдө жана аны кабыл алуучу пункттарга жана ишканаларга транспортировкалоону уюштурууда колхоздорго, совхоздорго жана башка чарбаларга жардам көрсөтүү боюнча милдеттери;

тараптар милдеттенмелерин аткарбаган учурдагы алардын өз ара мүлктүк жоопкерчилиги.

Контрактациянын типтүү договорлору СССР Министрлер Совети тарабынан белгиленүүчү тартипте бекитилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

27-глава

КАРЫЗ

279-статья. **Карыз договору**

Карыз договору боюнча бир тарап (карыз берүүчү) экинчи тараптан (карыз алуучунун) менчигине оперативдүү башкаруусуна акчаны же тектеш белгилери менен аныкталган буюмдарды өткөрүп берет, ал эми карыз алуучу карыз берүүчүгө ошол эле суммадагы акчаны же ошол эле түрдөгү жана сапаттагы ага тең болгон сандагы буюмдарды кайтарып берүүгө милдеттенет.

7*

Элүү сомдон жогору болгон суммадагы карыз берүү договору кат жүзүндөгү формада түзүлүшү тийиш.

Карыз договору акчаны же буюмдарды өткөрүп берген учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

280 - с т а т ь я. **Карыз берүү договору боюнча проценттер**

Проценттер алуу ССР Союзунун закондору тарабынан, ошондой эле өз ара жардам кассаларынын жана шаардык ломбарддардын карыз берүү операциялары боюнча белгиленген учурларда гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

281 - с т а т ь я. **Карыз договорун талашуу**

Карыз алуучу ал чындыгында таптакыр карыз берүүчүдөн акча же буюм алынбагандыгын же договордо каралгандан кем санда алынгандыгын далилдөө менен карыз берүү договорун анын акчасыз экендиги боюнча талашууга укуктуу.

Карыз берүү договору качан кат жүзүндөгү формада (ушул Кодекстин 279-статьясы) түзүлүшү тийиш болгон учурларда, уголовный — жазага тартылуучу учурлардан тышкаркылары, анын акчасыз болгондугу боюнча күбөлөрдүн көрсөтүү жолу менен талашууларына жол берилбейт.

282 - с т а т ь я. **Банктардын жана мамлекеттик эмгек сактык кассаларынын карыз берүү операциялары**

Банктардын жана мамлекеттик эмгек сактык кассаларынын карыз берүү операциялары ССР Союзунун закондору менен жөнгө салынат.

283 - с т а т ь я. **Ломбарддардын карыз берүү операциялары**

Шаардык ломбарддар граждандарга, үй эмеректеринин жана жеке пайдалануучу буюмдарын (ушул Кодекстин 194—204-статьялары) залогго коюу менен камсыз кылынуучу ссудалар беришет.

Бир адамга берилиши мүмкүн болгон ссуданын эң жогорку өлчөмү жана саны, ошондой эле ссудалар берилүүчү мөөнөттөрү Кыргыз ССР Министрлер Совети бекиткен

шаардык ломбарддын типтүү уставы тарабынан аныкталат.

284 - с т а т ь я. **Өз ара жардам кассаларынын жана чыгармачылык союздардын фондуларынын карыз берүү операциялары**

Ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын профсоюздук комитеттеринин алдындагы өз ара жардам кассалары жумушчуларга жана кызматчыларга узак мөөнөттүү жана кыска мөөнөттүү ссудаларды беришет. Колхоздордогу өз ара жардам кассалары колхозчуларга ссудалар беришет. Чыгармачылык союздардын фондулары адабият жана искусство кызматкерлерине ссудалар беришет.

Эл депутаттарынын райондук, шаардык, шаардагы райондук Советтеринин аткаруу комитетинин социалдык камсыздоо бөлүмүнүн алдындагы пенсионерлердин өз ара жардам кассалары узак мөөнөттүү жана кыска мөөнөттүү ссудаларды пенсионерлерге беришет.

Ссудалардын мөөнөттөрү жана аларды берүүнүн шарттары өз ара жардам кассаларынын типтүү (үлгүлүү) уставдары жана чыгармачылык союздардын фондуларынын уставдары тарабынан аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

28 - г л а в а

МҮЛКТҮК ЖАЛДОО

285 - с т а т ь я. **Мүлктүк жалдоо договору**

Мүлктүк жалдоо договору боюнча жалдоого берүүчү акы алуу менен мүлктү жалдоочуга убактылуу пайдалануу үчүн берүүгө милдеттенет.

286 - с т а т ь я. **Мүлктүк жалдоо договорунун формасы**

Бир жылдан ашык мөөнөттөгү граждандардын ортосундагы мүлктүк жалдоо договору кат жүзүндөгү формада түзүлүүгө тийиш.

287 - с т а т ь я. **Мүлктүк жалдоо договорунун мөөнөтү**

Мүлктүк жалдоо договорунун мөөнөтү он жылдан ашпоого тийиш.

Мамлекеттик кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ортосунда курулушту же турак эмес жайды жалдоо договорунун түзүлгөн мөөнөтү беш жылдан, ал эми жабдууларды жана башка мүлктү жалдоо договору бир жылдан ашпоого тийиш.

Мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюм тарабынан граждандарга берилүүчү үй тиричилик буюмдарын, музыкалык инструменттерди, спорттук инвентарларды, жеңил автомобилдерди жана башка өздүк керектөөчү мүлктөрдү жалдоо договору (турмуштук прокаты) турмуштук прокатынын типовой договорунда белгиленген мөөнөттөн ашпоого тийиш (ушул Кодекстин 304-статьясы).

Договор жогорудагы көрсөтүлгөнгө караганда өтө узагыраак мөөнөткө түзүлгөн кезде, тиешесине жараша договор он жылга, беш жылга, бир жылга же турмуштук прокатынын типтүү договору тарабынан белгиленген мөөнөттө түзүлгөн деп эсептелинет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

288-статья. Мүлктүк жалдоо договорун мөөнөтүн көрсөтпөй түзүү

Эгерде мүлктүк жалдоо договору мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлсө, ал белгисиз мөөнөткө түзүлгөн деп эсептелет жана бардык убактарда ар бир тарап экинчи тарапка бир ай мурда, ал эми курулуш же турак эмес жайды жалдаган кезде үч ай мурда ал тууралу эскертип, договордон отказ кылууга акылуу.

Эгерде социалисттик уюмдардын ортосунда мүлктүк жалдоо договору мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлсө, анда бул статьянын биринчи бөлүгү социалисттик уюмдардын ортосунда мүлктү жалдоо договору үчүн белгиленген мөөнөттүн чегинде гана колдонулат (ушул Кодекстин 287-статьясынын 2-бөлүгү).

289-статья. Договордун мөөнөтү өткөндөн кийин мүлктү пайдаланууну уланта берүү

Договордун мөөнөтү өткөндөн кийин мүлктү пайдаланууну уланта берген учурда жалдоого берүүчү тарабынан каршылык болбосо, договор белгисиз мөөнөткө жаңыртылган болуп саналат жана ар бир тарап каалаган убакта бир ай мурда ал тууралу экинчи тарапка эскертип, договордон отказ кылууга акылуу.

Мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ортосунда түзүлгөн договорлорго, ошондой эле турмуштук прокатынын договорлоруна бул эреже колдонулбайт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

290-статья. Социалисттик уюмдун жалдоо договорун жаңыртууга болгон артыкчылык укугу

Жалдоо договору боюнча өзүнө алган милдеттенмелерин так аткарган мамлекеттик, кооперативдик, же башка коомдук уюм договордун аракети бүткөндөн кийин аны кайра жаңыртууга башка жактарга караганда артыкчылык укугуна ээ болот.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы редакциясында).

291-статья. Мүлктү жалдоочуга берүү

Жалдоого берүүчү жалдоочуга мүлктү договордун шартына жана анын арналышына ылайык абалда берүүгө милдеттүү.

Турмуштук прокат договорун түзгөн уюм жалдоочунун катышуусунда жалдоого берип жаткан мүлктүн оңдугун текшерүүгө милдеттүү.

Жалдоого берүүчү ал тарабынан договор түзүүдө эскертилген мүлктөгү кемчиликтер үчүн жооп бербейт.

292-статья. Жалдоочуга мүлктү бербегендиктин натыйжалары

Эгерде жалдоого берүүчү жалдоочуга жалдоого берилген мүлктү бербесе, жалдоочу мүлктү андан талап кылууга (ушул Кодекстин 224-статьясы) жана договорду аткарууну кечиктиргендиктен келген зыянды төлөтүп алууга же болбосо өзү договордон отказ кылууга жана аны аткарбагандан тарткан зыянды өндүртүп алууга укуктуу.

293-статья. Жалдап алган мүлктү пайдалануу

Жалдоочу мүлктү договорго жана анын арналышына ылайык пайдаланууга милдеттүү.

294-статья. Жалдоого берүүчүнүн жалдоого берилген мүлккө кам көрүү боюнча милдети

Эгерде договор же закон тарабынан башкача көрсөтүлбөгөн болсо, жалдоого берүүчү жалдоого берилген мүлккө өз жанынан капиталдык ремонт жүргүзүүгө милдеттүү.

Жалдоого берүүчүнүн бул милдетин аткарбай коюшу жалдоочуга же болбосо договордо көрсөтүлгөндөй же токтоосуз зарылдык талап кылгандай капиталдык ремонт жүргүзүүгө жана жалдоого берүүчүдөн ремонттун наркын өндүртүп алууга же анын наркын жалдоо акысына чеге-

рүүгө, же болбосо договорду бузуп, аны аткарбагандык-тан тарткан зыянды өндүртүп алууга укук берет.

295-статья. Жалдоочунун жалдоого алган мүлккө кам көрүү боюнча милдети

Эгерде договор жана закон тарабынан башкача көрсөтүлбөгөн болсо, жалдоочу жалдаган мүлктү канааттандырарлык абалда кармап турууга, өз жанынан кезектеги майда ремонтту жүргүзүүгө жана мүлктү кармап туруу боюнча кеткен расходдорду жумшоого милдеттүү.

296-статья. Жалдаган мүлктү пайдалангандык үчүн акы

Жалдоочу мүлктү пайдалангандык үчүн өз убактысында акы төлөп турууга милдеттүү. Эгерде ал жооп бербей турган жагдайлар боюнча мүлктү пайдалануу мүмкүнчүлүгү договордо көрсөтүлгөндөн бир канча азайган болсо, жалдоо акысын тийиштүү тартипте төмөндөтүү жөнүндө жалдоочунун талап коюуга акысы бар.

297-статья. Кошумча жалдоо (поднаем)

Жалдоочу тарабынан жалдап алынган мүлктүн кошумча дагы башкага жалдоого берилиши, жалдоого берүүчүнүн макулдугу боюнча гана жүргүзүлөт.

Турмуштук прокаты договорунун негизинде жалдоого алынган мүлктү кошумча жалдоого берүүгө жол берилбейт.

298-статья. Мүлк башканын менчигине өткөндө жалдоо договорунун күчүнүн сакталышы

Жалдоого берилген мүлк жалдоого берүүчүдөн башканын менчигине өткөндө жалдоо договору менчиктин жаңы ээси үчүн да күчүн сактап кала берет. Жалдоо договору мүлк бир мамлекеттик уюмдан (жалдоого берүүчүдөн) экинчисине өткөндө да күчүн сактап кала берет.

299-статья. Жалдоого берүүчүнүн талабы боюнча договорду мөөнөтүнөн мурда бузуу

Жалдоого берүүчү сотто, арбитражда же третей сотунда жалдоо договорун мөөнөтүнөн мурда бузуу жөнүндө төмөнкү учурларда талап коё алат:

1) эгерде жалдоочу мүлктү арналышына же договордун талабына ылайыктуу пайдаланбаса;

2) эгерде жалдоочу кара ниеттик менен же этиятсыздыгынан мүлктүн абалын начарлатып жиберсе;

3) эгерде жалдоочу акы төлөөнүн мөөнөтү өткөн күндөн тартып үч ай бою, ал эми турмуштук прокаты договору боюнча бир ай бою жалдоо акысын төлөбөсө;

4) эгерде жалдоочу закон боюнча же договор боюнча капиталдык ремонт жүргүзүүгө милдеттүү болуп туруп, капиталдык ремонт жүргүзбөсө.

300-статья. Жалдоочунун талабы боюнча договорду мөөнөтүнөн мурда бузуу

Жалдоочу сотто, арбитражда же третей сотунда жалдоо договорун мөөнөтүнөн мурда бузуу жөнүндө төмөнкү учурларда талап коё алат:

1) эгерде жалдоого берүүчү өзүнүн милдети болгон капиталдык ремонтту жүргүзбөгөн болсо;

2) эгерде мүлк жалдоочу жооп бербей турган жагдайлардын күчү менен пайдаланууга жараксыз абалда болуп чыкса.

Жалдоочу турмуштук прокаты договорунан каалаган убакта отказ кылууга акылуу.

301-статья. Жалдоого берүүчүгө мүлктү кайтарып берүү

Жалдоо договору кыскарганда жалдоочу мүлктү нормалдуу эскиргендигин эске алуу менен аны кабыл алган абалында же договор тарабынан айтылган абалында жалдоого берүүчүгө кайра берүүгө милдеттүү.

302-статья. Мүлктү начарлаткандык үчүн жалдоочунун жоопкерчилиги

Жалдап алынган мүлк жалдоочу тарабынан начарлатып жиберилген учурда, эгерде мүлктүн начарлашы же баа жагынан төмөндөшү анын күнөөсү боюнча болбогондугун далилдей албаса, жалдоого берүүчүнүн зыянын ал калыбына келтирүүгө милдеттүү.

303-статья. Мүлктү жакшыртуу

Эгерде закон же договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, жалдоочу жалдоого берүүчүнүн уруксаты менен жалдаган мүлктү жакшырта турган болсо, ошол максат үчүн жумшалган расходдорун төлөтүп алууга укугу бар.

Жалдоого берүүчүнүн уруксатысыз жалдоочунун жүргүзгөн жакшыртуулары, эгерде аларды мүлк үчүн зыян келтирбестен бөлүп алууга мүмкүн болсо жана эгерде

жалдоого берүүчү алардын баасын төлөп берүүгө макул болбосо, жалдоочу тарабынан алып алынышы мүмкүн.

Жалдоого берүүчүнүн уруксатысыз жалдоочу тарабынан жүргүзүлгөн жана мүлк үчүн зыян келтирбестен бөлүп алууга мүмкүн болбогон жакшыртуулардын баасы төлөнүүгө жатпайт.

304-статья. Турмуштук прокатынын типтүү договорлору

Турмуштук прокатынын кээ бир түрлөрү боюнча типтүү договорлор Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан бекитилет.

Пайдалануучулардын укугун чектөөчү типтүү договорлордун шарттарынан четинүү анык эмес.

29-глава

ТУРАК ЖАЙДЫ ЖАЛДОО[1]

305-статья. Турак жай аянтын жалдоо договору

Турак жай аянтын жалдоо договору боюнча жалдоого берүүчү жалдоочуга жашап туруу үчүн акыга турак жай аянтын берүүгө милдеттенет.

Мамлекеттик жана коомдук турак жай фондусунун үйлөрүндөгү турак жай аянтынан пайдалануу турак жай аянтын жалдоо договоруна ылайык ишке ашырылат, мындай договор жалдоого берүүчү — турак жай эксплуатациялоо уюму (ал эми ал жок болгон кезде — тийиштүү ишкана, мекеме, уюм) менен жалдоочунун — ордер алган граждандын ортосунда түзүлөт.

Өздүк менчик укугунда граждандарга тийиштүү болгон үйлөрдө турак жай аянтын жалдоо договору жалдоочу тарабынан үйдүн менчик ээси менен түзүлөт.

Турак жай аянтын жалдоо договору ССР Союзунун закондору, Кыргыз ССРинин Турак жай кодекси жана башка Кыргыз ССРинин закондору аныктай турган шарттарда жана тартипте түзүлөт, өзгөртүлөт жана жоюлат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

---

[1] 306-352-статьялар Кыргыз ССР Жогорку Советинин президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указы тарабынан күчүн жоготту деп табылган.

30-глава

МҮЛКТӨН АКЫСЫЗ ПАЙДАЛАНУУ

353-статья. Мүлктөн акысыз пайдалануу договору

Мүлктөн акысыз пайдалануу договору боюнча бир тарап экинчи тарапка убактылуу акысыз пайдаланууга мүлктү өткөрүп берүүгө милдеттенет же өткөрүп берет, ал эми экинчи тарап болсо, ошол эле мүлктүн өзүн кайтарып берүүгө милдеттенет.

Мүлктөн акысыз пайдалануу договоруна ылайыгына жараша ушул Кодекстин 286, 289, 291 (биринчи бөлүгү), 293, 295-жана 301—303-статьяларынын эрежелери колдонулат.

354-статья. Социалисттик уюмдардын ортосундагы мүлктөн акысыз пайдалануу договорунун мөөнөтү

ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда белгиленбесе, социалисттик уюмдардын ортосунда түзүлгөн мүлктөн акысыз пайдалануу договорунун мөөнөтү бир жылдан ашпоого тийиш. Эгерде бир жылдан ашпай турган мөөнөткө түзүлүүгө тийиш болгон договор андан узак мөөнөткө түзүлсө, ал бир жылга түзүлгөн деп эсептелет. Эгерде мындай договор мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлсө, ушул Кодекстин 288-статьясынын биринчи бөлүгү колдонулат. Эгерде договордун катышуучуларынын бири да андан отказ кылгандыктарын билдирбесе, договор бир жыл өткөндөн кийин кыскартылды деп эсептелет.

355-статья. Мүлктү акысыз пайдаланууга бербегендиктин натыйжалары

Эгерде социалисттик уюм договор боюнча мүлктү акысыз пайдаланууга өткөрүп берүүгө милдеттенип, ал мүлктү бербесе, ушул Кодекстин 292-статьясынын эрежеси колдонулат. Бирок да бул учурда экинчи тарапка ал расход болгон, анын жок кылынган же бузулган мүлкүнүн зыяны гана төлөнөт.

356-статья. Акысыз пайдаланууга өткөрүлүп берилген мүлктүн кемчилиги үчүн жоопкерчилик

Мүлктү акысыз пайдаланууга өткөрүп берүүчү карасанатайлык менен же одоно байкабастыгынан мүлктү берүүдө анын кемчилигин айтпаган болсо, ал мүлктүн кемчилиги үчүн жооп берет.

357-статья. Пайдаланууга алынган мүлктү үчүнчү жакка өткөрүп берүү

Мүлктү акысыз пайдаланууга алуучу мүлктү берген жактын алдында жооптуу болуп кала берүү менен, анын макулдугу боюнча гана ал мүлктү пайдаланууга үчүнчү жакка берүүгө акылуу.

358-статья. Договордун кыскарышы

Мүлктүн акысыз пайдалануу договору милдеттенмелердин кыскарышынын жалпы негиздеринен тышкары, ошондой эле договордо катышкан юридикалык жак жоюлган же граждании өлүп калган учурда да кыскарат.

359-статья. Договорду мөөнөтүнөн мурда бузуу

Мүлктү акысыз пайдаланууга берүүчү ушул Кодекстин 299-статьясынын биринчи жана экинчи пункттарында көрсөтүлгөн учурларда, ошондой эле, эгерде экинчи тарап ага акысыз пайдаланууга берилген мүлктү анын макулдугусуз башка үчүнчү жакка берип жиберсе, договорду мөөнөтүнөн мурда бузууну талап кылууга акылуу.

360-статья. Мүлктүн жаңы ээсинин талабы боюнча договорду бузуу

Мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлгөн мүлктөн акысыз пайдалануу договору, ал мүлккө оперативдүү башкаруу укугу же мүлккө болгон менчик укугу өткөн жактын талабы боюнча бузулушу мүмкүн.

31-глава

ПОДРЯД

361-статья. Подряд договору

Подряд договору боюнча подрядчы заказчынын тапшырмасы боюнча өз тобокелчилигине алуу менен (риск) заказчынын же өзүнүн материалдарынан белгилүү бир жумушту аткарууга милдеттенет, ал эми заказчы аткарылган жумушту кабыл алууга жана төлөөгө милдеттенет.

362-статья. Граждании тарабынан подряддык жумуштарынын аткарылышы

Закондор тарабынан тыюу салынбаган учурда жана жумушту өзүнүн эмгеги менен аткара алган шартта гана граждании подряд договору боюнча жумушту аткарууну өзүнө алышы мүмкүн.

363-статья. Смета

Договор тарабынан каралган жумуштарды аткарууга карата туруктуу же болжолдуу смета түзүлүшү мүмкүн. Эгерде болжолдуу сметаны бир кыйла ашыруу (көбөйтүү) зарылдыгы пайда болсо, подрядчы ал жөнүндө заказчыны өз убагында эскертүүгө милдеттүү. Бул учурда заказчы, подрядчы тарткан расходдорун төлөп берип, договордон отказ кылууга укугу бар. Эгерде подрядчы сметанын көбөйүшү жөнүндө заказчыны эскертпесе, ал сметадан ашып кеткен расходдорун талап кылбай жумушту аткарууга милдеттүү.

364-статья. Жумушту подрядчынын материалдары жана каражаттары менен аткаруу

Закон жана договор тарабынан башкача белгиленбесе, подрядчы договордогу шартталган жумуштарды өзүнүн материалы жана каражаттары менен аткарууга милдеттүү.

Жумушту өзүнүн материалынан аткарган подрядчы материалдын сапатсыздыгы үчүн жооп берет.

Эгерде подряд договоруна ылайык граждандардын турмуштук таламдарын тейлөө (турмуштук заказ) боюнча жумуш подрядчынын материалынан аткарылып жатса, тийиштүү типтүү договордо көрсөтүлгөндөй заказчы подрядчы тарабынан аткарылган жумушту кабыл алып жаткан кезде биротоло эсептешүү менен материал договор түзүүдө толук же жартылай төлөнөт. Типтүү договорлордо көрсөтүлгөн учурларда подрядчы тарабынан материал кредитке (бөлүп төлөө) берилиши мүмкүн. Кредитке берилген материалдын баасынын кийинки өзгөрүшү кайра эсептешүү жүргүзүүгө жол бербейт.

365-статья. Жумушту заказчынын материалынан аткаруу

Эгерде жумуш толук же жарым-жартылай заказчынын материалынан аткарылып жатса, подрядчы ал материалды туура эмес пайдалангандыгы үчүн жооп берет. Подрядчы материалдын расходдолушу тууралу заказчыга отчет тапшырууга жана калган материалды кайрып берүүгө милдеттүү.

Эгерде турмуштук заказ договору боюнча жумуш заказчынын материалынан аткарылып жатса, договор түзүү убагында подрядчы тарабынан заказчыга берилүүчү квитанцияда материалдын так аты жана тараптардын келишими боюнча анын наркы көрсөтүлүшү тийиш.

366-статья. Подрядчынын ага ишенилип берилген мүлктү сактоо милдети

Подрядчы заказчы тарабынан ага ишенилип берилген мүлктүн сакталышын камсыз кылууга карата бардык чараларды көрүүгө милдеттүү жана мүлктүн жоголушуна же бузулушуна алып келүүчү ар кандай кемчиликтер үчүн жооп берет.

367-статья. Подряд договору боюнча уюмдар тарабынан материалдардын жана жабдуулардын өткөрүлүп берилиши

Социалисттик уюмдар ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленген тартипте жана чегинде өздөрүнүн материалдарын жана жабдууларын подряд договору боюнча продукция даярдап чыгаруу үчүн социалисттик өнөр жай ишканаларына берүүгө акылуу.

Ушул статьянын негизинде түзүлгөн договордо башка шарттардан тышкары материалдардын расходдолушунун нормалары, калдыктарды жана негизги отходдорду кайра берүүнүн мөөнөттөрү, ошондой эле подрядчынын бул милдеттерин аткарбагандыгы же талапка ылайыктуу аткарбагандыгы тууралу жоопкерчилиги көрсөтүлүүгө тийиш.

368-статья. Материалдардын кокустан бүлүнүшүнүн тобокелчилиги

Материалдардын кокустан бүлүнүшүнүн же кокустан бузулушунун тобокелчилигин материалды берген тарап тартат.

369-статья. Подрядчы заказчыны эскертүүгө милдеттүү болгон жагдайлар

Төмөнкү учурларда подрядчы өз убагында заказчыны эскертүүгө милдеттүү:

1) заказчыдан алынган материалдын жараксыздыгы же сапатсыздыгы жөнүндө;

2) заказчынын көрсөтмөлөрүн орундоодо аткарыла турган жумуштун бекем же жарактуу болушуна коркунуч туудура тургандыгы жөнүндө;

3) аткарыла турган жумуштун бекемдигине же жарактуулугуна коркунуч туудура турган, подрядчынын колунан келбеген башка жагдайлар жөнүндө.

370-статья. Подрядчынын талаптарын заказчы тарабынан аткарбай коюунун натыйжалары

Эгерде заказчы подрядчы тарабынан өз убагында жана негиздүү айтылган эскертүүгө карабастан, белгилүү мөөнөттө сапатсыз же жараксыз материалды алмаштырбаса, жумушту аткаруунун ыгы (жолу) жөнүндөгү көрсөтмөсүн өзгөртпөсө, же болбосо аткарыла турган жумуштун жараксызтуулугуна же бекемдигине коркунуч келтирген башка жагдайларды четтетпесе, подрядчы договордон отказ берүүгө жана тарткан зыянын өндүртүп алууга акылуу, ал эми социалисттик уюмдардын ортосунда — милдеттүү.

371-статья. Заказчынын подрядчы тарабынан аткарылган жумушту кабыл алуу милдети

Заказчы подрядчы тарабынан аткарылган жумушту кабыл алууга жана аны карап чыгууга милдеттүү. Эгерде заказчы жумушту начарлантууга алып келген договордун шарттарынан чегингендик же жумуштагы башка кемчиликтер жөнүндө токтоосуз (дароо) подрядчыга билдирбесе, ал иштеги мындай кемчиликтерди же договордун шарттарынан чегингендиктерди кийин айтуу (көрсөтүү) укугунан ажырайт.

Жумушту жөнөкөй ык (жол) менен кабыл алууда билинбеген мындай договордун шарттарынан чегингендик жана жумуштагы башка кемчиликтер жөнүндө заказчы алар билинери менен токтоосуз подрядчыга кабар кылууга милдеттүү.

372-статья. Подрядчынын жоопкерчилиги жөнүндөгү доолор боюнча эскирүү

Подрядчы договордун шарттарынан чегингендиктен жумушту начарланткандыгы жана жумушта башка кемчиликтерди жибергендиги жөнүндөгү доо, жумушту өткөрүп алган күндөн баштап алты айдын ичинде, ал эми эгерде кемчиликтер жумушту жөнөкөй ык менен кабыл алууда билиниши мүмкүн болбосо — жумушту кабыл алган күндөн тартып бир жылдын ичинде коюлушу мүмкүн.

Имараттагы же курулуштагы кемчиликтер жумушту жөнөкөй ык менен кабыл алууда билиниши мүмкүн болбосо, эгерде бир тарап гражданин болсо бул кемчиликтер боюнча доо, жумушту өткөрүп алган күндөн тартып үч жылдын ичинде коюлушу мүмкүн.

Эгерде подряд договорунда гарантияланган мөөнөт көрсөтүлгөн болсо жана жумуштун кемчиликтери жөнүндө билдирүү гарантия мөөнөтүнүн ичинде жасалса, доонун эскирүү мөөнөтүнүн агымы кемчиликтер жөнүндө билдирген күндөн, ал эми социалисттик уюмдардын ортосундагы мамилелерде — жумуштун кемчилиги билинген күндөн башталат.

373-статья. Договор подрядчы тарабынан бузулган учурда заказчынын уктары

Эгерде подрядчы жумушту начарлантууга алып келген договордун шарттарынан чегинүү жиберсе же жумушта башка кемчиликтерге жол берсе, заказчы өзүнүн тандоосу боюнча төмөндөгүлөрдү талап кылууга акылуу: көрсөтүлгөн кемчиликтерди тиешелүү мөөнөттө акысыз оңдоону же жумуштун кемчиликтерин өз каражаттары менен оңдоо боюнча жумшаган тийиштүү расходдорун, эгерде договордо заказчынын мындай укугу каралган болсо, төлөтүп алууну, же болбосо жумуш үчүн төлөнүүчү акыны тиешелүү өлчөмгө азайтууну.

Жумушта договордон маанилүү четтөөлөр же башка маанилүү кемчиликтер жиберилген болсо, заказчы келтирилген зыяндарды калыбына келтиртүүнү же договорду бузууну жана келтирилген зыяндарды калыбына келтиртүүнү талап кылууга акылуу.

Эгерде договордун шарттарынан маанилүү четтөөлөр же маанилүү башка кемчиликтер турмуштук заказ боюнча заказчынын материалынан жасалган буюмдардан байкалса, заказчы өзүнүн тандоосу боюнча же ошондой сапаттагы окшош материалдан башка буюм жасап берүүнү, же болбосо, договорду бузуп жана зыяндарды калыбына келтиртүүнү талап кылууга акылуу.

374-статья. Подрядчыга акы төлөө

Эгерде закон же договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, подрядчы тарабынан аткарылган жумуштардын бардыгы өткөрүлгөндөн кийин заказчы жумуштун акысын төлөөгө милдеттүү.

Турмуштук заказ договору боюнча аткарылууга тийиштүү жумуштардын наркы белгиленген тартипте бекитилген прейскурант боюнча аныкталат жана заказчы тарабынан типтүү договорго ылайык, же договор түзүүдө толугу менен же подрядчы аткарган жумушту заказчы тарабынан кабыл алгандан кийин биротоло эсептешмекчи болуп, договор түзүүдө аванс берилүү жолу менен төлөнөт.

375-статья. Подряддын предмети бүлүнгөн же жумушту бүтүрүүгө мүмкүнчүлүк болбогон учурда тараптардын ортосундагы расчеттор

Эгерде тараптардын күнөөсүсүз подряддын предметин аны өткөрүп бергенге чейин кокусунан бүлүнүшкө учураса

же жумушту бүтүрүүгө мүмкүн болбосо, подрядчы жумуш үчүн акы талап кылууга акылуу эмес.

Эгерде подряддын предметинин бүлүнүшү же жумушту бүтүрүүгө мүмкүнчүлүк болбогондугу заказчы алып келген материалдын жараксыздыгына же жумушту аткаруунун ыгы жөнүндөгү анын буйругуна байланыштуу болсо, же мөөнөттөрдү өткөрүп жибергенден кийин болсо, ал эми подрядчы тарабынан ушул Кодекстин 369-жана 370-статьяларынын эрежелери сакталса, подрядчы жумуш үчүн акы алуу укугун сактап калат.

376-статья. Жумушту аткаруу убагында заказчынын уктары

Эгерде подрядчы договорду аткарууга өз убагында киришпесе же жумушту мөөнөтүнө бүткөрүүгө такыр мүмкүнчүлүк болбогондой жайбаракаттык менен аткарса, заказчы договордон отказ этүүгө жана зыянын төлөп берүүнү талап кылууга акылуу.

Эгерде жумушту аткаруу мезгилинде жумуш тийиштүү түрдө аткарылбай тургандыгы айкын болсо, заказчы кемчиликтерди четтетүү (жоюу) үчүн подрядчыга ченемдүү мөөнөт белгилөөгө, ал эми подрядчы бул талапты белгиленген мөөнөттө аткарбаса, договордон отказ этүү менен зыянын калыбына келтирүүнү талап кылууга же болбосо жумушту подрядчынын эсебинен оңдоо үчүн үчүнчү жакка тапшырууга акылуу.

Жөнү бар себептер болгон кезде заказчы бардык убакта жумуш бүткөнгө чейин аткарылган жумуштун бөлүгүнө жараша подрядчыга акы төлөп жана договорду жоюудан ага келген зыянды, бирок договорду жоюудан подрядчы эмне сактап калганын эсепке алып (зачет), калыбына келтирүү менен, договордон отказ кылууга акылуу.

377-статья. Заказчынын аткарылган жумушту алуу үчүн келбегендигинин натыйжалары

Турмуштук заказ договору боюнча заказчынын материалынан жасалган буюмду алуу үчүн заказчы келбеген учурда, договорго ылайык, буюм заказчыга берилүүгө тийиш болгон күндөн алты ай өткөндөн кийин дагы заказчыны эки жолу эскертип, андан кийин подрядчы белгиленген тартипте буюмду сатууга, подрядчыга тийиштүү төлөөлөрдү сатуудан алынган суммадан кармап калып, калганын заказчынын атына нотариалдык конторанын депозиттик счетуна которууга акылуу.

Заказчы — гражданин подрядчынын материалынан жасалган буюмду алуу үчүн келбеген учурда, подрядчы за-

казчыны эскерткенден кийин договорду бузууга жана тарткан зыянын заказчыдан өндүрүп алууга акылуу.

378-статья. **Подряд договорунун айрым түрлөрү жөнүндө эрежелер**

Уюмдардын ортосундагы подряд договорунун айрым түрлөрү жөнүндөгү эрежелер, ошондой эле граждандардын тиричилик керектөөлөрүн (тиричилик заказын) тейлөө боюнча подряд договорлору жөнүндөгү эрежелер ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору тарабынан белгиленет.

Граждандарды тейлөөнүн айрым түрлөрү боюнча Кыргыз ССР Министрлер Совети тиричилик заказынын типтүү договорлорун бекитет.

Заказчылардын укуктарын чектей турган типтүү договорлордун шарттарынан чегинүүлөр анык эмес болуп эсептелет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

32-глава

КАПИТАЛДЫК КУРУЛУШКА КАРАТА ПОДРЯД

379-статья. **Капиталдык курулушка карата подряд договору**

Капиталдык курулушка карата подряд договору боюнча подрядчы — уюм план тарабынан каралган объектини бекитилген долбоор-сметалык документацияга ылайык белгиленген мөөнөттө өз күчтөрү жана каражаттары менен курууга жана заказчы уюмга өткөрүп берүүгө милдеттенет, ал эми заказчы подрядчыга курулуш аянтын берүүгө, бекитилген долбоор-сметалык документацияны өткөрүп берүүгө, курулушту өз убагында финансылоону камсыз кылууга, курулушу бүткөн объектилерди кабыл алууга жана аларга акы төлөөгө милдеттенет.

Курулушту технологиялык, энергетикалык, электротехникалык жана жалпы заводдук жабдуулар жана аппаратуралар менен камсыз кылуу, атайын токтомдордо каралгандан башка учурларда, заказчыга жүктөлөт. Атайын токтомдор аркылуу курулушту материалдар менен камсыз кылуу милдети заказчыга жүктөлүшү мүмкүн.

380-статья. **Генеральный подрядчы жана субподрядчы**

Капиталдык курулушка карата подряд договору заказчы тарабынан бир курулуш уюму менен, ал эми СССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген учурларда жана тартипте эки жана андан көп курулуш уюмдары менен түзүлөт, бул курулуш уюмдары генеральный подрядчы катарында субподряд договорунун негизинде айрым жумуштардын комплекстерин аткарууну адистештирилген уюмдарга тапшырууга акылуу.

Жабдууларды монтаждоо боюнча жумуштарды аткаруунун договору заказчы тарабынан генеральный подрядчы менен же болбосо жабдууларды тапшыруучу менен түзүлөт.

Генеральный подрядчынын макулдугу менен монтаждоо жана башка атайын жумуштарды аткаруунун договорлору заказчы тарабынан монтаждоо же башка адистештирилген уюмдар менен түзүлүшү мүмкүн.

381-статья. **Заказчынын укуктары**

Заказчы аткарылып жаткан жумуштардын көлөмүнүн, наркынын жана сапатынын долбоорлорго жана сметаларга ылайык келишине контролдук кылууну жана техникалык жактан надзорду ишке ашырат. Подрядчынын оперативдүү-чарбачылык ишине кийлигишпей заказчы ар кандай убакытта курулуш жана монтаждоо жумуштарынын жүрүшүн жана сапатын текшерүүгө, ошондой эле пайдаланылып жаткан материалдардын сапатын текшерүүгө акылуу.

Жумуштардын аткарылышындагы же жумуштар үчүн пайдаланылган материалдардагы подрядчынын (же субподрядчынын) күнөөсү боюнча жол берилген кемчиликтер подрядчынын өз эсебинен жоюлууга тийиш.

382-статья. **Капиталдык курулушка карата подряд договорун бузгандыгы үчүн тараптардын жоопкерчилиги**

Капиталдык курулушка карата подряд договору боюнча милдеттерди аткарбагандык же тиешелүү түрдө аткарбагандык үчүн жооптуу болгон тарап белгиленген неустойканы (пеняны) төлөйт, ошондой эле башка (экинчи) тарап тарабынан жумшалган расходдору жана анын мүлкүнүн жоголушу же зыянга учурашы аркылуу келтирилген зыяндарды неустойка менен жабылбаган суммада төлөп берет.

Айрым жумуштарды аткаруу мөөнөттөрүн бузгандык үчүн подрядчы тарабынан төлөнгөн неустойканын (пеняын) суммасы, объект боюнча бардык жумуштар кели-

шимде белгиленген акыркы мөөнөткө чейин бүткөрүлгөн учурда подрядчыга кайтарылып берилет.

383-статья. **Капиталдык курулушка карата подряд договорлору жөнүндө эрежелер**

Капиталдык курулушка карата подряд договорлору СССР Министрлер Совети тарабынан бекитилген эрежелерге ылайык, же болбосо ал тарабынан белгиленген тартипте түзүлөт жана аткарылат.

Колхоздордогу капиталдык курулушка карата подряд договорлору жөнүндө Өзгөчө эрежелер, Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген тартипте бекитилет.

33-глава

ТАШУУ

384-статья. **Жүк ташуу договору жана жүк ташуу планы**

Жүк ташуу договору боюнча транспорттук уюм (ташуучу) жөнөтүүчү тарабынан ага ишенилип берилген жүктү дайындалган пунктка жеткирүүгө жана жүктү алууга укугу бар жакка (алуучуга) аны берүүгө милдеттенет, ал эми жөнөтүүчү жүктү ташуу үчүн белгиленген акыны төлөп берүүгө милдеттенет.

Мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын жүктөрүн ташуу договору эки тарап үчүн тең милдеттүү болгон ташуу планынын негизинде түзүлөт.

Планда көрсөтүлбөгөн жүктөрдү ташуу договорлорун түзүүгө транспорт уставдары (кодекстери) тарабынан белгиленген тартипте гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

385-статья. **Жүргүнчүнү ташуу договору**

Жүргүнчүнү ташуу договору боюнча ташуучу жүргүнчүнү дайындалган пунктка жеткирүүгө, ал эми жүргүнчү тарабынан багаж тапшырылган учурда — багажды да дайындалган пунктка жеткирүүгө жана аны алууга укугу бар жакка берүүгө милдеттенет; жүргүнчү жол кире үчүн акыны төлөөгө, ал эми багаж тапшырган кезде — багажды ташуу үчүн белгиленген акыны да төлөөгө милдеттенет.

386-статья. **Жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багажды ташуу шарттары**

Жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багажды ташуу шарттары жана ал ташуулар боюнча тараптардын жоопкерчиликтери ССР Союзунун жана союздук республикалардын граждандык законодорунун Негиздерине ылайык транспорттун айрым түрлөрүнүн уставдары (кодекстери) жана белгиленген тартипте чыгарылуучу эрежелер тарабынан аныкталат.

Жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багажды автомобиль транспорту менен ташуу шарттары жана бул ташуу боюнча тараптардын жоопкерчиликтери ушул Кодекске ылайык Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан бекитилүүчү Кыргыз ССРинин автомобиль транспортторунун уставы жана белгиленген тартипте чыгарылуучу эрежелер тарабынан аныкталат.

387-статья. **Жүк ташуу планын аткарбагандык үчүн жоопкерчилик**

Ташуучу жана жөнөтүүчү ташуу каражаттарын бербегендик үчүн, ташууга жүк бербегендик үчүн жана жүк ташуу планынан келип чыгуучу милдеттердин башка бузуулары үчүн, ошондой эле ушул Кодекстин 384-статьясынын үчүнчү бөлүгүндө көрсөтүлгөн учурлардагы бузуулар үчүн мүлктүк жоопкерчилигин тартышат.

Автомобиль транспортуна ташуу үчүн жүк бербеген жөнөтүүчү ташуу планына же бир жолку заказга салыштыруу боюнча берилбей калган жүктөрдүн санына жараша автотранспорт уюмуна штраф төлөп берүүгө тийиш. Жөнөтүүчү тарабынан ташуу эрежелерине ылайык келбеген абалда жүк тапшырылса жана аны өз убактысында жөнөтүүгө камсыз кылгандай тийиштүү абалга келтирбесе, жүк ташууга берилбей калган катары эсептелет.

Жөнөтүүчүгө ташуу планында жана аткаруу үчүн кабыл алынган бир жолку заказда көрсөтүлгөн ташуулар үчүн жетиштерлик санда транспорт каражатын бербеген автотранспорт уюму, планга же бир жолку заказга салыштыруу боюнча жөнөтүүгө даярдалып ташылбай калган бардык жүк үчүн жөнөтүүчүгө штраф төлөп берүүгө тийиш. Планда көрсөтүлгөн жүктү ташуу үчүн жараксыз болгон ташуу каражаттарын (унаа) берүү, транспорт каражатын бербеген менен бирдей бааланат.

Эгерде аткарбоо төмөнкүлөрдөн келип чыкса жөнөтүүчү жана автотранспорт уюму ташуу планын аткарбагандык үчүн жоопкерчиликтен бошотулат:

1) стихиялуу мүнөздөгү окуялардын (ташкын, өрт, көчкү ж. у. с.) натыйжасынан;

2) ишканада авария болуунун натыйжасында, анын кесепетинен ишканадагы жумуштун үч суткадан кем эмес убакытка токтолушунан;

3) Кыргыз ССРинин автомобиль транспортунун Уставы тарабынан көрсөтүлгөн тартипте айрым жолдордо жүктү ташууну убактылуу токтотууну же чектөөнү белгилөөнүн натыйжасынан.

Ушул Кодекстин экинчи жана үчүнчү бөлүктөрү тарабынан көрсөтүлгөн штрафтардын өлчөмү Кыргыз ССРинин автомобиль транспортунун Уставы менен белгиленет.

388-статья. Автомобиль транспорту менен жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багажды ташуу үчүн акы

Автомобиль транспорту менен жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана багажды ташуу үчүн акынын өлчөмү, ошондой эле автотранспорт уюмдары тарабынан ташууга карата кошумча жумуш жана операциялар аткаруу үчүн алынуучу акынын (сборлор) өлчөмү Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан бекитилүүчү тарифтердин негизинде белгиленет.

389-статья. Автомобиль транспорту тарабынан ташылуучу жүктөрдү жүктөө жана түшүрүү

Эгерде автотранспорт уюму менен жөнөтүүчү же жүк алуучу тарабынан башкача макулдашуу болбосо, жүктөрдү автомобилге жүктөө жөнөтүүчүнүн күчтөрү жана каражаттары менен, ал эми түшүрүү — алуучунун күчтөрү жана каражаты менен жүргүзүлөт.

Жөнөтүүчүлөрдүн жана алуучулардын каражаттары менен жүктөрдү жүктөө жана түшүрүү мөөнөттөрү Кыргыз ССРинин автомобиль транспортунун Уставы менен аныкталат.

Автомобиль транспортунун каражаттарынын жүктөө жана түшүрүү убагында жөнөтүүчүнүн же алуучунун күнөөсүнөн белгиленген мөөнөттөн ашык токтоп калышы үчүн (простой), ошондой эле автомобиль транспорт каражаттарынын жөнөтүүчүнүн күнөөсүнөн жолдо жүрүп келе жаткан убакта токтоп калышы үчүн (простой), жөнөтүүчү же алуучу автотранспорт уюмуна тарифтер тарабынан белгиленген өлчөмдө штраф төлөйт.

390-статья. Жүктү жана багажды жеткирүүнүн мөөнөтү жана мөөнөтүн өткөргөндүк үчүн жоопкерчилик

Ташуучу жүктү же багажды транспорттук уставдар (кодекстер) менен көрсөтүлгөн же белгиленген тартипте чыгарылган эрежелерде көрсөтүлгөн мөөнөттө дайындалган пунктка жеткирүүгө милдеттүү. Эгерде жеткирүү мөөнөтү көрсөтүлгөн тартипте белгиленбесе, ал мөөнөттү тараптар договордо көрсөтүүгө акылуу.

Эгерде жеткирүү мөөнөтүнүн өткөрүлүшү (просрочка) ташуучунун күнөөсүнөн болбосо, ташуучу жүктү же багажды өз убагында жеткирбегендик үчүн жоопкерчиликтен бошотулат.

Жүктү же багажды жеткирүү мөөнөтүн өткөрүп жибергендиги үчүн автотранспорт уюмдарынан өндүрүлүүчү штрафтардын өлчөмү, мөөнөтү өткөрүлүүнүн созулушуна жараша Кыргыз ССР автомобиль транспортунун Уставы менен белгиленет.

Автотранспорт уюму тарабынан жүктү же багажды мөөнөтүн өткөрүп жеткиргендик үчүн штраф төлөнүшү, аны ошол мөөнөтүн өткөрүп жеткирүүдөн келип чыккан жүктүн жоголушу, жетишпөөчүлүгү же бузулгандыгы үчүн жоопкерчиликтен бошотпойт.

391-статья. Жүргүнчүнүн талабы боюнча ташуу договорунун кыскартылышы

Жүргүнчү автобус (маршруттуу такси) жөнөп кете электе шаар аралык автомобиль катнашынын ташуу договорунан төмөнкү учурларда отказ этип, билетин кайра берип, төлөгөн акчасын кайра алууга акылуу:

1) автобустун (таксинин) жөнөтүлүшү бир сааттан ашык кечиктирилсе;

2) жүргүнчүгө орун автобустан (таксиден) сатылган билеттегиге караганда төмөнкү класстан берилсе;

3) Кыргыз ССР автомобиль транспортунун Уставы тарабынан каралган башка учурларда.

Ооруп калуунун же кырсык болуунун кесепетинен жол жүрүү кыскартылган кезде, калган аралыгына жараша жүргүнчүгө акчасы кайра кайтарылып берилет.

392-статья. Жүктү же багажды жоготкондук, кемитип койгондук же бузгандык үчүн ташуучунун жоопкерчилиги

Эгерде жоголуу, кемип калуу же бузулуу анын күнөөсүнөн болбогондугун далилдей албаса (ушул Кодекстин 226, 227-статьялары), ташуучу ташуу үчүн кабыл алган жүктүн жана багаждын жоголушу, кемип калышы жана бузулушу үчүн жооп берет.

Транспорттук уставдарда (кодекстерде) жүктү жоготкондук, кемитип койгондук же бузгандык үчүн ташуучунун күнөөсүн далилдөө алуучуга же жөнөтүүчүгө жүктөлгөн учурлар каралышы мүмкүн.

393-статья. **Жүктү жоготкондук, кемиткендик жана бузгандык үчүн автотранспорт уюмунун жоопкерчилигинин өлчөмү**

Автомобиль транспорту менен жүктү же багажды ташууда келтирилген зыян үчүн ташуучу (автотранспорт уюму) төмөндөгүдөй жооп берет:

1) жүктү же багажды жоготкон же кемитип койгон учурда — жоголгон же кемиген жүктүн жана багаждын наркынын өлчөмүндө;

2) жүктү же багажды бузуп койгон учурда — наркы канчага төмөндөлсө ошол сумма өлчөмүндө;

3) ташууга баасы көрсөтүлүп (жарыяланып) өткөрүлгөн жүктү же багажды жоготуп жиберген учурда — ал мүлктүн чыныгы наркы жогору экендиги далилденбеген учурда, жүктүн же багаждын өткөрүүдө көрсөтүлгөн баасынын өлчөмүндө.

Эгерде автотранспорт уюмунун күнөөсүнөн бузулуунун натыйжасында жүктүн же багаждын сапатынын ушунчалык өзгөрүлгөндүгүнөн (ушул Кодекстин 392-статьясы), ал өзүнүн тикеден-тике арналышы боюнча пайдаланууга мүмкүн болбой калса, жүктү же багажды алуучу аны алуудан отказ этүүгө жана аны жоготкондук үчүн төлөөнү талап кылууга акылуу.

Эгерде автотранспорт уюму жүктүн же багаждын жоголгондугу үчүн тийиштүү төлөөлөр (баасын) төлөп бергенден кийин жүк же багаж табыла турган болсо, алуучу (жөнөтүүчү) жүк жоголгондук же жетишпегендик үчүн алган төлөөлөрдү кайра берип, ал жүктү же багажды өзүнө берүүнү талап кылууга акылуу.

394-статья. **Ташуулар боюнча дooматтар (претензиялар) жана доолор**

Жүк ташуудан келип чыгуучу доону ташуучуга коюудан мурда, ага доомат (претензия) коюу милдеттүү болот.

Дооматтар алты ай ичинде, ал эми штрафтарды жана сыйлыктарды төлөө боюнча дооматтар — 45 күн ичинде билдирилиши мүмкүн.

Ташуучу билдирилген дооматтарды карап чыгууга жана аны канааттандыргандыгы же четке каккандыгы жөнүндө үч айдын ичинде арызданууучуга кабар кылууга, ал эми транспорттун ар кандай түрдөгү ташуучулары тарабынан бир эле документ менен ишке ашырылган ташуулар боюнча дооматтар жөнүндө — алты ай ичинде жана штрафты же сыйлыкты төлөө жөнүндөгү дооматтар боюнча — 45 күн ичинде билдирүүгө милдеттүү.

Эгерде доомат четке кагылса, же ушул статья тарабынан белгиленген мөөнөттө жооп алынбаса, арызданууучуга жооп алган күндөн тартып же жооп үчүн белгиленген мөөнөт бүткөн күндөн тартып доо коюуга эки ай берилет.

Ташуудан келип чыгуучу доолорду ташуучу тарабынан жөнөтүүчүлөргө, алуучуларга же жүргүнчүлөргө карата коюу үчүн алты айлык мөөнөт белгиленет.

Чет элдик катнашуулардагы ташууларга байланыштуу талаштар боюнча доолорду коюу тартиби жана доонун эскирүү мөөнөттөрү транспорттук уставдар (кодекстер) же эл аралык договорлор менен белгиленет.

395-статья. **Жүргүнчүнүн өлүшүн же саламаттыгына залал келтиргендик үчүн ташуучунун жоопкерчилиги**

Жүргүнчүнүн өлүшүн же саламаттыгына залал келтиргендик үчүн ташуучунун жоопкерчилиги, эгерде закондо жогорулатылган жоопкерчилик каралбаган болсо, ушул Кодекстин зыян келтиргендиктин натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер жөнүндөгү главасынын эрежелери боюнча аныкталат.

34-глава

МАМЛЕКЕТТИК КАМСЫЗДАНДЫРУУ

396-статья. **Камсыздандыруунун түрлөрү**

Мамлекеттик камсыздандыруу милдеттүү жана ыктыярдуу түрдөгү камсыздандыруу формасында ишке ашырылат.

397-статья. **Милдеттүү камсыздандыруу**

Закондо көрсөтүлгөн мүлктөр закон тарабынан белгиленген шарттарда милдеттүү камсыздандырылууга жатат. Милдеттүү камсыздандыруу боюнча камсыздандыруучу уюму закондо каралган окуя (камсыздандыруу учуру) пайда болгон кезде камсыздандырылуучуга же камсыздандырылган мүлк таандык болгон башка жакка, алар тарабынан тартылган зыян төмөнкүдөй калыбына келтирилет: мүлк толук жок болгон кезде — камсыздандырууну камсыздоонун толук суммасында, ал эми мүлк жарым-жартылай зыянга учураганда — камсыздандырууну кам-

сыздоонун тиешелүү бөлүгүнүн өлчөмүндө. Камсыздандырылуучу белгиленген камсыздандыруу төлөөлөрүн төлөп турууга милдеттүү.

Милдеттүү өздүк (өмүрүн) камсыздандыруунун түрлөрү ССР Союзунун закону тарабынан белгиленет.

398-статья. **Ыктыярдуу камсыздандыруу договору**

Ыктыярдуу камсыздандыруу договору боюнча камсыздандыруучу уюму договордо көрсөтүлгөн окуя (камсыздандыруу учуру) пайда болгон кезде төмөндөгүлөргө милдеттүү болот:

мүлктүк камсыздандыруу боюнча — камсыздандырылуучуга же пайдасына договор түзүлгөн башка жакка, тарткан зыянын (зыянды калыбына келтирүү камсыздандыруу төлөөлөрүн төлөп берүүгө) договор боюнча шартталган чектердеги суммада (камсыздандыруу суммада) калыбына келтирип берүүгө ал эми мүлк толук наркында камсыздандырылбаган болсо,— эгерде камсыздандыруунун эрежелери тарабынан башкача каралбаса, тарткан зыяндын тиешелүү бөлүгүн калыбына келтирип берүүгө;

өздүк (өмүрүн) камсыздандыруу боюнча — камсыздандырылуучуга же пайдасына договор түзүлгөн башка жакка, мамлекеттик социалдык камсыздандыруу жана социалдык камсыздоо боюнча ага тиешелүү болгон суммаларга жана келтирилген зыянды калыбына келтирүү тартибинде ага тиешелүү болгон суммаларга карабастан договор боюнча шартталган камсыздандыруу суммасын төлөп берүүгө.

Камсыздандырылуучу договор тарабынан белгиленген камсыздандыруу төлөөлөрүн төлөп турууга милдеттенет.

399-статья. **Келтирилген зыян үчүн жоопкерчиликтүү болгон жакка карата камсыздандырылуучунун укуктарынын камсыздандыруучу уюмуна өтүшү**

Келтирилген зыян үчүн жооптуу болгон жакка карата камсыздандырылуучу (же болбосо зыянды калыбына келтирүү камсыздандыруу төлөөлөрүн алган башка жак) талап кылуу укугу, мүлк камсыздандыруусу боюнча зыянды калыбына келтирүү камсыздандыруу төлөөлөрүн төлөп берген сумманын чегинде камсыздандыруучу уюмуна өтөт.

400-статья. **Камсыздандыруунун эрежелери**

Камсыздандыруунун эрежелери СССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген тартипте бекитилет.

РАСЧЕТТУК ЖАНА КРЕДИТТИК МАМИЛЕЛЕР

401-статья. **Уюмдар ортосундагы расчеттор (эсептешүүлөр)**

Мамлекеттик уюмдар, колхоздор жана кооперативдик жана башка коомдук уюмдар ортосундагы милдеттенмелер боюнча төлөөлөр, законго ылайык көрсөтүлгөн уюмдар өздөрүнүн акча каражаттарын сактаган кредиттик мекемелер аркылуу накта болбогон расчеттор тартибинде жүргүзүлөт. Расчеттордун тартиби жана формалары ССР Союзунун закондору тарабынан аныкталат.

Мамлекеттик уюмдар, колхоздор жана кооперативдик жана башка коомдук уюмдардын ортосунда накта акча менен расчеттошууга ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген учурларда жана чектерде жол берилет.

(Кыргыз ССРинин Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

402-статья. **Уюмдардын кредиттик мекемелердеги счетторунда сакталып турган акча каражаттарын башкаруу**

Уюмдар кредиттик мекемелердеги өздөрүнүн счетторунда сакталып турган акча каражаттарын бул каражаттардын максаттуу арналышына ылайык башкарышат (жумшашат).

Счеттун ээсине карата кандай гана претензиялар (доомат) болгондугуна карабастан, уюмдун счетунан эмгек акыны жана ага теңештирилген башка төлөөлөрдү төлөө үчүн зарыл болгон каражаттар берилет. Бул эрежеден алып таштоолор СССР Министрлер Совети тарабынан белгилениши мүмкүн.

Уюмдардын кредиттик мекемедеги счетундагы каражаттарды, ал уюмдардын макулдугу болмоюнча алууга (списание) ССР Союзунун закондору тарабынан каралган учурларда гана жол берилет.

Дооматтарды канааттандыруу убагында ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген кезектүүлүк сакталат.

403-статья. **Уюмдарга кредит берүү**

Мамлекеттик уюмдар, колхоздор жана кооперативдик жана башка коомдук уюмдарга кредит берүү ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген тартипте СССРдин

Мамлекеттик банкы жана СССРдин башка банкылары тарабынан максаттуу, мөөнөттүү ссудаларды берүү жолу менен бекитилген планга ылайык жүргүзүлөт.

Бир уюмдун экинчи уюм тарабынан натуралдык же акча формасында кредиттелиши, анын ичинде авансаларды берүү ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген учурларда гана жол берилет.

Бир колхоз тарабынан экинчи колхозду өндүрүштүк жардам көрсөтүү менен кредиттөө шарттары жана тартиби Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтому тарабынан белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

404-статья. **Граждандарга бериле турган банкылык ссудалар**

ССР Союзунун закондору тарабынан аныкталган учурларда жана тартипте граждандарга СССР банкылары тарабынан ссудалар берилет.

405-статья. **Кредиттик мекемелердеги граждандардын вкладдары (салымдары)**

Граждандар кредиттик мекемелердин уставдарына жана белгиленген тартипте чыгарылган эрежелерге ылайык акча каражаттарын мамлекеттик эмгек сактык кассаларында жана башка кредиттик мекемелерде сактай алышат, вкладдарын башкара алышат, проценттер же утуштар түрүндө вкладдар боюнча доходдорду алышат, накта болбогон расчетторду жүргүзө алышат.

Мамлекет вкладдардын жашырындыгын, алардын сакталышын жана вкладды салган адамдын биринчи талабы боюнча берүүнү гарантиялайт.

Мамлекеттик эмгек сактык кассаларына жана башка кредиттик мекемелерге салынган вкладдарды башкаруу тартиби алардын уставдары жана ушул статьянын биринчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн эрежелер менен аныкталат.

Мамлекеттик эмгек сактык кассаларындагы жана СССРдин Мамлекеттик банкындагы граждандардын вкладдарынан өндүрүү уголовный иштен келип чыгуучу граждандык доо канааттандырылган соттун өкүмүнүн же чечиминин, же алименттерди өндүрүү жөнүндөгү соттун чечиминин же эл судьясынын токтомунун (өндүрүү жүргүзүүгө боло турган эмгек акысы же башка мүлкү жок болгон кезде), же болбосо эрди-катындын биргелешкен мүлкү болуп эсептелген вкладды бөлүү жөнүндөгү доо боюнча соттун чечиминин негизинде жүргүзүлүшү мүмкүн.

Көрсөтүлгөн кредиттик мекемелердеги граждандардын вкладдарын конфискациялоо закондуу күчүнө кирген өкүмдүн же законго ылайык мүлктү конфискациялоо жөнүндө кабыл алынган токтомдун негизинде жүргүзүлөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1985-жыл 25-февралдагы Указынын редакциясында).

36-глава

ТАПШЫРМА

406-статья. **Тапшырма договору**

Тапшырма договору боюнча бир тарап (ишеним алуучу) экинчи тараптын (ишеним берүүчүнүн) атынан жана анын эсебинен белгилүү бир юридикалык аракеттерди жүргүзүүгө милдеттенет.

Эгерде закон же договор тарабынан акы төлөө көрсөтүлсө ишеним берүүчү ишеним алуучуга акы төлөөгө милдеттүү.

407-статья. **Тапшырманын ишеним берүүчүнүн көрсөтмөсүнө ылайык аткарылышы**

Ишеним алуучу ага берилген тапшырманы ишеним берүүчүнүн көрсөтмөсүнө ылайык аткарууга милдеттүү.

Эгерде иштин жагдайы боюнча, ишеним берүүчүнүн кызыкчылыгы үчүн зарыл болсо жана ишеним алуучу ал тууралу ишеним берүүчүдөн алдын ала сурай албаса же болбосо өзүнүн суроосуна өз убагында жооп ала албаса, ишеним алуучу ал көрсөтмөдөн четинүүгө акылуу.

Бул учурда кабарлоого мүмкүн болор замат ишеним алуучу ишеним берүүчүгө көрсөтмөдөн четингендик жөнүндө кабар кылууга милдеттүү.

408-статья. **Тапшырманын ишеним алуучунун өзү тарабынан аткарылышы**

Ишеним алуучу ага берилген тапшырманы өзү аткарууга милдеттүү. Ал ушул Кодекстин 69-статьясы тарабынан көрсөтүлгөн учурларда гана тапшырманы аткарууну башка жакка (орун басарына) берүүгө акылуу.

Бул учурда ишеним алуучу орун басар тандагандык үчүн гана жооп берет.

Ишеним берүүчү ишеним алуучу тарабынан тандалып алынган орун басарды четке кагууга акылуу.

409-статья. **Ишеним алуучунун отчету**

Ишеним алуучу төмөндөгүлөргө милдеттүү:

1) ишеним берүүчүнүн талабы боюнча тапшырманын аткарылышынын жүрүшү жөнүндө бардык маалыматтарды кабарлап турууга;

2) эгерде тапшырма мүнөзү боюнча отчет берүүнү талап кыла турган болсо, тапшырма аткарылары менен ишеним берүүчүгө актоочу документтерди тиркөө менен отчет берүүгө;

3) тапшырманын аткарылышына байланыштуу алгандарынын бардыгын кечиктирбестен тезинен ишеним берүүчүгө өткөрүп берүүгө.

410-с т а т ь я. **Ишеним берүүчүнүн милдети**

Договорго ылайык ишеним алуучу тарабынан аткарылгандардын бардыгын ишеним берүүчү кечиктирбестен өткөрүп алууга милдеттүү.

Эгерде договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, ошондой эле ишеним берүүчү төмөндөгүлөргө милдеттүү:

1) ишеним алуучуну тапшырманы аткаруу үчүн зарыл болгон каражат менен камсыз кылууга;

2) тапшырманы аткаруу үчүн зарыл болгон анык чыгымдарды ишеним алуучуга төлөп берүүгө;

3) эгерде тийиштүү болсо, тапшырма аткарылгандан кийин ишеним алуучуга акы төлөп берүүгө (ушул Кодекстин 406-статьясы).

411-с т а т ь я. **Договордун кыскарылышы**

Тапшырма договору милдеттенмелердин кыскарышынын жалпы негиздеринен тышкары, ошондой эле төмөнкү учурларда кыскарат:

1) ишеним берүүчү тарабынан анын бузулушунун натыйжасында;

2) ишеним алуучунун отказ беришинин натыйжасында;

3) договордо катышуучу граждандын өлүшүнүн, аны аракет жөндөмдүүлүгү жок деп, аракет жөндөмдүүлүгү чектелген деп же дайынсыз жок деп табылышынын натыйжасында;

4) юридикалык жактын жоюлушунун натыйжасында.

Бардык убакта ишеним берүүчү тапшырманы бузууга, ал эми ишеним алуучу тапшырмадан отказ кылууга акылуу. Бул укуктардан отказ кылуу жөнүндөгү макулдашуу анык эмес.

Эгерде ишеним алуучу договордон ишеним берүүчү өзүнүн кызыкчылыгын башкача жол менен камсыз кылуу мүмкүндүгүнөн ажыраган шартта отказ этсе, ишеним алуучу келишимди бузуудан чыккан зыянды төлөөгө милдеттүү.

412-с т а т ь я. **Жарым-жартылай аткарылган договордун кыскарышынын натыйжалары**

Эгерде тапшырма договору тапшырма толук аткарылып бүтө электе кыскартылса, ишеним берүүчү ишеним алуучунун тапшырманы аткарууга сарп кылган чыгымдарын төлөөгө, ал эми ишеним алуучуга акы төлөнүүгө тийиштүү болсо, ал тарабынан аткарылган жумуштун өлчөмүнө жараша акы төлөөгө милдеттүү. Тапшырманын кыскартылгандыгы жөнүндө билүүгө тийиш болгондон же билгенден кийин тапшырманы ишеним алуучу тарабынан аткаруусуна бул эреже колдонулбайт.

413-с т а т ь я. **Ишеним алуучунун мураскорлорунун милдеттери**

Ишеним алуучу өлүп калган учурунда, анын мураскорлору тапшырма договорун кыскартуу жөнүндө ишеним берүүчүгө кабарлоого жана ишеним берүүчүнүн мүлкүн сактоо үчүн зарыл чараларды колдонууга милдеттүү.

Ошондой эле милдет мурунку ишеним алуучу болгон юридикалык жактын жоюучусуна да жүктөлөт.

37-г л а в а

КОМИССИЯ

414-с т а т ь я. **Комиссия договору**

Комиссия договору жазуу формасында (кат жүзүндө) экинчи тараптын (комитенттин) тапшыруусу боюнча акыга өзүнүн атынан комитенттин эсебинен бир же бир нече бүтүмдөрдү жасоого милдеттенет.

Айыл чарба продуктыларын сатуу үчүн комиссия договору боюнча колхоз (комитент) мамлекетке айыл чарба продуктыларын сатуу боюнча милдеттенмелерин аткаргандан кийин калган айыл чарба продуктыларынын ашыгын комиссиялык башталышта сатууну керек-жарак кооперациясынын уюмуна (комиссионерге) тапшырат.

Комиссиялык магазиндер Кыргыз ССРинин Соода министерствосу тарабынан бекитилүүчү комиссиялык магазиндерде кабыл алуу жана сатуу жөнүндөгү эрежелер менен кабыл алууга тыюу салынган буюмдардан тышкары жаңы, ошондой эле, пайдаланууда болгон (көөнө) кеңири керектелүүчү жана үй-тиричилик буюмдарды, көркөм-сүрөт жасалгаларды, кол өнөрчүлүк искусствосунун буюмдарын, антиквардык буюмдарды (байыркы искусствонун предметтерин, сейрек учуроочу эски китептерди) чекене

соода тартибинде сатуу үчүн комиссия договорлорун түзүшөт.

415-статья. Договордун формасы

Комиссия договору жазуу формасында (кат жүзүндө) түзүлүүгө тийиш (ушул Кодекстин 47-статьясы).

Айыл чарба продуктуларын сатуу үчүн комиссия договору продуктыларды кабыл алуучу керек-жарак кооперациясынын уюму тарабынан колхозго накладной берүү жолу менен түзүлүшү мүмкүн. Договордо (накладнойдо) продуктылардын наамы, аларды кабыл алуунун датасы (күнү), продуктылар ким тарабынан өткөрүлгөндүгү, продуктылардын саны жана сапаты, ошондой эле тараптардын макулдашуусу менен коюлган сатылуучу баасы жана эсептешүү мөөнөтү көрсөтүлөт.

416-статья. Үчүнчү жак менен түзүлгөн бүтүмдөр боюнча комиссионердин укуктары жана милдеттери

Комиссионер тарабынан үчүнчү жак менен жасалган бүтүм боюнча, комитент бүтүмдө аталса да же үчүнчү жак менен ошол бүтүмдүн аткарылышы боюнча түздөн-түз байланышта болсо да, комиссионер укукка ээ болуп жана милдеттүү болуп кала берет.

417-статья. Комитенттин менчик укугу

Комиссионерге комитенттен түшкөн же комиссионер тарабынан комитенттин эсебинен алынган мүлк комитенттин менчиги болуп эсептелет.

418-статья. Комиссиялык тапшырманы аткаруу

Комиссионер өзүнө алган тапшырманы комитент үчүн өтө эле пайдалуу болгон шарттарда аткарууга милдеттүү.

Эгерде комиссионер бүтүмдү комитент көрсөткөн шарттарга караганда артык пайдалуу шарттарда жасаса, эгерде комиссия договорунда башкача каралбаса, бардык пайда комитентке түшөт.

Колхоздордон комиссиялык сатуу үчүн айыл чарба продуктыларын өткөрүп алган керек-жарак кооперациясынын уюму, аларды өзүнүн иш жүргүзүү районунун чегинен тышкары алып барып сатуу зарылдыгы болгон кезде, керек-жарак кооперациясынын башка уюму менен субкомиссия договорун түзүүгө акылуу.

Комиссиялык сатуу үчүн айыл чарба продуктыларын кабыл алган керек-жарак кооперациясынын уюму ССР

Союзунун закону тарабынан белгиленген өлчөмдө колхозго аванс берет.

419-статья. Комитенттин көрсөтмөлөрүнөн чегинүү

Комиссионер, ушул Кодекстин 407-статьясында каралган учурларда, комитенттин көрсөтмөлөрүнөн чегинүүгө акылуу.

Эгерде мүлктү дайындаган баа боюнча сатууга мүмкүнчүлүк болбогондугун жана төмөнкү баа боюнча сатуу андан да көп зыяндын болушун эскерткендигин далилдей албаса, мүлктү комитент дайындап бергенден төмөнкү баада саткан комиссионер комитентке айырмасын төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде комиссионер мүлктү комитент дайындап бергенден ашык баада сатып алса, андай сатып алууну кабыл алууну каалабаган комитент, үчүнчү жак менен түзүлгөн бүтүм жөнүндө кабар алар замат, бул жөнүндө комиссионерге билдирүүгө милдеттүү. Андай болбогон учурда сатып алынган нерсе комитент тарабынан кабыл алынган болуп табылат.

Эгерде комиссионер баанын айырмасын өз эсебине ала тургандыгын билдирсе, комитент, анын эсебинен түзүлгөн бүтүмдөн отказ кылууга акысы жок.

420-статья. Комиссионер тарабынан сатылуучу буюмдардын баасы

Комиссия магазини тарабынан кабыл алынган буюмдардын сатылуучу баасы тараптардын макулдашуусу менен белгиленет, бирок ошондой товарларга болгон мамлекеттик чекене баадан ашпашы керек. Антиквардык жана уникалдык (өтө сейрек учуроочу) буюмдардын жана искусство чыгармаларын сатуу баасы комиссия магазини тарабынан атайын баалык боюнча аныкталат.

Эрежелер тарабынан белгиленген мөөнөттө сатылбаган (ушул Кодекстин 415-статьясы) буюмдун баасы, комитент менен макулдашуу боюнча төмөндөтүлүшү мүмкүн. Эгерде комитент чакыруу боюнча буюмду кайра баалоо үчүн келбесе, магазин бааны эрежелерге ылайык төмөндөтөт.

Комиссиялык башталышта сатуу үчүн керек-жарак кооперациясынын уюму тарабынан колхоздордон кабыл алынган ашык айыл чарба продуктыларынын сатуу баасы тараптардын макулдашуусу менен аныкталат.

421-статья. Комиссионердин бүтүмдү үчүнчү жак менен аткарышы

Комиссионер ал тарабынан үчүнчү жак менен түзүлгөн бүтүмдөн чыккан бардык милдеттерди аткарууга жана бардык укуктарды иш жүзүнө ашырууга тийиш.

Комитенттин эсебинен түзүлгөн бүтүмдүн үчүнчү жак тарабынан аткарылышы үчүн, качан ошол бүтүмдүн үчүнчү жак тарабынан аткарылышы үчүн комиссионер өзүнө кепилдик алган учурлардан тышкары убактарда (делькредере), комиссионер комитенттин алдында жооп бербейт.

Үчүнчү жак менен комиссионер түзгөн бүтүм үчүнчү жак тарабынан бузулуп аткарылбаган учурда, комиссионер ал тууралу кечиктирбестен комитентке кабар кылууга, зарыл болгон далилдерди чогултууга жана камсыз кылууга милдеттүү.

Үчүнчү жак менен комиссионер тарабынан түзүлгөн бүтүмдүн үчүнчү жак тарабынан бузулуп аткарылбай жаткандыгы жөнүндө кабарлаган комитент, ушул бүтүм боюнча ошол үчүнчү жакка болгон комиссионердин талаптарын өзүнө (комитентке) өткөрүп берүүнү талап кылууга акылуу.

422-статья. Комитенттин мүлкүнүн сакталышы үчүн комиссионердин жоопкерчилиги

Эгерде жоголуу же бузулуу өзүнүн күнөөсүнөн болбогондугун далилдей албаса, комиссионер анын колунда болгон комитенттин мүлкүнүн жоголушу же бузулушу үчүн комитент алдында жооп берет.

Эгерде комитент жиберген же болбосо комитент үчүн комиссионерге келип түшкөн мүлктү комиссионер тарабынан кабыл алуу убагында, ошол мүлктү сыртынан кароодо байкалууга мүмкүн болгон бузулуулар же кемчиликтер болуп калса, ошондой эле комиссионердеги комитенттин мүлкүнө кимдир бирөө зыян келтирген учурда комиссионер комитенттин укугун коргоого чара көрүүгө зарыл далилдерди топтоого жана алардын бардыгы жөнүндө кечиктирбестен комитентке кабарлоого милдеттүү.

Өзүндө болгон комитенттин мүлкүн камсыздандырбаган комиссионер ал үчүн закондун күчү боюнча аны камсыздандырууга милдеттүү болгон же качан комитент комиссионерлерге ал мүлктү камсыздандыруу жөнүндө көрсөтмө берген учурларда гана жооп берет.

423-статья. Комиссионердин отчету

Тапшырманы аткарып бүтөрү менен комиссионер комитентке отчет тапшырууга жана аткарылган тапшырма боюнча бардык алгандарын берүүгө, ошондой эле комитентке, анын талабы боюнча комиссионер тарабынан үчүнчү жак менен түзүлгөн бүтүмдөн келип чыккан, үчүнчү жакка болгон бардык укуктарын өткөрүп берүүгө милдеттүү.

Эгерде отчет боюнча комитенттин каршылыгы болсо, ал отчетту алган күндөн тартып үч айдын ичинде ал жөнүндө комиссионерге кабар кылууга милдеттүү. Мындай болбогон учурда, бөлөкчө макулдашуу болбосо, отчет кабыл алынды деп эсептелинет.

Айыл чарба продуктыларын сатуудан түшкөн сумма берилген авансаны белгиленген комиссиялык акыны жана комиссионер тарабынан комитенттин эсебинен жумшалган расходдорду эсептеп алып калуудан кийин, договордо көрсөтүлгөн мөөнөттө колхозго төлөнүүгө тийиш. Комиссияга кабыл алынган айыл чарба продуктыларынын акыркы (биротоло) расчету, алар сатылып бүткөндөн кийин үч күндөн кечиктирилбестен жүргүзүлөт.

Субкомиссия договору түзүлгөн учурда (ушул Кодекстин 418-статьясы) аванса берүү жана акыркы расчет колхоздун каалоосу боюнча комиссионер же субкомиссионер тарабынан жүргүзүлөт.

Комиссия магазини тарабынан комитентке акча төлөө, магазинге тийиштүү комиссиялык акыны эсептеп алып калуу менен, буюм сатылгандан кийин үч күндөн кечиктирилбестен жүргүзүлөт.

424-статья. Комитент тарабынан аткарылган тапшырманын кабыл алынышы

Комитент төмөндөгүлөргө милдеттүү:

1) тапшырма боюнча бардык аткарылганды комиссионерден өткөрүп алууга;

2) комиссионер тарабынан ал үчүн алынган мүлктү карап чыгууга жана ошол мүлктө кемчиликтер табылгандыгы жөнүндө кечиктирбестен комиссионерге кабарлоого;

3) тапшырманы аткаруу боюнча үчүнчү жактын алдында өзүнө алган милдеттенмелерден комиссионерди бошотууга.

425-статья. Комиссиялык акы

Тапшырманы аткаруудан кийин комиссионер комитенттен акы алууга акылуу. Эгерде комиссионер үчүнчү жак тарабынан бүтүмдүн аткарылышы үчүн кепилдик алса (ушул Кодекстин 421-статьясы), анда бул кепилдиги үчүн комиссионер комитенттен бөтөнчө өзүнчө акы алат.

Эгерде закон тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, комиссиялык акынын өлчөмү, ошондой эле делькредере үчүн акы тараптардын макулдашуусу менен белгиленет.

Тышкы соода боюнча комиссия договорлорунан башка, бардык комиссия договорлору боюнча комиссиялык акыны жана делькредере үчүн акыны, комитент дайындаган

баа менен комиссионер бүтүмдү жүргүзгөн пайдалуу (кирешелүү) баанын айырмасы же айырманын бөлүгү түрүндө (өлчөмүндө) аныктоого тыюу салынат.

426-статья. Тапшырманы аткаруу боюнча расходдорду калыбына келтирүү

Комитент комиссиялык акы, ал эми тийиштүү учурларда делькредере үчүн акы төлөөдөн тышкары, комиссионерге, тапшырманы аткаруу боюнча ал тарабынан расходдолгон сумманы төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде закондо же договордо башкача көрсөтүлбөсө, комиссионер өзүндө болгон комитенттин мүлкүн сактоо боюнча расходдорду төлөтүп алууга укугу жок.

Эгерде договордо башкача көрсөтүлбөсө, комиссияга өткөрүлгөн айыл чарба продуктыларын договордо көрсөтүлгөн сатылуучу жерге ташып жеткирүү боюнча бардык расходдор комитенттин эсебине жүктөлөт.

427-статья. Комиссионер тарабынан ага тийиштүү суммалардын кармалып калышы

Комиссионер комитенттин эсебинен ага түшкөн бардык сумманын ичинен комиссия договору боюнча өзүнө тийиштүү болгон сумманы кармап калууга акылуу.

428-статья. Комитент өлгөндөн же комитент-юридикалык жак кыскартылгандан (жоюлгандан) кийин комиссионер тарабынан тапшырманын аткарылышы

Комитент өлгөн, ал дайынсыз жок болгон, аракет жөндөмдүүлүгүн жоготкон, анын аракет жөндөмдүүлүгү чектелген деп табылган учурда, ошондой эле комитент катары катышкан юридикалык жак кыскартылган (жоюлган) учурда, комиссионер комитенттин укук кабыл алуучуларынан же өкүлдөрүнөн тийиштүү көрсөтмө түшмөйүнчө ага берилген тапшырманы аткара берүүгө милдеттүү.

429-статья. Тапшырманы аткаруудан комиссионердин отказ кылышы

Эгерде договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, тапшырманы аткарууга мүмкүн болбогондон же комитент тарабынан комиссия договору бузулгандан тышкары учурларда, кабыл алган тапшырманы аткаруудан отказ кылууга комиссионердин акысы жок.

Комиссионер өзүнүн отказы жөнүндө комитентке кат жүзүндө кабарлоого милдеттүү. Комиссия договору тапшырманы аткаруудан отказ кылгандыгы жөнүндө комиссионердин билдирген кабарын комитент алган күндөн баштап эки жума бою өзүнүн күчүн сактап турат.

Эгерде комиссионер, алган тапшырманы аткаруудан комиссия договору комитент тарабынан бузулгандыгынын натыйжасында отказ кыла турган болсо, ал тарткан расходдорун төлөтүп алууга, ошондой эле комиссиялык акысын алууга акылуу.

430-статья. Комиссионер тапшырманы аткаруудан отказ кылгандан кийин комитенттин мүлкүн башкаруу

Тапшырманы аткаруудан комиссионердин отказ кылгандыгы жөнүндө кабар кылынган комитент отказды алган күндөн тартып бир айдын ичинде комиссионердеги мүлкүн башкарууга милдеттүү. Комиссионерге берилген тапшырма комитент тарабынан бузулган учурда да комитентке ушундай эле милдет жүктөлөт (ушул Кодекстин 431-статьясы).

Эгерде комитент көрсөтүлгөн мөөнөттө комиссионердеги мүлкүн башкарбаса (башкарууга албаса), комиссионер ал мүлктү комитенттин эсебинен сактоого өткөзүүгө же өзүнүн комитентке болгон талаптарынын ордун бастыруу максатында мүмкүн болушунча ал мүлктү комитент үчүн өтө пайдалуу баада болгондой кылып сатып жиберүүгө акылуу.

431-статья. Комитент тарабынан тапшырманы бузуу

Эгерде комитент, комиссионерге берген тапшырмасын комиссионер үчүнчү жак менен тийиштүү бүтүмдөр түзгөнгө чейин толук же жарым-жартылай бузса, анда ал комиссионерге тапшырма бузулганга чейинки иштелген тапшырма үчүн комиссиялык акы төлөөгө, ошондой эле комиссионерге тапшырма бузулганга чейин ал тарабынан жумшалган расходдорду калыбына келтирүүгө милдеттүү.

Гражданин комиссия магазинине сатуу үчүн өткөрүп берген, бирок сатыла элек буюмду сактоо боюнча расходдорду белгиленген ставка боюнча төлөп берип, каалаган убакта буюмун кайтарып берүүнү талап кылууга акылуу.

38-глава

САКТОО

432-статья. Сактоо договору

Сактоо договору боюнча бир тарап (сактоочу) экинчи тарап тарабынан ага берилген мүлктү сактоого жана ал

мүлктү ошол калыбында кайра кайрып берүүгө милдеттенет.

Социалисттик уюмдардын ортосундагы сактоо договорунда да экинчи тарап тарабынан ага берилүүгө жаткан (берилген) мүлктү, сактоочунун сактоого кабыл алуу милдети каралышы мүмкүн.

Эгерде закон же договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, сактоо договору акысыз болуп саналат.

433-статья. **Договордун формасы**

Эки тарап тең же бир тарабы гражданин болгон сактоо договору сактоого өткөрүлүүчү мүлктүн наркы жүз сомдон ашык болгон кезде, буюмду кыска мөөнөттүк сактоого мекемелердин, ишканалардын жана уюмдардын гардеробуна (кийим илип коё турган жайына), сактоочу тарабынан номер же жетон берилүүсү менен өткөзүүдөн тышкары учурларда жазуу формасында (кат жүзүндө) түзүлүшү тийиш (ушул Кодекстин 47-статьясы).

Сактоого кабыл алынган буюмдар менен сактоочу тарабынан кайтарылып берилүүчү буюмдардын окшоштугу жөнүндө талаш болгон учурда, күбөлөрдүн көрсөтүүлөрүнө жол берилет.

Чукул жагдайлар болгон кездеги (өрт, ташкын жана башкалар) сактоого мүлктөрдүн өткөрүлгөндүгүн, сактоого өткөрүлгөн мүлктөрдүн наркына карабастан күбөлөрдүн көрсөтүүлөрү менен далилдөөгө мүмкүн болот.

434-статья. **Тараптардын биринин талабы боюнча сактоо договорунун кыскарылышы**

Буюмдарды сактоого берген жак каалаган убагында аларды сактоочудан талап кылып алууга акылуу.

Эгерде буюмдар сактоого кайра талап кылганга чейин же мөөнөтү көрсөтүлбөй өткөрүлсө сактоочу каалаган убагында договордон отказ кылууга акылуу, бирок сактоого бергенге ошол мүлктү, бул жагдайларга жараша кайра өткөзүп алууга жетишерлик мөөнөт берүүгө милдеттүү.

435-статья. **Сактоочунун милдеттери**

Сактоочу договор тарабынан көрсөтүлгөн же мүлктү сактоо үчүн зарыл болгон бардык чараларды колдонууга милдеттүү.

Граждандардын ортосунда түзүлгөн акысыз сактоо договору боюнча сактоочу, ага сактоого өткөзүлгөн мүлк жөнүндө өзүнүн мүлкүндөй камкордук көрүүгө милдеттүү.

Эгерде договор тарабынан башкача көрсөтүлбөгөн болсо, сактоочу ага сактоого өткөзүлгөн мүлктөн пайдаланууга акысы жок.

436-статья. **Сактоочуга акы төлөө жана расходдорун калыбына келтирүү**

Акыга сактоо договору боюнча (ушул Кодекстин 433-статьясы) сактоочуга төлөнүүчү акынын өлчөмү белгиленген тартипте бекитилген таксалар, ставкалар, тарифтер менен, ал эми алар жок болгон кезде — тараптардын келишүүсү менен аныкталат.

Акысыз сактоодо мүлктү сактоого берүүчү сактоочуга мүлктү сактоо үчүн зарыл болгон расходдорду төлөп берүүгө милдеттүү.

437-статья. **Сактоочунун мүлктү жоготкондугу, кемиткендиги же бузгандыгы үчүн жоопкерчилиги**

Өзүнүн иш-аракетине байланыштуу сактоо операцияларын жүргүзгөн уюм, эгерде аман сактай албагандык колдон келбей турган күч тарабынан (непреодолимая сила) болгондо гана буюмдарды аман сактабагандык үчүн жоопкерчиликтен бошотулат.

Эгерде граждандардын ортосундагы сактоо договору боюнча, договордо көрсөтүлгөн сактоо мөөнөтү же сактоочу тарабынан ушул Кодекстин 434-статьясынын тартибине ылайык көрсөтүлгөн мөөнөт өткөндөн кийин мүлк, сактоого тапшыруучу тарабынан кайра алынбаса, сактоочу мындан ары ал мүлктүн жоголгондугу, кемип калгандыгы же бузулгандыгы үчүн, анын кара ниеттиги же одоно байкабастыгы болгон кезде гана жооп берет.

438-статья. **Сактоочунун жоопкерчилигинин өлчөмү**

Эгерде закондо же договордо башкача көрсөтүлбөсө, сактоочу төмөнкүдөй жооп берет:

1) мүлктүн жоголгондугу же жетпей калгандыгы үчүн — жоголгон же жетпей калган мүлктүн наркынын өлчөмүндө;

2) мүлктүн бузулгандыгы үчүн — анын наркынын төмөндөгөн суммасынын өлчөмүндө.

Эгерде мүлктү сактоого өткөргөндө мүлк бааланса, ал договордо же сактоочу тарабынан берилген башка кат жүзүндөгү документте көрсөтүлсө, жоголгон, жетпей калган же бузулган мүлктүн анык баасы андан ашык экендиги далилденбеген учурда, сактоочунун жоопкерчилиги мүлк өткөрүүдө бааланган сумма менен чектелет.

Эгерде мүлктүн сапаты сактоочу жоопту боло турган бузуунун натыйжасында ушунчалык өзгөрүп, ал өзүнүн алгачкы арналышы боюнча пайдаланууга мүмкүн болбой

калса, мүлктү сактоого өткөзгөн жак андан отказ кылууга акылуу.

439 - с т а т ь я. Мейманканаларда, санаторийлерде, дем алуу үйлөрүндө жана общежитиелерде мүлктүн жоголгондугу же бузулгандыгы үчүн жоопкерчилик

Мейманканалар, санаторийлер, дем алуу үйлөрү, общежитиелер жана ошого окшогон уюмдар, анда жашап жаткан адамдардын алдында, аларга берилген жайда болгон мүлктүн жоголгондугу же бузулгандыгы үчүн, ошол мүлк ал уюмдарга сактоого атайын өткөрүлүп берилбесе да, акча жана кымбат баалуу нерселерден тышкаркысына жооп беришет.

440 - с т а т ь я. Мүлктү кайра алуунун мөөнөтүн бузуунун натыйжалары

Мүлктү сактоого берген жак ушул Кодекстин 437-статьясында көрсөтүлгөн мөөнөттө аны кайра алууга милдеттүү.

Сактоого мүлкүн өткөргөн мүлктү кайра алуудан баш тартса, сактоочу, эгерде ал гражданин болсо, ал мүлктү сот аркылуу Кыргыз ССРинин Граждандык-процессуалдык кодекси тарабынан соттук чечимдерди аткаруу үчүн белгиленген тартипке ылайык мажбурлоо жолу менен сатууну талап кылууга акылуу. Эгерде сактоочу социалистик уюм болсо, анда кайра талап кылынып алынбаган мүлктү сатуу, ошол уюмдун уставында (жобосунда) көрсөтүлгөн тартипте жүргүзүлөт.

Мүлктү сатуудан түшкөн суммалар, сактоочуга тийиштүү сумма кармалып калгандан кийин, мүлкүн сактоого өткөргөнгө берилет.

441 - с т а т ь я. Сактоочуга келтирилген зыяндарды калыбына келтирүү

Эгерде сактоочу мүлктү сактоого өткөрүп алуудан мүлктүн өзгөчөлүк касиети жөнүндө билбесе жана билүүгө тийиш болбосо, мүлктү сактоого берүүчү мүлктүн өзгөчөлүк касиети менен келтирилген зыянды сактоочуга калыбына келтирүүгө (төлөп берүүгө) милдеттүү.

442 - с т а т ь я. Заттарды ээсиздендирүү менен сактоо договору

Эгерде договордо тектеш (родовой) гана белгилери менен көрсөтүлгөн заттар сактоого өткөрүлсө, башкача макулдашуулар болбогон кезде, ал заттар сактоочунун менчигине же оперативдик башкаруусуна өтөт жана сактоочу, аларды ошого окшош (бирдей, өзүндөй) же тарап тар шартташкандай ошол эле түрдөгү жана сапаттагы заттар эсебинде (санда) сактоого өткөрүүчүгө кайтарып берүүгө милдеттүү.

443 - с т а т ь я. Закондун күчү негизинде сактоо милдеттенмеси

Ушул Кодекстин 432-статьясынын, 434-статьясынын биринчи бөлүгүнүн, 435, 437—441-статьяларынын эрежелери тиешесине жараша закондун күчү менен келип чыккан сактоо боюнча мамилелерине да колдонулат.

39-г л а в а

БИРГЕЛЕШИП АРАКЕТТЕНҮҮ

444 - с т а т ь я. Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договор

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договор боюнча тараптар жалпы чарбачылык максатка жетишүү үчүн биргелешип төмөнкү аракеттерди кылууга милдеттенишет, атап айтканда: колхоз аралык же болбосо мамлекеттик — колхоздук (юридикалык жак болгон уюмдардын оперативдик башкаруусуна өткөрүлүп берилбей турган), ишканаларын же мекемелерин курууну жана эксплуатациялоону, суу чарба имараттарын жана курууларын тургузууну, жолдорду, спорттук имараттарды, мектептерди, төрөт үйлөрүн, турак жайларын жана ушул сыяктууларды курууну.

Граждандар биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договорун өздөрүнүн өздүк турмуш-тиричилик муктаждыктарын канааттандыруу үчүн гана түзө алышат.

Граждандар менен социалисттик уюмдардын ортосунда биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договорлорго жол берилбейт.

445 - с т а т ь я. Договордун катышуучуларынын жалпы ишин алып баруу

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучуларынын жалпы ишин алып баруу, жүргүзүү алардын жалпы келишүүлөрү боюнча иш жүзүнө ашырылат.

Эгерде биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучулары өз ара макулдашуулары боюнча алардын биргелешкен аракеттерине жетекчилик кылууну, договордун катышуучуларынын бирине жүктөшсө, договордун катышуучуларынын жалпы ишин алып баруу да ошого жүктөлөт.

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучуларынын жалпы ишин алып баруу жүктөлгөн жак договордун калган катышуучулары кол койгон ишеним каттын негизинде аракет кылат.

446-статья. Договордун катышуучуларынын жалпы мүлкү

Ушул Кодекстин 444-статьясында көрсөтүлгөн максатка жетишүү үчүн биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучулары акчалай, же башка мүлктүк, же болбосо эмгектик катышуу жолу менен взнос кошушат (төгүшөт).

Договордун катышуучуларынын акчалай же башка мүлктүк взностору, ошондой эле алардын биргелешкен аракеттеринин натыйжасында түзүлгөн же алынган мүлк алардын жалпы мүлкү болуп эсептелет.

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучусу, договордун башка катышуучуларынын макулдугусуз жалпы мүлктөгү өзүнүн үлүшүн башкарууга акысы жок.

447-статья. Договордун катышуучуларынын жалпы расходдору жана зыяндары

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордо көрсөтүлгөн расходдордун жана биргелешип аракеттенүүнүн натыйжасында келип чыккан зыяндардын ордун жабуунун тартиби договор тарабынан белгиленет.

Эгерде договор тарабынан андай тартип каралбаса, жалпы расходдор жана зыяндар договордун катышуучуларынын жалпы мүлкүнүн эсебинен жабылат (ушул Кодекстин 446-статьясы), ал эми жетишпеген суммалар договордун катышуучуларынын ортосунда, алардын жалпы мүлкүндөгү взносторуна жараша бөлүштүрүлөт.

448-статья. Биргелешип аракеттенүүнүн айрым түрлөрү жөнүндөгү эрежелер

Биргелешип аракеттенүүнүн айрым түрлөрү ушул Кодекске ылайык Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен жөнгө салынат.

40-глава

КОНКУРС

449-статья. Конкурс жарыялоо

Мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдар тарабынан эл алдында айрым белгилүү жумушту мыкты аткаргандык үчүн (конкурс жарыялоо) атайын акы

(сыйлык) убада кылынышы, ал уюмду конкурстун шарттарына ылайык жумушу акыга татыктуу деп табылган жакка убада кылынган акыны (сыйлыкты) төлөөгө милдеттендирет.

Конкурс жөнүндөгү жарыялоодо тапшырманын баяндамасы, аны аткаруунун мөөнөтү, сыйлыктын өлчөмү, тапшырыла турган жери, жумуштун алгачкы (болжолдуу) бааланылышынын мөөнөтү жана тартиби жана конкурстун башка шарттары көрсөтүлүшү тийиш.

Конкурс уставдары (эрежелери) менен же болбосо ССР Союзунун закону же Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен укук берилген уюмдар тарабынан жарыяланышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

450-статья. Конкурстун шарттарын өзгөртүү

Конкурстун шарттарын өзгөртүүгө жумушту тапшыруу үчүн белгиленген мөөнөттүн чегинде гана жол берилет. Конкурстун шарттарын өзгөртүү жөнүндө конкурстун катышуучуларына конкурс кандай тартипте кулактандырылса, ошондой эле тартипте кулактандырылат.

451-статья. Акы (сыйлык) төлөө жөнүндө чечим

Акы (сыйлык) төлөө жөнүндөгү чечим конкурстун катышуучуларына конкурс жөнүндөгү жарыялоодо белгиленген мөөнөттө жана ошол жарыялоо тарабынан көрсөтүлгөн тартипте чыгарылууга жана кабарланууга тийиш.

452-статья. Конкурс боюнча сыйлыкка татыктуу болгон илимий, адабий жана искусство чыгармаларын пайдалануу

Эгерде конкурс илимий, адабий же искусство чыгармасына жарыяланса, сыйлыкка татыктуу болгон чыгарманы уюм конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан көрсөтүлгөндөй ыкта пайдалануу укугуна ээ болот. Конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, ал чыгармалардын авторлору чыгарманы пайдалангандык үчүн акы алуу укугун сактап кала беришет (ушул Кодекстин 491-статьясы).

453-статья. Тапшырылган жумуштарды конкурстун катышуучуларына кайрып берүү

Эгерде конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, конкурс жарыялаган уюм сыйлыкка татыктуу болбогон жумуштарды конкурстун катышуучуларына кайрып берет.

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучуларынын жалпы ишин алып баруу жүктөлгөн жак договордун калган катышуучулары кол койгон ишеним каттын негизинде аракет кылат.

446-статья. Договордун катышуучуларынын жалпы мүлкү

Ушул Кодекстин 444-статьясында көрсөтүлгөн максатка жетишүү үчүн биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучулары акчалай, же башка мүлктүк, же болбосо эмгектик катышуу жолу менен взнос кошушат (төгүшөт).

Договордун катышуучуларынын акчалай же башка мүлктүк взностору, ошондой эле алардын биргелешкен аракеттеринин натыйжасында түзүлгөн же алынган мүлк алардын жалпы мүлкү болуп эсептелет.

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордун катышуучусу, договордун башка катышуучуларынын макулдугусуз жалпы мүлктөгү өзүнүн үлүшүн башкарууга акысы жок.

447-статья. Договордун катышуучуларынын жалпы расходдору жана зыяндары

Биргелешип аракеттенүү жөнүндөгү договордо көрсөтүлгөн расходдордун жана биргелешип аракеттенүүнүн натыйжасында келип чыккан зыяндардын ордун жабуунун тартиби договор тарабынан белгиленет.

Эгерде договор тарабынан андай тартип каралбаса, жалпы расходдор жана зыяндар договордун катышуучуларынын жалпы мүлкүнүн эсебинен жабылат (ушул Кодекстин 446-статьясы), ал эми жетишпеген суммалар договордун катышуучуларынын ортосунда, алардын жалпы мүлкүндөгү взносторуна жараша бөлүштүрүлөт.

448-статья. Биргелешип аракеттенүүнүн айрым түрлөрү жөнүндөгү эрежелер

Биргелешип аракеттенүүнүн айрым түрлөрү ушул Кодекске ылайык Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен жөнгө салынат.

40-глава
КОНКУРС

449-статья. Конкурс жарыялоо

Мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдар тарабынан эл алдында айрым белгилүү жумушту мыкты аткаргандык үчүн (конкурс жарыялоо) атайын акы

(сыйлык) убада кылынышы, ал уюмду конкурстун шарттарына ылайык жумушу акыга татыктуу деп табылган жакка убада кылынган акыны (сыйлыкты) төлөөгө милдеттендирет.

Конкурс жөнүндөгү жарыялоодо тапшырманын баяндамасы, аны аткаруунун мөөнөтү, сыйлыктын өлчөмү, тапшырыла турган жери, жумуштун алгачкы (болжолдуу) бааланылышынын мөөнөтү жана тартиби жана конкурстун башка шарттары көрсөтүлүшү тийиш.

Конкурс уставдары (эрежелери) менен же болбосо ССР Союзунун закону же Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен укук берилген уюмдар тарабынан жарыяланышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

450-статья. Конкурстун шарттарын өзгөртүү

Конкурстун шарттарын өзгөртүүгө жумушту тапшыруу үчүн белгиленген мөөнөттүн чегинде гана жол берилет.

Конкурстун шарттарын өзгөртүү жөнүндө конкурстун катышуучуларына конкурс кандай тартипте кулактандырылса, ошондой эле тартипте кулактандырылат.

451-статья. Акы (сыйлык) төлөө жөнүндө чечим

Акы (сыйлык) төлөө жөнүндөгү чечим конкурстун катышуучуларына конкурс жөнүндөгү жарыялоодо белгиленген мөөнөттө жана ошол жарыялоо тарабынан көрсөтүлгөн тартипте чыгарылууга жана кабарланууга тийиш.

452-статья. Конкурс боюнча сыйлыкка татыктуу болгон илимий, адабий жана искусство чыгармаларын пайдалануу

Эгерде конкурс илимий, адабий же искусство чыгармасына жарыяланса, сыйлыкка татыктуу болгон чыгарманы уюм конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан көрсөтүлгөндөй ыкта пайдалануу укугуна ээ болот. Конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, ал чыгармалардын авторлору чыгарманы пайдалангандык үчүн акы алуу укугун сактап кала беришет (ушул Кодекстин 491-статьясы).

453-статья. Тапшырылган жумуштарды конкурстун катышуучуларына кайрып берүү

Эгерде конкурс жөнүндөгү жарыялоо тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, конкурс жарыялаган уюм сыйлыкка татыктуу болбогон жумуштарды конкурстун катышуучуларына кайрып берет.

41-глава

ЗЫЯН КЕЛТИРГЕНДИКТИН НАТЫЙЖАСЫНДА КЕЛИП ЧЫГУУЧУ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

454-статья. Зыян келтиргендик үчүн жоопкерчиликтин жалпы негиздери

Гражданиндин өздүгүнө же мүлкүнө келтирилген зыян, ошондой эле уюмга келтирилген зыян, ССР Союзунун Закондорунда каралган учурлардан тышкары, толук өлчөмдө зыян келтирген адам тарабынан төлөп берилүүгө жатат.

Эгерде зыян анын күнөөсү боюнча келтирилбегендигин далилдесе, зыян келтирүүчү аны төлөөдөн куткарылат (бошотулат).

Жөндүү (укуктуу) аракеттер менен келтирилген зыян закон тарабынан каралган учурларда гана төлөнүп берилүүгө жатат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1986-жыл 30-июндагы Указынын редакциясында).

455-статья. Өздөрүнүн кызматкерлеринин күнөөсү боюнча келтирилген зыян үчүн уюмдун жоопкерчилиги

Уюм анын кызматкерлеринин күнөөсүнөн эмгектик (кызматтык) милдеттерин аткарууда келтирилген зыянды төлөп берүүгө милдеттүү.

456-статья. Мамлекеттик жана коомдук уюмдардын, ошондой эле кызмат адамдарынын законсуз аракеттери менен келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик

Мамлекеттик жана коомдук уюмдардын, ошондой эле административдик башкаруу жагынан кызматтык милдеттерин аткаруу учурунда кызмат адамдарынын законсуз аракеттери менен гражданинге келтирилген зыян, эгерде закондо башкача каралбаган болсо, жалпы негиздерде төлөтүлөт (ушул Кодекстин 454-жана 455-статьялары). Ушундай аракеттер менен уюмдарга келтирилген зыян үчүн закондо белгиленген тартипте жоопкерчилик келип чыгат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

457-статья. Алгачкы текшерүү, тергөө, прокуратура жана сот органдарынын кызмат адамдарынын законсуз аракеттери менен келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик

Законсуз соттоонун, уголовный жоопкерчиликке законсуз тартуунун, баш коргоо чарасы катары камакка алууну законсуз колдонуунун, арест же түзөтүү жумуштары түрүндө законсуз административдик жаза берүүнүн натыйжасында гражданинге келтирилген зыян алгачкы текшерүү, алгачкы тергөө, прокуратура жана сот органдарынын кызмат адамдарынын күнөөсүнө карабастан, закондо белгиленген тартипте мамлекет тарабынан толук өлчөмдө төлөнүп берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

458-статья. Зарыл коргонуу абалында келтирилген зыян

Зарыл коргонуу абалында келтирилген зыян, эгерде бул убакта анын чегинен чыгып кетүү болбосо төлөнүүгө жатпайт.

459-статья. Өтө зарылдык абалда келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик

Өтө зарылдык абалда келтирилген зыян аны келтирген жак тарабынан төлөнүүгө жатат.

Мындай зыян келтирилген кездеги жагдайды эске алып, үчүнчү жактын кызыкчылыгына карата зыян келтирүүчү аракеттенсе, зыянды төлөө милдетин, сот үчүнчү жакка жүктөй алат, же болбосо бул үчүнчү жакты да жана зыян келтирүүчүнү да зыянды толук же жарым-жартылай төлөөдөн бошото алат.

460-статья. Он беш жашка толбогон, жашка жетпеген тарабынан келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик

Он беш жашка толбогон, жашка жетпеген тарабынан келтирилген зыян үчүн, анын ата-энеси, бала кылып алуучулары же опекундары, эгерде зыян алардын күнөөсүнөн болбогондугун далилдей алышпаса жооп беришет.

Эгерде он беш жашка толбогон, жашка жетпеген зыянды окуу жайынын, тарбиялоо же дарылоочу мекемелеринин көзөмөлү алдында турган мезгилде келтирсе, ал уюмдар бул зыян үчүн, эгерде зыян алардын күнөөсүнөн болбогондугун далилдей албаса, жооп беришет.

461-статья. Он бештен он сегиз жашка чейинки жашка жетпеген тарабынан келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик

Он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашка жетпеген, ал тарабынан келтирилген зыян үчүн өзү жалпы не-

гиздерде жооп берет (ушул Кодекстин 454, 459-жана 464-статьялары).

Зыяндын ордун толтуруу үчүн он беш жаштан он сегиз жашка чейинки жашка жетпегендин жетишерлик эмгек акысы же мүлкү жок болгон учурларда, зыяндын тийиштүү бөлүгү анын эне-атасы, бала кылып алуучулары же попечители тарабынан, эгерде зыян алардын күнөөсүнөн болбогондугун далилдей албаса, төлөнүүгө жатат. Алардын бул жоопкерчилиги качан зыян келтирүүчү жашка жеткенде жана ошондой эле жашка жеткенге чейин анын зыянды төлөө үчүн жете тургандай мүлкү же эмгек акысы пайда болгон учурда кыскартылат.

462-статья. **Аракет жөндөмдүүлүгү жок деп табылган гражданин тарабынан келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик**

Аракет жөндөмдүүлүгү жок деп табылган гражданин тарабынан келтирилген зыян үчүн (ушул Кодекстин 16-статьясы), анын опекуну же ага көзөмөл жүргүзүүгө милдеттүү болгон уюм, эгерде зыян алардын күнөөсүнөн болбогондугун далилдей албаса, жооп беришет.

463-статья. **Өзүнүн аракеттеринин маанисин түшүнүүгө жөндөмдүү болбогон гражданин тарабынан келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик**

Өзүнүн аракеттеринин маанисин түшүнбөгөн же аларды башкара албаган абалда зыян келтирген аракет жөндөмдүүлүгү бар гражданин, өзүнүн келтирген зыяны үчүн жооп бербейт. Бирок ал ичкилик ичүү же наркотикти кабыл алуу менен же болбосо башка жол менен өзүн өзү ошол абалга келтирген болсо, ал жоопкерчиликтен бошотулбайт.

464-статья. **Коркунучтуулугу күчтүү нерсе тарабынан келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик**

Иштери айланасындагылар үчүн коркунучтуулугу күчтүү болгондукка байланыштуу уюм жана граждандар (транспорттук уюмдар, өнөр жай ишканалары, курулуштар, автомобилдердин ээлери жана ушул сыяктуулар), коркунучтуулугу күчтүү нерсе тарабынан келтирилген зыянды, эгерде келтирилген зыян жеңилбес күчтүн, (непреодолимая сила) же жабырлануучунун карасанатайлыгынын натыйжасында келип чыккандыгын далилдей албаса, төлөп берүүгө милдеттүү.

465-статья. **Бир нече жактар тарабынан биргелешип келтирилген зыян үчүн жоопкерчилик**

Биргелешип зыян келтирген жактар жабырлануучунун алдында ортоктош жоопкерчиликте жооп беришет.

466-статья. **Зыян келтирген жакка карата регресс укугу**

Башка жак тарабынан келтирилген зыянды төлөп берген жак, төлөнүп берилген төлөөнүн өлчөмүндө, эгерде закондо башка өлчөм белгиленбесе, ошол жакка кайра талап кылууга (регресс) укугу бар.

Жашка жетпеген же аракет жөндөмдүүлүгү жок деп табылган гражданин тарабынан келтирилген зыянды төлөп беришкен ата-энелер, опекун же попечитель, ошондой эле ушул Кодекстин 460-жана 462-статьяларында айтылган уюмдар бул гражданинге регресс кылуу укугуна ээ болушпайт.

467-статья. **Зыянды төлөөнүн көлөмү, мүнөзү жана өлчөмү**

Сот, арбитраж же третей соту иштин жагдайына ылайык зыяндын ордун толтурууну чечүү менен бирге, зыян үчүн жооптуу жакты зыянды натуралай төлөп берүүгө (буюмду ошол эле сапатта жана түрдө берүүгө, бузулган буюмду ондоого жана ушул сыяктууларга) же зыяндарды толук төлөп берүүгө милдеттендирет (ушул Кодекстин 219-статьясы).

468-статья. **Жабырлануучунун күнөөсүн жана зыян келтирген жактын мүлктүк абалын эсепке алуу**

Эгерде жабырлануучунун өзүнүн одоно этиетсиздиги зыяндын келип чыгышына же көбөйүшүнө көмөк көрсөткөн болсо, анда жабырлануучунун күнөөсүнүн даражасына жараша (ал эми зыян келтиргендин күнөөсү болгон кезде — анын күнөөсүнүн даражасына жараша) төлөп берүүнүн өлчөмү, эгерде ССР Союзунун закону тарабынан башкача каралбаган болсо азайтылышы тийиш же болбосо төлөп берүүдөн отказ этилиши тийиш.

Гражданин тарабынан келтирилген зыянды төлөөнүн өлчөмүн, анын мүлктүк абалына жараша сот азайтышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1973-жыл 11-ноябрдагы Указынын редакциясында).

469-статья. Саламаттыкка залал келтирген учурда зыянды төлөө

Майыптык же саламаттыкка башка залал келтирген учурда, зыян үчүн жооптуу уюм же граждандын, эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготуунун же ылдыйланышынын натыйжасында жабырлануучу тарабынан жоготулган эмгек акысын, ошондой эле саламаттыгынын бузулушуна байланыштуу тарткан расходдорун (күчтүү оокаттануу, башка кишинин жардамын талап кылуу, протез жасоо жана ушул сыяктуулар) жабырлануучуга төлөп берүүгө милдеттүү.

469[1]-статья. Кылмыштуу аракеттерден жабырланган граждандарды дарылоого жумшалган каражаттарды төлөө

Карасанатайлык кылмыш аракеттердин натыйжасында ден соолугуна залал келтирилген учурларда (аргасыз коргонуунун чектеринен чыгып кеткенде же жабырлануучунун туура эмес аракеттерине байланыштуу капысынан болгон өтө кызуу кандуулук абалда залал келтирилгенден тышкары) граждандарды стационардык дарылоого жумшалган каражаттар бул кылмыштар үчүн соттолушкан адамдардан мамлекеттин доходуна өндүрүлүүгө тийиш.

Кылмыштуу аракеттерден жабырланган граждандарды стационардык дарылоого жумшалган каражаттарды эсептеп чыгаруу үчүн ставкалар СССР Министрлер Совети тарабынан белгилене турган тартипте аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 21-ноябрдагы Указынын редакциясында).

470-статья. Граждандын үчүн камсыздандыруу взносторун төлөп турууга милдеттүү болгон зыян келтирүүчүнүн, ал граждандын саламаттыгына залал келтиргендик же өлүмү үчүн жоопкерчилиги

Эгерде өзүнүн эмгектик (кызматтык) милдеттерин аткарууга байланыштуу кызматкерге, ал үчүн мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча взносторду төлөп турууга милдеттүү болгон уюмдун же граждандын күнөөсү боюнча майыптык же саламаттыгына башка залал келтирилсе, бул уюм же граждандын жабырлануучуга, ал алып жаткан пособиенин суммасынан же анын саламаттыгына залал келтирилгенден кийин ага белгиленген жана ал тарабынан чыныгы алынып турган пенсиянын суммасынан ашкан бөлүгүндө зыянды төлөп берүүлөрү тийиш. Бул эрежеден алып таштоолор ССР Союзунун закондору тарабынан белгилениши мүмкүн.

Жабырлануучу өлгөн учурда, өлгөн адамдын карамагында болгон же анын өлгөн күнүнө карата андан каражат алууга укугу бар болушкан эмгекке жарамсыз адамдар, ошондой эле ал өлгөндөн кийин төрөлгөн баласы зыянды төлөтүп алууга укуктуу болушат. Көрсөтүлгөн адамдарга зыян, жабырлануучунун эмгек акысынын, ал тирүү кезинде, алар өздөрүнүн жашоосуна алып турган же алууга укуктуу болгон үлүшүнүн өлчөмүндө төлөнөт.

Зыян төмөндөгүчө төлөнөт:

жашка жетпегендерге — он алты жашка толгонго, ал эми окуучуларга — он сегиз жашка толгонго чейин;

элүү беш жаштан жогорку аялдарга жана алтымыш жаштан жогорку эркектерге — өмүр бою;

инвалиддерге — инвалиддик мөөнөт ичинде;

өлгөндүн аялына (эрине) же энесине (атасына) жашына жана эмгекке жөндөмдүүлүгүнө карабастан, өлгөндүн сегиз жашка чыга элек балдарын, неберелерин, бир туугандарын же эже-карындаштарын иштебестен багып тургандыгы үчүн — ал жаш балдар сегиз жашка чыкканга чейин.

471-статья. Граждандын үчүн камсыздандыруу взносторун төлөп турууга милдеттүү болбогон зыян келтирүүчүнүн, ал граждандын саламаттыгына залал келтиргендик же өлүмү үчүн жоопкерчилиги

Эгерде мамлекеттик социалдык камсыздандырууга жаткан граждандынге майыптык же саламаттыгына башка залал, ал жабырлануучу үчүн мамлекеттик социалдык камсыздандыруу боюнча взносторду төлөп турууга милдеттүү болбогон уюм же граждандын тарабынан келтирилсе, бул уюм же граждандын ушул Кодекстин 454, 455-жана 464-статьяларынын эрежелери боюнча, жабырлануучуга ал алып жаткан пособиенин суммасынан же анын саламаттыгына залал келтирилгенден кийин ага белгиленген жана ал тарабынан чыныгы алынып турган пенсиянын суммасынан ашкан бөлүгүндө зыянды төлөп берүүлөрү тийиш.

Жабырлануучу өлгөн учурда зыянды ушул Кодекстин 470-статьясынын экинчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн адамдар, ушул бөлүк менен белгиленген өлчөмдөрдө жана ошол эле статьянын үчүнчү бөлүгүндө көрсөтүлгөн мөөнөт аралыгына төлөтүп алуу укугуна ээ болушат.

472-статья. Граждаииндин саламаттыгынын бузулушуна байланыштуу ага пособие же пенсия дайындалбаган учурда зыянды төлөө

Эгерде мамлекеттик социалдык камсыздандырууга жаткан гражданинге майыптык же саламаттыгына башка залал келтирүүгө байланыштуу пенсия же пособие дайындалбаса, анда зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм болгон уюм же граждании жабырлануучу тарткан зыянды толук көлөмдө төлөп берүүгө милдеттүү (ушул Кодекстин 469-статьясы).

473-статья. Социалдык камсыздандыруу жана социалдык камсыздоо органдарынын регресс талаптары

Зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждании ушул Кодекстин 470-жана 471-статьяларында көрсөтүлгөн адамдарга төлөнгөн пособиенин же пенсиянын суммасын социалдык камсыздандыруу же социалдык камсыздоо органынын регресс талабы боюнча төлөп берүүгө милдеттүү. Ушундай эле регресс талабы ушул Кодекстин 474-статьясында көрсөтүлгөн граждандарга пенсиялык камсыздоону төлөп жаткан колхоз тарабынан коюлушу мүмкүн.

Зыянды төлөөнүн өлчөмү азайтылган учурларда (ушул Кодекстин 468-статьясы), ошого ылайык регресс талабы боюнча төлөөнүн өлчөмү да азайтылат.

474-статья. Социалдык камсыздандырууга жатпаган граждаииндин саламаттыгына залал келтиргендик жана өлүмү үчүн жоопкерчилик

Мамлекеттик социалдык камсыздандырууга жатпаган гражданинге майыптык же саламаттыгына залал келтирилген учурда, зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждании жабырлануучуга, анын саламаттыгын калыбына келтирүүгө байланыштуу сарп кылган расходдорун, ошондой эле, эгерде закон тарабынан башкача көрсөтүлбөгөн болсо, эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготууга же төмөндөтүүгө байланыштуу тарткан зыянын тийиштүү категориядагы жумушчулардын же кызматчылардын орточо эмгек акысына салыштырып эсептөө өлчөмүндө төлөп берүүлөрү милдеттүү.

Эгерде колхозчуга майыптык же саламаттыгына башка залал келтирилсе, зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждании жабырлануучуга, анын саламаттыгын

калыбына келтирүүгө байланыштуу сарп кылган расходдорун, ошондой эле колхоздун коомдук чарбасына катышуудагы жабырлануучунун доходдорунун (кирешелеринин) жоготушунан чыккан зыянды же колхоздо белгиленген пенсиялык камсыздоо тартибинде алып жаткан суммасынан ашкан ошол доходдорунун бөлүгүн төлөп берүүгө милдеттүү.

Жабырлануучу өлгөн учурда, жогоруда көрсөтүлгөн тартипте эсептелүүчү зыянды ушул Кодекстин 470-статьясынын экинчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн адамдар, ушул бөлүк менен белгиленген өлчөмдөрдө жана ошол эле статьянын үчүнчү бөлүгүндө көрсөтүлгөн мөөнөт аралыгына төлөтүп алуу укугуна ээ болушат.

475-статья. Он беш жашка толбогон граждаииндин саламаттыгын бузууда зыянды төлөө

Он беш жашка толбогон жана эмгек акысы болбогон граждаииндин саламаттыгына залал келтирилген учурда, зыян үчүн жоопту уюм же граждании жабырлануучунун саламаттыгына зыян келтирүүгө байланыштуу расходдорду төлөп берүүгө милдеттүү.

Жабырлануучу он беш жашка толгондо зыян үчүн жоопту уюм же граждании жабырлануучуга, ошондой эле анын эмгекке жарамдуулугунун жоготуусуна же төмөндөтүлүшүнө байланыштуу зыянын ошол жердеги квалификациясы жок жумушчунун орточо эмгек акысынын өлчөмүндө төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде он беш жашка толбогон граждаииндин, анын саламаттыгына залал келгенге чейин эмгек акысы болгон болсо, анда зыян ошол эмгек акынын өлчөмүнөн чыгып, бирок да ошол жердеги квалификациясы жок жумушчунун төмөнкү эмгек акысынан кем болбогондой болуп төлөнүп берилиши тийиш.

Жабырлануучу алган квалификациясына жараша иштей (эмгектене) баштагандан кийин, анын квалификациясындагы кызматкердин эмгек акысынын өлчөмүнөн чыгып, ал саламаттыгына залал келтирүүнүн натыйжасында эмгек жөндөмдүүлүгүнүн төмөндөшүнө байланыштуу зыянды төлөөнү көбөйтүүнү талап кылууга акылуу.

476-статья. Жабырлануучунун эмгекке жарамдуулук абалы өзгөргөн учурда анын талабы боюнча төлөөнүн өлчөмүн өзгөртүү

Эмгекке жарамдуулугун жарым-жартылай жоготкон жабырлануучу, ага майыптык же анын саламаттыгына

10*

472-статья. Граждаииндин саламаттыгынын бузулушуна байланыштуу ага пособие же пенсия дайындалбаган учурда зыянды төлөө

Эгерде мамлекеттик социалдык камсыздандырууга жаткан граждaнинге майыптык же саламаттыгына башка залал келтирүүгө байланыштуу пенсия же пособие дайындалбаса, анда зыян келтиргендик үчүн жоопту болгон уюм же граждaнин жабырлануучу тарткан зыянды толук көлөмдө төлөп берүүгө милдеттүү (ушул Кодекстин 469-статьясы).

473-статья. Социалдык камсыздандыруу жана социалдык камсыздоо органдарынын регресс талаптары

Зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждaнин ушул Кодекстин 470-жана 471-статьяларында көрсөтүлгөн адамдарга төлөнгөн пособиенин же пенсиянын суммасын социалдык камсыздандыруу же социалдык камсыздоо органынын регресс талабы боюнча төлөп берүүгө милдеттүү. Ушундай эле регресс талабы ушул Кодекстин 474-статьясында көрсөтүлгөн граждaндарга пенсиялык камсыздоону төлөп жаткан колхоз тарабынан коюлушу мүмкүн.

Зыянды төлөөнүн өлчөмү азайтылган учурларда (ушул Кодекстин 468-статьясы), ошого ылайык регресс талабы боюнча төлөөнүн өлчөмү да азайтылат.

474-статья. Социалдык камсыздандырууга жатпаган граждaниндин саламаттыгына залал келтиргендик жана өлүмү үчүн жоопкерчилик

Мамлекеттик социалдык камсыздандырууга жатпаган граждaнинге майыптык же саламаттыгына залал келтирилген учурда, зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждaнин жабырлануучуга, анын саламаттыгын калыбына келтирүүгө байланыштуу сарп кылган расходдорун, ошондой эле, эгерде закон тарабынан башкача көрсөтүлбөгөн болсо, эмгекке жөндөмдүүлүгүн жоготууга же төмөндөтүүгө байланыштуу тарткан зыянын тийиштүү категориядагы жумушчулардын же кызматчылардын орточо эмгек акысына салыштырып эсептөө өлчөмүндө төлөп берүүлөрү милдеттүү.

Эгерде колхозчуга майыптык же саламаттыгына башка залал келтирилсе, зыян келтиргендик үчүн жоопту уюм же граждaнин жабырлануучуга, анын саламаттыгын калыбына келтирүүгө байланыштуу сарп кылган расходдорун, ошондой эле колхоздун коомдук чарбасына катышуудагы жабырлануучунун доходдорунун (кирешелеринин) жоготушунан чыккан зыянды же колхоздо белгиленген пенсиялык камсыздоо тартибинде алып жаткан суммасынан ашкан ошол доходдорунун бөлүгүн төлөп берүүгө милдеттүү.

Жабырлануучу өлгөн учурда, жогоруда көрсөтүлгөн тартипте эсептелүүчү зыянды ушул Кодекстин 470-статьясынын экинчи бөлүгүндө көрсөтүлгөн адамдар, ушул бөлүк менен белгиленген өлчөмдөрдө жана ошол эле статьянын үчүнчү бөлүгүндө көрсөтүлгөн мөөнөт аралыгына төлөтүп алуу укугуна ээ болушат.

475-статья. Он беш жашка толбогон граждaниндин саламаттыгын бузууда зыянды төлөө

Он беш жашка толбогон жана эмгек акысы болбогон граждaниндин саламаттыгына залал келтирилген учурда, зыян үчүн жоопту уюм же граждaнин жабырлануучунун саламаттыгына зыян келтирүүгө байланыштуу расходдорду төлөп берүүгө милдеттүү.

Жабырлануучу он беш жашка толгондо зыян үчүн жоопту уюм же граждaнин жабырлануучуга, ошондой эле анын эмгекке жарамдуулугунун жоготуусуна же төмөндөтүлүшүнө байланыштуу зыянын ошол жердеги квалификациясы жок жумушчунун орточо эмгек акысынын өлчөмүндө төлөп берүүгө милдеттүү.

Эгерде он беш жашка толбогон граждaниндин, анын саламаттыгына залал келгенге чейин эмгек акысы болгон болсо, анда зыян ошол эмгек акынын өлчөмүнөн чыгып, бирок да ошол жердеги квалификациясы жок жумушчунун төмөнкү эмгек акысынан кем болбогондой болуп төлөнүп берилиши тийиш.

Жабырлануучу алган квалификациясына жараша иштей (эмгектене) баштагандан кийин, анын квалификациясындагы кызматкердин эмгек акысынын өлчөмүнөн чыгып, ал саламаттыгына залал келтирүүнүн натыйжасында эмгек жөндөмдүүлүгүнүн төмөндөшүнө байланыштуу зыянды төлөөнү көбөйтүүнү талап кылууга акылуу.

476-статья. Жабырлануучунун эмгекке жарамдуулук абалы өзгөргөн учурда анын талабы боюнча төлөөнүн өлчөмүн өзгөртүү

Эмгекке жарамдуулугун жарым-жартылай жоготкон жабырлануучу, ага майыптык же анын саламаттыгына

башка залал келтиргендик үчүн жоопту уюмдан же граждандан, эгерде анын эмгекке жарамдуулугу анын саламаттыгына келтирилген зыянга байланыштуу зыянды төлөөнү өндүрүп берүү (кесип берүү) мезгилиндегиге караганда дагы төмөндөп кеткен болсо же эгерде мамлекеттик социалдык камсыздандыруу тартибинде ал тарабынан алынуучу пенсиянын өлчөмү азайтылган болсо, зыянды төлөөнү ушуга жараша тийиштүү көбөйтүүнү ар убакта талап кылууга акылуу.

477-статья. Зыян келтирүүчү жактардын талабы боюнча төлөөнүн өлчөмүн өзгөртүү

Эгерде жабырлануучунун эмгекке жарамдуулугу зыянды өндүрүп берүү мезгилиндегиге караганда жогорулаган болсо же мамлекеттик социалдык камсыздандыруу тартибинде ал тарабынан алынуучу пенсиянын өлчөмү көбөйтүлгөн болсо, жабырлануучуга майыптык же анын саламаттыгына башка залал келтирүүнүн натыйжасында, анын эмгекке жарамдуулугунун төмөндөтүлүшүнө байланыштуу зыян төлөп туруучу уюм, же гражданин, алардан өндүрүлгөн зыяндын өлчөмүн ушуга жараша тийиштүү төмөндөтүүнү ар убакта талап кылууга акылуу.

478-статья. Зыяндын ордун толтуруу боюнча төлөөлөр

Жабырлануучунун эмгекке жарамдуулугунун төмөндөшүнө байланыштуу зыянды, ошондой эле өлүмгө байланыштуу зыянды төлөө (ордун толтуруу) ай сайын төлөөлөр менен жүргүзүлөт.

479-статья. Көмүүгө кеткен расходдорду төлөө

Жабырлануучу өлгөн учурда, аны көмүүгө кеткен расходдор жабырлануучунун өлүмүнө байланыштуу зыян үчүн жоопту болгон уюм же гражданин тарабынан ошол расходдорду тарткан жакка төлөнүп берилет.

480-статья. Төлөөгө милдеттүү болгон юридикалык жак кыскарган учурда зыянды төлөө

Юридикалык жак кайра уюшулган (реорганизация) учурда ушул Кодекстин 470—475-статьяларында негизделген талаптар юридикалык жактын укук кабыл алуучусуна коюлат.

Юридикалык жак жоюлган учурда көрсөтүлгөн талаптар анын жогору турган уюмуна же жоюу жөнүндөгү чечимде көрсөтүлгөн уюмга коюлат.

Ушул Кодекстин 478-статьясында көрсөтүлгөн төлөөлөрдү белгиленген тартипте жүргүзүүгө милдеттүү деп табылган юридикалык жак кайра уюштурулган учурда, ал төлөөлөр кайра уюштурулган юридикалык жактын укук кабыл алуучусу тарабынан жүргүзүлөт.

Ушул Кодекстин 478-статьясында көрсөтүлгөн төлөөлөрдү белгиленген тартипте жүргүзүүгө милдеттүү деп табылган юридикалык жак жоюлган учурда, ал төлөөлөр мамлекеттик камсыздандыруунун эрежелери боюнча капиталдаштырылууга жана белгиленген өлчөмдө жана тартипте төлөө жүргүзүү үчүн камсыздандыруу уюму тарабынан төгүлүүгө тийиш.

Ушул Кодекстин 476-жана 477-статьяларында көрсөтүлгөн зыяндын өлчөмүн көбөйтүү же азайтуу жөнүндөгү талаптар юридикалык жак кайра уюшулган учурда анын укук кабыл алуучусуна же ошого ылайыктуу юридикалык жактын укук кабыл алуучусу тарабынан, ал эми юридикалык жак жоюлган учурда — жогору турган уюмуна же жоюу жөнүндөгү чечимде көрсөтүлгөн уюмга же ошого ылайыктуу ошол уюмдар тарабынан коюлат.

481-статья. Зыянды төлөтүү жөнүндөгү доолор боюнча эскирүү мөөнөтүнүн жүрүшүнүн токтолушу

Саламаттыкка залал келтирүүгө же өлүмгө учуратууга байланыштуу зыян төлөтүү жөнүндөгү доолор боюнча эскирүү мөөнөтүнүн жүрүшү ушул Кодекстин 86-статьясында көрсөтүлгөн жагдайлардан тышкары, ошондой эле ушул Кодекстин 470-жана 471-статьяларында аталган граждандар тарабынан тийиштүү органдарга пенсия же пособия дайындап берүү жөнүндө кайрылганда да, пенсия же пособия дайындалганга же аларды дайындоодон отказ кылганга чейин токтотулат.

42-глава

СОЦИАЛИСТТИК МҮЛКТҮ САКТАП КАЛУУНУН НАТЫЙЖАСЫНДА КЕЛИП ЧЫГУУЧУ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

482-статья. Социалисттик мүлктү сактоодо тарткан зыянды төлөп берүү

Социалисттик мүлктү болуп турган коркунучтан сактап калууда граждандын тарткан зыяны, жабырлануучу мүлкүн сактап калган уюм тарабынан төлөнүп берилүүгө тийиш.

Бул зыянды төлөөгө тиешесине жараша 454-статьянын биринчи бөлүгүнүн, 465, 467, 469-статьяларынын, 470-статьянын экинчи жана үчүнчү бөлүктөрүнүн, 471, 472-жана 474—481-статьяларынын эрежелери колдонулат.

43-глава

МҮЛКТҮ НЕГИЗСИЗ АЛУУДАН ЖЕ КАРМАП ТУРУУДАН КЕЛИП ЧЫГУУЧУ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

483-статья. Негизсиз алынган мүлктү кайрып берүү милдеттери

Мүлктү закон же бүтүм тарабынан белгиленбеген негиздер менен башка бирөөнүн эсебинен алып алган жак негизсиз алып алган мүлктү ага кайрып берүүгө милдеттүү.

Эгерде мүлктү алып алуудагы негиз кийин күчүн жойсо (жоюлса), ушундай эле милдет пайда болот (келип чыгат).

Негизсиз алып алынган мүлктү натуралай кайрып берүүгө мүмкүн болбогон учурда, ал мүлктүн алынган кездеги аныкталуучу наркы төлөнүүгө тийиш.

Башка бирөөнүн эсебинен бүтүм боюнча эмес, билип туруп социалисттик мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыгына карама-каршы келген башка аракеттердин натыйжасында алып алынган мүлк, эгерде ал конфискациялоого жатпай турган болсо, мамлекеттик доходго өндүрүлөт.

484-статья. Негизсиз алып алынган мүлктү пайдалануудан түшкөн доходдорду (кирешени) кайрып берүү милдети

Мүлктү негизсиз алып алган жак мүлктү негизсиз алгандыгын билген же билүүгө тийиш болгон убактан баштап, ошондой эле ошол мүлктөн алган же алууга тийиш болгон бардык доходдорду (кирешелерди) кайрып берүүгө же төлөп берүүгө милдеттүү.

485-статья. Негизсиз кармап турган мүлктү кайра берүү милдети

Ушул Кодекстин 483-жана 484-статьяларында белгиленген эрежелер, закон же договор тарабынан белгиленген негиздерсиз башка бирөөнүн эсебинен мүлктү кармап турган учурларына да колдонулат.

486-статья. Кайтарылып берүүгө жатпаган мүлк

Төмөнкү мүлктөр негизсиз алып алынган катарында кайра талап кылынууга жатпайт:

1) аткаруу мөөнөтү пайда болгонго чейин милдеттенменин аткарылышынын эсебине берилген мүлк;

2) эскирүү мөөнөтү өткөндөн кийин, качан закон тарабынан ушундай аткарууга жол берилген учурларда, милдеттенменин аткарылышынын эсебинен берилген мүлк;

3) эгерде төлөө уюм тарабынан ыктыярдуу жүргүзүлүп, ал тарабынан эсептөө (счеттук) ката кетирилбеген жана алуучу тарабынан кара ниетсиздик жиберилбеген кезде ашык же кийин күчүн жойгон негиз боюнча төлөнгөн автордук акы, же ачуулар, ойлоп чыгаруу, рационализатордук сунуш жана өнөр жайлык үлгү үчүн төлөнгөн акы;

4) эгерде алуучу тарабынан кара ниетсиздик жиберилбеген кезде саламаттыкты залалга учуратканд ыкка же өлүмгө байланыштуу зыянды төлөөдө ашык берилип кеткен суммалар.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

IV БӨЛҮМ

АВТОРДУК УКУК

487-статья. Автордук укук таркатыла турган чыгармалар

Автордук укук илимдин, адабияттын же искусствонун чыгармаларына, алардын формасына, арналышына жана чыгарманын татыктуулугуна, ошондой эле алардын жарыкка чыгарылышынын (пайдаланылышынын) жолуна карабастан таркалат.

Автордук укук жарыкка чыгарылган же жарыкка чыгарылбаган, бирок автордун (творческий) чыгармачылык ишинин натыйжасын пайдаланууга мүмкүндүк берүүнү кандайдыр бир объективдүү формада (түшүндүрүлгөн) көрсөтүлгөн (кол жазма, чертеж, сүрөттөө, көпчүлүк алдында сүйлөө же аткаруу, пленка, механикалык же магниттик жазуу ж. у. с.) чыгармаларга таркалат.

Автордук укуктун предмети төмөндөгүлөр болушу мүмкүн:

оозеки чыгармалар (сүйлөнгөн сөздөр, лекциялар, докладдар ж. у. с.);

жазуу түрүндөгү чыгармалар (адабияттык, илимий ж. у. с.);

драмалык жана музыкалуу-драмалык чыгармалар, ошондой эле текстүү же тексти жок музыкалык чыгармалар;

котормолор;

сценарийлар, сценарлык пландар;

кинофильмдер, телевидение фильмдери, радио жана телевидениелик берүүлөр;

коюуга жазуу түрүндө же башка жол менен буйругу (уруксаты) бар хореографиялык жана пантомима (сөз сүйлөбөстөн ымдоо, жаңдоо аркылуу ойнолуучу театр оюну) чыгармалары;

живопись, скульптура, архитектура, графика жана декоративдик-прикладдык искусство чыгармалары, иллюстрация, сүрөттөр, чертеждор;

илимге, техникага же драмалык же музыкалуу-драмалык чыгармаларды сценага коюуга тийиштүү пландар, эскиздер жана пластикалык чыгармалар;

географиялык, геологиялык ж. у. с. карталар;

фотографиялык чыгармалар жана фотографияга окшош жолдор менен алынган чыгармалар;

механикалык же башка техникалык жазуунун жардамы менен берилген чыгармалар;

башка чыгармалар.

Фотографиялык чыгармаларга жана фотографияга окшош жолдор менен алынган чыгармаларга, эгерде чыгарманын ар бир дааналарында автордун аты, чыгарманын жарыкка чыккан жылы жана орду көрсөтүлгөндө автордук укук таанылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

488-статья. Жарыкка чыккан чыгармалар

Эгерде чыгарма басылып чыкса, эл алдында аткарылса, элге көрсөтүлсө, радио же телевидение аркылуу берилсе, же башка бир жолдор менен белгисиз сандагы адамдардын тобуна кабарланса, жарыкка чыккан (жарыяланган) деп эсептелет.

Маанисин баяндоо менен чыгарма жөнүндө берилген информация, ошондой эле Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдорунда көрсөтүлгөн учурларда чыгарманын кол жазма катарында көбөйтүлүшү чыгарманын жарыкка чыккандыгын (жарыялангандыгын) билдирбейт.

489-статья. СССРдин территориясында жарыкка чыгарылган чыгармаларга автордук укук

СССРдин территориясында биринчи жолу жарыкка чыгарылган же болбосо жарыкка чыгарылбаган, бирок СССРдин территориясында кандайдыр бир объективдүү формада болгон чыгармага автордук укук, алардын граждандыгына карабастан, авторго жана анын мураскорлоруна, ошондой эле автордун укугуна ээ болуучу башка адамдарга таандык.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

490-статья. Чет өлкөлөрдө жарыкка чыгарылган чыгармаларга автордук укук

Автордук укук чыгармалары чет мамлекеттин территориясында биринчи жолу жарыкка чыгарылган же кандайдыр бир объективдүү формада болгон Кыргыз ССРинин жана башка союздук республикалардын граждандарына, ошондой эле алардын укугуна ээ болуучу адамдарга таандык.

Чет мамлекеттин территориясында биринчи жолу жарыкка чыгарылган же кандайдыр бир объективдүү формада болгон чыгармага башка адамдар үчүн автордук укук СССРдин эл аралык келишимдерине ылайык таандык болот. Эл аралык договорлорго ылайык коргоодо алуу кезинде чет мамлекеттин территориясында чыгарманын жарыкка чыгарылышынын фактысы тийиштүү эл аралык договордун жоболоруна ылайык аныкталат.

Кыргыз ССРинин жана башка союздук республикалардын граждандары болгон авторлордун укугуна ээ болуучу чет өлкөлүктөр үчүн автордук укук Кыргыз ССРинин территориясында ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленген тартипте бул укук аларга берилген учурларда таандык болот.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

491-статья. Автордун укуктары

Авторго төмөндөгү укуктар таандык:

өзүнүн чыгармасын өз атын, шарттуу атын (псевдоним) көрсөтүп же атын көрсөтпөй (анонимдүү) закон тарабынан уруксат этилген бардык жолдор менен жарыялоого, пайдаланууга жана таркатууга;

чыгарманын кол тийбестигине;

закондо көрсөтүлгөндөн тышкары учурларда, чыгармалардан башка жактар пайдалангандык үчүн акы алууга.

ССР Союзунун закондору ставкаларды бекитүүнү ССР Союзунун кароосуна берген учурлардан башка убакта автордук акы ставкалары Кыргыз ССРинин Министрлер Совети тарабынан белгиленет.

Бекитилген автордук акы ставкалары жок болгон кезде, автордун чыгармасын пайдалангандык үчүн акы төлөө өлчөмү тараптардын келишүүсү менен аныкталат.

Кыргыз ССРинин же башка союздук республиканын гражданини болгон автор тарабынан чет мамлекеттин территориясында өзүнүн чыгармасын пайдаланууга укук берүүнүн тартиби ССР Союзунун закондорунда белгиленет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

492 - с т а т ь я. Автордун тирүү кезинде анын атынын жана чыгармаларынын кол тийбестигин сактоо

Чыгарманы басып чыгарууда, эл алдында аткарууда же башка жолдор менен пайдаланууда автордун макулдугусуз чыгарманын өзүнө, ошондой эле анын наамына жана автордун ысмына кандай да болбосун өзгөртүү киргизүүгө тыюу салынат.

Ошондой эле чыгарманы басып чыгарууда автордун макулдугусуз аны иллюстрациялар, башкы сөз, соңку сөз, комментариялар жана ар кандай түшүндүрмөлөр менен жабдууга тыюу салынат.

Автордук договорду түзүү кезинде берилген автордун макулдугу бир жактуу тартипте бузулушу мүмкүн эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

493 - с т а т ь я. Автор өлгөндөн кийин анын чыгармаларынын кол тийбестигин сактоо

Керээзди аткаруучу кандай тартипте дайындалса (ушул Кодекстин 557-статьясы), ошондой эле тартипте автор өзү өлгөндөн кийин анын чыгармаларынын кол тийбестигин сактоону тапшыра турган жакты өзү көрсөтүүгө акылуу. Бул адам өзүнүн полномочиелерин өмүр бою жүзөгө ашырат.

Мындай көрсөтмө болбогон кезде автор өлгөндөн кийин чыгарманын кол тийбестигин анын мураскорлору, ошондой эле автордук укукту сактоо милдети жүктөлгөн уюмдар тарабынан жүзөгө ашырылат. Ошондой эле бул

уюмдар, эгерде мураскорлор жок болсо же алардын автордук укугу жоюлуп калса, чыгарманын кол тийбестигин сактоону жүзөгө ашырышат (ушул Кодекстин 509-статьясы).

494 - с т а т ь я. Шериктеш авторлук

Эки же андан көп жактардын (коллективдүү чыгарма) эмгеги менен түзүлгөн чыгармага карата автордук укук мындай чыгарма бири биринен бөлүнүүгө болбогон бир бүтүндү түзө тургандыгына же ар бир бөлүгү өз алдынча мааниге ээ болгон бөлүктөрдөн тургандыгына карабастан, шериктеш авторлорго бирге таандык болот.

Шериктеш авторлордун ар бири коллективдүү чыгарманын өз алдынча мааниге ээ болгон өзү түзгөн бөлүгүнө карата өзүнүн автордук укугун сактап калат.

Коллективдүү чыгарманын бөлүгү, эгерде аны ушул эле чыгарманын башка бөлүктөрүсүз пайдаланууга мүмкүн болсо гана өз алдынча мааниге ээ болгон чыгарма деп таанылат.

495 - с т а т ь я. Коллективдүү чыгарма жөнүндө авторлордун келишими

Шериктеш авторлордун арасындагы мамиле алардын келишими менен аныкталышы мүмкүн. Мындай келишим болбосо коллективдүү чыгармага автордук укукту бардык шериктеш авторлор бирдикте жүзөгө ашырышат, ал эми акы ССР Союзунун закондору жана Кыргыз ССРинин Министрлер Советинин токтомдору тарабынан көрсөтүлгөн тартипте алардын ортосунда бөлүштүрүлөт.

496 - с т а т ь я. Кызматтык тапшырма катарында түзүлгөн чыгармага карата автордук укук

Илимий же башка мекемеде кызмат тапшырмасы катарында түзүлгөн чыгарманын авторуна бул чыгармага карата автордук укук таандык болот.

Мындай чыгарманы уюм тарабынан пайдаланыш тартиби жана авторго акы төлөө учурлары ССР Союзунун закондору жана Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтомдору менен белгиленет.

497 - с т а т ь я. Юридикалык жактардын автордук укугу

Юридикалык жактардын автордук укугу ССР Союзунун закондору жана ушул Кодекс тарабынан белгиленген учурларда жана чектерде таанылат.

Бул жоболор договор боюнча юридикалык жактар тарабынан автордук укук алууга таркатылбайт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

498-статья. **Мезгилдүү жана башка басмаларга карата уюмдардын автордук укугу**

Өз алдынча же башка бир басманын жардамы менен илимий жыйнактарды, энциклопедиялык сөздүктөрдү, журналдарды же башка мезгилдүү басмаларды басып жарыкка чыгарган уюмдарга, ошол басып чыгарылгандарга бүт бойдон автордук укук тийиштүү.

Мындай басмаларга кошулган чыгармалардын авторлоруна, алардын чыгармаларына болгон өздөрүнүн автордук укугу таандык болот.

499-статья. **Кинофильмдерге, телевидениелик фильмдерге, радио жана телевидение берүүлөрүнө автордук укук**

Кинофильм же телевидение фильми үчүн автордук укук, аларды тартууну жүзөгө ашырган ишканага таандык.

Сүйүүчүлөр кинофильми же телевидениелик фильм үчүн автордук укук алардын авторуна же шериктеш авторлорго тийиштүү.

Сценариянын авторуна, композиторго, режиссер постановщикке, башкы операторго, сүрөтчү-постановщикке жана чыгармасы кинофильмдин же телевидение фильминин составдык бөлүгү болуп кирген башка авторлорго, ар биринин өзүнүн чыгармасына автордук укук тийиштүү.

Радио жана телевидение берүүлөрү үчүн автордук укук аларды берип жаткан радио жана телевидение уюмдарына, ал эми бул берүүлөргө кирген чыгармалар үчүн алардын авторлоруна тийиштүү.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

500-статья. **Жыйнактарды түзүүчүлөрдүн автордук укугу**

Башка бирөөнүн автордук укугунун предметине кирбеген, атап айтканда: закондордун, соттук чечимдердин, башка официалдуу документтердин, автору белгисиз болгон элдик чыгармалардын, байыркы актылар жана эстеликтердин, ошондой эле автордук укугу сакталбаган башка чыгармалардын жыйнагына автордук укук, эгерде жыйнакка киргизилген материалдарды түзүүчүлөр өз алдынча иштеп чыгышса, же системага келтиришсе, жыйнакты түзүүчүлөргө таандык болот.

Жогоруда көрсөтүлгөн түрдөгү чыгармалардын айрымын өз алдынча иштеп чыккан граждандарга да ушундай эле укук тийиштүү.

Эгерде алар чыгармаларды өз алдынча системалаштырса же кайрадан иштеп чыгышса, бул укук ушул эле чыгармаларды башка граждандардын жарыкка басып чыгаруусуна тоскоолдук кылбайт.

Жыйнакка кошулган кимдир бирөөнүн автордук укугунун предмети болгон чыгармаларды иштеп чыгып же системалаштырып жыйнак түзүүчү, ал чыгармалардын авторлорунун укуктарын сактаган учурда гана бул жыйнак үчүн автордук укуктан пайдалана алат.

501-статья. **Автордун чыгармаларынын башка адамдар тарабынан пайдаланылышы**

Автордун чыгармаларынын башка адамдар тарабынан пайдаланылышына (мунун ичинде башка тилге которулушу) автор же анын укугуна ээ болуучу адамдар менен түзүлгөн договорлордун негизинде, закондо көрсөтүлгөн учурлардан тышкары, гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

502-статья. **Чыгарманы башка тилге которуу**

Жарыкка чыгаруу максатында чыгарманы башка тилге которууга автордун же анын укугуна ээ болуучу адамдардын макулдугу менен гана жол берилет.

СССРдин компетенттүү органдары ССР Союзунун закондору тарабынан белгиленүүчү тартипте СССРдин эл аралык келишимдеринин эл аралык келишимдердин шарттарын тийиштүү учурларда сактоо менен чыгарманы башка тилге которууга жана ал котормону жарыкка чыгарууга уруксат бериши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

503-статья. **Котормочунун автордук укугу**

Котормочуга өзү аткарган котормого карата автордук укук таандык.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

504-статья. Чыгармалары башка тилге которулуп пайдаланылгандыгы үчүн автордун акы алууга укугу

Чыгармалары башка тилге которулуп, пайдаланылгандыгы үчүн акы алуу укугу, закондо көрсөтүлгөндөн башка, бардык учурларда оригиналдын авторуна таандык.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

505-статья. Автордун макулдугусуз жана автордук акы төлөбөстөн чыгарманы пайдалануу

Автордун макулдугусуз жана автордук акы төлөбөстөн, бирок чыгармасы пайдаланылган автордун фамилиясын, жана да пайдаланылган эмгектин булагын милдеттүү түрдө көрсөтүү менен, төмөндөгүлөргө жол берилет:

1) аңгеме түрүндөгү чыгарманы драмалык чыгармага же болбосо сценарийге кайра иштеп чыккандан жана анын тескерисинче болгон учурлардан, ошондой эле драмалык чыгарманы сценарийге кайра иштеп чыккандан жана анын тескерисинче болгон учурлардан тышкары, башка бирөөнүн басылып чыккан чыгармасын жаңы, чыгармачылык жактан өз алдынча чыгарма түзүү үчүн пайдаланууга;

2) илимдин, адабияттын жана искусствонун басылып чыгарылган айрым чыгармаларын жана алардын үзүндүлөрүн илимий жана сын эмгектеринде, окуу жана саясий-агартуу китептеринде кайрадан пайдаланууга; мында цитаталар түрүндө кайрадан пайдаланууга басып чыгаруунун максаты менен шартталган чектерде жол берилет, ал эми башкача түрдө кайрадан пайдаланууга, мунун ичинде жыйнактарда кайрадан пайдаланууга, жалпы кошуп эсептегенде бир автордун чыгармаларынан бир автордук барактан ашпаган көлөмдө жол берилет;

3) адабияттын, илимдин жана искусствонун жарыкка чыгарылган чыгармалары жөнүндө, мунун ичинде аннотациялар, рефераттар, обзорлор түрүндө жана башка документалдык-информациялык формаларда мезгилдүү басма сөздө, кинодо, радио жана телевидение боюнча информация берүүгө;

4) эл алдында сүйлөнгөн сөздөрдү, докладдарды, ошондой эле адабияттын, илимдин жарыкка чыгарылган чыгармаларын кайрадан кинодо көрсөтүүгө, радио жана телевидение боюнча берүүгө. Эл алдында аткарылып жаткан чыгармаларды түздөн-түз аткарылып жаткан жеринен радио жана телевидение боюнча алып уктуруу да кайрадан пайдалануу деп эсептелет;

5) эл алдында сүйлөгөн сөздөрдү, докладдарды, ошондой эле адабияттын, илимдин жана искусствонун жарыкка чыгарылган чыгармаларынын оригиналын жана котормосун газеталарга кайрадан жарыялоого;

6) көргөзмөлөрдөн жана музейлерден башка жерлерде, адамдардын эркин кириши үчүн ачык болгон орундардагы сүрөт искусствосунун чыгармаларын, механикалык түрдөгү контакттуу көчүрүүдөн башка, кандайдыр бир жол менен көчүрмөсүн жасоого;

7) киреше алууну көздөбөстөн илимий, окуу жана агартуу максаттарында басма сөз чыгармаларын репродукциялоого;

8) рельефтүү-чекиттүү тамгалар менен сокурлар үчүн жарыкка чыгарылган чыгармаларды басып чыгаруу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы жана 1977-жыл 5-январдагы Указдарынын редакциясында).

506-статья. Өздүк керегин канааттандыруу үчүн чыгарманы пайдалануу

Жарыкка чыгарылган башкалардын чыгармаларын өздүк керегин канааттандыруу үчүн автордун макулдугусуз жана автордук акы төлөбөй туруп керектөөгө же башка түрдө пайдаланууга жол берилет.

507-статья. Башканын чыгармасын жаңы чыгарма түзүүгө пайдаланган жактын автордук укугу

Башканын чыгармасын жаңы чыгарма түзүш үчүн пайдаланган жакка (ушул Кодекстин 505-статьясынын 1-пункту), ал тарабынан түзүлгөн чыгармага автордук укук тийиштүү.

Бул укук ушул эле чыгарманы жаңы чыгарма түзүү үчүн пайдаланышка башка жактарга тоскоолдук кылбайт.

508-статья. Автордун макулдугусуз автордук акы төлөө менен чыгарманы пайдалануу

Автордун макулдугусуз, бирок анын фамилиясын көрсөтүү жана автордук акы төлөө менен чыгармасын пайдаланууга төмөнкү учурларда жол берилет:

1) жарыкка чыгарылган чыгармаларды эл алдында аткарууга; бирок, эгерде көрүүчүлөрдөн акы алынбаган

болсо, автор Кыргыз ССРинин Министрлер Совети тарабынан көрсөтүлгөн учурларда гана акы алууга укуктуу болот;

2) чыгармаларды кинодо, радио же телевидение боюнча пайдалануудан башка учурларда (ушул Кодекстин 505-статьясынын 4-пункту), эл алдында аткаруу же таркатуу максаттарында жарыкка чыгарылган чыгармаларды пленкага, пластинкага, магниттик лентага же башка жабдууга жазууга;

3) тексттүү музыкалык чыгармаларды түзүү үчүн басылып чыккан адабий чыгармаларды композитор тарабынан пайдаланууга; мындай учурларда тексттин авторуна акыны чыгарманы пайдаланган уюм төлөйт;

4) сүрөттөөчү искусствосунун жарык көргөн чыгармаларын, ошондой эле фотографиялык чыгармаларды өнөр жайда чыгарылган буюмдарда пайдаланууга; бул учурларда автордун фамилиясын көрсөтүү милдеттүү эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

509-статья. Автордук укуктун аракет кылуу мөөнөтү

Автордук укук автордун бүткүл өмүр бою жана автор дүйнөдөн кайткан жылынан кийинки 1-январдан тартып ал дүйнөдөн кайткандан кийин 25 жыл бою аракетте болот.

Автордук укук мурас боюнча өтөт. Автордун атына болгон укугу жана чыгармага кол тийбестик укугу мурас боюнча өтпөйт.

Автор дүйнөдөн кайткандан кийин анын атын жана чыгарманын кол тийбестигин коргоо ушул Кодекстин 492 жана 493-статьяларынын жоболоруна ылайык жүзөгө ашырылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

510-статья. Коллективдүү чыгармаларга автордук укуктун аракет кылуу мөөнөтү

Коллективдүү чыгармага автордук укук авторлордун ар биринин өмүр бою таандык болот жана мурас боюнча өтөт.

Автор дүйнөдөн кайткан жылынан кийинки 1-январдан тартып 25 жыл бою ар бир шериктеш авторлордун мураскорлору автордук укуктан пайдаланышат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

511-статья. Уюмдарга тийиштүү автордук укуктун аракет кылуу мөөнөтү

Уюмдардын автордук укугу мөөнөтсүз аракетте болот. Ал уюм кайра уюштурулган учурда ага тийиштүү болгон автордук укук, анын укук кабыл алуучусуна, ал эми жоюлган учурда — мамлекетке өтөт.

512-статья. Автордун өздүк мүлксүз укуктарын сактоо

Башка бирөөнүн чыгармасын автор же анын укугуна ээ болуучулар менен договор түзбөстөн пайдаланган (ушул Кодекстин 501-статьясы), автордун макулдугусуз чыгарманы пайдалануунун шарттарын бузган (ушул Кодекстин 505-жана 508-статьялары) учурларда, ошондой эле чыгармалардын кол тийбестигин бузган (ушул Кодекстин 492-статьясы) же автордун өздүк мүлксүз укуктарын бузган учурда, автор, ал эми ал өлгөндөн кийин укугуна ээ болуучулар жана ушул Кодекстин 493-статьясында көрсөтүлгөн башка жактар бузулган укуктарын кайра калыбына келтирүүнү (тийиштүү оңдоолор киргизүүнү, келтирилген бузуулар жөнүндө басма сөздө же башка жолдор менен жарыялоону), же болбосо чыгарманын жарыкка чыгышына тыюу салууну же анын таркалышын токтотууну талап кылууга акылуу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

513-статья. Автордун автордук укугу бузулган учурларда анын мүлктүк укуктарын сактоо

Эгерде автордук укуктун бузулушу менен авторго же анын укугуна ээ болуучу адамдарга зыян келтирилген болсо (ушул Кодекстин 219-статьясы), анда ушул Кодекстин 512-статьясында көрсөтүлгөн талаптарга карабастан, автор же анын укугуна ээ болуучу адамдар зыянды төлөтүп алууну талап кылууга акылуу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

514-статья. Автордук укуктун мамлекет тарабынан сатып алынышы

Чыгарманы басып чыгаруу, эл алдында аткаруу же башкача пайдалануу үчүн автордук укук мамлекет тарабынан автордон же анын мураскорлорунан ар бир айрым учурда Кыргыз ССРинин Министрлер Советинин өзгөчө

11=140

токтому боюнча мажбурлоо менен сатып алынышы мүмкүн.

Автордук укугу сатылып алынган чыгармаларды пайдалануунун тартиби жана шарты Кыргыз ССРинин Министрлер Совети тарабынан белгиленет.

515-статья. Чыгарманы мамлекеттин энчиси кылып жарыялоо

Кыргыз ССР Министрлер Советинин токтому менен автордук укугунун мөөнөтү бүткөн чыгармаларды мамлекеттин энчиси деп жарыялоого болот.

Мамлекеттин энчиси деп жарыяланган чыгармаларды пайдалануунун тартиби жана шарты Кыргыз ССРинин Министрлер Совети тарабынан белгиленет.

516-статья. Автордук договор жана анын типтери

Чыгарманы пайдалануу максатында автор же анын укугуна ээ болуучу адам тийиштүү уюм менен автордук договор түзүүгө акылуу.

Автордук договорлор төмөндөгүдөй эки типте болушу мүмкүн:

чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндө автордук договор; автордук лицензиялык договор.

Чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договор боюнча автор же анын укугуна ээ болуучу адам договор боюнча шартталган жол менен пайдалануу үчүн уюмга чыгарманы берет же болбосо автор чыгарманы түзүүгө жана договордо белгиленген мөөнөттө берүүгө милдеттенет, ал эми уюм договордо белгиленген мөөнөттө бул пайдаланууну жүзөгө ашырууга же баштоого (ушул Кодекстин 523-статьясы), ошондой эле авторго же анын укугуна ээ болуучу адамга, закондо көрсөтүлгөн учурлардан тышкары, акы төлөөгө милдеттенет.

Автордук лицензиялык договор боюнча автор же анын укугуна ээ болуучу адам уюмга договордо шартталган чектерде жана договордо белгиленген мөөнөттө чыгарманы пайдаланууга, мунун ичинде башка тилге которуу же кайрадан өзгөртүү жолу менен пайдаланууга укук берет, ал эми уюм бул укукту бергендик же договордо каралган формада чыгарманы пайдалангандык үчүн, ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда башкача белгиленбегендиктен же тараптар башка жөнүндө макулдашпагандыктан, акы төлөөгө милдеттенет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

517-статья. Чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договорлордун түрлөрү

Чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договорлордун түрлөрүнө төмөндөгүлөр кирет:

чыгарманы оригиналда басып чыгаруу же кайрадан басып чыгаруу жөнүндө договор (басма договору);

кол жазманы депонировкалоо жөнүндө договор;

жарыяланбаган чыгарманы эл алдында аткаруу жөнүндө договор (постановкалык договор); мында бир жолу акы төлөөнү караган постановкалык договор ошол эле бир чыгармага автор тарабынан бир гана уюм менен түзүлүшү мүмкүн;

жарыяланбаган чыгарманы кинофильмде же телевидениелик фильмде (сценариялык договор), радиодо же телевидениелик берүүдө пайдалануу жөнүндө договор;

эл алдында көрсөтүү максатында сүрөт искусствосунун чыгармасын түзүү жөнүндө договор (көркөм заказ берүү договору);

жарыяланбаган декоративдик-прикладдык искусство чыгармасын өнөр жайында пайдалануу жөнүндө договор;

ошондой эле адабияттын, илимдин жана искусствонун чыгармаларын тигил же бул жол менен пайдалануу үчүн берүү жөнүндө башка договорлор.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

518-статья. Автордук договордун формасы

Автордук договор кат жүзүндөгү формада түзүлүүгө тийиш (ушул Кодекстин 47-статьясы).

Чыгармаларды мезгилдүү басма сөздөрдө жана энциклопедиялык сөздүктөрдө жарыялоо жөнүндөгү договорлор үчүн жазуу формасы милдеттүү эмес.

519-статья. Типтүү автордук договорлор

ССР Союзунун закондорунда бул договорлорду бекитүүнү ССР Союзунун кароосуна берген учурдан тышкары, типтүү автордук договорлор кызыкчылыгы бар ведомстволор жана чыгармачылык союздар менен макулдашуу боюнча Кыргыз ССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген тартипте бекитилет.

Автордук договордо типтүү договорлордо көрсөтүлбөгөн шарттар болушу мүмкүн. Автор менен түзүлгөн договордун шарттары закондо же типтүү договорлордо белги-

ленген жоболорго салыштырганда автордун абалын начарлантса, андай шарттар жараксыз (анык эмес) деп табылат жана закон же типтүү договор тарабынан белгиленген шарттар менен алмаштырылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

520-статья. **Автордук договор боюнча автордун акысынын өлчөмү**

Автордук договор боюнча төлөнүүчү акынын өлчөмү белгиленген ставкалардын чегинде тараптардын макулдашуусу менен, ал эми мындай ставкалар жок болгон кезде — ушул Кодекстин 491-статьясы боюнча белгиленет.

521-статья. **Чыгарманы өткөрүп берүү жана жактыруу**

Чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договор боюнча автор өзүнө заказ кылынган чыгарманы договордун шарттарына ылайык аткарууга жана аны договордо белгиленген мөөнөттө жана шартташылган тартипте уюмга берүүгө милдеттүү.

Уюм типтүү договор тарабынан белгиленген мөөнөттөн кеч эмес убакта автордук договор боюнча ага өткөрүлүп берилген чыгарманы жактыргандыгы жөнүндө, же болбосо договордо көрсөтүлгөн негиздер боюнча аны четке каккандыгы жөнүндө, же болбосо договордун шарттарынын чегинде чыгармага оңдоолорду киргизүү зарыл экендиги жөнүндөгү талап кылынган оңдоолордун мазмунун так көрсөтүп, кат жүзүндө авторго билдирүүгө милдеттүү. Эгерде типтүү договор тарабынан белгиленген мөөнөттө авторго кат жүзүндө кабар жиберилбесе, уюм тарабынан чыгарма жактырылган болуп эсептелинет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

522-статья. **Договор түзүлгөн чыгарманы үчүнчү жактар тарабынан пайдаланууну чектөө**

Типтүү договорлор тарабынан көрсөтүлгөн учурлардан тышкары, чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договор боюнча автор экинчи тараптын кат жүзүндөгү макулдугусуз договордо көрсөтүлгөн чыгарманы же анын бөлүгүн договордо шартталган жол менен пайдалануу үчүн үчүнчү жактарга берүүгө акылуу эмес. Мындай чектөөнүн мөөнөтү типтүү договорлор тарабынан

белгиленет, бирок чыгарма уюм тарабынан жактырылган күндөн тартып үч жылдан ашпоого тийиш. Договордо шартталгандан башкача жолдор менен да чыгарманы пайдалануу үчүн беришке автор акылуу болбогон учурлар типтүү договорлордо көрсөтүлүшү мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

523-статья. **Уюмдун чыгарманы пайдалануу милдети**

Чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү автордук договор боюнча уюм договордо шартташылган жол менен чыгарманы ушул эле договордо белгиленген мөөнөттө жүзөгө ашырууга же пайдаланууну баштоого милдеттүү, бул мөөнөт уюм тарабынан чыгарма жактырылган күндөн тартып эки жылдан ашпоого тийиш. Бул милдет сценариялык договор же көркөм заказ договорун түзгөн уюмга таркатылбайт.

Чыгармалардын көлөмүнө жана алардын пайдаланылышынын мүнөзүнө карата типтүү договорлор тарабынан ушул статьяда көрсөтүлгөнгө караганда, өтө кыскараак мөөнөттөр белгилениши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

524-статья. **Договорду бузгандык үчүн автордун жоопкерчилиги**

Эгерде автор өзүнүн күнөөсү боюнча договордо белгиленген мөөнөттө чыгарманы уюмга бербегендигинин; заказ кылынган ишти договордун шарттарына ылайык эмес же ыntaасыз аткаргандыгынын; договордо белгиленген тартипте жана чектерде өзүнө сунуш кылынган түзөтүүлөрдү киргизүүдөн отказ кылгандыгынын; ишти өзү аткаруу жөнүндөгү милдеттенмени бузгандыгынын же болбосо ушул Кодекстин 522-статьясынын эрежелерин бузгандыгынын натыйжасында уюм тарабынан договор бузулса, автор чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү договор боюнча алынган автордук акыны кайтарып берүүгө милдеттүү.

Эгерде уюм договор тарабынан көрсөтүлгөн негиздер боюнча (ушул Кодекстин 521-статьясы) чыгарманы кабыл албаса жана заказ кылынган жумушту аткарууда автордун ыntaасыз иштегендигин сот аркылуу далилдей албаса, типтүү договорлор тарабынан аныкталгандай договор боюнча алынган акы толугу менен же жарым-жартылай бөлүгү автордун пайдасында калат. Бул бөлүк договор-

дуң суммасынын жыйырма беш процентинен кем болууга мүмкүн эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

525-статья. **Договорду бузгандык үчүн уюмдун жоопкерчилиги**

Эгерде уюм чыгарманы пайдалануу үчүн берүү жөнүндөгү договордо белгиленген мөөнөттө (ушул Кодекстин 523-статьясы), өзү тарабынан жактырылган чыгарманы жүзөгө ашырбаса же пайдаланууну баштабаса, ал автордун талабы боюнча шартташылган акыны авторго толугу менен төлөп беришке милдеттүү. Бул учурда автор договордон отказ кылууга жана договор боюнча берилген чыгармасынын экземплярын кайтарып берүүнү талап кылууга да акылуу. Эгерде уюм чыгарма автордун өзүнө байланыштуу жагдайлар менен пайдаланылбай калганын далилдесе, анда уюм чыгарма пайдаланыла башталгандан кийин автор алууга тийиш болгон акынын бөлүгүн төлөө милдетинен бошотулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

526-статья. **Заказ боюнча түзүлгөн сүрөттөөчү искусствосунун чыгармасына менчик укугунун өтүшү**

Договор тарабынан башкача көрсөтүлбөсө, заказ боюнча түзүлгөн сүрөттөөчү искусствосунун чыгармасы заказчынын менчигине өтөт. Автор бул чыгармасына автордук укугун сактап калат.

Чыгарманын ээси авторго кошумча акы төлөбөстөн, аны эл көрүүчү көрсөтмөлөргө коюуга акылуу.

527-статья. **Сүрөттөөчү искусствосунун чыгармасында элеси түшүрүлгөн граждандин кызыкчылыгын сактоо**

Башка адамдын элеси түшүрүлгөн сүрөттөөчү искусствосунун чыгармасын жарыялоого, кайра иштеп пайдаланууга жана жайылтууга, ошол элеси түшүрүлгөн адамдын макулдугу, ал эми ал өлгөндөн кийин — анын балдарынын жана тирүү болгон эринин (аялынын) макулдугу менен гана жол берилет. Эгерде бул мамлекеттин же коомчулуктун кызыкчылыгы үчүн иштелип жатса, же элеси түшүрүлгөн адамга автор тарабынан акы төлөп тартылган болсо, андай макулдук талап кылынбайт.

528-статья. **Заказдар боюнча аткарылган архитектуралык, инженердик жана башка техникалык пландарды пайдалануунун тартиби**

Уюмдардын заказы боюнча аткарылган архитектуралык, инженердик жана башка техникалык пландарды, чертеждорду жана сүрөттөрдү авторго кошумча акы төлөбөстөн заказчылар тарабынан өз керектери үчүн пайдаланылышы, алар тарабынан пайдаланыш үчүн үчүнчү жактарга же басмага кайрадан басууга берилиши мүмкүн.

529-статья. **Башка тилге которуу же кайрадан башкача өзгөртүү жолу менен чыгарманы пайдаланууга укук берүү жөнүндөгү автордук лицензиялык договор**

Башка тилге которуу же башка түрдөгү чыгармага кайрадан өзгөртүү жолу менен чыгарманы пайдалануу укугун берүү жөнүндөгү автордук лицензиялык договордун шарттары (атап айтканда, аңгеме түрүндөгү чыгарманы драмалык чыгармага же сценарийге кайра иштеп чыгуу же болбосо анын тескерисинче), эгерде ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда башкача каралбаган болсо, договорду түзүү кезинде тараптар тарабынан аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1974-жыл 21-июндагы Указынын редакциясында).

V БӨЛҮМ

АЧУУГА КАРАТА УКУК

530-статья. **Ачуунун авторунун укугу**

Ачуунун автору СССР Министрлер Советинин тарабынан бекитилген ачуулар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жободо каралган учурларда жана тартипте бериле турган диплом аркылуу күбөлөндүрүлүүчү ачуудагы өзүнүн автордугун жана приоритетин (биринчилигин) таанууну талап кылууга укуктуу.

Ачуунун автору диплом алган кезде төлөнүүчү акыны алууга, ошондой эле ачуулар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жободо каралган жеңилдиктерден пайдаланууга укуктуу.

531-статья. Ачуунун авторунун укуктарынын мурас боюнча өтүшү

Ачуунун автору өлгөндө дипломун алуу, ошондой эле ачуу үчүн акы алуу укугу закон тарабынан белгиленген тартипте мурас боюнча өтөт.

532-статья. Ачууга карата автордук жөнүндө талаштар

Ачууга карата автордук (шериктеш авторлук) жөнүндөгү талаштар сот тарабынан чечилет.

VI БӨЛҮМ

ОЙЛОП ЧЫГАРУУГА, РАЦИОНАЛИЗАТОРДУК СУНУШКА ЖАНА ӨНӨР ЖАЙЛЫК ҮЛГҮГӨ УКУК[1]

533-статья. Ойлоп чыгарууга автордук күбөлүк жана патент

Ойлоп чыгаруунун автору өзүнүн каалоосу боюнча ойлоп чыгарууларга карата мамлекетке айрыкча укук берүү менен өзүнүн автордугун таанууну, же болбосо ойлоп чыгарууга карата өзүнө айрыкча укукту сактап калуу менен өзүнүн автордугун таанууну талап кылышы мүмкүн. Биринчи учурдагыда ойлоп чыгарууларга автордук күбөлүк берилет, экинчидегиде — патент берилет. Автордук күбөлүктөр жана патенттер ачуулар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жободо каралган шарттарда жана тартипте берилет.

СССРдин чектеринде ишке ашырылган ойлоп чыгарууларды жана чет мамлекеттеги советтик граждандар тарабынан ишке ашырылган ойлоп чыгарууларды чет мамлекетке патенттөөгө, ошондой эле советтик ойлоп чыгарууларды чет мамлекетке ар кандай түрдө берүүгө СССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген тартипте гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

534-статья. Автордук күбөлүк берилген ойлоп чыгарууларды пайдалануу

Ойлоп чыгарууларга автордук күбөлүк берилген учурларда бул ойлоп чыгарууларга мамлекеттин айрыкча укугу заявка берилген күндөн тартып он беш жыл бою күчүндө болот. Мамлекет аны колдонууга киргизүүнүн максатка ылайыктуулугун эске алуу менен ойлоп чыгарууну ишке киргизүү жөнүндө камкордукту өзүнө алат.

Кооперативдик жана башка коомдук уюмдар мамлекеттик уюмдар менен бирдей негиздерде өздөрүнүн иш чөйрөсүнө тиешелүү болгон ойлоп чыгарууларды пайдалана алышат. Көрсөтүлгөн ойлоп чыгаруулардын заявка берилген күндөн тартып он беш жыл ичинде промысел максатында башка уюмдар жана адамдар тарабынан пайдаланылышына буга полномочиеси бар мамлекеттик органдын уруксаты менен гана жол берилет.

Автордук күбөлүк берилген ойлоп чыгаруучу, анын ойлоп чыгаруулары пайдаланылган учурда, аны пайдалануунун натыйжасында алынуучу үнөмгө же башка пайдалуу эффектиге жараша акы алууга, ошондой эле ачуулар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жобого ылайык жеңилдиктерден пайдаланууга укуктуу.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

535-статья. Ойлоп чыгарууга патент ээсинин укугу

Патент заявка берилген күндөн тартып эсептөө менен он беш жылдык мөөнөткө берилет. Заявка берүүчүнүн укугу да ошол күндөн баштап корголот. Патент таандык болгон жактын (патент ээсинин) макулдугу болмоюнча ойлоп чыгарууларды эч ким пайдалана албайт. Патент ээси өзүнүн ойлоп чыгарганын пайдаланууга уруксат (лицензия) бере алат же патентти толугу менен өткөрүп бере алат. СССР Министрлер Совети тарабынан аныктала турган учурларда жана тартипте патенттин аракети мөөнөтүнөн мурда токтолушу мүмкүн.

Ойлоп чыгаруучуларга заявка берилгенге чейин ойлоп чыгаруучусуз (катышуусуз) эле СССРдин чектеринде ошол ойлоп чыгарууларды колдонгон же колдонууга карата зарыл даярдыктарды жасаган уюм, ошол ойлоп чыгарууларды андан ары карай акысыз пайдалануу укугун сактап калат. Бул маселе боюнча талаштар соттук тартипте чечилет.

Ойлоп чыгаруу мамлекет үчүн бөтөнчө чоң мааниге ээ болгон, бирок патент ээси менен патентти өткөрүп берүү жөнүндө же лицензия берүү жөнүндө келишимге жетишилбеген учурларда, СССР Министрлер Советинин чечими боюнча патент мамлекет тарабынан мажбурлоо түрүндө сатып алынышы мүмкүн, же болбосо патент ээсине

[1] VI бөлүмдүн аталышы — Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында.

акы берүүнү белгилөө менен ойлоп чыгарууларды пайдаланууга тиешелүү уюмга уруксат берилиши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

536-статья. **Рационализатордук сунуштун авторунун укуктары**

Өндүрүшкө киргизүүгө (пайдаланууга) кабыл алынган рационализатордук сунуштун авторуна, анын автордугун белгилөөчү күбөлүк кат берилет. Ал өзүнүн сунушун өндүрүшкө киргизүүнүн натыйжасында алынган үнөмгө же башка пайдалуу эффектиге жараша акы алууга, ошондой эле ачуулар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жобого ылайык жеңилдиктерден пайдаланууга укуктуу.

536[1]-статья. **Өнөр жайлык үлгүгө укук**

Өнөр жайлык үлгүнүн автору өз каалоосу боюнча же өнөр жайлык үлгүгө айрыкча укукту мамлекетке өткөрүп берүү менен өзүнүн автордугун таанууну, же өнөр жайлык үлгүгө айрыкча укукту өзүндө сактап калуу менен өзүнүн автордугун таанууну талап кыла алат. Биринчи учурда өнөр жайлык үлгүгө күбөлүк берилет, экинчисинде — патент берилет. Күбөлүктөр жана патенттер СССР Министрлер Совети бекитүүчү өнөр жайлык үлгүлөр жөнүндөгү Жободо карала турган шарттарда жана тартипте берилет.

Өнөр жайлык үлгүгө күбөлүк берилген учурларда бул үлгүгө мамлекеттин айрыкча укугу үлгүнүн приоритетинин күнүнөн тартып он жыл бою аракетте болот.

Өнөр жайлык үлгүгө патентке негизденген айрыкча укук бул үлгүнүн приоритетинин күнүнөн тартып беш жыл бою аракетте болот. Көрсөтүлгөн мөөнөт патент ээсинин өтүнүчү боюнча узартылышы мүмкүн, бирок беш жылдан ашык эмес мөөнөткө.

Күбөлүк алган өнөр жай үлгүсүнүн автору бул үлгү пайдаланылган учурда акчалай сыйлык алууга укуктуу, ошондой эле өнөр жайлык үлгүлөр жөнүндөгү Жобого ылайык жеңилдиктер алууга да укуктуу.

СССРдин чегинде түзүлгөн өнөр жайлык үлгүлөрдү жана советтик граждандар тарабынан чет өлкөлөрдө түзүлгөн өнөр жайлык үлгүлөрдү, патенттөөгө, ошондой эле советтик өнөр жай үлгүлөрүн чет өлкөгө кандай гана болбосун өткөрүп берүүгө СССР Министрлер Совети тарабынан белгиленген тартипте гана жол берилет.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

537-статья. **Сунуштарды өндүрүшкө киргизүүдө ойлоп чыгаруунун, рационализатордук сунуштун жана өнөр жайлык үлгүнүн авторунун катышуусу**

Ойлоп чыгаруулардын, рационализатордук сунуштардын жана өнөр жайлык үлгүлөрдүн авторлору СССР Министрлер Совети аныктай турган тартипте өздөрүнүн сунуштарын өндүрүшкө киргизүү боюнча жумуштарды жүргүзүүгө катышат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

538-статья. **Ойлоп чыгаруунун, рационализатордук сунуштун жана өнөр жайлык үлгүнүн авторунун укугунун мурас боюнча өтүшү**

Ойлоп чыгарууга автордук күбөлүк же патент, рационализатордук сунушка күбөлүк, өнөр жайлык үлгүгө күбөлүк же патент алуу жана ойлоп чыгаруу, рационализатордук сунуш жана өнөр жай үлгүсү үчүн акчалай сыйлык алуу укугу, ошондой эле ойлоп чыгарууга жана өнөр жайлык үлгүгө патентке негизденген айрыкча укук закондо белгиленген тартипте мурас боюнча өтөт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

539-статья. **Автордук жөнүндө жана акы төлөө жөнүндө талаштар**

Ойлоп чыгарууларга жана өнөр жайлык үлгүгө карата автордук (шериктеш авторлук) жөнүндөгү талаштар сот тарабынан чечилет. Рационализатордук сунушка карата биринчилик жөнүндөгү талаштар да, эгерде алар сунуштун өндүрүшкө киргизилген жериндеги уюмда чечилбеген болсо, бул талаштар да сот тарабынан чечилет.

Ойлоп чыгаруулар, рационализатордук сунуштар жана өнөр жайлык үлгүлөр үчүн акчалай сыйлык төлөөнүн өлчөмү, эсептеп чыгаруунун тартиби жана мөөнөттөрү жөнүндөгү маселелер боюнча талаштар тийиштүүлүгүнө жараша ачылыштар, ойлоп чыгаруулар жана рационализатордук сунуштар жөнүндөгү Жободо жана өнөр жайлык үлгүлөр жөнүндөгү Жободо каралган тартипте чечилет, ал эми кабыл алынган чечим туура эмес деп эсептеген автор сотко кайрыла алат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

VII БӨЛҮМ

МУРАСТЫҢ УКУК

540-статья. Мурастоонун негиздери

Мурастоо закон боюнча же керээз калтыруу боюнча ишке ашырылат.

Эгерде ал керээз калтыруу менен өзгөртүлбөсө, закон боюнча мурастоого жол берилет.

Эгерде закон боюнча да, керээз калтыруу боюнча да, мураскорлор жок болсо же мураскорлордун эч кимиси мурасты кабыл албаса, же болбосо мураскорлордун бардыгы керээз калтыруучу тарабынан мурастан ажыратылган болсо, өлгөндүн мүлкү мурастык укук боюнча мамлекетке өтөт.

541-статья. Мурастын ачылган убагы

Мурастын ачылган убагы болуп, мурас калтыруучунун өлгөн күнү, ал эми аны өлгөн деп жарыяланган кезде — ушул Кодекстин 21-статьясында көрсөтүлгөн күн саналат.

542-статья. Мурастын ачылган орду

Мурастын ачылган орду болуп, мурас калтыруучунун эң акыркы туруктуу жашаган жери (ушул Кодекстин 17-статьясы), ал эми жашаган жери белгисиз болсо — мүлк турган же анын негиздүү бөлүгү турган жер саналат.

543-статья. Мураскор боло турган граждандар

Төмөндөгүлөр мураскор боло алышат:

закон боюнча мурастоо болгон кезде — мурас калтыруучу өлгөн учурдагы тирүү граждандар, ошондой эле мурас калтыруучу өлгөндөн кийин төрөлгөн анын балдары;

керээз калтыруу боюнча мурастоо болгон кезде — мурас калтыруучу өлгөн учурдагы тирүү граждандар, ошондой эле мурас калтыруучунун тирүү кезинде бойго бүтүп, ал өлгөндөн кийин төрөлгөндөр.

544-статья. Мурастоого укугу жок граждандар

Мурас калтыруучуга же анын мураскорлорунун бирине каршы же керээзде айтылган мурас калтыруучунун акыркы эркин жүзөгө ашырууга каршы багытталган өздөрүнүн законго каршы аракеттери менен өздөрүн мурастоого чакыртышка жетишкен граждандар, эгерде бул жагдайлар соттук тартипте аныкталса, закон боюнча да, керээз калтыруу боюнча да мурастыкка ээ болууга укуктары жок.

Балдарга карата ата-энелик укуктарынан ажыратылган жана мурас ачылган кезде бул укуктары калыбына келтирилбеген ата-энелер балдарынан кийин, ошондой эле законго ылайык мурас калтыруучуну багуу боюнча милдеттерин аткаруудан кыянаттык менен баш тартып келишкен ата-энелер жана жашка жеткен балдары, эгерде бул жагдай соттук тартипте аныкталса, закон боюнча мураскор боло алышпайт.

Ушул статьянын биринчи бөлүгүндөгү эрежелер, ошондой эле керээздик отказ укугуна да колдонулат (ушул Кодекстин 551-статьясы).

545-статья. Закон боюнча мураскорлор

Закон боюнча мурастоо болгон кезде төмөнкүлөр бирдей үлүштөгү мураскорлор боло алышат:

биринчи кезекте — өлгөн адамдын балдары (мунун ичинде бала кылып алынгандар да кирет), аялы (эри) же ата-энеси (бала кылып алуучулар), ошондой эле өлгөндөн кийин төрөлгөн баласы;

экинчи кезекте — өлгөн адамдын ага-инилери жана эже-сиңди, карындаштары, анын чоң ата жана чоң энеси жана таята, тай энеси.

Экинчи кезектеги мураскорлор закон боюнча мурастоого биринчи кезектеги мураскорлор жок болгон кезде же алар мурастан баш тарткан кезде, ошондой эле качан биринчи кезектеги мураскорлор мурастоо укугунан керээз калтыруучу тарабынан ажыратылган учурда чакырылышат.

Өлгөн адамдын кеминде бир жылдан кем эмес, ал өлгөнгө чейин багуусунда турган эмгекке жараксыз адамдар закон боюнча мураскорлордун катарына киришет. Башка мураскорлор болгон кезде, алар, мурастоого чакырылып жаткан кезектеги мураскорлор менен бир катарда мураска ээ болушат.

Мурас калтыруучунун неберелери же чөбүрөлөрү закон боюнча мураскор болуп эсептелишет, эгерде мурас ачылган мезгилде мураскор боло ала турган алардын ата-энесинин кимдир бирөө тирүү болбой калса; алар өздөрүнүн өлгөн ата-энесинин бирине закон боюнча мурас кандай үлүштө тийиштүү болсо ошол үлүштө мураска ээ болушат.

Бала кылынып алынгандар жана алардын тукуму бала кылынып алынгандын ата-энесинин, кандаш болгон түпкү теги боюнча кетүүчү анын туугандарынын (чоң ата, чоң эне, тай ата, тай эне жана андан аркылары), ошондой эле кандаш анын ага-инилеринин жана эже-карындаш,

сиңдилеринин өлүмүнөн кийин мурастоого ээ боло алышпайт.

Бала кылынып алынгандын ата-энеси жана кандаш болгон түпкү теги боюнча кетүүчү анын туугандары, ошондой эле кандаш анын ага-инилери жана эже-карындаш, сиңдилери бала кылынып алынгандын жана анын тукумдарынын өлүмүнөн кийин мурастоого ээ боло алышпайт.

546-статья. **Үй жасалгасынын жана үй эмеректеринин буюмдарын мурастоо**

Кадимки жөнөкөй үй жасалгасынын жана үй эмеректеринин буюмдары мурастоонун кезегине жана үлүшүнө карабастан, мурас калтыруучу өлгөнгө чейин аны менен бир жылдан кем эмес убакыт бирге жашап турушкан закон боюнча мураскорлорго өтөт.

547-статья. **Граждандын өз ыктыяры боюнча өзүнүн мүлктөрүн керээздөө укугу**

Ар бир граждандын өзүнүн бардык мүлкүн же анын бир бөлүгүн (кадимки жөнөкөй үй жасалгасынын жана үй эмеректеринин буюмдары менен кошо) закон боюнча мураскорлордун чөйрөсүнө кирүүчү, ошондой эле кирбөөчү бир же бир нече адамдарга, ошондой эле мамлекетке же айрым мамлекеттик, кооперативдик жана башка коомдук уюмдарга керээз кылып калтыра алат.

Керээз калтыруучу керээзинде закон боюнча мураскорлордун бирин, бир канчасын же бардыгын мурастоо укугунан ажыратып коё алат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

548-статья. **Мурастыкта милдеттүү үлүшкө укук**

Мурас калтыруучунун жашка жетпеген же эмгекке жөндөмдүүлүгү жок балдары (анын ичинде бала кылынып алынгандар), ошондой эле өлгөн адамдын эмгекке жөндөмдүүлүгү жок аялы (эри), ата-энеси (бала кылып алгандар) жана багуусундагы адамдар (иждивенцтер) керээздин мазмунуна карабастан, закон боюнча мурастоо болгон кезде алардын ар бирине тиешелүү болгон үлүштүн (милдетүү үлүш) кеминде үчтөн экисине мураска ээ болушат. Милдеттүү үлүштүн өлчөмүн аныктаган кезде, кадимки жөнөкөй үй жасалгасынын жана үй эмеректеринин буюмдары кирген мурастык мүлктүн наркы да эсепке алынат.

549-статья. **Кошумча мураскор дайындоо**

Мурас калтыруучу ал дайындаган мураскор мурас ачылганга чейин өлүп калуу же мурасты албай коюу учуру үчүн керээзинде башка кошумча мураскорду көрсөтүүгө акылуу.

550-статья. **Керээз калтырылбай калган мүлктүн бөлүгүн мурастоо**

Керээз калтырылбай калган мүлктүн бөлүгү ушул Кодекстин 545- жана 546-статьяларынын тартибинде мурастоого чакырыла турган закон боюнча мураскорлордун ортосунда бөлүнөт.

Бул мураскорлордун эсебине, эгерде керээзде башкача көрсөтүлбөсө, аларга керээз боюнча мүлктүн башка бөлүгү калтырылган закон боюнча мураскорлор да киришет.

551-статья. **Керээздик отказ**

Керээз калтыруучу керээз боюнча кандайдыр бир милдеттенмени (керээздик отказды) бир же бир нече жактардын (отказды кабыл алуучулардын) пайдасына аткарууну мураскорго жүктөөгө акылуу, отказды кабыл алуучулар ал милдеттенменин аткарылышын талап кылуу укугуна ээ болушат. Закон боюнча мураскорлордун эсебине кирген, ошондой эле кирбеген жактар да отказ кабыл алуучулары боло алышат.

Керээз калтыруучу турак үй өткөн мураскорго ушул үйдөн же анын белгилүү бөлүгүнөн башка бир адамга өмүр бою пайдаланууга берүү милдеттенмени жүктөөгө акылуу.

Мында кийин үйгө же анын бөлүгүнө менчик укугу башкага өткөн кезде да өмүр бою пайдалануу укугу күчүн жоготпойт.

Керээз калтыруучу тарабынан ага керээздик отказдын аткарылышы жүктөлгөн мураскор, аны өзүнө өткөн мурастык мүлктүн чыныгы наркынын чегинде гана, мындан мурас калтыруучунун карыздарынын бул мураскор төлөөгө туура келген бөлүгүн алып таштоо менен аткарууга тийиш.

Эгерде керээздик отказдын аткарылышы ага жүктөлгөн керээз боюнча мураскор мурастыкта милдеттүү үлүшкө укуктуу болсо, анда ал керээздик отказды мурастыктагы өзүнүн милдеттүү үлүшүнүн өлчөмүнөн ашкан, ага өткөн мүлктүн наркынын чегинде гана аткарат.

Керээздик отказды аткаруу жүктөлгөн мураскор, му-

рас ачылганга чейин өлүп калган учурда же болбосо, ал мурасты кабыл албай койгон учурда керээздик отказды аткаруу милдеттенмеси анын үлүшүн алган башка мураскорлорго өтөт.

552-статья. Мураскорго жалпыга пайдалуу максаттар үчүн аракеттерди аткарууну тапшыруу

Керээз калтыруучу мураскорго кандайдыр бир жалпыга пайдалуу максаттарды иш жүзүнө ашырууга багытталган кандайдыр бир аракеттерди аткарууну тапшыра алат.

Эгерде бул аракеттер мүлктүк мүнөздө болсо, тиешесине жараша ушул Кодекстин 551-статьясынын эрежелери колдонулат.

553-статья. Керээздин нотариалдык формасы

Керээз, анын түзүлгөн убагы жана орду көрсөтүлүшү менен кат жүзүндөгү формада түзүлүүгө, керээз калтыруучу тарабынан өз колу коюлган жана нотариалдык күбөлөндүрүлгөн болууга тийиш.

554-статья. Нотариалдык күбөлөндүрүлгөнгө барабар болгон керээз каттар

Төмөндөгүлөр нотариалдык күбөлөндүрүлгөн керээз каттарга барабар болот:

1) ооруканаларда, башка стационардык дарылоо-профилактика мекемелеринде, санаторийлерде дарыланып жатышкан же карылар жана инвалиддер үйлөрүндө жашап турушкан граждандардын бул ооруканалардын, дарылоо мекемелеринин, санаторийлердин башкы врачтары, алардын медициналык жактан орун басарлары же дежурный врачтары, ошондой эле карылар жана инвалиддер үчүн жогоруда көрсөтүлгөн үйлөрдүн директорлору жана башкы врачтары тарабынан күбөлөндүрүлгөн керээз каттары;

2) СССРдин желеги астында сүзүп жүрүшкөн деңиз кемелеринде же ички суулардагы кемелерде сүзүп жүрүү убагында жүрүшкөн граждандардын ошол кемелердин капитандары тарабынан күбөлөндүрүлгөн керээз каттары;

3) чалгындоо, арктикалык жана ошол өңдүү башка экспедицияларда жүрүшкөн граждандардын бул экспедициялардын начальниктери тарабынан күбөлөндүрүлгөн керээз каттары;

4) госпиталдарда, санаторийлерде жана башка аскердик-дарылоо мекемелеринде дарыланып жатышкан аскер кызматчыларынын жана башка адамдардын бул госпиталдардын, санаторийлердин жана башка аскердик-дарылоо мекемелеринин начальниктери, алардын медициналык жактан орун басарлары, старший жана дежурный врачтары тарабынан күбөлөндүрүлгөн керээз каттары;

5) аскер кызматчыларынын, ал эми мамлекеттик нотариалдык конторалар жана нотариалдык иштерди жүргүзүүчү башка органдар жок аскердик бөлүктөрдүн, бирикмелердин, мекемелердин жана аскердик-окуу жайларынын дислокациясынын пункттарында ошондой эле жумушчулардын жана кызматчылардын, алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн жана аскер кызматчыларынын үй-бүлө мүчөлөрүнүн бул бөлүктөрдүн, бирикмелердин, мекемелердин жана жайлардын командирлери (начальниктери) күбөлөндүрүлгөн керээз каттары;

6) эркинен ажыратуу жайларында жүрүшкөн адамдардын эркинен ажыратуу жайларынын начальниктери күбөлөндүргөн керээз каттары.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы Указынын редакциясында).

555-статья. Керээз катка башка адамдын кол коюшу

Эгерде керээз калтыруучу физический кемчилдигинин, оорусунун кесепетинен же башка бир себептер боюнча керээз катка өз колу менен кол коё турган болсо, анда керээз катка анын өзүнүн тапшыруусу боюнча, өзүнүн катышуусу, жана да мамлекеттик нотариустун, же болбосо башка кызмат адамынын (ушул Кодекстин 554-статьясы) катышуусу менен керээз калтыруучунун керээз катка өзү кол коё албагандыгынын себептери көрсөтүлүп, башка адам тарабынан кол коюлушу мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы Указынын редакциясында).

556-статья. Керээзди жоюу жана өзгөртүү

Керээз калтыруучу каалаган убакта өзү жасаган керээзин жаңы керээз түзүү менен жоюуга же өзгөртүүгө акылуу.

Кийинки түзүлгөн керээз мурунку түзүлгөн керээзди толук же анын кийинки түзүлгөн керээзге карама-каршы келген бөлүгүн жоёт.

Керээз калтыруучу керээз катты күбөлөндүргөн мамлекеттик нотариалдык контората же эл депутаттарынын шаардык, селолук, поселоктук Советинин аткаруу комитетине арыз берүү менен да керээз катты жокко чыгара алат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

557-статья. Керээзди аткаруу

Керээзди аткаруу керээзде дайындалган мураскорлорго жүктөлөт.

Керээз калтыруучу керээзди аткарууну керээзде көрсөтүлгөн мураскор болбогон жакка (керээзди аткаруучуга) тапшыра алат.

Мындай учурда аткаруучунун, ал тарабынан керээздин өзүндө жазуу менен же болбосо керээзге тиркелген арызда айтылган макулдугу талап кылынат.

558-статья. Керээзди аткаруучунун полномочилери

Керээзди аткаруучу керээзди аткаруу үчүн зарыл болгон бардык аракеттерди иштөөгө акылуу.

Керээзди аткаруу боюнча өзүнүн аракеттери үчүн керээз аткаруучу акы албайт, бирок мурастык мүлктү сактоо боюнча жана аны башкаруу боюнча ал тарабынан жумшалган зарыл болгон расходдорду мурастын эсебинен төлөтүп алууга укуктуу.

Керээзди аткаргандан кийин керээз аткаруучу мураскорлорго алардын талабы боюнча отчет берүүгө милдеттүү.

559-статья. Мурасты кабыл алуу

Мураска ээ болуу үчүн мураскор аны кабыл алуусу тийиш. Мурасты шарт коюу же эскертүү менен кабыл алышка жол берилбейт.

Мурастык мүлктү башкара баштаса, же ага ээликти өз колуна алса же мурас ачылган жердеги нотариалдык органга мурасты алгандыгы жөнүндө арыз берсе, ошондон баштап мураскор мурасты кабыл алган болуп таанылат.

Ушул статьяда көрсөтүлгөн аракеттер мурас ачылган күндөн баштап алты айдын ичинде иштелүүгө тийиш.

Башка мураскорлор мурасты кабыл албаган учурда гана мурастоо укугу пайда болуучу жактар, мурасты кабыл алуу үчүн калган мөөнөттүн бөлүгүнүн ичинде мурасты кабыл алууга өзүнүн макулдугу жөнүндө билдирүүлөрү мүмкүн, ал эми эгерде бул бөлүк (мөөнөт) үч айдан кем болсо, анда ал үч айга чейин узартылат.

Кабыл алынган мурас, мурас ачылган убактан баштап мураскорго тийиштүү болуп эсептелинет.

560-статья. Мурасты кабыл алуу үчүн мөөнөттү узартуу

Эгерде мөөнөттүн өтүп кетишинин себептерин сот жүйөлүү деп тапса мурасты кабыл алуу үчүн ушул Кодекстин 559-статьясы менен белгиленген мөөнөт сот тарабынан узартылышы мүмкүн. Мурасты кабыл алышкан башка мураскорлордун бардыгынын макулдугу болгон кезде гана айтылган (көрсөтүлгөн) мөөнөт өтүп кетсе деле сотко кайрылбастан туруп мурас кабыл алынышы мүмкүн.

Мындай учурларда мурасты кабыл алуу мөөнөтүн өткөзүп жиберген мураскорго, башка мураскорлор кабыл алышкан же мамлекетке өткөн анын өзүнө тийиштүү болгон мүлктөн натуралай сакталып калганы гана, ошондой эле ага тийиштүү болгон мүлктүн башка бөлүгүн сатуудан түшкөн акча каражаттары берилет.

561-статья. Мурасты кабыл алууга болгон укуктун өтүшү

Эгерде закон боюнча же керээз боюнча мурасты кабыл алууга чакырылган мураскор, мурас ачылгандан кийин аны белгиленген мөөнөттө кабыл ала албай өлүп калса, ага тийиштүү мурастын үлүшүн алуу укугу анын мураскорлоруна өтөт.

Өлгөн мураскордун бул укугу мурасты кабыл алуу үчүн калган мөөнөттүн бөлүгүнүн ичинде анын мураскорлору тарабынан жалпы негизде жүзөгө ашырылышы мүмкүн. Эгерде калган мөөнөттүн бөлүгү үч айдан кем болсо, ал үч айга чейин узартылат.

562-статья. Башка мураскорлор келгенге чейин мурастык мүлктү ээлеп жана тейлеп турууга киришкен мураскордун укуктары

Башка мураскорлордун келишин күтпөй мурастык мүлктү ээлеп жана тейлеп турууга киришкен мураскор, мурас ачылган күндөн тартып алты ай өткөнгө чейин же мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк алганга чейин мурастык мүлктү башкарууга (сатышка, күрөөгө коюшка ж. у. с.) акысы жок.

Көрсөтүлгөн мөөнөт өткөнгө чейин же мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк алганга чейин, мураскор мурастык мүлктүн эсебинен төмөнкү гана расходдорду жүргүзө алат:

1) мурас калтыруучу ооруп жаткан убактагы аны багууга кеткен, ошондой эле аны көмүүгө жумшалган чыгымдарды жабууга;

2) мурас калтыруучунун багуусунда болгон граждандарды асыроого;

3) эмгек акысы боюнча талаптарды жана ага теңелген башка талаптарды канааттандырууга;

4) мурастык мүлктү сактоо боюнча жана аларды башкаруу боюнча расходдорду төлөөгө, ошондой эле ачылган мурас жөнүндө мураскорлорго билдирүүлөр жарыялоого.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы Указынын редакциясында).

563 - с т а т ь я. **Мурастан отказ кылуу**

Закон боюнча же керээз боюнча мураскор мурас ачылган күндөн баштап алты айдын ичинде мурастан отказ кылууга акылуу. Бул кезде ал мурастан закон боюнча (ушул Кодекстин 545-статьясы) же керээз боюнча (ушул Кодекстин 547-статьясы) мураскорлордун ичинен башка жактардын пайдасы үчүн, же мамлекеттин же айрым мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдун пайдасы үчүн отказ кылганын көрсөтүшү мүмкүн.

Кайсы мураскордун пайдасы үчүн отказ кылынганын көрсөтпөстөн мурастан отказ кылуу мурасты кабыл албай койгон учурдагыдай натыйжага алып келет.

Эгерде мураскор мурас ачылган жери боюнча нотариалдык конторага мурасты кабыл алуу жөнүндө же мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк берүү тууралу арыз берип койгон болсо, мурастан отказ кылууга жол берилбейт.

Мурастан отказ кылуу мурас ачылган жердеги нотариалдык конторага мураскор тарабынан арыз берүү менен ишке ашырылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

564 - с т а т ь я. **Мурастык үлүштөрдүн биригип өсүшү (көбөйүшү)**

Закон боюнча же керээз боюнча мураскор тарабынан мурас кабыл алынбаган же мураскор мурастоо укугунан ажыратылган учурда (ушул Кодекстин 544 жана 547-статьялары), ага тийиштүү мурастын үлүшү закон боюнча калган мураскорлорго өтөт жана алардын ортосунда барабар үлүштө бөлүштүрүлөт.

Эгерде мурас калтыруучу өзүнүн бардык мүлкүн өзү дайындаган мураскорлорго керээз кылса, анда чыгып калган мураскорго тийиштүү болгон мурастын үлүшү керээз боюнча калган мураскорлорго өтөт жана алардын ортосунда барабар үлүштө бөлүштүрүлөт.

Мураскор мурастан башка мураскордун, мамлекеттин же мамлекеттик, кооперативдик же башка коомдук уюмдун пайдасы үчүн отказ кылган (ушул Кодекстин 563-статьясы), же чыгып калган мураскорго кошумча мураскор дайындалган (ушул Кодекстин 549-статьясы) учурларга ушул статьянын эрежелери колдонулбайт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

565 - с т а т ь я. **Мурастын мамлекетке өтүшү**

Мурастык мүлк мурастоо укугу боюнча мамлекетке төмөндөгүдөй учурларда өтөт:

1) эгерде мүлк мамлекетке керээзге калтырылса;

2) эгерде мурас калтыруучунун закон боюнча да, керээз боюнча да мураскорлору жок болсо;

3) эгерде бардык мураскорлор мурастоо укугунан ажыратылса;

4) эгерде мураскорлордун эч кимиси мурасты кабыл албаса (ушул Кодекстин 559-жана 563-статьялары).

Эгерде мураскорлордун кимдир бири мурасты мамлекеттин пайдасына отказ кылса, ушул мураскорго тийиштүү болгон мурастык мүлктүн үлүшү мамлекетке өтөт.

Эгерде закон боюнча мураскорлор жок болуп, мурас калтыруучунун мүлкүнүн бир бөлүгү гана керээзге калтырылса, калган бөлүгү мамлекетке өтөт.

Ушул статья тарабынан көрсөтүлгөн учурларда мурастын составына кирген автордук укугу же болбосо отказ кылган мураскордун автордук акыдагы үлүшүнө болгон укугу жоюлат.

566 - с т а т ь я. **Мурас калтыруучунун карыздары боюнча мураскордун жоопкерчилиги**

Мурас калтыруучунун карыздары боюнча, мурасты кабыл алган мураскор, ага өткөн мурастык мүлктүн чыныгы наркынын чектеринде жооп берет. Ушул Кодекстин 565-статьясынын тартибинде мамлекеттин карамагына мүлк өткөндө, ал дал ушундай эле негизде жооп берет.

567 - с т а т ь я. **Кредиторлор тарабынан доомат коюунун тартиби**

Мурас калтыруучунун кредиторлору мурас ачылган күндөн тартып алты айдын ичинде мурасты кабыл алган мураскорлорго, же керээзди аткаруучуга, же мурас ачылган жердеги нотариалдык конторага өзүнүн дооматтарын коюуга же мурастык мүлккө карата сотто доо коюуга акылуу.

Дооматтар тийиштүү талаптардын мөөнөттөрүнүн келгенине карабастан коюла берилет.

Ушул статьядагы эрежелерди сактабоо кредиторлор, аларга талап кылууга тийиштүү болгон укуктарын жоюшат.

568-статья. **Мурастык мүлктү сактоо**

Мамлекеттик нотариустар жана эл депутаттарынын шаардык, селолук, поселоктук Советтеринин мурас ачылган жерде нотариалдык иштерди жүзөгө ашыруучу кызмат адамдары, эгерде мураскорлордун, отказ алуучулардын, кредиторлордун же мамлекеттин кызыкчылыгы үчүн зарыл болсо, граждандардын же уюмдардын билдирүүсү боюнча, же болбосо өзүнүн демилгеси боюнча мурастык мүлктү сактоого карата чара көрөт.

Мурастык мүлктү сактоо мурасты бардык мураскорлор кабыл алганга чейин, ал эми эгерде алар мурасты кабыл алышпаган болсо мурасты кабыл алуу үчүн ушул Кодекстин 559-статьясында белгиленген мөөнөт өткөнгө чейин улантылат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1975-жыл 14-ноябрдагы жана 1984-жыл 22-октябрдагы Указдарынын редакциясында).

569-статья. **Мурастык мүлккө сактоочу же опекун дайындоо**

Мурастын составында тейлөөнү (башкарууну) талап кылган мүлк болгон кезде (турак үй ж. у. с.), ошондой эле мураскорлор тарабынан мурас кабыл алынганга чейин мурас калтыруучунун кредиторлору доо койгон учурда нотариалдык контора мүлккө сактоочу дайындайт, ал эми нотариалдык контора жок жерлерде эл депутаттарынын жергиликтүү Советинин аткаруу комитети көрсөтүлгөн мүлккө опекун дайындайт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

570-статья. **Мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк берүү**

Мураска чакырылган мураскорлор мурас ачылган жердеги нотариалдык контородан мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк берүүнү сурай алышат.

Мурастык мүлк мамлекетке өткөн кезде да мураска укуктуулугу жөнүндөгү күбөлүгү ушундай эле тартипте берилет (ушул Кодекстин 565-статьясы).

571-статья. **Мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк берүү үчүн мөөнөт**

Мураскорлорго мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк мурас ачылган күндөн тартып алты ай өткөндөн кийин берилет.

Эгерде нотариалдык конторада күбөлүк берүү жөнүндө арыз берген жактардан башка мураскорлор жок экендиги жөнүндө маалыматтар болсо, закон боюнча, ошондой эле керээз боюнча мурастоо болгон кезде мурас ачылган күндөн алты ай өтпөстөн мурун эле күбөлүк берилиши мүмкүн.

Мамлекетке мураска укуктуулугу жөнүндө күбөлүк мурас ачылган күндөн алты ай өткөндөн кийин гана берилет.

572-статья. **Мурастык мүлктү бөлүү**

Мурастык мүлктү бөлүү мурасты кабыл алган мураскорлордун келишүүлөрү боюнча, аларга тиешелүү үлүштөрүнө жараша жүргүзүлөт.

Келишүүгө келбеген кезде бөлүштүрүү соттук тартипте жүргүзүлөт.

Энесинин боюнда, бирок төрөлө элек мураскор болгон кезде, мурастык мүлктөрдү бөлүүдө, мураскорлор ага тийиштүү мурастык үлүштү бөлүп чыгарып коюу менен гана мураскорлор мурастык мүлктү бөлүштүрүүгө акылуу. Мындай учурда төрөлө элек мураскордун кызыкчылыгын сактоо үчүн бөлүшүүгө катышуу үчүн опека жана попечитель органынын өкүлү чакырылууга тийиш.

573-статья. **Колхоздук короодо же айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарбасында мурастоо**

Колхоздук короонун же айыл чарбасында жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарбасынын мүчөсү өлгөн учурда короонун (чарбанын) мүлкүндө мурастоо келип чыкпайт.

Эгерде колхоздук короонун же айыл чарбасына жекече эмгектик иш-аракет жасаган граждандардын чарбасынын мүчөсү өлгөндөн кийин короонун (чарбанын) башка мүчөлөрү калбаса, короонун (чарбанын) мүлкүнө ушул бөлүмдүн эрежелери колдонулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

574-статья. **Вкладчынын өлүп калуу учуруна карата өзүнүн вкладына болгон буйругу**

Мамлекеттик эмгек сактык кассаларында же СССРдин Мамлекеттик банкында вкладдары бар граждандар, өздөрү өлүп калуу учуруна карата, вкладды ар кандай (калаган) жакка же мамлекетке берүү жөнүндө сактык кассасына же банкыга буйрук кылууга укуктуу болушат.

Мындай учурларда вклад мурастык мүлктүн составына кирбейт жана ушул бөлүмдүн эрежелери ага колдонулбайт.

Вкладчылардын атайын көрсөтмөлөрү боюнча өлүп калуу учуруна карата мамлекеттик сактык кассалардагы жана Мамлекеттик банкындагы вкладдарына буйрук кылуу тартиби, аталган кредиттик мекемелердин уставдары жана белгиленген тартипте чыгарылган эрежелер тарабынан аныкталат.

Эгерде вкладчы сактык кассага же банкыга буйрук калтырбаса, анда ал өлгөн учурда, анын вклады мураскорлорго ушул бөлүмдүн эрежелери боюнча жалпы негизде өтөт.

VIII БӨЛҮМ

ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК ГРАЖДАНДАРДЫН ЖАНА ГРАЖДАНДЫГЫ ЖОК АДАМДАРДЫН УКУК ЖӨНДӨМДҮҮЛҮГҮ. ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК МАМЛЕКЕТТЕРДИН ГРАЖДАНДЫК ЗАКОНДОРУН ЖАНА ЭЛ АРАЛЫК ДОГОВОРЛОРДУ КОЛДОНУУ[1]

575-статья. **Чет өлкөлүк граждандардын граждандык укук жөндөмдүүлүгү**

Чет өлкөлүк граждандар Кыргыз ССРинде советтик граждандар менен бирдей эле граждандык укук жөндөмдүүлүгүнөн пайдаланышат. Айрым алып таштоолор ССР Союзунун закондору тарабынан белгилениши мүмкүн.

Советтик граждандардын граждандык укук жөндөмдүүлүгүнө атайын чектөөлөр койгон мамлекеттердин граждандарына карата СССР Министрлер Совети (ССР Союзунун жана союздук республикалардын граждандык закон Негиздеринин 122-статьясы) тарабынан жооп иретинде чектөөлөр белгилениши мүмкүн.

[1] VIII бөлүмдүн аталышы — Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында.

576-статья. **Граждандыгы жок адамдардын граждандык укук жөндөмдүүлүгү**

Граждандыгы жок адамдар Кыргыз ССРинде советтик граждандар менен бирдей эле граждандык укук жөндөмдүүлүгүнөн пайдаланышат. Айрым алып таштоолор ССР Союзунун закону тарабынан белгилениши мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

576[1]-статья. **Чет өлкөлүк граждандардын жана граждандыгы жок адамдардын граждандык аракет жөндөмдүүлүгүнө карата колдонулуучу Закон**

Чет өлкөлүк граждандын граждандык аракет жөндөмдүүлүгү ал гражданини болуп саналган өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Граждандыгы жок адамдын граждандык аракет жөндөмдүүлүгү анын туруктуу жашоо орду бар өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Кыргыз ССРинде түзүлүүчү бүтүмдөр жана Кыргыз ССРинде зыян келтирүүнүн натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер тууралуу чет өлкөлүк граждандардын жана граждандыгы жок адамдардын граждандык аракет жөндөмдүүлүгү советтик закон боюнча аныкталат.

Кыргыз ССРинде туруктуу жашап турушкан чет өлкөлүк граждандар жана граждандыгы жок адамдар ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондорунда белгиленген тартипте аракет жөндөмдүүлүгү жок же аракет жөндөмдүүлүгү чектелген деп табылышы мүмкүн.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

577-статья. **Чет өлкөлүк ишканалардын жана уюмдардын граждандык укук жөндөмдүүлүгү**

Чет өлкөлүк ишканалар жана уюмдар өзгөчө уруксатсыз эле Кыргыз ССРинде советтик тышкы соода бирикмелери жана ушундай бүтүмдөрдү түзүү укугу берилген башка советтик уюмдар менен тышкы соода боюнча жана ушуга байланыштуу расчеттук, камсыздандыруу жана башка операциялар боюнча бүтүмдөрдү иш жүзүнө ашыра алышат.

Тышкы соода боюнча жана ушуга байланыштуу расчеттук, камсыздандыруу жана башка операциялар боюнча бүтүмдөрдү түзүү кезинде чет өлкөлүк ишканалардын жана уюмдардын граждандык укук жөндөмдүүлүгү ошол ишкана же уюм түзүлгөн өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

578-статья. Бүтүмдүн формасына колдонулуучу закон

Чет өлкөдө түзүлгөн бүтүмдүн формасы, ал түзүлгөн жердеги законго моюн сунат. Бирок, эгерде ССР Союзунун закондорунун жана ушул Кодекстин талаптары сакталган болсо, форманы сактабагандыктын натыйжасында бүтүм анык эмес деп табылышы мүмкүн эмес.

Советтик уюмдар тарабынан иш жүзүнө ашырылып жаткан тышкы соода бүтүмдөрүнүн формасы жана аларга кол коюунун тартиби, бул бүтүмдөрдүн кайсы жерде түзүлгөндүгүнө карабастан, ССР Союзунун закондору менен аныкталат.

Кыргыз ССРинде болгон курулушка карата бүтүмдүн формасы ССР Союзунун законуна жана ушул Кодекстин эрежелерине баш иет.

579-статья. Тышкы соода бүтүмдөрү боюнча милдеттенмелерге колдонулуучу закон

Эгерде тараптардын келишими менен башкача белгиленбеген болсо, тышкы соода бүтүмү боюнча тараптардын укуктары жана милдеттери бүтүм түзүлгөн жердин закондору боюнча аныкталат.

Эгерде тараптардын келишими менен башкача белгиленбеген болсо, тышкы соода бүтүмү боюнча буюмга менчик укугунун келип чыгышы жана токтотулушу ошол бүтүм жасалган жердеги закон боюнча аныкталат.

Эгерде тараптардын келишими менен башкача белгиленбеген болсо, тышкы соода бүтүмү боюнча жолдо келе жаткан буюмга менчик укугу ошол буюм жөнөтүлгөн өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Бүтүм түзүлө турган жер (орун) советтик закон боюнча аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

579[1]-статья. Ишеним каттын формасына жана аракет мөөнөтүнө карата колдонулуучу закон

Ишеним каттын формасы жана аракет мөөнөтү ишеним кат берилген жердеги өлкөнүн закону боюнча аныкталат. Бирок, ишеним каттын формасы советтик закондун талаптарын канааттандырса, ишеним каттын формасынын сакталбай калышынан ал анык эмес деп табылышы мүмкүн эмес.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

579[2]-статья. Доонун эскиришине карата колдонулуучу закон

Доонун эскириши тийиштүү укук мамилелерине катышуучулардын укуктарын жана милдеттерин аныктоо үчүн закондору колдонулуп жаткан өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Доонун эскириши таркатылбай турган талаптар советтик закондор боюнча аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы редакциясында).

579[3]-статья. Менчик укугуна карата колдонулуучу закон

Буюмга менчик укугу ошол буюм турган жердеги өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Эгерде ССР Союзунун жана Кыргыз ССРинин закондору менен башкача каралбаган болсо, буюмга менчик укугунун келип чыгышы жана токтотулушу менчик укугунун келип чыгышы же токтотулушу үчүн негиз болуп кызмат кылган аракет же башка кырдаал боло калган учурда ошол буюм турган жердеги өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы редакциясында).

579[4]-статья. Зыян келтирүүнүн натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелерге карата колдонулуучу закон

Зыян келтирүүнүн натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер боюнча тараптардын укуктары жана милдеттери зыянды төлөп берүү жөнүндө талап кылуу үчүн негиз болуп кызмат кылуучу аракет жасалган же башка кырдаал түзүлгөн жердеги өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Чет өлкөдө зыян келтирүүнүн натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер боюнча тараптардын укуктары жана милдеттери, эгерде тараптар советтик граждандар же советтик уюмдар болушса, советтик закон боюнча аныкталат.

Эгерде зыянды төлөп берүү жөнүндө талап кылуу үчүн негиз болуп кызмат кылуучу аракет же башка кырдаал советтик закондор боюнча укукка карама-каршы келбесе, чет өлкөлүк закон колдонулбайт.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1977-жыл 31-августтагы Указынын редакциясында).

580-статья. **Мурастоого карата колдонулуучу закон**

Мурастоо боюнча мамилелер мурас калтыруучу акыркы туруктуу жашаган өлкөнүн закону боюнча аныкталат.

Адамдын керээз калтырууга жана аны жоюуга (бузууга) карата жөндөмдүүлүгү, ошондой эле керээз калтыруунун жана аны жоюу актысынын формасы керээз калтыруучу актыны түзгөн кезде туруктуу жашаган өлкөнүн закону боюнча аныкталат. Бирок формасы сакталбаган менен да, эгерде ал акт түзүлгөн жердин законунун талаптарын же советтик закондун талаптарын канааттандырса, форма сакталбагандыктын натыйжасында керээз калтыруу же аны жоюу анык эмес деп таанылышы мүмкүн эмес.

СССРдеги болгон курулуштарды мураска калтыруу бардык учурларда советтик закон боюнча аныкталат. Эгерде СССРдеги курулуштар керээзге калтырылып жатса, адамдын керээз калтырууга же аны жоюуга карата жөндөмдүүлүгү, ошондой эле мурас калтыруунун формасы да ушул эле закондор менен аныкталат.

581-статья. **Чет өлкөлүк законду колдонууну чектөө**

Эгерде чет өлкөлүк законду колдонуу советтик түзүлүштүн негиздерине карама-каршы келе турган болсо, ал колдонулбайт.

582-статья. **Эл аралык договорлор**

Эгерде СССРдин эл аралык договорунда советтик граждандык закондордо көрсөтүлгөндөрдөн бөлөк эрежелер белгиленген болсо, анда эл аралык договордун эрежелери колдонулат.

Эгерде Кыргыз ССРинин эл аралык договорунда Кыргыз ССРинин граждандык закондорунда каралгандардан бөлөк эрежелер белгиленген болсо, Кыргыз ССРинин граждандык закондоруна карата ушундай эле тартип колдонулат.

(Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун 1984-жыл 22-октябрдагы Указынын редакциясында).

МАЗМУНУ

КИРИШ СӨЗ

I бөлүм — Статьялар — Беттери

ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

		Статьялар	Беттери
1-глава.	Негизги жоболор	1—8	8
2-глава.	Жактар		13
	1. Граждандар	9—22	13
	2. Юридикалык жактар	23—41	17
3-глава.	Бүтүмдөр (сделкалар)	42—62	23
4-глава.	Өкүлдүк жана ишеним кат	63—71	30
5-глава.	Мөөнөттөрдү эсептөө	72—78	34
6-глава.	Доонун эскириши	79—92	35

II бөлүм

МЕНЧИК УКУГУ

7-глава.	Жалпы жоболор	93—94	39
8-глава.	Мамлекеттик менчик	95—99	40
9-глава.	Колхоздордун, кооперативдик башка уюмдардын, алардын бирикмелеринин менчиги	100—102	42
10-глава.	Профсоюздук жана коомдук башка уюмдардын менчиги	103—105	43
11-глава.	Өздүк менчик	106—116	44
12-глава.	Жалпы менчик	117—135	49
13-глава.	Менчик укугунун пайда болушу жана жоюлушу	136—152	56
14-глава.	Менчикке укуктуулукту коргоо	153—159	62

III бөлүм

МИЛДЕТТЕНМЕЛҮҮ УКУК

1. Милдеттенмелер жөнүндө жалпы жоболор

15-глава.	Милдеттенмелердин келип чыгышы	160—169	64
16-глава.	Милдеттенмелерди аткаруу	170—190	67
17-глава.	Милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу	191—212	72
18-глава.	Талапты өткөрүү жана карызды которуу	213—218	78
19-глава.	Милдеттенмелерди бузгандык үчүн жоопкерчилик	219—230	79
20-глава.	Милдеттенмелердин кыскартылышы	231—239	83

2. Милдеттенмелердин айрым түрлөрү

21-глава.	Сатып алуу-сатуу	240—255	85
22-глава.	Алмаштыруу	256	91

	Статьялар	Беттери
23-глава. Белек кылып берүү	257—258	92
24-глава. Өмүр бою багуу шарты менен үйүн берүү	259—267	92
25-глава. Поставка	268—276	94
26-глава. Колхоздордон, совхоздордон жана башка чарбалардан айыл чарба продукцияларын мамлекеттик сатып алуу	277—278	98
27-глава. Карыз	279—284	99
28-глава. Мүлктүк жалдоо	285—304	101
29-глава. Турак жайды жалдоо	305	106
30-глава. Мүлктөн акысыз пайдалануу	353—360	107
31-глава. Подряд	361—378	108
32-глава. Капиталдык курулушка карата подряд	379—383	114
33-глава. Ташуу	384—395	116
34-глава. Мамлекеттик камсыздандыруу	396—400	121
35-глава. Расчеттук жана кредиттик мамилелер	401—405	123
36-глава. Тапшырма	406—413	125
37-глава. Комиссия	414—431	127
38-глава. Сактоо	432—443	133
39-глава. Биргелешип аракеттенүү	444—448	137
40-глава. Конкурс	449—453	138
41-глава. Зыян келтиргендиктин натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер	454—481	140
42-глава. Социалисттик мүлктү сактап калуунун натыйжасында келип чыгуучу милдеттенмелер	482	149
43-глава. Мүлктү негизсиз алуудан же кармап туруудан келип чыгуучу милдеттенмелер	483—486	150
IV бөлүм		
АВТОРДУК УКУК	487—529	151
V бөлүм		
АЧУУГА КАРАТА УКУК	530—532	167
VI бөлүм		
ОЙЛОП ЧЫГАРУУГА, РАЦИОНАЛИЗАТОРДУК СУНУШКА ЖАНА ӨНӨР ЖАЙЛЫК ҮЛГҮГӨ УКУК	533—539	168
VII бөлүм		
МУРАСТЫК УКУК	540—574	172
VIII бөлүм		
ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК ГРАЖДАНДАРДЫН ЖАНА ГРАЖДАНДЫГЫ ЖОК АДАМДАРДЫН УКУК ЖӨНДӨМДҮҮЛҮГҮ. ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК МАМЛЕКЕТТЕРДИН ГРАЖДАНДЫК ЗАКОНДОРУН ЖАНА ЭЛ АРАЛЫК ДОГОВОРЛОРДУ КОЛДОНУУ	575—582	184

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС КИРГИЗСКОЙ ССР

(Издание третье, с изменениями и дополнениями на 30 июня 1986 года)

ЗАКОН КИРГИЗСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ОБ УТВЕРЖДЕНИИ ГРАЖДАНСКОГО КОДЕКСА КИРГИЗСКОЙ ССР

от 30 июля 1964 г.

Верховный Совет Киргизской Советской Социалистической Республики постановляет:

Статья 1. Утвердить Гражданский кодекс Киргизской Советской Социалистической Республики и ввести его в действие с 1 января 1965 года.

Статья 2. Поручить Президиуму Верховного Совета Киргизской ССР установить порядок введения в действие Гражданского кодекса Киргизской ССР и привести законодательство Киргизской ССР в соответствие с настоящим Кодексом.

г. Фрунзе, 30 июля 1964 года

Председатель Президиума Верховного Совета Киргизской ССР

Секретарь Президиума Верховного Совета Киргизской ССР

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС КИРГИЗСКОЙ ССР

В СССР, в состав которого входит на основе добровольного объединения и равноправия с другими союзными республиками Киргизская Советская Социалистическая Республика, построено развитое социалистическое общество — закономерный этап на пути к коммунизму.

К главным задачам социалистического общенародного государства относятся: создание материально-технической базы коммунизма, совершенствование социалистических общественных отношений и их преобразование в коммунистические, воспитание человека коммунистического общества, повышение материального и культурного уровня жизни трудящихся.

Основу экономической системы СССР составляет социалистическая собственность на средства производства в форме государственной (общенародной) и колхозно-кооперативной собственности. Государство содействует развитию колхозно-кооперативной собственности и ее сближению с государственной.

Личная собственность является производной от социалистической собственности и служит одним из средств удовлетворения потребностей граждан. По мере продвижения к коммунизму личные потребности граждан будут во все большей степени удовлетворяться за счет общественных фондов.

В коммунистическом строительстве полностью используются товарно-денежные отношения в соответствии с новым содержанием, которое они имеют в плановом социалистическом хозяйстве, и применяются такие важные инструменты развития экономики, как хозяйственный расчет, деньги, цена, себестоимость, прибыль, торговля, кредит, финансы. Строительство коммунизма опирается на принцип материальной заинтересованности граждан, предприятий, колхозов и других хозяйственных организаций.

Советское государство осуществляет руководство экономикой на основе государственных планов экономического и социального развития, с учетом отраслевого и территориального принципов, при сочетании централизованного управления с хозяйственной самостоятельностью и инициативой предприятий, объединений и других организаций.

Советское гражданское законодательство регулирует имущественные отношения, обусловленные использованием товарно-денежной формы в коммунистическом строительстве, и связанные с ними личные неимущественные отношения.

Советское гражданское законодательство является важным средством дальнейшего укрепления законности в области имущественных отношений и охраны прав социалистических организаций и граждан.

Советское гражданское законодательство призвано активно содействовать разрешению задач строительства коммунизма. Оно способствует укреплению социалистической системы хозяйства, социалистической собственности и развитию ее формы в единую коммунистическую собственность, укреплению плановой и договорной дисциплины, хозяйственного расчета, своевременному и надлежащему выполнению поставок, неуклонному повышению качества продукции, выполнению планов капитального строительства и повышению эффективности капиталовложений, осуществлению государственных закупок сельскохозяйственных продуктов, развитию советской торговли, охране материальных и культурных интересов граждан и правильному сочетанию этих интересов с интересами всего общества, развитию творческой инициативы в области науки и техники, литературы и искусства.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

РАЗДЕЛ I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Глава I

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Задачи Гражданского кодекса Киргизской ССР

Гражданский кодекс Киргизской Советской Социалистической Республики регулирует имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения в целях создания материально-технической базы коммунизма и все более полного удовлетворения материальных и духовных потребностей граждан. В случаях, предусмотрен-

ных законом, Гражданской кодекс Киргизской ССР регулирует также и иные личные неимущественные отношения.

Основой имущественных отношений в советском обществе является социалистическая система хозяйства и социалистическая собственность на средства производства. Хозяйственная жизнь Киргизской ССР определяется и направляется государственными планами экономического и социального развития.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 2. Отношения, регулируемые Гражданским кодексом Киргизской ССР

Гражданским кодексом Киргизской ССР регулируются указанные в статье 1 настоящего Кодекса отношения:

государственных, кооперативных и других общественных организаций между собой;

граждан с государственными, кооперативными и другими общественными организациями;

граждан между собой.

Участниками отношений, регулируемых настоящим Кодексом в предусмотренных законодательством Союза ССР случаях, могут быть и иные организации.

К имущественным отношениям, основанным на административном подчинении одной стороны другой, а также к налоговым и бюджетным отношениям правила настоящего Кодекса не применяются.

Семейные, трудовые, земельные, горные, водные, лесные отношения, а также отношения в колхозах, вытекающие из их устава, регулируются соответственно семейным, трудовым, земельным законодательством, законодательством о недрах, водным, лесным и колхозным законодательством.

(Части первая и четвертая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 3. Гражданское законодательство Союза ССР и Киргизской ССР

В соответствии с Основами гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик настоящий Кодекс и иные акты гражданского законодательства Киргизской ССР регулируют имущественные и личные неимущественные отношения как предусмотренные Основами, так и не предусмотренные ими.

Гражданским законодательством Союза ССР регулируются в соответствии с Основами гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик отношения между социалистическими организациями по поставкам продукции и капитальному строительству, отношения по государственным закупкам сельскохозяйственной продукции у колхозов, совхозов и других хозяйств, отношения организаций железнодорожного, морского, речного, воздушного, трубопроводного транспорта, связи и кредитных учреждений с клиентурой и между собой, отношения по государственному страхованию, отношения, возникающие в связи с открытиями, изобретениями, рационализаторскими предложениями, промышленными образцами и иными достижениями науки и техники, а также другие отношения, регулирование которых отнесено Конституцией СССР, Основами гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик и иными законодательными актами СССР к ведению Союза ССР. По этим отношениям настоящим Кодексом и иными актами гражданского законодательства Киргизской ССР разрешаются вопросы, отнесенные к ведению Киргизской ССР законодательством Союза ССР.

Отношения по внешней торговле и другим видам внешнеэкономической деятельности определяются специальным законодательством Союза ССР, регулирующим внешнюю торговлю и другие виды внешнеэкономической деятельности, и общим гражданским законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Части вторая и третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 4. Основания возникновения гражданских прав и обязанностей

Гражданские права и обязанности возникают из оснований, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, а также из действий граждан и организаций, которые хотя не предусмотрены законом, но в силу общих начал и смысла гражданского законодательства порождают гражданские права и обязанности.

В соответствии с этим гражданские права и обязанности возникают:

из сделок, предусмотренных законом, а также из сделок, хотя и не предусмотренных законом, но не противоречащих ему;

из административных актов, в том числе — для государ-

ственных, кооперативных и других общественных организаций — из актов планирования;

в результате открытий, изобретений, рационализаторских предложений, создания произведений науки, литературы и искусства;

вследствие причинения вреда другому лицу, а равно вследствие приобретения или сбережения имущества за счет средств другого лица без достаточных оснований;

вследствие иных действий граждан и организаций;

вследствие событий, с которыми закон связывает наступление гражданско-правовых последствий.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 5. **Осуществление гражданских прав и исполнение обязанностей**

Гражданские права охраняются законом, за исключением случаев, когда они осуществляются в противоречии с назначением этих прав в социалистическом обществе в период строительства коммунизма.

При осуществлении прав и исполнение обязанностей граждане и организации должны соблюдать законы, уважать правила социалистического общежития и моральные принципы общества, строящего коммунизм.

Статья 6. **Защита гражданских прав**

Защита гражданских прав осуществляется в установленном порядке судом, арбитражем или третейским судом путем:

признания этих прав;

восстановления положения, существовавшего до нарушения права, и пресечения действий, нарушающих право;

присуждения к исполнению обязанности в натуре;

прекращения или изменения правоотношения;

взыскания с лица, нарушившего право, причиненных убытков, а в случаях, предусмотренных законом или договором,— неустойки (штрафа, пени);

а также иными способами, предусмотренными законом.

Защита гражданских прав в случаях и в порядке, установленных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, осуществляется также товарищескими судами, профсоюзными и иными общественными организациями.

В случаях, особо предусмотренных законом, защита гражданских прав осуществляется в административном порядке.

До предъявления иска, вытекающего из отношений между организациями, обязательно предъявление претензии. Изъятия из этого правила устанавливаются законодательством Союза ССР.

(Часть четвертая дополнена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 7. **Защита чести и достоинства**

Гражданин или организация вправе требовать по суду опровержения порочащих их честь и достоинство сведений, если распространивший такие сведения не докажет, что они соответствуют действительности.

Если порочащие честь и достоинство гражданина или организации сведения распространены в печати, они, в случае несоответствия их действительности, должны быть опровергнуты также в печати. В случае, если не соответствующие действительности, порочащие честь и достоинство гражданина сведения содержатся в документе, исходящем от организации, такой документ подлежит замене. Порядок опровержения в иных случаях устанавливается судом.

Если решение суда не выполнено, суд вправе наложить на нарушителя штраф, взыскиваемый в доход государства. Штраф налагается в размере и в порядке, установленных Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР. Уплата штрафа не освобождает нарушителя от обязанности выполнить предусмотренное решением суда действие.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 8. **Применение в Киргизской ССР гражданского законодательства других союзных республик**

Гражданское законодательство других союзных республик применяется в Киргизской ССР согласно следующим правилам:

1) к отношениям, вытекающим из права собственности, применяется закон места нахождения имущества;

2) при совершении сделок правоспособность и дееспособность определяются по закону места совершения сделки;

3) к форме сделок применяется закон места совершения сделки; закон места совершения сделки применяется и к обязательствам, возникающим из сделки, если иное не предусмотрено законом или соглашением сторон;

4) к обязательствам, возникающим из причинения вреда, применяется закон места рассмотрения спора, а по ходатайству потерпевшего — закон места причинения вреда;

5) к отношениям по наследованию применяется закон места открытия наследства;

6) вопросы исковой давности разрешаются по закону той союзной республики, законодательством которой регулируется данное отношение.

Глава 2

ЛИЦА

1. ГРАЖДАНЕ

Статья 9. Правоспособность граждан

Способность иметь гражданские права и обязанности (гражданская правоспособность) признается в равной мере за всеми гражданами Киргизской ССР и других союзных республик.

Правоспособность гражданина возникает в момент его рождения и прекращается смертью.

Статья 10. Содержание правоспособности граждан

Граждане могут в соответствии с законом иметь имущество в личной собственности, право пользования жилыми помещениями и иным имуществом, наследовать и завещать имущество, избирать род занятий и место жительства, иметь права автора произведения науки, литературы и искусства, открытия, изобретения, рационализаторского предложения промышленного образца, а также иметь имущественные и личные неимущественные права.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 11. Дееспособность граждан

Способность гражданина своими действиями приобретать гражданские права и создавать для себя гражданские обязанности (гражданская дееспособность) возникает в полном объеме с наступлением совершеннолетия, то есть по достижении восемнадцатилетнего возраста.

В случае, когда законом допускается вступление в брак до достижения восемнадцати лет, гражданин, не достигший восемнадцатилетнего возраста, приобретает дееспособность в полном объеме со времени вступления в брак.

Статья 12. Недопустимость ограничения правоспособности и дееспособности граждан

Никто не может быть ограничен в правоспособности или дееспособности иначе, как в случаях и в порядке, предусмотренных законом. Сделки, направленные на ограничение правоспособности или дееспособности, недействительны.

Статья 13. Дееспособность несовершеннолетних от пятнадцати до восемнадцати лет

Несовершеннолетние в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет совершают сделки с согласия родителей, усыновителей и попечителей.

Однако они вправе самостоятельно совершать мелкие бытовые сделки, распоряжаться своим заработком или стипендией, осуществлять авторское и изобретательское право на произведения, изобретения, рационализаторские предложения и промышленные образцы, право на свои открытия.

При наличии достаточных оснований орган опеки и попечительства может по своей инициативе либо по ходатайству общественных организаций или других заинтересованных лиц ограничить или лишить несовершеннолетнего в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет права самостоятельно распоряжаться своим заработком или стипендией.

Право несовершеннолетних в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет вносить в кредитные учреждения вклады и распоряжаться ими определяется законодательством Союза ССР.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 14. Дееспособность несовершеннолетних в возрасте до пятнадцати лет

За несовершеннолетних, не достигших пятнадцати лет, сделки совершают от их имени родители, усыновители или опекуны.

Несовершеннолетние в возрасте до пятнадцати лет вправе самостоятельно совершать мелкие бытовые сделки.

Право несовершеннолетних в возрасте до пятнадцати лет вносить в кредитные учреждения вклады и распоряжаться ими определяется законодательством Союза ССР.

Статья 15. Ограничение дееспособности граждан, злоупотребляющих спиртными напитками или наркотическими веществами

Гражданин, который вследствие злоупотребления спиртными напитками или наркотическими веществами ставит свою семью в тяжелое материальное положение, может быть ограничен судом в дееспособности в порядке, установленном Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР. Над ним устанавливается попечительство.

Он может совершать сделки по распоряжению имуществом, а также получать заработную плату, пенсию или иные виды доходов и распоряжаться ими лишь с согласия попечителя за исключением мелких бытовых сделок.

При прекращении гражданином злоупотребления спиртными напитками или наркотическими веществами суд отменяет ограничение его дееспособности. На основании решения суда отменяется установленное над ним попечительство.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 23 июля 1973 г.).

Статья 16. Признание гражданина недееспособным

Гражданин, который вследствие душевной болезни или слабоумия не может понимать значения своих действий или руководить ими, может быть признан судом недееспособным в порядке, установленном Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР. Над ним устанавливается опека.

От имени душевнобольного или слабоумного, признанного недееспособным, сделки совершает его опекун.

В случае выздоровления или значительного улучшения здоровья гражданина, признанного недееспособным, суд признает его дееспособным. На основании решения суда отменяется установленная над ним опека.

Статья 17. Место жительства

Местом жительства признается место, где гражданин постоянно или преимущественно проживает.

Местом жительства несовершеннолетних, не достигших пятнадцати лет, или граждан, находящихся под опекой, признается место жительства их родителей, усыновителей или опекунов.

Статья 18. Признание гражданина безвестно отсутствующим

Гражданин может быть в судебном порядке признан безвестно отсутствующим, если в течение одного года в

месте его постоянного жительства нет сведений о месте его пребывания.

При невозможности установить день получения последних сведений об отсутствующем, началом безвестного отсутствия считается первое число месяца, следующего за тем, в котором были получены последние сведения об отсутствующем, а при невозможности установить этот месяц — первое января следующего года.

Статья 19. Охрана имущества безвестно отсутствующего

Над имуществом гражданина, признанного безвестно отсутствующим, на основании решения суда устанавливается опека. Из этого имущества выдается содержание гражданам, которых безвестно отсутствующий по закону обязан содержать, и погашается задолженность по другим обязательствам безвестно отсутствующего.

По заявлению заинтересованных лиц орган опеки и попечительства может назначать опекуна для охраны имущества отсутствующего гражданина, а равно для управления его имуществом и до истечения одного года со дня получения последних сведений о месте его пребывания.

Статья 20. Отмена решения о признании безвестно отсутствующим

В случае явки или обнаружения местопребывания гражданина, признанного безвестно отсутствующим, суд отменяет решение о признании его безвестно отсутствующим. На основании решения суда отменяется опека над имуществом этого гражданина.

Статья 21. Объявление гражданина умершим

Гражданин может быть в судебном порядке объявлен умершим, если в месте его постоянного жительства нет сведений о месте его пребывания в течение трех лет, а если он пропал без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая,— в течение шести месяцев.

Военнослужащий или иной гражданин, пропавший без вести в связи с военными действиями, может быть в судебном порядке объявлен умершим не ранее, чем по истечении двух лет со дня окончания военных действий.

Днем смерти гражданина, объявленного умершим, считается день вступления в законную силу решения суда об объявлении его умершим. В случае объявления умершим гражданина, пропавшего без вести при обстоятельствах,

угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, суд может признать днем смерти этого гражданина день его предполагаемой гибели.

Статья 22. **Последствия явки гражданина, объявленного умершим**

В случае явки или обнаружения местопребывания гражданина, объявленного умершим, соответствующее решение отменяется судом.

Независимо от времени своей явки гражданин может потребовать от любого лица возврата сохранившегося имущества, которое безвозмездно перешло к этому лицу после объявления гражданина умершим.

Лица, к которым имущество гражданина, объявленного умершим, перешло по возмездным сделкам, обязаны возвратить ему это имущество, если доказано, что, приобретая имущество, они знали, что гражданин, объявленный умершим, находится в живых.

Если имущество объявленного умершим перешло по праву наследования к государству и было реализовано, то после отмены решения об объявлении гражданина умершим ему возвращается сумма, вырученная от реализации имущества.

2. ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА

Статья 23. **Понятие юридического лица**

Юридическими лицами признаются организации, которые обладают обособленным имуществом, могут от своего имени приобретать имущественные и личные неимущественные права и нести обязанности, быть истцами и ответчиками в суде, арбитраже или в третейском суде.

Статья 24. **Виды юридических лиц**

Юридическими лицами являются:

государственные предприятия и иные государственные организации, состоящие на хозяйственном расчете, имеющие закрепленные за ними основные и оборотные средства и самостоятельный баланс;

учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете и имеющие самостоятельную смету, руководители которых пользуются правами распорядителей кредитов (за изъятиями, установленными законом);

государственные организации, финансируемые за счет иных источников и имеющие самостоятельную смету и самостоятельный баланс;

колхозы, межколхозные и иные кооперативные организации и их объединения, другие общественные организации, а также в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, предприятия и учреждения этих организаций и их объединений, имеющие обособленное имущество и самостоятельный баланс;

государственно-колхозные и иные государственно-кооперативные организации;

другие организации в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР.

Указанные в настоящей статье учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете, в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, действуют от имени соответственно Союза ССР или Киргизской ССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 25. **Устав (положение) юридического лица**

Юридическое лицо действует на основании устава (положения). Учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете, а в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, также и другие организации могут действовать на основании общего положения об организациях данного вида.

Статья 26. **Правоспособность юридического лица**

Юридическое лицо обладает гражданской правоспособностью в соответствии с установленными целями его деятельности.

Правоспособность юридического лица возникает с момента утверждения его устава или положения, а в случаях, когда оно должно действовать на основании общего положения об организациях данного вида,— с момента издания компетентным органом постановления о его образовании. Если устав подлежит регистрации, правоспособность юридического лица возникает в момент регистрации.

Статья 27. **Образование юридического лица**

Юридические лица образуются в порядке, установленном законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, а

те общественные организации, порядок образования которых законодательством не установлен,— в порядке, предусмотренном их уставами.

Статья 28. **Органы юридического лица**

Юридическое лицо приобретает гражданские права и принимает на себя гражданские обязанности через свои органы, действующие в пределах прав, предоставленных им по закону или уставу (положению).

Порядок назначения или избрания органов юридического лица определяется уставом или положением.

Статья 29. **Наименование юридического лица**

Юридическое лицо имеет свое наименование.

Права и обязанности хозяйственных организаций, связанные с пользованием фирменным наименованием, производственными марками и товарными знаками, определяются законодательством Союза ССР.

Статья 30. **Место нахождения юридического лица**

Местом нахождения юридического лица признается место нахождения его постоянного действующего органа.

Статья 31. **Филиалы и представительства юридического лица**

Юридическое лицо может открывать филиалы и представительства в порядке, установленном законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Руководитель филиала или представительства действует на основании доверенности, полученной от соответствующего юридического лица.

Статья 32. **Ответственность юридического лица по своим обязательствам**

Юридическое лицо отвечает по своим обязательствам принадлежащим ему (закрепленным за ним) имуществом, на которое по законодательству Союза ССР и согласно статьям 99, 102, 105 настоящего Кодекса может быть обращено взыскание.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 33. **Разграничение ответственности государства и государственных организаций**

Государство не отвечает по обязательствам государственных организаций, являющихся юридическими лицами,

а эти организации не отвечают по обязательствам государства.

Условия и порядок отпуска средств на покрытие задолженности учреждений и иных государственных организаций, состоящих на государственном бюджете, если эта задолженность не может быть покрыта за счет их сметы, устанавливаются законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Статья 34. **Разграничение ответственности государственной организации и подчиненного ей предприятия, кооперативной или другой общественной организации и ее предприятия**

Государственная организация не отвечает по обязательствам подчиненного ей предприятия, являющегося юридическим лицом, а это предприятие не отвечает по обязательствам организации, которой оно подчинено.

Кооперативная или другая общественная организация не отвечает по обязательствам ее предприятия, являющегося юридическим лицом (статья 24 настоящего Кодекса), а это предприятие не отвечает по обязательствам указанной организации.

Исключения из этого правила допускаются в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 года).

Статья 35. **Разграничение ответственности кооперативного объединения и входящих в его состав кооперативных организаций**

Кооперативное объединение не отвечает по обязательствам входящих в его состав кооперативных организаций, равно как и последние не отвечают по обязательствам кооперативного объединения, в состав которого они входят, если такая ответственность не предусмотрена законом или уставом.

Статья 36. **Разграничение ответственности кооперативной или другой общественной организации и ее членов**

Члены кооперативной или другой общественной организации не отвечают по ее обязательствам, если для отдельных видов кооперативных организаций иное не предусмотрено законом или их уставами.

Кооперативная или другая общественная организация не отвечает по обязательствам своих членов.

Обращение взыскания на паевые взносы члена кооперативной организации не допускается, кроме случаев, когда должник выбывает из состава членов организации.

Если судом признано, что паевой взнос члена жилищно-строительного и дачно-строительного кооператива внесен за счет нетрудовых доходов или за счет незаконного использования средств государственных, кооперативных или других общественных организаций, то сумма паевого взноса обращается в доход государства либо возвращается соответствующей организации.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья. 37. **Разграничение ответственности межколхозной, государственно-колхозной или иной государственно-кооперативной организации и ее участников**

Межколхозные, государственно-колхозные и иные государственно-кооперативные организации не отвечают по обязательствам своих участников.

Колхозы, иные кооперативные, а также государственные организации не отвечают по обязательствам межколхозной, государственно-колхозной или иной государственно-кооперативной организации, участниками которой они являются.

Убытки межколхозной, государственно-колхозной или иной государственно-кооперативной организации могут быть распределены между ее участниками в соответствии с уставом (положением).

Статья 38. **Прекращение юридического лица**

Юридическое лицо прекращается путем ликвидации или реорганизации (слияния, разделения или присоединения).

При слиянии и разделении юридических лиц имущество (права и обязанности) переходит к вновь возникшим юридическим лицам.

При присоединении юридического лица к другому юридическому лицу его имущество (права и обязанности) переходят к этому последнему. Имущество переходит в день подписания передаточного баланса, если иное не предусмотрено законом или постановлением о реорганизации.

Порядок ликвидации и реорганизации юридических лиц определяется законодательством Союза ССР и постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

Статья 39. **Прекращение государственных организаций, являющихся юридическими лицами**

Прекращение государственных организаций, являющихся юридическими лицами, производится тем органом, по решению которого они образуются.

Статья 40. **Прекращение кооперативных, других общественных и государственно-кооперативных организаций**

Кооперативные, а также государственно-колхозные и иные государственно-кооперативные организации прекращаются по основаниям, указанным в законе и в уставе (положении).

Общественные организации прекращаются по основаниям, указанным в их уставах (положениях).

Реорганизация кооперативных, других общественных, государственно-колхозных и иных государственно-кооперативных организаций (слияние, разделение, присоединение) допускается только по решению общих собраний их членов или собраний уполномоченных.

(Заголовок и часть третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 41. **Использование имущества, оставшегося после ликвидации кооперативной, другой общественной или государственно-кооперативной организации**

Имущество, оставшееся после удовлетворения требований всех кредиторов ликвидированной кооперативной или другой общественной организации, используется, если иное не установлено законом, для возврата паевых или иных подлежащих возврату взносов. Оставшаяся часть передается вышестоящей кооперативной или другой общественной организации, а при отсутствии ее — соответствующему государственному органу.

Имущество, оставшееся после удовлетворения требований всех кредиторов ликвидированной межколхозной, государственно-колхозной или иной государственно-кооперативной организации, распределяется между ее участниками пропорционально их взносам.

(Заголовок и часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 3

СДЕЛКИ

Статья 42. Понятие и виды сделок

Сделками признаются действия граждан и организаций, направленные на установление, изменение или прекращение гражданских прав или обязанностей.

Сделки могут быть односторонними и двух- или многосторонними (договоры).

Статья 43. Форма сделок

Сделки совершаются устно или в письменной форме (простой или нотариальной).

Сделка, для которой законом не установлена определенная форма, считается совершенной также, если из поведения лица явствует его воля совершить сделку.

Молчание признается выражением воли совершить сделку в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР или Киргизской ССР.

Статья 44. Устные сделки

Сделки, исполняемые при самом их совершении, могут совершаться устно, если законодательством Союза ССР или Киргизской ССР не установлено иное.

Статья 45. Письменные сделки

Должны совершаться в письменной форме:

1) сделки государственных, кооперативных и других общественных организаций между собой и с гражданами, за исключением сделок, указанных в статье 44 настоящего Кодекса, и отдельных видов сделок, для которых иное предусмотрено законодательством Союза ССР или Киргизской ССР;

2) сделки граждан между собой на сумму свыше ста рублей, за исключением сделок, указанных в статье 44 настоящего Кодекса, и иных сделок, указанных в законодательстве Союза ССР или Киргизской ССР;

3) другие сделки граждан между собой, в отношении которых закон требует соблюдения письменной формы.

В тех случаях, когда сделки между организациями или между организацией и гражданином совершаются не в письменной форме, организация, оплатившая товары или услуги, должна получить от другой стороны письменный

документ, удостоверяющий получение денег и основание их получения.

Письменные сделки должны быть подписаны лицами, их совершающими.

Если гражданин вследствие физического недостатка, болезни или по каким-либо иным причинам не может собственноручно подписаться, то по его поручению сделку может подписать другой гражданин. Подпись последнего должна быть засвидетельствована организацией, в которой работает или учится гражданин, совершающий сделку, либо жилищно-эксплуатационной организацией по месту его жительства, либо администрацией стационарного лечебного учреждения, в котором он находится на излечении, либо нотариальным органом с указанием причин, в силу которых совершающий сделку не мог подписать ее собственноручно.

(Части первая и четвертая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 46. Последствия несоблюдения формы сделки

Несоблюдение требуемой законом формы влечет за собой недействительность сделки лишь в случае, когда такое последствие прямо указано в законе.

Несоблюдение формы внешнеторговых сделок и порядка их подписания (статья 578 настоящего Кодекса) влечет за собой недействительность сделки.

Статья 47. Последствия несоблюдения простой письменной формы

Несоблюдение требуемой законом простой письменной формы сделки (статья 45 настоящего Кодекса) лишает стороны права в случае спора ссылаться в подтверждение сделки на свидетельские показания, а в случаях, прямо указанных в законе, влечет за собой недействительность сделки с последствиями, предусмотренными частью второй статьи 49 настоящего Кодекса.

Статья 48. Обязательность нотариальной формы и последствия ее несоблюдения

Нотариальное удостоверение сделок обязательно лишь в случаях, указанных в законе. Несоблюдение в этих случаях нотариальной формы влечет за собой недействительность сделки с последствиями, предусмотренными частью второй статьи 49 настоящего Кодекса.

Если одна из сторон полностью или частично исполнила

сделку, требующую нотариального удостоверения, а другая сторона уклоняется от нотариального оформления сделки, суд вправе по требованию исполнившей сделку стороны признать сделку действительной при условии, что эта сделка не содержит ничего противозаконного. В этом случае последующее нотариальное оформление сделки не требуется.

Статья 49. Недействительность сделки, не соответствующей требованиям закона

Недействительна сделка, не соответствующая требованиям закона.

По недействительной сделке каждая из сторон обязана возвратить другой стороне все полученное по сделке, а при невозможности возвратить полученное в натуре — возместить его стоимость в деньгах, если иные последствия недействительности сделки не предусмотрены в законе.

Статья 50. Недействительность сделки, совершенной с целью, противной интересам социалистического государства и общества

Если сделка совершена с целью, заведомо противной интересам социалистического государства и общества, то при наличии умысла у обеих сторон — в случае исполнения сделки обеими сторонами — в доход государства взыскивается все полученное ими по сделке, а в случае исполнения сделки одной стороны с другой стороны взыскивается в доход государства все полученное ею и все причитавшееся с нее первой стороне в возмещение полученного; при наличии же умысла лишь у одной из сторон все полученное ею по сделке должно быть возвращено другой стороне, а полученное последней либо причитавшееся ей в возмещение исполненного взыскивается в доход государства.

Статья 51. Недействительность сделки юридического лица, противоречащей его целям

Недействительна сделка, совершенная юридическим лицом в противоречии с целями, указанными в его уставе, в положении о нем или в общем положении об организациях данного вида.

К таким сделкам соответственно применяются правила статей 49 или 50 настоящего Кодекса.

Статья 52. Недействительность сделки, совершенной несовершеннолетним, не достигшим пятнадцати лет

Недействительна сделка, совершенная несовершеннолетним, не достигшим пятнадцати лет, кроме сделок, предусмотренных частью второй и третьей статьи 14 настоящего Кодекса.

Каждая из сторон по такой сделке обязана вернуть другой стороне все полученное по сделке, а при невозможности возвратить полученное в натуре — возместить его стоимость в деньгах.

Дееспособная сторона обязана, кроме того, возместить другой стороне понесенные ею расходы, утрату или повреждение ее имущества, если дееспособная сторона знала или должна была знать о недееспособности другой стороны.

Статья 53. Недействительность сделки, совершенной гражданином, признанным недееспособным

Недействительна сделка, совершенная гражданином, признанным недееспособным вследствие душевной болезни или слабоумия.

К такой сделке применяются последствия, предусмотренные статьей 52 настоящего Кодекса.

Статья 54. Недействительность мнимой и притворной сделок

Недействительна сделка, совершенная лишь для виду, без намерения создать юридические последствия.

Если сделка совершена с целью прикрыть другую сделку, то применяются правила, относящиеся к той сделке, которую стороны действительно имели в виду.

Статья 55. Недействительность сделки, совершенной несовершеннолетним в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет

Сделка, совершенная несовершеннолетним в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет без согласия его родителей, усыновителей или попечителей, признается судом недействительной по иску родителей, усыновителей или попечителей.

Если такая сделка признана недействительной, применяются последствия, предусмотренные статьей 52 настоящего Кодекса.

Правила настоящей статьи не распространяются на сделки несовершеннолетних в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет, заключенные в соответствии с частями второй и четвертой статьи 13 настоящего Кодекса.

Статья 56. Недействительность сделки, совершенной под влиянием заблуждения

Сделка, совершенная под влиянием заблуждения, имеющего существенное значение, признается недействительной по иску стороны, действовавшей под влиянием заблуждения.

Если такая сделка признана недействительной, каждая из сторон обязана вернуть другой стороне все полученное по сделке, а при невозможности возврата полученного в натуре — возместить его стоимость в деньгах.

Сторона, по иску которой сделка признана недействительной, вправе требовать от другой стороны возмещения расходов, утраты или повреждения своего имущества, если докажет, что заблуждение возникло по вине другой стороны. Если это не будет доказано, сторона, по иску которой сделка признана недействительной, обязана возместить другой стороне расходы, утрату или повреждение ее имущества.

Статья 57. Недействительность сделки, совершенной под влиянием обмана, насилия, угрозы, злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной или стечения тяжелых обстоятельств

Сделка, совершенная под влиянием обмана, насилия, угрозы, злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной, а также сделка, которую гражданин был вынужден совершить вследствие стечения тяжелых обстоятельств на крайне невыгодных для себя условиях, признается недействительной по иску потерпевшего либо по иску государственной, кооперативной или другой общественной организации.

Если сделка признана недействительной по одному из указанных оснований, то потерпевшему возвращается другой стороной все полученное ею по сделке, а при невозможности возврата полученного в натуре возмещается его стоимость в деньгах.

Имущество, полученное по сделке потерпевшим от другой стороны, а также причитавшееся ему в возмещение переданного другой стороне, обращается в доход государства. При невозможности передать имущество в доход государства в натуре, взыскивается его стоимость в деньгах.

Кроме того, потерпевшему возмещаются другой стороной понесенные им расходы, утрата или повреждение его имущества.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 58. Недействительность сделки, совершенной гражданином, злоупотребляющим спиртными напитками или наркотическими веществами

Сделка по распоряжению имуществом, совершенная без согласия попечителя гражданином, ограниченным в дееспособности вследствие злоупотребления спиртными напитками или наркотическими веществами, признается судом недействительной по иску попечителя.

Если такая сделка признана недействительной, применяются последствия, предусмотренные статьей 52 настоящего Кодекса.

Правила настоящей статьи не распространяются на сделки, заключенные в соответствии с частью второй статьи 15 настоящего Кодекса.

Статья 59. Недействительность сделки, совершенной гражданином, не способным понимать значения своих действий

Сделка, совершенная гражданином, хотя и дееспособным, но находившимся в момент ее совершения в таком состоянии, когда он не мог понимать значения своих действий или руководить ими, признается судом недействительной по иску этого гражданина.

Если такая сделка признана недействительной, каждая из сторон обязана вернуть другой стороне все полученное по сделке, а при невозможности возврата полученного в натуре — возместить его стоимость в деньгах.

Стороне, которая в момент совершения сделки не могла понимать значения своих действий или руководить ими, кроме того, другая сторона должна возместить расходы, утрату или повреждение ее имущества, если она знала или должна была знать о таком состоянии гражданина, заключившего с нею сделку.

Статья 60. Момент, с которого сделка считается недействительной

Сделка, признанная недействительной, считается недействительной с момента ее совершения. Однако если из содержания сделки вытекает, что она может быть лишь прекращена на будущее время, действие сделки, признанной недействительной, прекращается на будущее время.

Статья 61. Последствия недействительности части сделки

Недействительность части сделки не влечет за собой недействительности прочих ее частей, если можно предположить, что сделка была бы совершена и без включения недействительной ее части.

Статья 62. Сделки, совершенные под условием

Сделка считается совершенной под отлагательным условием, если стороны поставили возникновение прав и обязанностей в зависимости от обстоятельства, относительно которого неизвестно, наступит оно или не наступит.

Сделка считается совершенной под отменительным условием, если стороны поставили прекращение прав и обязанностей в зависимость от обязательства, относительно которого неизвестно, наступит оно или не наступит.

Если наступлению условия недобросовестно воспрепятствовала сторона, которой наступление условия невыгодно, то условие признается наступившим.

Если наступлению условия недобросовестно воспрепятствовала сторона, которой наступление условий выгодно, то условие признается ненаступившим.

Глава 4

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО И ДОВЕРЕННОСТЬ

Статья 63. Представительство

Сделка, совершенная одним лицом (представителем) от имени другого лица (представляемого) в силу полномочия, основанного на доверенности, законе либо административном акте, непосредственно создает, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности представляемого.

Полномочие может также явствовать из обстановки, в которой действует представитель (продавец в розничной торговле, кассир и т. п.).

Представитель не может совершать сделки от имени представляемого ни в отношении себя лично, ни в отношении другого лица, представителем которого он одновременно является.

Не допускается совершение через представителя сделки, которая по своему характеру может быть совершена только лично, а равно других сделок, указанных в законе.

Статья 64. Последствия заключения сделки лицом, не уполномоченным или с превышением полномочий

Сделка, совершенная от имени другого лица лицом, не уполномоченным на совершение сделки или с превышением полномочия, создает, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности для представляемого лишь в случае последующего одобрения этой сделки представляемым.

Последующее одобрение представляемым делает сделку действительной с момента ее заключения.

Статья 65. Доверенность

Доверенностью признается письменное уполномочие, выдаваемое одним лицом другому лицу для представительства перед третьими лицами.

Доверенность юридическому лицу может быть выдана только на совершение сделок, которые не противоречат его уставу (положению) или общему положению об организациях данного вида.

Статья 66. Форма доверенности

Доверенность на совершение сделок, требующих нотариальной формы, а также действий в отношении государственных, кооперативных и других общественных организаций, должна быть нотариально удостоверена, за исключением случаев, предусмотренных в настоящем Кодексе, и других случаев, когда специальными правилами допущена иная форма доверенности.

Доверенность на получение заработной платы и иных платежей, связанных с трудовыми отношениями, на получение вознаграждения авторов и изобретателей, пенсий, пособий и стипендий, сумм из государственных трудовых сберегательных касс и на получение корреспонденций, в том числе денежной и посылочной, может быть удостоверена также организацией, в которой доверитель работает или учится, жилищно-эксплуатационной организацией по месту его жительства, или администрацией стационарного лечебного учреждения, в котором он находится на излечении.

К нотариально удостоверенным доверенностям приравниваются: доверенности военнослужащих и других лиц, находящихся на излечении в госпиталях, санаториях и других военно-лечебных учреждениях, удостоверенные начальниками, их заместителями по медицинской части, старшими и дежурными врачами этих госпиталей, санаториев и других военно-лечебных учреждений;

доверенности военнослужащих, членов их семей, а в пунктах дислокации воинских частей, соединений, учреждений и военно-учебных заведений, где нет государственных нотариальных контор и других органов, совершающих нотариальные действия, также доверенности рабочих и служащих, членов их семей и членов семей военнослужащих, удостоверенные командирами (начальниками) этих частей, соединений, учреждений и заведений;

доверенности лиц, находящихся в местах лишения свободы, удостоверенные начальниками мест лишения свободы.

(Части первая и вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

Часть третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.)

Статья 67. Доверенности государственных, кооперативных и других общественных организаций

Доверенность от имени государственной организации выдается за подписью ее руководителя с приложением печати этой организации.

Доверенность от имени кооперативной или другой общественной организации выдается за подписью лиц, уполномоченных на это ее уставом, с приложением печати этой организации.

Доверенность от имени государственной, кооперативной или другой общественной организации на получение или выдачу денег и других имущественных ценностей должна быть подписана также главным (старшим) бухгалтером этой организации.

Порядок выдачи и форма доверенностей на совершение операций в банке и доверенностей на совершение сделок в области внешней торговли определяется специальными правилами.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 68. Срок доверенности

Срок действия доверенности не может превышать трех лет. Если срок в доверенности не указан, она сохраняет силу в течение одного года со дня ее совершения.

Доверенность, в которой не указана дата ее совершения, недействительна.

Удостоверенная государственным нотариусом доверенность, предназначенная для совершения действий за границей, не содержащая указаний о сроке ее действия, сохраняет силу до ее отмены лицом, выдавшим доверенность.

(Часть третья введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.)

Статья 69. Передоверие

Лицо, которому выдана доверенность, должно лично совершать те действия, на которые оно уполномочено. Оно может передоверить их совершение другому лицу, если уполномочено на это доверенностью либо вынуждено к этому силою обстоятельств для охраны интересов выдавшего доверенность.

Доверенность, выдаваемая в порядке передоверия, должна быть нотариально удостоверена.

Срок действия доверенности, выданной в порядке передоверия, не может превышать срок действия доверенности, на основании которой она выдана.

Передавший полномочия другому лицу должен известить об этом выдавшего доверенность и сообщить ему необходимые сведения о лице, которому переданы полномочия. Неисполнение этой обязанности возлагает на передавшего полномочия ответственность за действия лица, которому он передал полномочия, как за свои собственные.

Статья 70. Прекращение доверенности

Действие доверенности прекращается вследствие:

1) истечения срока доверенности; 2) отмены доверенности лицом, выдавшим ее; 3) отказа лица, которому выдана доверенность; 4) прекращения юридического лица, от имени которого выдана доверенность; 5) прекращения юридического лица, на имя которого выдана доверенность; 6) смерти гражданина, выдавшего доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным, безвестно отсутствующим или объявления умершим; 7) смерти гражданина, которому выдана доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным, безвестно отсутствующим или объявления умершим.

Лицо, выдавшее доверенность, может во всякое время отменить доверенность или передоверие, а лицо, которому доверенность выдана, отказаться от нее. Соглашения об отказе от этого права недействительны.

С прекращением доверенности теряет силу передоверие.

доверенности военнослужащих, членов их семей, а в пунктах дислокации воинских частей, соединений, учреждений и военно-учебных заведений, где нет государственных нотариальных контор и других органов, совершающих нотариальные действия, также доверенности рабочих и служащих, членов их семей и членов семей военнослужащих, удостоверенные командирами (начальниками) этих частей, соединений, учреждений и заведений;

доверенности лиц, находящихся в местах лишения свободы, удостоверенные начальниками мест лишения свободы.

(Части первая и вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

Часть третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.)

Статья 67. **Доверенности государственных, кооперативных и других общественных организаций**

Доверенность от имени государственной организации выдается за подписью ее руководителя с приложением печати этой организации.

Доверенность от имени кооперативной или другой общественной организации выдается за подписью лиц, уполномоченных на это ее уставом, с приложением печати этой организации.

Доверенность от имени государственной, кооперативной или другой общественной организации на получение или выдачу денег и других имущественных ценностей должна быть подписана также главным (старшим) бухгалтером этой организации.

Порядок выдачи и форма доверенностей на совершение операций в банке и доверенностей на совершение сделок в области внешней торговли определяется специальными правилами.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 68. **Срок доверенности**

Срок действия доверенности не может превышать трех лет. Если срок в доверенности не указан, она сохраняет силу в течение одного года со дня ее совершения.

Доверенность, в которой не указана дата ее совершения, недействительна.

Удостоверенная государственным нотариусом доверенность, предназначенная для совершения действий за границей, не содержащая указаний о сроке ее действия, сохраняет силу до ее отмены лицом, выдавшим доверенность.

(Часть третья введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.)

Статья 69. **Передоверие**

Лицо, которому выдана доверенность, должно лично совершать те действия, на которые оно уполномочено. Оно может передоверить их совершение другому лицу, если уполномочено на это доверенностью либо вынуждено к этому силою обстоятельств для охраны интересов выдавшего доверенность.

Доверенность, выдаваемая в порядке передоверия, должна быть нотариально удостоверена.

Срок действия доверенности, выданной в порядке передоверия, не может превышать срок действия доверенности, на основании которой она выдана.

Передавший полномочия другому лицу должен известить об этом выдавшего доверенность и сообщить ему необходимые сведения о лице, которому переданы полномочия. Неисполнение этой обязанности возлагает на передавшего полномочия ответственность за действия лица, которому он передал полномочия, как за свои собственные.

Статья 70. **Прекращение доверенности**

Действие доверенности прекращается вследствие:

1) истечения срока доверенности; 2) отмены доверенности лицом, выдавшим ее; 3) отказа лица, которому выдана доверенность; 4) прекращения юридического лица, от имени которого выдана доверенность; 5) прекращения юридического лица, на имя которого выдана доверенность; 6) смерти гражданина, выдавшего доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным, безвестно отсутствующим или объявления умершим; 7) смерти гражданина, которому выдана доверенность, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным, безвестно отсутствующим или объявления умершим.

Лицо, выдавшее доверенность, может во всякое время отменить доверенность или передоверие, а лицо, которому доверенность выдана, отказаться от нее. Соглашения об отказе от этого права недействительны.

С прекращением доверенности теряет силу передоверие.

Статья 71. Последствия прекращения доверенности

Лицо, выдавшее доверенность, обязано известить об ее отмене (пункт 2 статьи 70 настоящего Кодекса) лицу, которому доверенность выдана, а также известных ему третьих лиц, для представительства перед которыми дана доверенность. Такая же обязанность возлагается на правопреемников лица, выдавшего доверенность, в случаях ее прекращения по основаниям, предусмотренным в пунктах 4 и 6 статьи 70 настоящего Кодекса.

Права и обязанности, возникшие в результате действий лица, которому выдана доверенность, до того как это лицо узнало или должно было узнать о ее прекращении, сохраняют силу для выдавшего доверенность и его правопреемников в отношении третьих лиц. Это правило не применяется, если третье лицо знало или должно было знать, что действие доверенности прекратилось.

По прекращению доверенности лицо, которому она выдана, или его правопреемники обязаны немедленно вернуть доверенность.

Глава 5

ИСЧИСЛЕНИЕ СРОКОВ

Статья 72. Определение срока

Установленный законом, сделкой или назначаемый судом, арбитражем или третейским судом срок определяется календарной датой или истечением периода времени, который исчисляется годами, месяцами, неделями, днями или часами.

Срок может определяться также указанием на событие, которое должно неизбежно наступить.

Статья 73. Начало течения срока

Течение срока начинается на следующий день после календарной даты или наступления события, которыми определено его начало.

Статья 74. Окончание срока, исчисляемого годами

Срок, исчисляемый годами, истекает в соответствующие месяц и число последнего года срока.

К сроку, определенному в полгода, применяются правила для сроков, исчисляемых месяцами (статья 75 настоящего Кодекса).

Статья 75. Окончание срока, исчисляемого месяцами

Срок, исчисляемый месяцами, истекает в соответствующее число последнего месяца срока.

Срок, определенный в полмесяца, рассматривается как срок, исчисляемый днями, и считается равным пятнадцати дням.

Если окончание срока, исчисляемого месяцами, приходится на такой месяц, в котором нет соответствующего числа, то срок истекает в последний день этого месяца.

Статья 76. Окончание срока, исчисляемого неделями

Срок, исчисляемый неделями, истекает в соответствующий день последней недели срока.

Статья 77. Окончание срока в нерабочий день

Если последний день срока приходится на нерабочий день, днем окончания срока считается ближайший следующий за ним рабочий день.

Статья 78. Порядок совершения действий в последний день срока

Если срок установлен для совершения какого-либо действия, оно может быть выполнено до двадцати четырех часов последнего дня срока.

Однако, если это действие должно быть совершено в организации, то срок истекает в тот час, когда в этой организации по установленным правилам прекращаются соответствующие операции.

Все письменные заявления и извещения, сданные на почту или на телеграф до двадцати четырех часов последнего дня срока, считаются сделанными в срок.

Глава 6

ИСКОВАЯ ДАВНОСТЬ

Статья 79. Общие сроки исковой давности

Общий срок для защиты права по иску лица, право которого нарушено (исковая давность), устанавливается в три года, а по искам государственных организаций, колхозов и иных кооперативных и других общественных организаций друг к другу — в один год.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 80. Сокращенные сроки исковой давности

Сокращенные сроки исковой давности устанавливаются законодательством Союза ССР для отдельных видов требований, вытекающих из отношений, регулирование которых отнесено к ведению Союза ССР, и настоящим Кодексом — для иных требований.

Сокращенный срок давности продолжительностью в шесть месяцев применяется, в частности, по искам:

1) о взыскании неустойки (штрафа, пени);

2) о недостатках проданных вещей (статья 252 настоящего Кодекса);

3) вытекающим из поставки продукции ненадлежащего качества (статья 272 настоящего Кодекса), а также некомплектной продукции;

4) о недостатках выполненной подрядчиком работы, кроме исков о недостатках строений и сооружений (статья 372 настоящего Кодекса).

К искам о недостатках строений и сооружений применяется сокращенный срок давности, указанный в статье 372 настоящего Кодекса.

К искам, вытекающим из перевозки грузов, пассажиров и багажа, применяется сокращенные сроки давности, указанные в статье 394 настоящего Кодекса, а к искам, вытекающим из отношений органов связи с клиентурой,— сокращенные сроки давности, указанные в Уставе связи Союза ССР.

Статья 81. Недействительность соглашения об изменении сроков исковой давности

Изменение сроков исковой давности и порядка их исчисления соглашением сторон не допускается.

Статья 82. Рассмотрение иска независимо от истечения срока исковой давности

Требование о защите нарушенного права принимается к рассмотрению судом, арбитражем или третейским судом независимо от истечения срока исковой давности.

Статья 83. Обязательность применения исковой давности

Исковая давность применяется судом, арбитражем или третейским судом независимо от заявления сторон.

Статья 84. Начало течения срока исковой давности

Течение срока исковой давности начинается со дня возникновения права на иск; право на иск возникает со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права. Изъятия из этого правила, а также основания приостановления и перерыва течения сроков исковой давности устанавливаются законодательством Союза ССР и настоящим Кодексом.

Статья 85. Срок исковой давности при перемене лиц в обязательстве

Перемена лиц в обязательстве не влечет за собой изменения срока исковой давности.

Статья 86. Приостановление течения срока исковой давности

Течение срока исковой давности приостанавливается:

1) если предъявлению иска препятствовало чрезвычайное и непредотвратимое при данных условиях событие (непреодолимая сила);

2) в силу установленной Советом Министров СССР и Советом Министров Киргизской ССР отсрочки исполнения обязательств (мораторий);

3) если истец или ответчик находится в составе Вооруженных Сил СССР, переведенных на военное положение.

Течение срока исковой давности приостанавливается при условии, если указанные в настоящей статье обстоятельства возникли или продолжали существовать в последние шесть месяцев срока давности, а если этот срок менее шести месяцев — в течение срока давности.

Со дня прекращения обстоятельства, послужившего основанием приостановления давности, течение ее срока продолжается, при этом остающаяся часть срока удлиняется до шести месяцев, а если срок исковой давности был менее шести месяцев — до срока исковой давности.

Статья 87. Перерыв течения срока исковой давности

Течение срока исковой давности прерывается предъявлением иска в установленном порядке, за исключением случаев, предусмотренных частями 4 и 5 настоящей статьи.

По спорам, в которых одной или обеими сторонами являются граждане, течение срока исковой давности прерывается также совершением обязанным лицом действий, свидетельствующих о признании долга.

После перерыва течение срока исковой давности начинается снова; время, истекшее до перерыва, не засчитывается в новый срок.

Если иск оставлен судом без рассмотрения, то начавшееся до предъявления иска течение срока исковой давности продолжается в общем порядке.

Если судом оставлен без рассмотрения иск, предъявленный в уголовном деле, то начавшееся до предъявления иска течение срока исковой давности продолжается со дня вступления в законную силу приговора, которым иск оставлен без рассмотрения.

Статья 88. Последствия истечения срока исковой давности

Истечение срока исковой давности до предъявления иска является основанием к отказу в иске.

Если суд, арбитраж или третейский суд признает уважительной причину пропуска срока исковой давности, нарушенное право подлежит защите.

Статья 89. Приостановление, перерыв и восстановление сокращенных сроков давности

Правила о приостановлении, перерыве и восстановлении сроков исковой давности (статьи 86—88 настоящего Кодекса) распространяются также на сокращенные сроки исковой давности, если законом не установлено иное.

Статья 90. Исполнение обязанности должником по истечении срока исковой давности

В случае исполнения обязанности должником по истечении срока исковой давности, он не вправе требовать исполненное обратно, хотя бы в момент исполнения он и не знал об истечении давности.

Последствия истечения срока давности по требованиям между государственными организациями, а также с кооперативными организациями, кроме колхозов и общественных организаций, вытекающие из отношений государственных организаций, определяются законодательством Союза ССР.

Статья 91. Требования, на которые исковая давность не распространяется

Исковая давность не распространяется:

на требования, вытекающие из нарушения личных неимущественных прав, кроме случаев, предусмотренных законом;

на требования государственных организаций о возврате государственного имущества из незаконного владения колхозов и иных кооперативных и других общественных организаций или граждан;

на требования вкладчиков о выдаче вкладов, внесенных в государственные трудовые сберегательные кассы и в Государственный банк СССР;

в случаях, устанавливаемых законодательством Союза ССР,— и на другие требования.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 92. Применение исковой давности к искам по дополнительным требованиям

С истечением срока исковой давности по главному требованию считается истекшим срок исковой давности и по дополнительным требованиям (неустойка, поручительство и т. п.).

РАЗДЕЛ II

ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ

Глава 7

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 93. Правомочия собственника

Собственнику принадлежат права владения, пользования и распоряжения имуществом в пределах, установленных законом.

Статья 94. Собственность социалистическая и личная

Социалистической собственностью является: государственная (общенародная) собственность; колхозно-кооперативная собственность; собственность профсоюзных и иных общественных организаций.

Государство охраняет социалистическую собственность и создает условия для ее преумножения.

Никто не вправе использовать социалистическую собственность в целях личной наживы и в других корыстных целях.

Основу личной собственности граждан составляют трудовые доходы. Личная собственность служит одним из средств удовлетворения потребностей граждан.

Личная собственность граждан и право ее наследования охраняются государством.

Имущество, находящееся в личной собственности граждан, не должно служить для извлечения нетрудовых доходов, использоваться в ущерб интересам общества.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 8

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Статья 95. **Государственная собственность — общее достояние советского народа**

Государственная собственность — общее достояние всего советского народа, основная форма социалистической собственности.

Государство является единым собственником всего государственного имущества.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 96. **Объекты права государственной собственности**

Земля, ее недра, воды и леса состоят в исключительной собственности государства и предоставляются только в пользование. Государству принадлежат основные средства производства в промышленности, строительстве и сельском хозяйстве, средства транспорта и связи, банки, имущество организованных государством торговых, коммунальных и иных предприятий, основной городской жилищный фонд, а также другое имущество, необходимое для осуществления задач государства.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 97. **Порядок распоряжения государственным имуществом, относящимся к основным средствам**

Порядок передачи зданий, сооружений, оборудования и другого имущества, относящегося к основным средствам государственных организаций, другим государственным организациям, а также колхозам, иным кооперативным и другим общественным организациям определяется законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Здания и сооружения передаются от одной государственной организации другой безвозмездно.

Указанное в настоящей статье государственное имущество не подлежит отчуждению гражданам, кроме отдельных видов имущества, продажа которого гражданам допускается законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Части первая и вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 98. **Правомочия государственных организаций по распоряжению оборотными средствами и продукцией**

Государственные организации распоряжаются сырьем, топливом, материалами, полуфабрикатами, денежными и иными оборотными средствами, а также готовой продукцией в соответствии с целевым назначением этих средств и согласно утвержденным планам.

Статья 99. **Порядок обращения взыскания на государственное имущество**

Здания, сооружения, оборудование и другое имущество, относящееся к основным средствам государственных организаций, не могут быть предметом залога, и на них не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов. Взыскание может быть обращено на прочее имущество за изъятиями, установленными Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР.

Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 9

СОБСТВЕННОСТЬ КОЛХОЗОВ, ИНЫХ КООПЕРАТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, ИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Статья 100. **Содержание права собственности колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений**

Колхозы, иные кооперативные организации, их объединения владеют, пользуются и распоряжаются принадлежа-

щим им на праве собственности имуществом в соответствии с их уставами (положениями).

Право распоряжения имуществом, составляющим собственность колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений, принадлежит исключительно самим собственникам.

Статья 101. Объекты права собственности колхозов и других кооперативных организаций, их объединений

Собственностью колхозов и других кооперативных организаций, их объединений являются средства производства и иное имущество, необходимое им для осуществления уставных задач.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 102. Порядок обращения взыскания на имущество колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений

На принадлежащие колхозам, иным кооперативным организациям, их объединениям здания, сооружения, тракторы, комбайны, другие машины, транспортные средства и иное имущество, относящееся к их основным средствам, а также на семенные и фуражные фонды не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов.

Взыскание может быть обращено на прочее имущество за изъятиями, установленными Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР.

Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Глава 10

СОБСТВЕННОСТЬ ПРОФСОЮЗНЫХ И ИНЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Статья 103. Содержание права собственности профсоюзных и иных общественных организаций

Профсоюзные и иные общественные организации владеют, пользуются и распоряжаются принадлежащим им

на праве собственности имуществом в соответствии с их уставами (положениями). Право распоряжения имуществом, составляющим собственность профсоюзных и иных общественных организаций, принадлежит исключительно самим собственникам.

Статья 104. Объекты права собственности профсоюзных и иных общественных организаций

Собственностью профсоюзных и иных общественных организаций является имущество, необходимое им для осуществления уставных задач.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 105. Порядок обращения взыскания на имущество профсоюзных и иных общественных организаций

На принадлежащие профсоюзным и другим общественным организациям здания, сооружения, оборудование и иное имущество, относящееся к основным средствам предприятий, санаториев, домов отдыха, дворцов культуры, клубов, стадионов и пионерских лагерей, а также на культурно-просветительные фонды не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов.

Взыскание может быть обращено на прочее имущество за изъятиями, устанавливаемыми законодательством Киргизской ССР, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР.

Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 11

ЛИЧНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Статья 106. Объекты права личной собственности граждан

В личной собственности граждан могут находиться предметы обихода, личного потребления, удобства, и подсобного домашнего хозяйства, жилой дом и трудовые сбережения.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 107. Право личной собственности на жилой дом

В личной собственности гражданина может находиться один жилой дом (или часть его).

У совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей может быть только один жилой дом (или часть его), принадлежащий на праве личной собственности одному из них или находящийся в их общей собственности.

Право собственности одного или нескольких граждан, из числа указанных в части второй настоящей статьи, на часть дома не лишает остальных из этих граждан права иметь в собственности другую часть (части) этого же дома. Однако в многоквартирном доме жилищно-строительного коллектива индивидуальных застройщиков совместно проживающие супруги и их несовершеннолетние дети могут иметь только одну квартиру.

Предельный размер жилого дома или его части (частей), принадлежащего указанным гражданам на праве личной собственности, не должен превышать шестидесяти квадратных метров жилой площади.

Однако гражданину, имеющему большую семью, либо право на дополнительную жилую площадь, исполнительный комитет районного, городского Совета народных депутатов может разрешить построить, приобрести или сохранить в собственности дом (часть дома) большего размера. В этом случае жилая площадь дома (части дома) не должна превышать размера, определенного для данной семьи по норме, установленной для нанимателей жилых помещений в домах государственного и общественного жилищного фонда, с учетом права на дополнительную жилую площадь (статья 44 Жилищного кодекса Киргизской ССР).

(Части первая, вторая и пятая—в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 108. Прекращение права личной собственности на жилые дома сверх одного

Если в личной собственности гражданина или у совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей окажется по основаниям, допускаемым законом, более одного жилого дома, собственник вправе по своему выбору оставить в своей собственности любой из этих домов. Другой дом (дома) должен быть собственником в течение одного года продан, подарен или отчужден иным способом.

Годичный срок для добровольного отчуждения собственником дома (домов) исчисляется со дня возникновения права собственности на второй дом (дома).

Если собственник в течение одного года не произведет отчуждение дома в любой форме, этот дом по решению исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов подлежит принудительной продаже в порядке, установленном Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР для исполнения судебных решений. Вырученные от продажи суммы после возмещения расходов, связанных с осуществлением принудительной продажи, передаются бывшему собственнику дома.

В случаях, когда продажа дома в принудительном порядке не состоится из-за отсутствия покупателей, дом по решению исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов безвозмездно переходит в собственность государства.

Правила настоящей статьи применяются соответственно и в случаях, когда в личной собственности гражданина или у совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей окажутся по основаниям, допускаемым законом:

1) кроме одного дома, часть (части) другого дома;
2) части разных домов;
3) часть (части) одного дома, превышающая размеры, указанные в статье 107 настоящего Кодекса;
4) более одной квартиры в многоквартирном доме жилищно-строительного коллектива индивидуальных застройщиков.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 109. Последствия приобретения права личной собственности на жилой дом при наличии квартиры в доме жилищно-строительного кооператива либо в доме государственного или общественного жилищного фонда

Если у гражданина или у совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей окажется по основаниям, допускаемым законом, на праве личной собственности жилой дом (или часть дома) и одновременно квартира в доме жилищно-строительного кооператива, то

собственник вправе по своему выбору оставить за собой дом (часть дома) либо квартиру в доме жилищно-строительного кооператива. В последнем случае собственник должен произвести отчуждение своего дома (части дома) в течение одного года со дня возникновения права собственности на дом (часть дома) или вселения в квартиру жилищно-строительного кооператива. При невыполнении этого требования дом (часть дома) подлежит принудительному отчуждению по правилам статьи 108 настоящего Кодекса.

Если у гражданина или у совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей окажется по основаниям, допускаемым законом, жилой дом (часть дома) на праве личной собственности и одновременно жилое помещение в доме государственного или общественного жилищного фонда, то собственник дома (части дома) вправе по своему выбору оставить за собой дом (часть дома) либо жилое помещение в доме государственного или общественного жилищного фонда. В последнем случае собственник должен произвести отчуждения своего дома (части дома) в течение одного года со дня возникновения права собственности на дом (часть дома) или со дня получения ордера на жилое помещение в доме государственного или общественного жилищного фонда. При невыполнении этого требования наступают последствия, предусмотренные частями третьей и четвертой статьи 108 настоящего Кодекса.

(Заголовок — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

Статья дополнена частью второй Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 110. Последствия самовольной постройки жилого дома, хозяйственного и бытового строения и сооружения

Гражданин, построивший жилой дом (дачу) или часть дома (дачи), хозяйственное и бытовое строение и сооружение без установленного разрешения или без надлежаще утвержденного проекта, либо с существенными отступлениями от проекта или с грубым нарушением основных строительных норм и правил, не вправе распоряжаться этим домом (дачей) или частью дома (дачи), хозяйственным и бытовым строением и сооружением — продавать, дарить, сдавать в наем и т. п.

По решению исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов

такой дом (дача) или часть дома (дачи), хозяйственное и бытовое строение и сооружение сносятся гражданином, осуществившим самовольное строительство, или за его счет. По решению суда самовольно возведенный дом (дача) или часть дома (дачи) могут быть безвозмездно изъяты и зачислены в фонд местного Совета народных депутатов.

При безвозмездном изъятии у гражданина на основании настоящей статьи жилого дома (дачи) или части дома (дачи) суд может лишить его и проживающих с ним лиц права пользования жилой площадью в этом доме (даче). Однако, если эти граждане не имеют иного жилого помещения, пригодного для постоянного проживания, исполнительный комитет местного Совета народных депутатов, которому передан изъятый дом (дача), предоставляет им другое жилое помещение.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 111. Изъятие имущества, используемого для извлечения нетрудовых доходов

Если находящиеся в собственности гражданина жилой дом, дача (часть дома, дачи) или иное имущество систематически используются собственником для извлечения нетрудовых доходов, соответственно этот дом, дача (часть дома, дачи) или иное имущество подлежит безвозмездному изъятию в судебном порядке по иску исполнительного комитета местного Совета народных депутатов. Изъятый по решению суда дом (дача) или часть дома (дачи) зачисляется в фонд местного Совета народных депутатов.

При безвозмездном изъятии у собственника по решению суда жилого дома (дачи) или части дома (дачи) и зачислении их в фонд местного Совета народных депутатов применяются правила, установленные частью третьей статьи 110 настоящего Кодекса.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 112. Отчуждение возводимых жилых домов

Возводимый одним или несколькими гражданами жилой дом не может быть до окончания строительства отчужден другому лицу без предварительного разрешения исполнительного комитета районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 113. Предельное количество скота, который может находиться в личной собственности гражданина

Предельное количество скота, который может находиться в личной собственности гражданина, устанавливается законодательством Киргизской ССР.

Содержащийся сверх установленных норм скот изымается у гражданина в судебном порядке с выплатой его стоимости по иску исполнительного комитета местного Совета народных депутатов.

(Статья дополнена частью второй Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 114. Личная собственность члена колхозного двора

Личные трудовые доходы и сбережения члена колхозного двора, а также имущество, приобретенное им на личные средства или полученное в порядке наследования либо дарения и не переданное в собственность двора, составляет личную собственность этого члена колхозного двора.

В личной собственности гражданина, состоящего членом колхозного двора, не может находиться имущество, которое в соответствии с уставом колхоза может принадлежать только колхозному двору.

Статья 115. Личная собственность граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью

К собственности граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сфере кустарно-ремесленных промыслов, бытового обслуживания населения, а также другими видами деятельности, основанными исключительно на личном труде граждан и членов их семей, применяются общие правила настоящего Кодекса о личной собственности, поскольку законом не установлено иное.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 116. Имущество граждан, на которое не может быть обращено взыскание

Перечень имущества граждан, на которое не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов, устанавливается Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР.

Глава 12

ОБЩАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Статья 117. Понятие общей собственности

Имущество может принадлежать на праве общей собственности двум или нескольким колхозам или иным кооперативным и другим общественным организациям, либо государству и одному или нескольким колхозам или иным кооперативным и другим общественным организациям, либо двум или нескольким гражданам.

Различается общая собственность с определением долей (долевая собственность) или без определения долей (совместная собственность).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 118. Владение, пользование и распоряжение общей долевой собственностью

Владение, пользование и распоряжение общей долевой собственностью производится по согласию всех ее участников. В случае разногласия порядок владения, пользования и распоряжения определяется по иску любого из участников.

(Часть вторая исключена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 118[1]. Оперативное управление имуществом

Имущество, закрепленное за государственными, межколхозными, государственно-колхозными и иными государственно-кооперативными организациями, состоит в оперативном управлении этих организаций, осуществляющих в пределах, установленных законом, в соответствии с целями их деятельности, плановыми заданиями и назначением имущества, права владения, пользования и распоряжения имуществом.

(Дополнена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 119. Расходы по содержанию имущества, находящегося в общей долевой собственности

Каждый участник общей долевой собственности обязан соразмерно со своей долей участвовать в уплате налогов, сборов и иных обязательных платежей по общему имуществу, а также в издержках по его содержанию и сохранению.

Статья 120. Право участника общей долевой собственности на отчуждение доли

Каждый участник общей долевой собственности имеет право на отчуждение своей доли другому лицу.

Статья 121. Преимущественное право покупки

При продаже доли в общей собственности постороннему лицу остальные участники общей долевой собственности имеют преимущественное право покупки продаваемой доли по цене, за которую она продается, и на прочих равных условиях, кроме случая продажи с публичных торгов.

Преимущественное право покупки жилого дома может быть осуществлено в случае, если это не противоречит статье 107 настоящего Кодекса.

Продавец доли в общей собственности обязан известить в письменной форме остальных участников общей долевой собственности о намерении продать свою долю постороннему лицу с указанием цены и других условий, на которых продает ее. Если остальные участники общей долевой собственности откажутся от осуществления преимущественного права покупки или не осуществят этого права в течение месяца в отношении дома, а в отношении прочего имущества — в течение десяти дней со дня извещения, продавец вправе продать свою долю любому лицу.

При продаже доли с нарушением преимущественного права покупки другой участник общей долевой собственности в течение трех месяцев имеет право требовать в судебном порядке перевода на него прав и обязанностей покупателя.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 122. Выдел доли и раздел общего имущества

Каждый из участников общей долевой собственности вправе требовать выдела своей доли из общего имущества.

Если соглашение о способе выдела не достигнуто, то по иску любого участника имущество делится в натуре, поскольку это возможно без несоразмерного ущерба его хозяйственному назначению; в противном случае выделяющийся собственник получает денежную компенсацию.

Статья 123. Обращение взыскания на долю в общем имуществе

Кредитор участника общей долевой собственности вправе предъявить иск о выделении доли его должника для обращения на нее взыскания.

Статья 124. Прекращение права общей долевой собственности государства и граждан, кооперативных или других общественных организаций и граждан

Право общей долевой собственности государства и граждан, кооперативных или других общественных организаций и граждан подлежит прекращению в течение одного года, исчисляемого со дня возникновения общей собственности, путем:

1) раздела имущества в натуре, если этот раздел возможен;

2) выкупа государством, кооперативной или другой общественной организацией долей, принадлежащих гражданам;

3) продажи гражданам доли, принадлежащей государству, кооперативной или общественной организации;

4) продажи всего имущества с последующим распределением вырученной суммы между участниками общей собственности соответственно их долям.

Выбор одного из указанных способов определяется соглашением гражданина с соответствующим государственным органом, кооперативной или общественной организацией, а при отсутствии такого соглашения — судом.

Право общей долевой собственности государства и граждан на имущество, представляющее особую ценность, может быть в каждом отдельном случае прекращено на основании постановления Совета Министров Киргизской ССР с оплатой стоимости государством долей, принадлежащих гражданам.

При продаже государственным органом, кооперативной или общественной организацией своей доли в общей собственности на жилой дом преимущественное право покупки принадлежит гражданам, проживающим в соответствующей части дома на правах нанимателей, применительно к правилам части второй и третьей статьи 121 настоящего Кодекса, а при отказе их от этого права или неосуществлении его — остальным участникам общей собственности. В случае разногласия между собственниками спор разрешается судом.

(В редакции Указа Президиума Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 125. Порядок пользования жилым домом, находящимся в общей долевой собственности

Участники общей долевой собственности на жилой дом

вправе установить по соглашению между собой порядок пользования обособленными помещениями (квартирами, комнатами) как в соответствии, так и в несоответствии с их долями.

Когда такое соглашение о пользовании заключено в соответствии с долями участников общей собственности, если это соглашение нотариально удостоверено и зарегистрировано в местном Совете народных депутатов, оно обязательно и для лица, которое впоследствии приобретает долю в общей собственности на этот дом.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 126. **Последствия надстройки, пристройки или перестройки дома, находящегося в общей долевой собственности**

Если участник общей собственности на жилой дом с соблюдением установленных правил увеличит в нем за свой счет полезную площадь дома путем пристройки, надстройки или перестройки с согласия остальных участников и в установленном порядке, доли участников в общей собственности на дом и порядок пользования помещениями в нем подлежат соответственному изменению.

Статья 127. **Собственность колхозного двора**

Имущество колхозного двора принадлежит его членам на праве совместной собственности (статья 117 настоящего Кодекса).

Колхозный двор может иметь в собственности подсобное хозяйство на находящемся в его пользовании приусадебном участке земли, жилой дом, продуктивный скот, птицу и мелкий сельскохозяйственный инвентарь в соответствии с уставом колхоза.

Кроме того, колхозному двору принадлежат переданные в его собственность членами двора их трудовые доходы от участия в общественном хозяйстве колхоза или иное переданное ими в собственность двора имущество, а также предметы домашнего обихода и личного потребления, приобретенные на общие средства.

Статья 128. **Владение, пользование и распоряжение имуществом колхозного двора**

Владение, пользование и распоряжение имуществом колхозного двора осуществляется с общего согласия всех его членов.

Спор о владении, пользовании или распоряжении имуществом двора разрешается судом по иску любого члена двора, достигшего шестнадцати лет.

Члены двора в возрасте от пятнадцати до шестнадцати лет предъявляют такие иски с согласия своих родителей, усыновителей или попечителей, а иски в интересах членов двора, не достигших пятнадцати лет, предъявляют их родители, усыновители или опекуны.

Статья 129. **Ответственность колхозного двора по обязательствам его членов**

По сделкам, совершенным главой колхозного двора, отвечает своим имуществом колхозный двор, если из обстоятельств не вытекает, что сделка совершена в личных интересах самого главы двора.

Другие члены двора отвечают по своим обязательствам своим личным имуществом, а также своей долей в имуществе двора (статья 130 настоящего Кодекса), если из обстоятельств не вытекает, что сделка совершена в интересах двора.

Взыскание возмещения за вред, причиненный преступлением члена колхозного двора, может быть обращено на имущество двора, если приговором суда установлено, что это имущество приобретено на средства, добытые преступным путем, или увеличилось за счет этих средств.

Перечень имущества колхозного двора, на которое не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов, устанавливается Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР.

Статья 130. **Определение доли в имуществе двора**

Доля члена колхозного двора в имуществе двора определяется:

1) при выходе его из состава двора без образования нового двора (выдел);

2) при образовании из одного двора двух и более дворов (раздел);

3) при обращении взыскания по личным обязательствам члена двора.

Размер доли члена двора устанавливается, исходя из равенства долей всех членов двора, включая не достигших совершеннолетия и нетрудоспособных.

Доля трудоспособного члена двора в имуществе двора может быть уменьшена ввиду непродолжительности его

пребывания в составе двора либо незначительности участия своим трудом или средствами в хозяйстве двора.

Статья 131. Выдел из колхозного двора

При выходе одного или нескольких членов колхозного двора из его состава выдел доли в натуре производится с таким расчетом, чтобы не лишить двор необходимых для ведения его подсобного хозяйства построек, скота и сельскохозяйственного инвентаря.

При невозможности выделить причитающуюся члену двора долю имущества в натуре ее стоимость выплачивается ему деньгами.

Право требовать выдела имущества при выходе из состава двора имеют члены двора, достигшие шестнадцати лет. Члены двора в возрасте от пятнадцати до шестнадцати лет могут требовать выдела с согласия своих родителей, усыновителей или попечителей. В интересах членов двора, не достигших пятнадцати лет, выдела могут требовать их родители, усыновители или опекуны.

Статья 132. Раздел колхозного двора

При разделе колхозного двора его имущество делится между вновь образуемыми дворами в соответствии с долями их членов и с учетом хозяйственных нужд каждого из дворов.

Право требовать раздела колхозного двора имеют совершеннолетние члены двора, состоящие членами данного колхоза.

Статья 133. Утрата права на долю в имуществе колхозного двора

Трудоспособный член двора теряет право на долю в имуществе двора, если он в течение трех лет подряд не участвовал своим трудом и средствами в ведении общего хозяйства двора. Это правило не применяется, если член двора не участвовал в ведении хозяйства вследствие призыва на срочную военную службу, обучения в учебном заведении или болезни.

Статья 134. Раздел имущества колхозного двора после его прекращения

Раздел имущества, принадлежащего колхозному двору и сохранившегося после прекращения колхозного двора, производится по правилам статей 130 и 133 настоящего Кодекса.

Статья 135. Собственность хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве

В собственности хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, основанной на личном труде и труде членов их семей, кроме имущества, указанного в статье 127 настоящего Кодекса, могут находиться рабочий скот (с разрешения исполнительного комитета районного, городского Совета народных депутатов) и сельскохозяйственный инвентарь, необходимые для обработки участка земли, отведенного в пользование хозяйству.

В личной собственности отдельных членов хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, не может находиться имущество, указанное в части первой настоящей статьи.

Имущество хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, указанное в настоящей статье, принадлежит членам этого двора на праве общей совместной собственности (статья 117 настоящего Кодекса).

К праву совместной собственности хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, соответственно применяются статьи 128—134 настоящего Кодекса.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 13

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Статья 136. Момент возникновения права собственности у приобретателя имущества по договору

Право собственности (право оперативного управления) у приобретателя имущества по договору возникает с момента передачи вещи, если иное не предусмотрено законом или договором.

Если договор об отчуждении вещи подлежит регистрации, право собственности возникает в момент регистрации.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 137. Передача вещей

Передачей признается вручение вещей приобретателю, а равно сдача транспортной организации для отправки приобретателю и сдача на почту для пересылки приобретателю вещей, отчужденных без обязательства доставки. К передаче вещей приравнивается передача коносамента или иного распорядительного документа на вещи.

Статья 138. Предметы, которые могут приобретаться лишь по специальным разрешениям

Перечень предметов, которые по своему значению для народного хозяйства, по соображениям государственной безопасности или по иным основаниям могут приобретаться лишь по особым разрешениям (оружие, летательные аппараты, сильнодействующие яды и др.), а также порядок выдачи этих разрешений определяются законодательством Союза ССР и постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

Валютные ценности: иностранная валюта (банкноты, казначейские билеты, монеты); платежные документы (чеки, векселя, аккредитивы и другие) и фондовые ценности (акции, облигации и другие) в иностранной валюте; банковские платежные документы в рублях (чеки и другие), приобретаемые за иностранную валюту с правом обращения их в такую валюту; драгоценные металлы — золото, серебро, платина и металлы платиновой группы (палладий, иридий, родий, рутений и осмий) в любом виде и состоянии и природные драгоценные камни в сыром и обработанном виде (алмазы, бриллианты, рубины, изумруды, сапфиры, а также жемчуг), за исключением ювелирных и других бытовых изделий из этих металлов и камней, а также лома таких изделий, могут приобретаться лишь в порядке и в пределах, установленных законодательством Союза ССР.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 11 мая 1977 г.).

Статья 138[1]. Порядок отчуждения памятников истории и культуры

Продажа, дарение или иное отчуждение памятников истории и культуры допускаются с обязательным предварительным уведомлением государственных органов охраны памятников. При продаже памятников государство имеет преимущественное право покупки.

Сделки в отношении памятников истории и культуры,

совершенные в нарушение порядка, установленного в настоящей статье, признаются недействительными и влекут последствия в соответствии с законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Дополнена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 139. Риск случайной гибели

Риск случайной гибели или случайной порчи отчуждаемых вещей переходит на приобретателя одновременно с возникновением у него права собственности, если иное не установлено договором.

Если отчуждатель просрочил передачу вещей или приобретатель просрочил принятие их, риск случайной гибели или случайной порчи несет просрочившая сторона.

Статья 140. Главная вещь и принадлежность

Принадлежность, то есть вещь, назначенная служить главной вещи и связанная с ней общим хозяйственным назначением, следует судьбе главной вещи, если законом или договором не установлено иное.

Статья 141. Право собственности на плоды и доходы

Плоды, приплод животных, доходы, приносимые вещью, принадлежат собственнику вещи, поскольку иное не установлено законом или договором собственника с другим лицом.

Статья 142. Компенсация при сносе и изъятии строений

В случае сноса строений, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, в связи с отводом земельных участков для государственных и общественных надобностей компенсация производится в порядке, установленном законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 143. Бесхозяйственное содержание дома

Если гражданин бесхозяйственно обращается с принадлежащим ему домом, допуская его разрушение, то исполнительный комитет местного Совета народных депутатов может назначить собственнику соразмерный срок для ремонта дома. Если гражданин без уважительных причин не произведет необходимого ремонта, суд по иску исполнительного комитета районного, городского, район-

ного в городе Совета народных депутатов может безвозмездно изъять бесхозяйственно содержимый дом и передать его в фонд местного Совета народных депутатов.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 144. Бесхозяйственное содержание культурных ценностей

Если гражданин бесхозяйственно обращается с принадлежащим ему имуществом, имеющим значительную историческую, художественную или иную ценность для общества, государственные организации, в задачи которых входит охрана такого рода имущества, делают собственнику предупреждение о прекращении бесхозяйственного обращения с имуществом. Если собственник не выполнит этого требования, то по иску соответствующей организации суд может изъять это имущество, которое переходит в собственность государства. Гражданину возмещается стоимость изъятого имущества в размере, установленном соглашением, а в случае спора — судом.

В случае неотложной необходимости иск об изъятии указанного имущества может быть предъявлен без предварительного предупреждения.

Статья 145. Бесхозяйное имущество

Имущество, которое не имеет собственника или собственник которого неизвестен (бесхозяйное имущество), поступает в собственность государства по решению суда, вынесенному по заявлению финансового органа. Заявление подается по истечении одного года со дня принятия имущества на учет.

Бесхозяйное имущество, принадлежавшее колхозному двору, поступает в собственность колхоза, на территории которого находится это имущество, по решению суда, вынесенному по заявлению колхоза. Заявление подается по истечении одного года со дня принятия этого имущества на учет исполкомом сельского (поселкового) Совета народных депутатов.

Порядок выявления и учета бесхозяйного имущества определяется Министерством финансов Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 146. Находка

Нашедший потерянную вещь обязан немедленно сообщить об этом лицу, потерявшему ее, и возвратить ему

найденную вещь или заявить о находке и сдать вещь в милицию или в исполком сельского (поселкового) Совета народных депутатов, а если вещь найдена в учреждении, предприятии или на транспорте — сдать ее администрации соответствующей организации.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 147. Хранение найденных вещей

Администрация организации, которой передана найденная вещь, в случае необнаружения в двухнедельный срок лица, потерявшего вещь, сдает ее в милицию или в исполком сельского (поселкового) Совета народных депутатов. Органы транспорта хранят и реализуют найденные вещи согласно действующим на транспорте правилам.

Милиция или исполком сельского (поселкового) Совета народных депутатов обязаны хранить сданные им найденные вещи в течение шести месяцев. В случае обнаружения в течение указанного срока лица, потерявшего вещь, она ему возвращается. Если это лицо в указанный срок не будет обнаружено, вещь безвозмездно переходит в собственность государства.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 148. Возмещение расходов нашедшему вещь

Нашедший и возвративший вещь лицу, потерявшему ее, либо сдавший ее в установленном порядке (статья 146 настоящего Кодекса) имеет право получить от лица, потерявшего вещь, а в случае перехода вещи в собственность государства — от соответствующей государственной организации возмещение расходов, связанных с хранением и сдачей вещи.

Статья 149. Безнадзорный скот

Задержавший безнадзорный или пригульный скот обязан немедленно сообщить об этом собственнику скота и возвратить ему скот или сообщить в трехдневный срок о задержании скота милиции либо сельскому Совету народных депутатов.

Милиция или исполком сельского (поселкового) Совета народных депутатов принимают меры к розыску собственника скота и на время розыска передают скот, с соблюдением ветеринарных правил на содержание и в пользование ближайшему совхозу или колхозу, руководители которых не вправе отказаться от принятия скота.

В случае обнаружения собственника рабочего или крупного рогатого скота (и его молодняка) — в течение шести месяцев, а мелкого скота (и его молодняка) — в течение двух месяцев со дня передачи скота совхозу или колхозу, скот возвращается собственнику, который обязан возместить совхозу или колхозу расходы по содержанию скота с зачетом выгод, извлеченных от пользования им.

Если в сроки, указанные в части третьей настоящей статьи, собственник скота не будет обнаружен, он утрачивает право собственности на этот скот. В этом случае скот, содержавшийся в колхозе, безвозмездно поступает в собственность этого колхоза, а скот, содержавшийся в совхозе, безвозмездно поступает в собственность государства и включается в состав имущества того совхоза, где он содержался.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 150. **Клад**

Клад, то есть зарытые в земле или скрытые иным способом деньги (золотые и серебряные монеты, советская и иностранная валюта и т. п.) или ценные предметы (драгоценные камни, жемчуг, драгоценные металлы в слитках, изделиях и ломе и т. п.), собственник которых не может быть установлен или в силу закона утратил на них право, поступает в собственность государства и должен быть сдан обнаружившим его лицом финансовым органам.

Лицу, обнаружившему клад и сдавшему его финансовым органам, выдается вознаграждение в размере двадцати пяти процентов стоимости сданных ценностей, кроме случаев, когда раскопки или поиски таких ценностей входили в круг служебных обязанностей этого лица.

Статья 151. **Реквизиция и конфискация**

Изъятие государством имущества у собственника в государственных или общественных интересах с выплатой ему стоимости имущества (реквизиция), а также безвозмездное изъятие государством имущества в качестве санкции за правонарушение (конфискация) допускаются лишь в случаях и в порядке, установленных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Статья 152. **Изъятие драгоценных металлов и алмазов**

Владельцам изъятых по постановлениям органов дознания, предварительного следствия или суда драгоценных металлов (золото, серебро, платина и металлы платиновой группы) в слитках, в шлихе, в самородках, в полуфабрикатах и изделиях производственного и лабораторного назначения, а также алмазов, в случае осуждения этих владельцев без конфискации имущества либо вынесения оправдательного приговора, либо прекращения дела выплачивается стоимость изъятых ценностей, а сами ценности сдаются в государственный фонд СССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 14

ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Статья 153. **Истребование имущества собственником из чужого незаконного владения**

Собственник имеет право истребовать свое имущество из чужого незаконного владения.

Статья 154. **Истребование имущества от добросовестного приобретателя**

Если имущество возмездно приобретено у лица, которое не имело права его отчуждать, о чем приобретатель не знал и не должен был знать (добросовестный приобретатель), то собственник вправе истребовать это имущество от приобретателя лишь в случае, когда имущество утеряно собственником или лицом, которому имущество было передано собственником во владение, либо похищено у того или другого, либо выбыло из их владения иным путем помимо их воли.

Истребование имущества по основаниям, указанным в части первой настоящей статьи, не допускается, если имущество было продано в порядке, установленном для исполнения судебных решений.

Если имущество приобретено безвозмездно от лица, которое не имело права его отчуждать, собственник вправе истребовать имущество во всех случаях.

Статья 155. **Истребование неправомерно отчужденного государственного, кооперативного и другого общественного имущества**

Государственное имущество, а также имущество колхозов и иных кооперативных и других общественных организаций, неправомерно отчужденные каким бы то ни было способом, может быть истребовано соответствующими организациями от всякого приобретателя.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 156. **Недопустимость истребования денег и ценных бумаг от добросовестного приобретателя**

Деньги, а также ценные бумаги на предъявителя не могут быть истребованы от добросовестного приобретателя (статья 154 настоящего Кодекса).

Статья 157. **Расчеты при возврате вещей из незаконного владения**

Истребуя имущество на основании статьи 153 настоящего Кодекса, собственник вправе также потребовать от лица, которое знало или должно было знать, что его владение незаконно (недобросовестный владелец), возврата или возмещения всех доходов, которые это лицо извлекло или должно было извлечь за все время владения; от добросовестного же владельца — всех доходов, которые он извлек и должен был извлечь со времени, когда он узнал или должен был узнать о неправомерности владения или получил повестку по иску собственника о возврате имущества.

Владелец, как добросовестный, так и недобросовестный, в свою очередь, вправе требовать от собственника возмещения произведенных им необходимых затрат на имущество с того времени, с какого собственнику причитаются доходы от имущества.

Добросовестный владелец вправе оставить за собой произведенные им улучшения, если они могут быть отделены без повреждения вещи. Если такое отделение улучшений невозможно, добросовестный владелец имеет право требовать возмещения произведенных на улучшение затрат, но не свыше размера увеличения стоимости вещи.

Статья 158. **Защита прав собственника от нарушений, не связанных с лишением владения**

Собственник может требовать устранения всяких нарушений его прав, хотя бы эти нарушения и не были соединены с лишением владения.

Статья 159. **Защита прав владельца, не являющегося собственником**

Права, предусмотренные настоящей главой, принадлежат также лицу, хотя и не являющемуся собственником, но владеющему имуществом в силу закона или договора.

РАЗДЕЛ III

ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОЕ ПРАВО

I. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ

Глава 15

ВОЗНИКНОВЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 160. **Понятие обязательства и основания его возникновения**

В силу обязательства одно лицо (должник) обязано совершить в пользу другого лица (кредитора) определенное действие, как-то: передать имущество, выполнить работу, уплатить деньги и т. п. либо воздержаться от определенного действия, а кредитор имеет право требовать от должника исполнения его обязанности.

Обязательства возникают из договора или иных оснований, указанных в статье 4 настоящего Кодекса.

Статья 161. **Содержание обязательств, возникающих из актов планирования**

Содержание обязательства, возникающего непосредственно из акта планирования народного хозяйства, определяется этим актом.

Содержание договора, заключаемого на основании планового задания, должно соответствовать этому заданию.

Статья 162. **Заключение договора**

Договор считается заключенным, когда между сторонами в требуемой в надлежащих случаях форме достигнуто соглашение по всем существенным его пунктам.

Существенными являются те пункты договора, которые признаны такими по закону или необходимы для договоров данного вида, а также все те пункты, относительно которых по заявлению одной из сторон должно быть достигнуто соглашение.

В предусмотренных законом случаях договор может быть заключен путем принятия к исполнению заказа или наряда.

Статья 163. **Форма договора**

Если стороны условились заключить договор в определенной форме, он считается заключенным с момента при-

дания ему условленной формы, хотя бы по закону для данного рода договоров эта форма и не требовалась.

Если согласно закону или соглашению сторон договор должен быть заключен в письменной форме, он может быть заключен как путем составления одного документа, подписанного сторонами, так и путем обмена письмами, телеграммами, телефонограммами и т. п., подписанными стороной, которая их посылает.

Статья 164. Заключение договора по предложению, сделанному с указанием срока для ответа

Когда предложение заключить договор сделано с указанием срока для ответа, договор считается заключенным, если лицо, сделавшее предложение, получило от другой стороны ответ о принятии предложения в течение этого срока.

Статья 165. Заключение договора по предложению, сделанному без указания срока для ответа

Когда предложение заключить договор сделано устно без назначения срока для ответа, договор считается заключенным, если другая сторона немедленно заявила лицу, сделавшему предложение, о принятии этого предложения.

Когда такое предложение сделано в письменной форме, договор считается заключенным, если ответ о принятии предложения получен в течение нормально необходимого для этого времени.

Статья 166. Ответ о согласии на заключение договора, полученный с опозданием

Если из полученного с опозданием ответа о согласии заключить договор видно, что ответ был отправлен своевременно, он признается опоздавшим лишь в том случае, если лицо, сделавшее предложение, немедленно известит другую сторону о получении ответа с опозданием. В этом случае ответ считается новым предложением заключить договор.

Статья 167. Ответ о согласии заключить договор на иных условиях

Ответ о согласии заключить договор на иных, чем было предложено, условиях признается отказом от предложения и в то же время новым предложением.

Если при заключении договора между государственными, кооперативными и иными общественными организациями возникают разногласия, подлежащие разрешению судом, арбитражем или третейским судом (статья 168 настоящего Кодекса), правила настоящей статьи не применяются.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 20 декабря 1972 г.).

Статья 168. Разрешение преддоговорных споров

Разногласия, возникающие при заключении договора, основанного на обязательном для обеих сторон плановом задании, разрешаются судом, если хотя бы одной из сторон является колхоз, межколхозное, государственно-колхозное предприятие, организация, объединение и соответствующим арбитражем (третейским судом), если сторонами являются государственные, кооперативные и другие общественные организации (кроме колхозов, межколхозных, государственно-колхозных предприятий, организаций, объединений), поскольку законом не установлено иное.

Разногласия между названными организациями, возникающие при заключении договора, не основанного на обязательном для обеих сторон плановом задании, могут разрешаться соответственно судом или арбитражем, если это специально предусмотрено законом или соглашением сторон.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г. Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 20 декабря 1972 г.).

Статья 169. Договор в пользу третьего лица

Исполнение договора в пользу третьего лица может требовать как лицо, заключившее договор, так и третье лицо, в пользу которого обусловлено исполнение, поскольку иное не предусмотрено законом, договором и не вытекает из существа обязательства.

Если третье лицо отказалось от права, предоставленного ему по договору, то лицо, заключившее договор, может воспользоваться этим правом, если это не противоречит закону, договору или существу обязательства.

Глава 16

ИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 170. Общие положения

Обязательства должны исполняться надлежащим обра-

зом и в установленный срок в соответствии с указаниями закона, акта планирования, договора, а при отсутствии таких указаний — в соответствии с обычно предъявляемыми требованиями.

Статья 171. Недопустимость одностороннего отказа от исполнения обязательства

Односторонний отказ от исполнения обязательства и одностороннее изменение условий договора не допускаются, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Статья 172. Исполнение обязательства по частям

Кредитор вправе не принимать исполнения обязательства по частям, если иное не предусмотрено законом, актом планирования, договором или не вытекает из существа обязательства.

Статья 173. Исполнение обязательства третьим лицом

Исполнение обязательства, возникшего из договора, может быть возложено в целом или в части на третье лицо, если это предусмотрено установленными правилами, а равно если третье лицо связано с одной из сторон административной подчиненностью или соответствующим договором.

В этом случае ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства несет сторона по договору, из которого оно возникло, если законодательством Союза ССР и Киргизской ССР не предусмотрено, что ответственность несет непосредственный исполнитель.

Если из закона, договора или существа обязательства не вытекает обязанность гражданина исполнить обязательство лично, кредитор обязан принять исполнение, предложенное за должника третьим лицом.

Статья 174. Неопределенность срока исполнения обязательства

Если срок исполнения обязательства не установлен либо определен моментом востребования, кредитор вправе потребовать исполнения, а должник вправе произвести исполнение в любое время.

Должник обязан исполнить такое обязательство в семидневный срок со дня предъявления требования кредитором, если обязанность немедленного исполнения не вытекает из закона, договора или существа обязательства.

Статья 175. Досрочное исполнение обязательства

Должник вправе исполнить обязательство до срока, если иное не вытекает из закона, договора или существа обязательства.

Досрочное исполнение обязательства между государственными, кооперативными и другими общественными организациями допускается в случаях, когда это предусмотрено законом или договором, а также с согласия кредитора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 176. Отсрочка или рассрочка исполнения обязательства

При наличии достаточных оснований суд, арбитраж или третейский суд вправе предоставить должнику отсрочку или рассрочку исполнения обязательства.

Статья 177. Место исполнения обязательства

Обязательство должно быть исполнено в том месте, которое определено в законе, договоре, акте планирования, на основании которого возникло обязательство, либо явствует из существа обязательства.

Если место исполнения обязательства не определено законом, договором, или актом планирования и не явствует из существа обязательства, обязательство должно быть исполнено:

1) обязательство передать строение — в место нахождения строения;

2) денежное обязательство (кроме денежных обязательств государственных, кооперативных и других общественных организаций) — в месте жительства кредитора в момент возникновения обязательства, а если кредитор к моменту исполнения обязательства переменил место жительства и известил об этом должника, то в новом месте жительства кредитора с отнесением за счет кредитора всех расходов, связанных с переменой места исполнения;

3) все другие обязательства — в месте жительства должника, а если должником является юридическое лицо,— в месте его нахождения (статья 30 настоящего Кодекса).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 178. Исполнение денежного обязательства между организациями

Платежи по денежным обязательствам между государственными, кооперативными и другими общественными организациями, поскольку иное не установлено законодательством Союза ССР, производятся через Государственный банк СССР и другие кредитные учреждения в порядке, определяемом законодательством Союза ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 179. Валюта денежных обязательств

Денежные обязательства должны быть выражены и оплачены в советской валюте.

Выражение и оплата денежных обязательств в иностранной валюте допускается лишь в случаях и в порядке, установленных законодательством Союза ССР.

Статья 180. Проценты

Проценты по денежным и иным обязательствам не допускаются, за исключением случаев, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Статья 181. Исполнение взаимных обязанностей по договору

Взаимные обязанности по договору должны исполняться одновременно, если из закона, договора или существа обязательства не вытекает иное.

Статья 182. Исполнение альтернативного обязательства

Должнику, обязанному совершить одно из двух или нескольких действий, принадлежит право выбора, если из закона, договора или существа обязательства не вытекает иное.

Статья 183. Исполнение обязательства, в котором участвуют несколько кредиторов или несколько должников

Если в обязательстве участвуют несколько кредиторов или несколько должников, то каждый из кредиторов имеет право требовать исполнения, а каждый из должников обязан исполнить обязательство в равной доле с другими, поскольку из закона или договора не вытекает иное.

Статья 184. Исполнение обязательств, возникающих из долевых договоров между социалистическими организациями

В обязательстве, возникающем из долевых договоров между социалистическими организациями, право кредитора требовать исполнения и обязанность должника исполнить обязательство определяются в долях, устанавливаемых договором.

Статья 185. Солидарные обязательства

Солидарная обязанность или солидарное требование возникает, если это предусмотрено договором или установлено законом, в частности, при неделимости предмета обязательства.

Статья 186. Права кредитора при солидарной обязанности должников

При солидарной обязанности должников кредитор вправе требовать исполнения как от всех должников совместно, так и от любого из них в отдельности, притом как полностью, так и в части долга.

Кредитор, не получивший полного удовлетворения от одного из солидарных должников, имеет право требовать недополученное от остальных солидарных должников.

Солидарные должники остаются обязанными до тех пор, пока обязательство не погашено полностью.

Статья 187. Возражения солидарных должников против требований кредитора

В случае солидарной обязанности должник не вправе выдвигать против требования кредитора возражения, основанные на таких отношениях других должников к кредитору, в которых данный должник не участвует.

Статья 188. Исполнение солидарной обязанности одним из должников

Исполнение солидарной обязанности полностью одним из должников освобождает остальных должников от исполнения кредитору.

Должник, исполнивший солидарную обязанность, имеет право обратного требования к остальным должникам в равных долях за вычетом доли, падающей на него самого, если иное не установлено законом или договором. Неуплаченное одним из содолжников должнику, исполнившему солидарную обязанность, падает в равной доле на него и на остальных содолжников.

Статья 189. Солидарные требования

При солидарности требования любой из солидарных кредиторов вправе предъявить к должнику требование в полном объеме.

Должник не вправе выдвигать против требования одного из солидарных кредиторов возражения, основанные на таких отношениях должника с другим солидарным кредитором, в которых данный кредитор не участвует.

Исполнение обязательства полностью одному из солидарных кредиторов освобождает должника от исполнения остальным кредиторам.

Солидарный кредитор, получивший исполнение от должника, обязан возместить другим кредиторам, поскольку иное не вытекает из отношений между ними, причитающиеся им доли.

Статья 190. Исполнение денежного обязательства внесением долга в депозит

В случае отсутствия кредитора, а также в случае уклонения его от принятия исполнения или иной просрочки с его стороны, равно как и при отсутствии представителей недееспособного кредитора, должник по денежному обязательству или по обязательству передать ценные бумаги имеет право внести причитающиеся с него деньги или ценные бумаги в депозит нотариальной конторы, которая извещает об этом кредитора.

Внесение денежной суммы или ценных бумаг в депозит нотариальной конторы считается исполнением обязательства.

Глава 17

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 191. Общие положения

Исполнение обязательств может обеспечиваться согласно закону или договору неустойкой (штрафом, пеней), залогом и поручительством.

Кроме того, обязательства между гражданами или с их участием могут обеспечиваться задатком, а обязательства между социалистическими организациями — гарантией.

Статья 192. Неустойка

Неустойкой (штрафом, пеней) признается определенная законом или договором денежная сумма, которую

должник обязан уплатить кредитору в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательства, в частности, в случае просрочки исполнения.

Неустойкой (штрафом, пеней) может обеспечиваться лишь действительное требование.

Кредитор не вправе требовать уплаты неустойки (штрафа, пени), если должник не несет ответственности за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства (статья 226 настоящего Кодекса).

Статья 193. Форма соглашения о неустойке

Соглашение о неустойке (штрафе, пени) должно быть совершено в письменной форме. Несоблюдение письменной формы влечет недействительность соглашения о неустойке (штрафе, пене).

Статья 194. Залог

В силу залога кредитор (залогодержатель) имеет право в случае неисполнения должником обеспеченного залогом обязательства, получить удовлетворение из стоимости заложенного имущества преимущественно перед другими кредиторами за изъятиями, указанными в законодательстве Союза ССР и Гражданском процессуальном кодексе Киргизской ССР.

Залогом может обеспечиваться лишь действительное требование.

Если иное не указано в законе или договоре, залог обеспечивает требование в том объеме, какой оно имеет к моменту удовлетворения, в частности, проценты, возмещения убытков, причиненных просрочкой исполнения, неустойку (штраф, пени), а также возмещение расходов по взысканию.

Залог возникает в силу договора или закона.

Статья 195. Залогодатель

Залогодателем может быть как сам должник, так и третье лицо.

Залогодатель должен быть собственником закладываемого имущества или иметь право оперативного управления им.

Статья 196. Предмет залога

Предметом залога может быть всякое имущество, за исключением того, на которое не может быть обращено взыскание в силу статей 99, 102, 105 настоящего Кодекса.

Перечень предметов, не принимаемых в залог город-

скими ломбардами, устанавливается исполнительным комитетом городского Совета народных депутатов.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 197. **Договор о залоге**

В договоре о залоге должно быть указано наименование и место жительства (местонахождение) сторон, опись, оценка и местонахождение заложенного имущества, существо, размер и срок исполнения обязательства, обеспечиваемого залогом.

Договор о залоге должен быть заключен в письменной форме. Договор о залоге жилого дома должен быть заключен в форме, предусмотренной статьей 242 настоящего Кодекса.

Залог имущества в ломбарде оформляется выдачей ломбардом залогового билета.

Несоблюдение правил настоящей статьи влечет недействительность договора о залоге.

Статья 198. **Передача заложенного имущества залогодержателю**

Заложенное имущество, за исключением строений, передается залогодержателю, если иное не установлено законом или договором.

Статья 199. **Момент возникновения права залога**

Право залога возникает в отношении жилых домов с момента регистрации договора (статьи 197 и 242 настоящего Кодекса), в отношении другого имущества — с момента передачи этого имущества залогодержателю, а если по закону или договору оно не подлежит передаче, то с момента заключения договора.

Статья 200. **Содержание заложенного имущества**

Залогодержатель, которому передано заложенное имущество, обязан надлежащим образом его содержать. Он отвечает за сохранность имущества, если не докажет, что гибель, утрата или порча этого имущества произошла не по его вине.

Ломбард обязан страховать за счет залогодателя принятое им в залог имущество в полной сумме его стоимости по оценке, произведенной при принятии имущества в залог по соглашению сторон, а в отношении изделий из драгоценных металлов — по государственным расценкам.

Залогодержатель не имеет права пользоваться заложенным имуществом, если иное не предусмотрено законом или договором.

Статья 201. **Истребование заложенного имущества**

Заложенное имущество, выбывшее из владения залогодержателя или должника, у которого оно было оставлено (статья 198 настоящего Кодекса), может быть истребовано залогодержателем в соответствии со статьей 159 настоящего Кодекса.

Статья 202. **Обращение взыскания залогодержателем на имущество должника**

В случае неисполнения должником обеспеченного залогом обязательства удовлетворение требования кредитора из стоимости заложенного имущества производится, если иное не установлено законом, по решению суда, арбитража или третейского суда.

Если сумма, вырученная от продажи заложенного имущества, недостаточна для покрытия требования залогодержателя, он имеет право, при отсутствии иного указания в законе или в договоре, получить недостающую сумму из прочего имущества должника на общих основаниях.

В случае непогашения в установленный срок ссуды, обеспеченной залогом имущества в ломбарде, ломбард по истечении льготного месячного срока продает это имущество государственным или кооперативным организациям по действительной стоимости, но не ниже установленной оценки (статья 197 настоящего Кодекса).

В случае гибели заложенного имущества, если оно было застраховано, залогодержатель имеет право преимущественного удовлетворения из страхового возмещения.

Статья 203. **Прекращение права залога**

Право залога прекращается:

1) с прекращением обеспеченного залогом обязательства;

2) в случае гибели заложенного имущества;

3) в случае приобретения залогодержателем права собственности на заложенное имущество или права оперативного управления им;

4) в случае принудительной продажи заложенного имущества.

О прекращении права залога жилого дома должна быть сделана по требованию заинтересованного лица от-

метка в реестре исполнительного комитета местного Совета народных депутатов, в котором был зарегистрирован договор о залоге этого жилого дома (статьи 197 и 242 настоящего Кодекса).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 204. **Сохранение права залога при переходе имущества к другому собственнику**

В случае перехода права собственности на заложенное имущество или права оперативного управления им от залогодателя к другому лицу залоговое право сохраняет силу.

Статья 205. **Поручительство**

По договору поручительства поручитель обязывается перед кредитором другого лица отвечать за исполнение последним своего обязательства полностью или в части.

Поручительством может обеспечиваться лишь действительное требование.

Договор поручительства должен быть совершен в письменной форме. Несоблюдение письменной формы влечет недействительность договора поручительства.

Статья 206. **Ответственность поручителя**

В случае неисполнения обязательства должник и поручитель отвечают перед кредитором как солидарные должники, если иное не установлено договором поручительства.

Поручитель отвечает в том же объеме, как и должник, в частности, отвечает за уплату процентов, за возмещение убытков, за уплату неустойки, если иное не установлено договором поручительства.

Лица, совместно давшие поручительство, отвечают перед кредитором солидарно, если иное не установлено договором поручительства.

Статья 207. **Права и обязанности поручителя в случае предъявления к нему иска**

Если к поручителю предъявлен иск, он обязан привлечь должника к участию в деле.

В противном случае должник имеет право выдвинуть против обратного требования поручителя (статья 208 настоящего Кодекса) все возражения, которые он имел против кредитора.

Поручитель вправе выдвигать против требования кредитора все возражения, которые мог бы представить должник. Поручитель не теряет права на эти возражения даже в том случае, если должник от них отказался или признал свое обязательство.

Статья 208. **Права поручителя, исполнившего обязательство**

К поручителю, исполнившему обязательство, переходят все права кредитора по этому обязательству.

Каждый из нескольких поручителей имеет право обратного требования к должнику в размере уплаченной этим поручителем суммы.

По исполнении поручителем обязательства кредитор обязан вручить поручителю документы, удостоверяющие требования к должнику, и передать права, обеспечивающие это требование.

Статья 209. **Извещение поручителя об исполнении обязательства должником**

Должник, исполнивший обязательство, обеспеченное поручительством, обязан немедленно известить об этом поручителя. В противном случае поручитель, в свою очередь исполнивший обязательство, сохраняет право обратного требования к должнику. Должник в этом случае вправе взыскать с кредитора лишь неосновательно полученное.

Статья 210. **Прекращение поручительства**

Поручительство прекращается с прекращением обеспеченного им обязательства.

Поручительство прекращается также, если кредитор в течение трех месяцев со дня наступления срока обязательства не предъявит иска к поручителю. Если срок исполнения обязательства не указан или определен моментом востребования, то при отсутствии иного соглашения ответственность поручителя прекращается по истечении одного года со дня заключения договора поручительства.

Статья 211. **Задаток**

Задатком признается денежная сумма, выдаваемая одной из договаривающихся сторон в счет причитающихся с нее по договору платежей другой стороне в доказательство заключения договора и в обеспечении его исполнения.

Соглашение о задатке независимо от суммы задатка должно быть совершено в письменной форме.

Если за неисполнение договора ответственна сторона, давшая задаток, он остается у другой стороны. Если за неисполнение договора ответственна сторона, получившая задаток, она обязана уплатить другой стороне двойную сумму задатка.

Сверх того, сторона, ответственная за неисполнение договора, обязана возместить другой стороне убытки с зачетом суммы задатка, поскольку в договоре не предусмотрено иное.

Статья 212. Гарантия

Правила статей 205, 207, 209 и 210 настоящего Кодекса распространяются на гарантии, выдаваемые одной организацией в обеспечение погашения задолженности другой, если иное не установлено законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Глава 18

УСТУПКА ТРЕБОВАНИЯ И ПЕРЕВОД ДОЛГА

Статья 213. Уступка требования

Уступка требования кредитором другому лицу допускается, поскольку она не противоречит закону или договору или поскольку требование не связано с личностью кредитора.

Не допускается уступка требования о возмещении имущественного вреда, вызванного повреждением здоровья или причинением смерти.

К приобретателю требования переходят права, обеспечивающие исполнение обязательства.

Статья 214. Обязанности и ответственность кредитора, уступившего требование

Кредитор, уступивший требование другому лицу, обязан передать ему документы, удостоверяющие право требования.

Первоначальный кредитор отвечает перед новым кредитором за недействительность переданного ему требования, но не отвечает за неисполнение этого требования должником, кроме случаев, когда первоначальный кредитор принял на себя поручительство за должника перед новым кредитором.

Статья 215. Исполнение обязательства первоначальному кредитору при отсутствии уведомления об уступке требования

Если должник не был уведомлен о состоявшейся уступке требования, то исполнение обязательства первоначальному кредитору признается исполнением надлежащему кредитору.

Статья 216. Возражения должника против требования нового кредитора

Должник вправе выдвигать против требования нового кредитора все возражения, которые он имел против первоначального кредитора к моменту получения уведомления об уступке требования.

Статья 217. Перевод долга

Перевод должником своего долга на другое лицо допускается лишь с согласия кредитора.

Новый должник вправе выдвигать против требования кредитора все возражения, основанные на отношениях между кредитором и первоначальным должником.

Поручительство и установленный третьим лицом залог прекращаются с переводом долга, если поручитель или залогодатель не выразили согласия отвечать за нового должника.

Статья 218. Форма уступки требования и перевода долга

Уступка требования и перевод долга, основанные на сделке, совершенной в письменной форме, должны быть совершены в письменной форме.

Глава 19

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 219. Обязанность должника возместить убытки

В случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательства должником он обязан возместить кредитору причиненные этим убытки.

Под убытками разумеются расходы, произведенные кредитором, утрата или повреждение его имущества, а также неполученные кредитором доходы, которые он получил бы, если бы обязательство было исполнено должником.

Статья 220. Неустойка и убытки

Если за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства установлена неустойка (штраф, пеня), то убытки возмещаются в части, не покрытой неустойкой (штрафом, пеней).

Законом или договором могут быть предусмотрены случаи, когда допускается взыскание только неустойки (штрафа, пени), но не убытков; когда убытки могут быть взысканы в полной сумме сверх неустойки (штрафа, пени); когда по выбору кредитора могут быть взысканы либо неустойка (штраф, пеня), либо убытки.

Статья 221. Уменьшение неустойки

Если подлежащая уплате неустойка (штраф, пеня) чрезмерно велика по сравнению с убытками кредитора, суд вправе уменьшить неустойку (штраф, пеню). При этом должны быть приняты во внимание степень выполнения обязательства должником; имущественное положение граждан, участвующих в обязательстве; не только имущественный, но и всякий иной, заслуживающий уважения, интерес кредитора.

Арбитраж (третейский суд) в исключительных случаях вправе с учетом заслуживающих внимания интересов должника и кредитора уменьшить подлежащую уплате кредитору неустойку (штраф, пеню).

Статья 222. Ограничение размера ответственности по обязательствам

По отдельным видам обязательств законодательством Союза ССР и Киргизской ССР может быть установлена ограниченная ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательств.

Не допускается соглашение между социалистическими организациями об ограничении их ответственности, если размер ответственности для данного вида обязательств точно определен законом.

Статья 223. Обязанность должника, уплатившего неустойку или возместившего убытки, исполнить обязательство в натуре

Уплата неустойки (штрафа, пени), установленной на случай просрочки или иного ненадлежащего исполнения обязательства, и возмещение убытков, причиненных ненадлежащим исполнением, не освобождает должника от исполнения обязательства в натуре, кроме случаев, когда

плановое задание, на котором основано обязательство между социалистическими организациями, утратило силу.

Статья 224. Последствия неисполнения обязательства передать индивидуально-определенную вещь

В случае неисполнения обязательства передать индивидуально-определенную вещь в собственность или в пользование кредитору либо в его оперативное управление последний вправе требовать отобрания этой вещи у должника и передачи ее кредитору. Это право отпадает, если вещь уже передана третьему лицу, имеющему однородное право. Если вещь еще не передана, преимущество имеет тот из кредиторов, в пользу которого обязательство возникло ранее, а если это невозможно определить, то тот, кто раньше предъявил иск.

Статья 225. Последствия неисполнения обязательства выполнить определенную работу

В случае неисполнения должником обязательства выполнить определенную работу кредитор вправе выполнить эту работу за счет должника, поскольку иное не вытекает из закона или договора, либо требовать возмещения убытков.

Статья 226. Вина как условие ответственности за нарушение обязательств

Лицо, не исполнившее обязательство либо исполнившее его ненадлежащим образом, несет имущественную ответственность лишь при наличии вины (умысла или неосторожности), кроме случаев, предусмотренных законом или договором. Отсутствие вины доказывается лицом, нарушившим обязательство.

Статья 227. Вина кредитора

Если неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства произошло по вине обеих сторон, суд, арбитраж или третейский суд соответственно уменьшает размер ответственности должника. Суд, арбитраж или третейский суд вправе также уменьшить размер ответственности должника, если кредитор умышленно или по неосторожности содействовал увеличению размера убытков, причиненных неисполнением или ненадлежащим исполнением, либо не принял мер к их уменьшению.

Правила настоящей статьи соответственно применяются и в случаях, когда должник в силу закона или договора (статья 226 настоящего Кодекса) несет имуществен-

ную ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства независимо от своей вины.

Статья 228. Просрочка должника

Должник, просрочивший исполнение, отвечает перед кредитором за убытки, причиненные просрочкой, и за случайно наступившую после просрочки невозможность исполнения.

Если вследствие просрочки должника исполнение утратило интерес для кредитора, он может отказаться от принятия исполнения и требовать возмещения убытков.

В отношениях между социалистическими организациями отказ от принятия просроченного исполнения допускается только в случаях и на условиях, установленных законом или договором.

Должник не считается просрочившим, пока обязательство не может быть исполнено вследствие просрочки кредитора (статья 230 настоящего Кодекса).

Статья 229. Просрочка должника по денежному обязательству

Должник, просрочивший исполнение денежного обязательства, обязан уплатить за время просрочки три процента годовых с просроченной суммы, если законом или договором не установлен иной размер процентов.

По денежным обязательствам между социалистическими организациями должник обязан уплатить кредитору за каждый день просрочки проценты (пеню) в размере, установленном законодательством Союза ССР.

Статья 230. Просрочка кредитора

Кредитор считается просрочившим, если он отказался принять надлежащее исполнение, предложенное должником, или не совершил действий, до совершения которых должник не мог исполнить своего обязательства.

Кредитор считается просрочившим также в случаях, указанных в статье 231 настоящего Кодекса.

Просрочка кредитора дает должнику право на возмещение причиненных просрочкой убытков, если кредитор не докажет, что просрочка не вызвана умыслом либо неосторожностью его самого или тех лиц, на которых в силу закона или поручения кредитора было возложено принятие исполнения. После окончания просрочки кредитора должник отвечает на общих основаниях.

По денежному обязательству должник не обязан платить проценты за время просрочки кредитора.

Глава 20

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 231. Прекращение обязательства исполнением

Исполнение, произведенное надлежащим образом, прекращает обязательство.

Кредитор, принимая исполнение, обязан по требованию должника выдать ему расписку в получении исполнения полностью или в части.

Если должник выдал кредитору в удостоверение обязательства долговой документ, то кредитор, принимая исполнение, должен вернуть этот документ, а при невозможности возвращения указать на это в выдаваемой им расписке. Расписка может быть заменена надписью на возвращаемом долговом документе. Нахождение долгового документа у должника удостоверяет, пока не доказано иное, прекращение обязательства.

При отказе кредитора выдать расписку, вернуть долговой документ или отметить в расписке невозможность его возвращения должник вправе задержать исполнение. В этих случаях кредитор считается просрочившим.

Статья 232. Прекращение обязательства зачетом

Обязательство прекращается зачетом встречного однородного требования, срок которому наступил либо срок которого не указан или определен моментом востребования.

Для зачета достаточно заявления одной стороны.

Зачет денежных требований между социалистическими организациями производится с соблюдением правил, установленных Государственным банком СССР.

Статья 233. Недопустимость зачета

Не допускается зачет требований:

1) по которым истек срок исковой давности;

2) о возмещении вреда, вызванного повреждением здоровья или причинением смерти;

3) о пожизненном содержании (статья 259 настоящего Кодекса);

4) в иных случаях, предусмотренных законом.

Статья 234. Зачет при уступке требования

В случае уступки требования (статья 213 настоящего Кодекса) должник вправе зачесть против требования

ную ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства независимо от своей вины.

Статья 228. Просрочка должника

Должник, просрочивший исполнение, отвечает перед кредитором за убытки, причиненные просрочкой, и за случайно наступившую после просрочки невозможность исполнения.

Если вследствие просрочки должника исполнение утратило интерес для кредитора, он может отказаться от принятия исполнения и требовать возмещения убытков.

В отношениях между социалистическими организациями отказ от принятия просроченного исполнения допускается только в случаях и на условиях, установленных законом или договором.

Должник не считается просрочившим, пока обязательство не может быть исполнено вследствие просрочки кредитора (статья 230 настоящего Кодекса).

Статья 229. Просрочка должника по денежному обязательству

Должник, просрочивший исполнение денежного обязательства, обязан уплатить за время просрочки три процента годовых с просроченной суммы, если законом или договором не установлен иной размер процентов.

По денежным обязательствам между социалистическими организациями должник обязан уплатить кредитору за каждый день просрочки проценты (пеню) в размере, установленном законодательством Союза ССР.

Статья 230. Просрочка кредитора

Кредитор считается просрочившим, если он отказался принять надлежащее исполнение, предложенное должником, или не совершил действий, до совершения которых должник не мог исполнить своего обязательства.

Кредитор считается просрочившим также в случаях, указанных в статье 231 настоящего Кодекса.

Просрочка кредитора дает должнику право на возмещение причиненных просрочкой убытков, если кредитор не докажет, что просрочка не вызвана умыслом либо неосторожностью его самого или тех лиц, на которых в силу закона или поручения кредитора было возложено принятие исполнения. После окончания просрочки кредитора должник отвечает на общих основаниях.

По денежному обязательству должник не обязан платить проценты за время просрочки кредитора.

Глава 20

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Статья 231. Прекращение обязательства исполнением

Исполнение, произведенное надлежащим образом, прекращает обязательство.

Кредитор, принимая исполнение, обязан по требованию должника выдать ему расписку в получении исполнения полностью или в части.

Если должник выдал кредитору в удостоверение обязательства долговой документ, то кредитор, принимая исполнение, должен вернуть этот документ, а при невозможности возвращения указать на это в выдаваемой им расписке. Расписка может быть заменена надписью на возвращаемом долговом документе. Нахождение долгового документа у должника удостоверяет, пока не доказано иное, прекращение обязательства.

При отказе кредитора выдать расписку, вернуть долговой документ или отметить в расписке невозможность его возвращения должник вправе задержать исполнение. В этих случаях кредитор считается просрочившим.

Статья 232. Прекращение обязательства зачетом

Обязательство прекращается зачетом встречного однородного требования, срок которому наступил либо срок которого не указан или определен моментом востребования.

Для зачета достаточно заявления одной стороны.

Зачет денежных требований между социалистическими организациями производится с соблюдением правил, установленных Государственным банком СССР.

Статья 233. Недопустимость зачета

Не допускается зачет требований:

1) по которым истек срок исковой давности;

2) о возмещении вреда, вызванного повреждением здоровья или причинением смерти;

3) о пожизненном содержании (статья 259 настоящего Кодекса);

4) в иных случаях, предусмотренных законом.

Статья 234. Зачет при уступке требования

В случае уступки требования (статья 213 настоящего Кодекса) должник вправе зачесть против требования

нового кредитора свое требование к прежнему кредитору, если срок требования должника наступил до получения им уведомления об уступке требования либо этот срок не установлен или определен моментом востребования.

Статья 235. Прекращение обязательства совпадением должника и кредитора в одном лице

Обязательство прекращается совпадением должника и кредитора в одном лице.

Статья 236. Прекращение обязательства соглашением сторон

Обязательство прекращается соглашением сторон, в частности, соглашением о замене одного обязательства другим между теми же лицами.

Прекращение обязательства между социалистическими организациями соглашением сторон, в частности, соглашением о замене другим обязательством, допускается, поскольку это не противоречит актам планирования народного хозяйства.

Статья 237. Прекращение или изменение обязательства вследствие изменения плана

Обязательство между социалистическими организациями подлежит прекращению или изменению сторонами в установленном порядке в случаях, когда акты планирования народного хозяйства, на которых обязательство основано, изменены распоряжением, обязательным для обеих сторон.

Статья 238. Прекращение обязательства невозможностью исполнения

Обязательство прекращается невозможностью исполнения, если она вызвана обстоятельством, за которое должник не отвечает (статья 226 настоящего Кодекса).

Статья 239. Прекращение обязательства смертью гражданина или ликвидацией юридического лица

Обязательство прекращается смертью должника, если исполнение не может быть произведено без личного участия должника.

Обязательство прекращается смертью кредитора, если исполнение предназначено лично для кредитора.

Обязательство прекращается ликвидацией юридического лица (должника или кредитора).

Законодательством Союза ССР или Киргизской ССР исполнение обязательства ликвидированного юридического лица может быть возложено на другое юридическое лицо.

2. ОТДЕЛЬНЫЕ ВИДЫ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ

Глава 21

КУПЛЯ-ПРОДАЖА

Статья 240. Договор купли-продажи

По договору купли-продажи продавец обязуется передать имущество в собственность покупателю, а покупатель обязуется принять имущество и уплатить за него определенную денежную сумму.

Если покупателем является государственная организация или иная организация, указанная в статье 118[1] настоящего Кодекса, то у нее возникает право оперативного управления имуществом.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г. Часть третья исключена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 241. Договор купли-продажи жилого дома

Жилой дом (или часть его), находящийся в личной собственности гражданина или у совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей, может быть предметом купли-продажи с соблюдением правил статьи 107 настоящего Кодекса, а также при условии, чтобы собственником не продавалось более одного дома или части одного дома в течение трех лет, кроме случая продажи, предусмотренного статьей 108 настоящего Кодекса.

Статья 242. Форма договора купли-продажи жилого дома

Договор купли-продажи жилого дома или части его, находящегося в городе или поселке городского типа, должен быть нотариально удостоверен, если хотя бы одной из сторон является гражданин, и зарегистрирован в исполнительном комитете районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов.

Договор купли-продажи жилого дома или части его,

находящегося в сельском населенном пункте, должен быть совершен в письменной форме и зарегистрирован в исполкоме сельского (поселкового) Совета народных депутатов.

Несоблюдение правил настоящей статьи влечет недействительность договора купли-продажи жилого дома.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 242[1]. **Форма заключаемого между гражданами договора купли-продажи строительных материалов**

Заключаемый между гражданами договор купли-продажи строительных материалов должен быть нотариально удостоверен, кроме случаев, когда продавец передает покупателю имущество вместе с документом о его приобретении в торговой или иной организации.

Несоблюдение этого требования влечет применение правил, предусмотренных статьей 49 настоящего Кодекса.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 30 июня 1986 г.).

Статья 243. **Цена**

Продажа товаров государственными, кооперативными и другими общественными организациями производится по установленным государственным ценам, кроме случаев, предусмотренных законодательством Союза ССР и в установленных им пределах — законодательством Киргизской ССР.

Продажа колхозами излишков сельскохозяйственной продукции, непокупаемых государством, а также продажа гражданами своего имущества производится по ценам, устанавливаемым соглашением сторон, если иное не предусмотрено законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г. и от 30 июня 1986г .).

Статья 244. **Обязанность продавца предупредить покупателя о правах третьих лиц на продаваемую вещь**

При заключении договора продавец обязан предупредить покупателя о всех правах третьих лиц на продаваемую вещь (правах нанимателя, праве залога, пожизненного пользования и т. п.). Неисполнение этого правила дает покупателю право требовать уменьшения цены либо расторжения договора и возмещения убытков.

Статья 245. **Обязанность продавца сохранять проданную вещь**

Когда право собственности или право оперативного управления переходит к покупателю ранее передачи вещи (статья 136 настоящего Кодекса), продавец обязан до передачи сохранять вещь, не допуская ее ухудшения.

Необходимые для этого издержки покупатель обязан возместить продавцу, если это предусмотрено договором.

Статья 246. **Последствия неисполнения продавцом обязанности передать вещь**

Если продавец в нарушение договора не передает покупателю проданную вещь, покупатель вправе требовать передачи ему проданной вещи и возмещения убытков, причиненных задержкой исполнения, либо отказаться от исполнения договора и потребовать возмещения убытков.

Статья 247. **Последствия отказа покупателя принять купленную вещь или оплатить ее стоимость**

Если покупатель в нарушение договора откажется принять купленную вещь или уплатить за нее установленную цену, продавец вправе требовать принятия вещи покупателем и уплаты цены, а также возмещения убытков, причиненных задержкой исполнения, либо отказаться от договора и потребовать возмещения убытков.

Статья 248. **Качество проданной вещи**

Качество проданной вещи должно соответствовать условиям договора, а при отсутствии указаний в договоре — обычно предъявляемым требованиям.

Вещь, продаваемая торговой организацией, должна соответствовать стандарту, техническим условиям или образцам, установленным для вещей этого рода, если иное не вытекает из характера данного вида купли-продажи.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 249. **Права покупателя в случае продажи ему вещи ненадлежащего качества**

Покупатель, которому продана вещь ненадлежащего качества, если ее недостатки не были оговорены продавцом, вправе по своему выбору потребовать:

либо замены вещи, определенной в договоре родовыми признаками, вещью надлежащего качества;

либо соразмерного уменьшения покупной цены;

либо безвозмездного устранения недостатков вещи продавцом или возмещения расходов покупателя на их исправление;

либо расторжения договора с возмещением покупателю убытков.

Порядок осуществления этих прав лицом, купившим вещь в розничном торговом предприятии, определяется законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 250. Сроки предъявления претензий в связи с недостатками проданной вещи

Если недостатки проданной вещи не были оговорены продавцом до передачи вещи покупателю, покупатель вправе предъявить продавцу претензию по поводу этих недостатков немедленно по обнаружении их, однако не позже шести месяцев со дня передачи вещи, а по поводу недостатка жилого дома или части его — не позже одного года со дня передачи жилого дома или части его во владение покупателя. Если день передачи жилого дома или части его установить невозможно или если жилой дом или часть его находилась во владении покупателя до заключения договора купли-продажи,— со дня регистрации договора (статья 242 настоящего Кодекса).

Законодательством Союза ССР и Киргизской ССР могут быть установлены иные сроки для заявления претензии по поводу недостатков проданной вещи.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 251. Претензии по поводу недостатков вещи, проданной с гарантийным сроком

В случаях, когда для вещей, продаваемых через розничные торговые организации, установлены в соответствии со статьей 273 настоящего Кодекса гарантийные сроки, эти сроки исчисляются со дня розничной продажи. Покупатель в течение гарантийного срока может предъявить продавцу претензию по поводу недостатков проданной вещи, препятствующих ее нормальному использованию.

Продавец обязан обеспечить безвозмездное устранение недостатков вещи, либо заменить ее вещью надлежащего качества, либо принять ее обратно с возвратом покупателю уплаченной за нее суммы, если не докажет, что недостатки возникли вследствие нарушения покупателем правил пользования вещью или ее хранения.

Если для предъявления претензии по поводу недостатков проданной вещи установлен гарантийный срок менее продолжительный, чем сроки, указанные в статье 250 настоящего Кодекса, применяются сроки, установленные этой статьей.

Статья 252. Срок давности по иску о недостатках проданной вещи

Иск по поводу недостатков проданной вещи может быть предъявлен не позднее шести месяцев со дня заявления претензии, а если претензия не заявлена или время ее заявления установить невозможно,— со дня истечения сроков, установленных для предъявления претензий по поводу этих недостатков (статьи 250 и 251 настоящего Кодекса).

Законодательством Союза ССР и Киргизской ССР могут быть установлены иные сроки исковой давности по требованиям, связанным с недостатками проданной вещи.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 253. Обязанность продавца в случае предъявления к покупателю иска об изъятии вещи

Если третье лицо по основанию, возникшему до продажи вещи, предъявит к покупателю иск об изъятии ее, покупатель обязан привлечь продавца к участию в деле, а продавец обязан вступить в это дело на стороне покупателя.

Непривлечение покупателем продавца к участию в деле освобождает продавца от ответственности перед покупателем, если продавец докажет, что, приняв участие в деле, он мог бы предотвратить изъятие проданной вещи у покупателя.

Продавец, привлеченный покупателем к участию в деле, но не принявший в нем участия, лишается права доказывать неправильность ведения дела покупателем.

Статья 254. Ответственность продавца в случае отсуждения вещи у покупателя

Если в силу решения суда, арбитража или третейского суда проданная вещь изъята у покупателя, продавец обязан возместить покупателю понесенные им убытки.

Соглашение сторон об устранении или ограничении ответственности продавца недействительно, если продавец,

зная о существовании прав третьего лица на продаваемую вещь, не предупредил об этом покупателя.

Статья 255. **Продажа товаров в кредит**

Товары длительного пользования могут продаваться гражданам розничными торговыми предприятиями в кредит (с рассрочкой платежа) в случаях и в порядке, устанавливаемых законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Продажа товаров в кредит производится по ценам, действующим на день продажи. Последующее изменение цен на проданные в кредит товары не влечет за собой перерасчета.

Право собственности на товары, продаваемые в кредит, возникает у покупателя в соответствии с правилами статьи 136 настоящего Кодекса.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 22

МЕНА

Статья 256. **Договор мены**

По договору мены между сторонами производится обмен одного имущества на другое.

К договору мены применяются соответственно правила о договоре купли-продажи, поскольку иное не вытекает из существа отношений сторон.

При этом каждый из участвующих в договоре мены считается продавцом имущества, которое он дает, и покупателем имущества, которое он получает.

Договор мены, в котором одной или обеими сторонами являются государственные организации, может быть заключен лишь в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

Глава 23

ДАРЕНИЕ

Статья 257. **Договор дарения**

По договору дарения одна сторона передает безвозмездно другой стороне имущество в собственность.

Договор дарения считается заключенным в момент передачи имущества.

Дарение гражданином имущества государственной,

кооперативной или другой общественной организации может быть обусловлено использованием этого имущества для определенной общественно полезной цели.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 258. **Форма договора дарения**

Договор дарения на сумму свыше пятисот рублей и договор дарения валютных ценностей на сумму свыше пятидесяти рублей должны быть нотариально удостоверены.

Договор дарения гражданином имущества государственной, кооперативной и другой общественной организации может быть заключен в простой письменной форме.

Договоры дарения жилого дома и строительных материалов должны быть заключены в форме, установленной статьей 242 и 242[1] настоящего Кодекса.

(В редакции Указов Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 11 мая 1977 г., от 22 октября 1984 г. и от 30 июня 1986 г.).

Глава 24

ОТЧУЖДЕНИЕ ДОМА С УСЛОВИЕМ ПОЖИЗНЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ

Статья 259. **Договор отчуждения дома с условием пожизненного содержания**

По договору отчуждения дома с условием пожизненного содержания одна сторона, являющаяся лицом нетрудоспособным по возрасту или по состоянию здоровья (отчуждатель), передает в собственность другому лицу (приобретателю) принадлежащий ему дом или часть его, взамен чего приобретатель обязуется предоставлять отчуждателю до его смерти материальное обеспечение в натуре в виде жилища, питания, ухода и необходимой помощи.

Статья 260. **Условия договора**

В договоре отчуждения дома с условием пожизненного содержания должно быть указано, какой дом передается отчуждателем приобретателю, оценка его и какие виды чего приобретатель обязуется предоставлять отчуждателю

Статья 261. **Форма договора**

Договор отчуждения дома с условием пожизненного содержания в городе или поселке городского типа должен

быть нотариально удостоверен и зарегистрирован в исполнительном комитете районного, городского, районного в городе Совета народных депутатов.

Договор отчуждения дома с условием пожизненного содержания, когда дом находится в сельском населенном пункте, должен быть совершен в письменной форме и зарегистрирован в исполкоме сельского (поселкового) Совета народных депутатов.

Несоблюдение правил настоящей статьи влечет недействительность договора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 262. Обеспечение исполнения договора

Отчуждаемый дом остается в залоге у отчуждателя на все время действия договора посредством наложения нотариального запрещения (ареста).

Статья 263. Последствия случайной гибели дома

Случайная гибель дома, полученного от отчуждателя, не освобождает приобретателя имущества от обязанностей, принятых им на себя по договору.

Статья 264. Изменение или расторжение договора по требованию отчуждателя

В случае нарушения договора приобретателем имущества отчуждатель может обратиться в суд с иском о расторжении договора.

Статья 265. Расторжение договора по требованию приобретателя имущества

Договор отчуждения дома с условием пожизненного содержания может быть расторгнут по требованию приобретателя имущества, если по независящим от него обстоятельствам его материальное положение изменилось в такой степени, что он не в состоянии предоставлять обусловленное содержание отчуждателю, а также в случае полного восстановления трудоспособности отчуждателя.

Статья 266. Последствия расторжения договора

В случае расторжения договора об отчуждении дома с условием пожизненного содержания по основаниям, указанным в статьях 264, 265 настоящего Кодекса, дом, переданный отчуждателем приобретателю согласно договору, подлежит возврату отчуждателю.

Расходы на содержание отчуждателя, произведенные

приобретателем имущества до расторжения договора, не возмещаются. Однако, если расторжение договора вызвано восстановлением трудоспособности отчуждателя, последний не вправе требовать возврата дома и сохраняет лишь право пожизненного безвозмездного пользования помещением, предоставленным ему договором.

Статья 267. Прекращение договора в случае смерти приобретателя

Договор отчуждения дома с условием пожизненного содержания прекращается в случае смерти приобретателя дома при жизни отчуждателя. В этом случае дом возвращается отчуждателю.

Глава 25

ПОСТАВКА

Статья 268. Договор поставки

По договору поставки организация-поставщик обязуется передать в определенные сроки или срок организации-покупателю (заказчику) в собственность (в оперативное управление) определенную продукцию согласно обязательному для обеих организаций плановому акту распределения продукции; организация-покупатель обязуется принять продукцию и оплатить ее по установленным ценам. Договором поставки является также и заключаемый между организациями по их усмотрению договор, по которому поставщик обязуется передать покупателю продукцию, не распределяемую в плановом порядке, в срок, не совпадающий с моментом заключения договора.

Поставка продукции без заключения договора производится лишь в случаях, установленных Советом Министров СССР или Советом Министров Киргизской ССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 269. Недопоставка или невыборка продукции

Количество продукции, недопоставленное поставщиком или не выбранное покупателем в обусловленный срок, должно быть поставлено (выбрано) в порядке и в сроки, предусмотренные Положениями о поставках, Особыми условиями поставки отдельных видов продукции (статья 275 настоящего Кодекса) или договором.

Покупатель вправе, уведомив поставщика, отказаться

от принятия продукции, поставка которой просрочена, если в договоре не предусмотрено иное. Продукцию, отгруженную поставщиком до получения уведомления покупателя, последний обязан принять и оплатить.

Статья 270. **Ассортимент поставляемой продукции**

Продукция должна быть поставлена в ассортименте, предусмотренном договором.

Поставка продукции одних видов, входящих в данный ассортимент, в большем количестве, чем предусмотрено договором, не засчитывается в покрытие недопоставки продукции других видов, кроме случаев, когда такая поставка произведена с согласия покупателя.

За недопоставку продукции отдельных видов, входящих в ассортимент, поставщик уплачивает установленную неустойку, хотя бы в срок, предусмотренный договором, поставка по общей стоимости продукции была выполнена.

Статья 271. **Качество поставляемой продукции**

Качество поставляемой продукции должно соответствовать стандартам, техническим условиям или образцам. В договоре может быть предусмотрена поставка продукции более высокого качества по сравнению со стандартами, утвержденными техническими условиями или образцами.

В случае поставки продукции более низкого качества, чем требуемое стандартом, утвержденными техническими условиями или образцом, покупатель обязан отказаться от принятия и оплаты продукции, а если продукция уже оплачена покупателем, то внесенная им сумма подлежит возврату.

Однако, если недостатки поставленной продукции могут быть устранены без возврата ее поставщику, покупатель вправе потребовать от поставщика устранения недостатков в месте нахождения продукции либо устранить их своими средствами, но за счет поставщика.

Если поставленная продукция соответствует стандартам или техническим условиям, но окажется более низкого сорта, чем было обусловлено, то покупатель имеет право принять продукцию с оплатой по цене, установленной для продукции соответствующего сорта, или отказаться от принятия и оплаты продукции.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 272. **Срок исковой давности по искам о недостатках поставленной продукции**

Для исков, вытекающих из поставки продукции ненадлежащего качества, устанавливается шестимесячный срок давности со дня установления покупателем в надлежащем порядке недостатков поставленной ему продукции.

Статья 273. **Сроки предъявления претензии в связи с недостатками поставленной продукции**

Сроки и порядок установления покупателем недостатков поставленной ему продукции, которые не могли быть обнаружены при обычной ее приемке, и предъявления поставщику претензий, вытекающих из поставки продукции ненадлежащего качества, определяются законодательством Союза ССР.

В отношении продукции, предназначенной для длительного пользования или хранения, стандартами или техническими условиями могут предусматриваться более длительные сроки для установления покупателем в надлежащем порядке указанных недостатков (гарантийные сроки) с последующим предъявлением поставщику претензионных требований об устранении этих недостатков или о замене продукции. Поставщик обязан безвозмездно исправить недостатки продукции, на которую установлен гарантийный срок, или заменить ее, если не докажет, что недостатки возникли вследствие нарушения покупателем правил пользования продукцией или хранения ее.

Договорами могут устанавливаться гарантийные сроки, если они не предусмотрены стандартами или техническими условиями, а также гарантийные сроки более продолжительные, чем предусмотренные стандартами или техническими условиями.

В отношении товаров народного потребления, продаваемых через розничные торговые организации, гарантийный срок исчисляется со дня розничной продажи вещи (статья 251 настоящего Кодекса).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 274. **Комплектность поставляемой продукции**

Продукция должна поставляться комплектно, в соответствии с требованиями стандартов, технических условий или прейскурантов. В договоре может быть предусмотрена поставка продукции с дополнительными к комплекту изделиями (частями) либо без отдельных ненужных покупателю изделий (частей), входящих в комплект. Если комплектность не определена стандартом, утвержденными

техническими условиями или прейскурантом, она в необходимых случаях может определяться договором.

В случае поставки некомплектной продукции покупатель обязан потребовать доукомплектования продукции или замены некомплектной продукции комлектной и впредь до ее укомплектования или замены отказаться от ее оплаты, а если продукция уже оплачена, потребовать возврата уплаченных за нее сумм.

При неукомплектовании поставщиком продукции в установленный по соглашению сторон срок покупатель вправе отказаться от продукции.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 275. Положения о поставках и Особые условия поставок

Договоры поставки заключаются и исполняются в соответствии с Положениями о поставках, утверждаемыми Советом Министров СССР, и Особыми условиями поставки отдельных видов продукции, утверждаемыми в порядке, установленном Советом Министров СССР, а в предусмотренных им случаях — Советом Министров Киргизской ССР.

Статья 276. Ответственность за нарушение договора поставки.

В соответствии с Положениями и Особыми условиями взыскиваются неустойка (штраф, пеня) и убытки за нарушение обязанностей по договору поставки.

В случаях поставки продукции ненадлежащего качества или некомплектной покупатель взыскивает с поставщика установленную неустойку (штраф) и, кроме того, причиненные такой поставкой убытки без зачета неустойки (штрафа).

Глава 26

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЗАКУПКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ У КОЛХОЗОВ, СОВХОЗОВ И ДРУГИХ ХОЗЯЙСТВ[1]

Статья 277. Договор контрактации сельскохозяйственной продукции

Государственная закупка сельскохозяйственной продукции у колхозов и совхозов осуществляется по договорам

[1] Наименование главы — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

контрактации, которые заключаются на основе планов государственных закупок сельскохозяйственной продукции и планов развития сельскохозяйственного производства в колхозах и совхозах. Законодательством Союза ССР могут быть предусмотрены случаи государственной закупки сельскохозяйственной продукции по договорам контрактации и у других хозяйств.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 278. Содержание договора контрактации

В договорах контракции должны предусматриваться:

количество (по видам продукции), качество, сроки, порядок и условия доставки и места сдачи сельскохозяйственной продукции;

обязанность заготовительных организаций и предприятий своевременно принять продукцию и оплатить ее по установленным ценам, а также сроки и размеры выдачи денежных авансов колхозам;

обязанности по оказанию колхозам, совхозам и другим хозяйствам помощи в организации производства сельскохозяйственной продукции и ее транспортировки на приемные пункты и предприятия;

взаимная имущественная ответственность сторон в случае неисполнения ими обязанностей.

Типовые договоры контрактации утверждаются в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 27

ЗАЕМ

Статья 279. Договор займа

По договору займа одна сторона (займодавец) передает другой стороне (заемщику) в собственность (в оперативное управление) деньги или вещи, определенные родовыми признаками, а заемщик обязуется возвратить займодавцу такую же сумму денег или равное количество вещей того же рода и качества.

Договор займа на сумму свыше пятидесяти рублей должен быть совершен в письменной форме.

Договор займа считается заключенным в момент передачи денег или вещей.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 280. Проценты по договору займа

Взимание процентов допускается только в случаях, установленных законодательством Союза ССР, а также по заемным операциям касс взаимопомощи и городских ломбардов.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 281. Оспаривание договора займа

Заемщик вправе оспаривать договор займа по его безденежности, доказывая, что деньги или вещи в действительности вовсе не получены им от займодавца или получены в меньшем количестве, чем указано в договоре.

В тех случаях, когда договор займа должен быть совершен в письменной форме (статья 279 настоящего Кодекса), оспаривание его по безденежности путем свидетельских показаний не допускается, за исключением случаев уголовно-наказуемых деяний.

Статья 282. Заемные операции банков и государственных трудовых сберегательных касс

Заемные операции банков и государственных трудовых сберегательных касс регулируются законодательством Союза ССР.

Статья 283. Заемные операции ломбардов

Городские ломбарды выдают гражданам ссуды, обеспечиваемые залогом предметов домашнего потребления и личного пользования (статьи 194—204 настоящего Кодекса).

Предельный размер и число ссуд, которые могут быть выданы одному лицу, а также сроки, на которые выдаются ссуды, определяются типовым уставом городского ломбарда, утверждаемым Советом Министров Киргизской ССР.

Статья 284. Заемные операции касс взаимопомощи и фондов творческих союзов

Кассы взаимопомощи при профсоюзных комитетах предприятий, учреждений, организаций выдают рабочим и служащим долгосрочные и краткосрочные ссуды. Кассы взаимопомощи в колхозах выдают ссуды колхозникам. Фонды творческих союзов выдают ссуды работникам литературы и искусства.

Кассы взаимопомощи пенсионеров при отделах социального обеспечения исполнительных комитетов районных, городских, районных в городе Советов народных депутатов выдают долгосрочные и краткосрочные ссуды пенсионерам.

Сроки и условия выдачи ссуд определяются типовыми (примерными) уставами касс взаимопомощи и уставами фондов творческих союзов.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 28

ИМУЩЕСТВЕННЫЙ НАЕМ

Статья 285. Договор имущественного найма

По договору имущественного найма наймодатель обязуется предоставить нанимателю имущество во временное пользование за плату.

Статья 286. Форма договора имущественного найма

Договор имущественного найма между гражданами на срок более одного года должен быть заключен в письменной форме.

Статья 287. Срок договора имущественного найма

Срок договора имущественного найма не должен превышать десяти лет.

Срок заключенного между государственными, кооперативными и другими общественными организациями договора найма строения или нежилого помещения не должен превышать пяти лет, а договор найма оборудования и иного имущества — одного года.

Срок договора найма предметов домашнего обихода, музыкальных инструментов, спортивного инвентаря, легковых автомобилей и другого имущества личного пользования, предоставляемых гражданину государственной, кооперативной или другой общественной организацией (бытовой прокат), не должен превышать срока, установленного соответствующим типовым договором бытового проката (статья 304 настоящего Кодекса).

При заключении договора на более длительный, чем указано выше, срок договор считается заключенным соответственно на десять лет, на пять лет, на один год или срок, установленный типовым договором бытового проката.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 288. **Заключение договора имущественного найма без указания срока**

Если договор имущественного найма заключен без указания срока, он считается заключенным на неопределенный срок и каждая из сторон вправе отказаться от договора во всякое время, предупредив о том другую сторону за один месяц, а при найме строений или нежилых помещений — за три месяца.

Если договор имущественного найма между социалистическими организациями заключен без указания срока, то часть первая настоящей статьи применяется лишь в пределах сроков, установленных для договоров найма имущества между социалистическими организациями (часть вторая статьи 287 настоящего Кодекса).

Статья 289. **Продолжение пользования имуществом после истечения срока договора**

В случае продолжения пользования имуществом после истечения срока договора при отсутствии возражений со стороны наймодателя, договор считается возобновленным на неопределенный срок, и каждая из сторон вправе в любое время отказаться от договора, предупредив об этом другую сторону за один месяц.

К договорам между государственными, кооперативными и другими общественными организациями, а также к договорам бытового проката это правило не применяется.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 290. **Преимущественное право социалистической организации на возобновление договора найма**

Государственная, кооперативная или другая общественная организация, исправно выполнявшая принятые на себя по договору найма обязательства, по окончании действия договора имеет преимущественное перед другими лицами право на возобновление договора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 291. **Предоставление имущества нанимателю**

Наймодатель обязан предоставить нанимателю имущество в состоянии, соответствующем условиям договора и назначению имущества.

Организация, заключающая договор бытового проката, обязана в присутствии нанимателя проверить исправность сдаваемого внаем имущества.

Наймодатель не отвечает за недостатки имущества, которые были им оговорены при заключении договора.

Статья 292. **Последствия непредоставления имущества нанимателю**

Если наймодатель не предоставляет в пользование нанимателя сданное внаем имущество, наниматель вправе истребовать от него это имущество (статья 224 настоящего Кодекса) и потребовать возмещения убытков, причиненных задержкой исполнения, либо со своей стороны отказаться от договора и взыскать убытки, причиненные его неисполнением.

Статья 293. **Пользование нанятым имуществом**

Наниматель обязан пользоваться имуществом в соответствии с договором и назначением имущества.

Статья 294. **Обязанности наймодателя по содержанию сданного внаем имущества**

Наймодатель обязан производить за свой счет капитальный ремонт сданного внаем имущества, если иное не предусмотрено законом или договором.

Неисполнение наймодателем этой обязанности дает нанимателю право либо произвести капитальный ремонт, предусмотренный договором или вызываемый неотложной необходимостью, и взыскать с наймодателя стоимость ремонта или зачесть его стоимость в счет наемной платы, либо расторгнуть договор и взыскать убытки, причиненные его неисполнением.

Статья 295. **Обязанности нанимателя по содержанию нанятого имущества**

Наниматель обязан поддерживать нанятое имущество в исправном состоянии, производить за свой счет текущий ремонт, если иное не установлено законом или договором, и нести расходы по содержанию имущества.

Статья 296. **Плата за пользование нанятым имуществом**

Наниматель обязан своевременно вносить плату за пользование имуществом. Он вправе требовать соответственного уменьшения наемной платы, если в силу обстоятельств, за которые он не отвечает, возможность преду-

смотренного договором пользования имуществом существенно уменьшилась.

Статья 297. **Поднаем**

Сдача нанимателем нанятого имущества в поднаем допускается лишь с согласия наймодателя.

Сдача в поднаем имущества, взятого на основании договора бытового проката, не допускается.

Статья 298. **Сохранение силы договора найма при переходе имущества к другому собственнику**

При переходе права собственности на сданное внаем имущество от наймодателя к другому лицу договор найма сохраняет силу для нового собственника. Договор найма сохраняет силу и при переходе имущества от одной государственной организации (наймодателя) к другой.

Статья 299. **Досрочное расторжение договора по требованию наймодателя**

Наймодатель может предъявить в суде, арбитраже или третейском суде требование о досрочном расторжении договора найма:

1) если наниматель пользуется имуществом не в соответствии с договором или назначением имущества;

2) если наниматель умышленно или по неосторожности ухудшает состояние имущества;

3) если наниматель не внес наемной платы в течение трех месяцев, а по договору бытового проката — в течение одного месяца со дня истечения срока платежа;

4) если наниматель не производит капитального ремонта в тех случаях, когда по закону или по договору капитальный ремонт лежит на обязанности нанимателя.

Статья 300. **Досрочное расторжение договора по требованию нанимателя**

Наниматель может предъявить в суде, арбитраже или третейском суде требование о досрочном расторжении договора найма:

1) если наймодатель не производит лежащего на его обязанности капитального ремонта;

2) если имущество в силу обстоятельств, за которые наниматель не отвечает, окажется в состоянии, негодном для пользования.

Наниматель вправе отказаться от договора бытового проката в любое время.

Статья 301. **Возврат имущества наймодателю**

При прекращении договора найма наниматель обязан вернуть наймодателю имущество в том состоянии, в каком он его получил, с учетом нормального износа, или в состоянии, обусловленном договором.

Статья 302. **Ответственность нанимателя за ухудшение имущества**

В случае допущенного нанимателем ухудшения нанятого имущества он должен возместить наймодателю убытки, если не докажет, что ухудшение или обесценение имущества произошло не по его вине.

Статья 303. **Улучшение имущества**

В случае произведенного с разрешения наймодателя улучшения нанятого имущества наниматель имеет право на возмещение произведенных для этой цели необходимых расходов, если иное не предусмотрено законом или договором.

Произведенные нанимателем без разрешения намойдателя улучшения, если они отделимы без вреда для имущества и если наймодатель не согласится возместить их стоимость, могут быть изъяты нанимателем.

Стоимость улучшений, произведенных нанимателем без разрешения наймодателя и не отделимых без вреда для имущества, возмещению не подлежит.

Статья 304. **Типовые договоры бытового проката**

Типовые договоры по отдельным видам бытового проката утверждаются Советом Министров Киргизской ССР.

Отступления от условий типовых договоров, ограничивающие права пользователей, недействительны.

Глава 29

НАЕМ ЖИЛОГО ПОМЕЩЕНИЯ

Статья 305. **Договор найма жилого помещения**

По договору найма жилого помещения наймодатель обязуется предоставить нанимателю за плату жилое помещение для проживания в нем.

Пользование жилым помещением в домах государственного и общественного жилищного фонда осуществляется в соответствии с договором найма жилого помещения, заключаемым между наймодателем — жилищно-эксплуатационной организацией (а при ее отсутствии — соответ-

ствующим предприятием, учреждением, организацией) и нанимателем — гражданином, на имя которого выдан ордер.

Договор найма жилого помещения в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, заключается нанимателем с собственником дома.

Договор найма жилого помещения заключается, изменяется и расторгается на условиях и в порядке, определяемых законодательством Союза ССР, Жилищным кодексом Киргизской ССР и другим законодательством Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

(Статьи 306—352 признаны утратившими силу Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Глава 30

БЕЗВОЗМЕЗДНОЕ ПОЛЬЗОВАНИЕ ИМУЩЕСТВОМ

Статья 353. **Договор безвозмездного пользования имуществом**

По договору безвозмездного пользования имуществом одна сторона обязуется передать или передает имущество в безвозмездное временное пользование другой стороне, а последняя обязуется вернуть это же имущество.

К договору безвозмездного пользования имуществом соответственно применяются правила статей 286, 289, 291 (часть первая), 293, 295 и 301—303 настоящего Кодекса.

Статья 354. **Срок договора безвозмездного пользования имуществом между социалистическими организациями**

Срок договора безвозмездного пользования имуществом, заключенного между социалистическими организациями, не должен превышать одного года, поскольку законодательством Союза ССР или Киргизской ССР не установлено иное. Если договор, который может быть заключен на срок не свыше одного года, заключен на более длительный срок, он считается заключенным на один год. Если такой договор заключен без указания срока, применяется часть первая статьи 288 настоящего Кодекса. Если ни один из участников договора не заявил об отказе от него, договор считается прекращенным по истечении года.

Статья 355. **Последствия непредоставления имущества в безвозмездное пользование**

Если социалистическая организация, принявшая на себя по договору обязанность передать имущество в безвозмездное пользование, не предоставляет этого имущества, применяется правило статьи 292 настоящего Кодекса. Однако в этом случае другой стороне возмещаются лишь убытки, выразившиеся в произведенных ею расходах, утрате или повреждении ее имущества.

Статья 356. **Ответственность за недостатки имущества, переданного в безвозмездное пользование**

Передавший имущество в безвозмездное пользование отвечает за недостатки этого имущества, которых он умышленно или по грубой неосторожности не оговорил при передаче имущества.

Статья 357. **Передача полученного в пользование имущества третьему лицу**

Получивший имущество в безвозмездное пользование вправе предоставить это имущество в пользование третьему лицу лишь с согласия передавшего имущество, оставаясь ответственным перед ним.

Статья 358. **Прекращение договора**

Договор безвозмездного пользования имуществом, кроме общих оснований прекращения обязательств, прекращается также в случае смерти гражданина или прекращения юридического лица, участвовавших в договоре.

Статья 359. **Досрочное расторжение договора**

Передавший имущество в безвозмездное пользование вправе требовать досрочного расторжения договора в случаях, предусмотренных пунктами первым и вторым статьи 299 настоящего Кодекса, а также если другая сторона без его согласия предоставила переданное ей в безвозмездное пользование имущество третьему лицу.

Статья 360. **Расторжение договора по требованию нового собственника имущества**

Договор безвозмездного пользования имуществом, заключенный без указания срока, может быть расторгнут по требованию лица, к которому перешло право собственности на это имущество или право оперативного управления им,

Глава 31

ПОДРЯД

Статья 361. **Договор подряда**

По договору подряда подрядчик обязуется выполнить за свой риск определенную работу по заданию заказчика из его или своих материалов, а заказчик обязуется принять и оплатить выполненную работу.

Статья 362. **Выполнение подрядных работ гражданином**

Гражданин может принять на себя выполнение работы по договору подряда лишь в случаях, не запрещенных законами, и при условии выполнения этой работы своим трудом.

Статья 363. **Смета**

На выполнение работ, предусмотренных договором, может быть составлена твердая или приблизительная смета.

Если возникла необходимость значительно превысить приблизительную смету, подрядчик обязан своевременно предупредить об этом заказчика. В этом случае заказчик имеет право отказаться от договора, возместив подрядчику понесенные им расходы. Если подрядчик не предупредил заказчика о превышении сметы, он обязан выполнить работу, не требуя возмещения сверхсметных расходов.

Статья 364. **Выполнение работы из материала подрядчика и его средствами**

Подрядчик обязан выполнить работу, обусловленную договором, из своего материала и своими средствами, поскольку иное не установлено законом или договором.

Подрядчик, выполняющий работу из своего материала, отвечает за недоброкачественность материала.

Если из материала подрядчика выполняется работа в силу договора подряда по обслуживанию бытовых потребностей граждан (бытовой заказ), материал оплачивается при заключении договора полностью или в части, указанной в соответствующем типовом договоре, с окончательным расчетом при получении заказчиком выполненной подрядчиком работы. В случаях, предусмотренных типовыми договорами, материал может быть предоставлен подрядчиком в кредит (с рассрочкой платежа). Последующее изменение цены предоставленного в кредит материала не влечет за собой перерасчета.

Статья 365. **Выполнение работы из материала заказчика**

Если работа выполняется полностью или частично из материала заказчика, подрядчик отвечает за неправильное использование этого материала. Подрядчик обязан представить заказчику отчет в израсходовании материала и возвратить остаток материала.

Если из материала заказчика выполняется работа по договору бытового заказа, то в квитанции, выдаваемой подрядчиком заказчику при заключении договора, должны быть указаны точное наименование материала и его оценка по соглашению сторон.

Статья 366. **Обязанность подрядчика сохранять вверенное ему имущество**

Подрядчик обязан принять все меры к обеспечению сохранности вверенного ему заказчиком имущества и несет ответственность за всякое упущение, повлекшее за собой утрату или повреждение этого имущества.

Статья 367. **Передача организациями материалов и оборудования по договору подряда**

Социалистические организации вправе в порядке и пределах, установленных законодательством Союза ССР и Киргизской ССР, выдавать свои материалы и оборудование социалистическим промышленным предприятиям для изготовления продукции по договору подряда.

В договоре, заключенном на основании настоящей статьи, кроме других условий, должны быть предусмотрены нормы расхода материалов, сроки возврата остатков и основных отходов, а также ответственность подрядчика за неисполнение или ненадлежащее исполнение этих обязанностей.

Статья 368. **Риск случайной гибели материалов**

Риск случайной гибели или случайной порчи материалов несет сторона, предоставившая материал.

Статья 369. **Обстоятельства, о которых подрядчик обязан предупредить заказчика**

Подрядчик обязан своевременно предупредить заказчика:

1) о недоброкачественности или непригодности материала, полученного от заказчика;

2) о том, что соблюдение указаний заказчика грозит прочности или годности выполняемой работы;

3) о наличии иных, не зависящих от подрядчика обстоятельств, грозящих прочности или годности выполняемой работы.

Статья 370. **Последствия неисполнения заказчиком требований подрядчика**

Если заказчик, несмотря на своевременное и обоснованное предупреждение со стороны подрядчика, в соразмерный срок не заменит недоброкачественный или непригодный материал, не изменит указаний о способе выполнения работы либо не устранит иных обстоятельств, грозящих прочности или годности выполняемой работы, подрядчик вправе, а по договору между социалистическими организациями обязан отказаться от договора и взыскать понесенные им убытки.

Статья 371. **Обязанность заказчика принять работу, выполненную подрядчиком**

Заказчик обязан принять работу, выполненную подрядчиком, и осмотреть ее. Если заказчик не заявит немедленно подрядчику об отступлениях от условий договора, ухудшивших работу, или иных недостатков в работе, он теряет право в дальнейшем ссылаться на эти отступления от условий договора или недостатки в работе.

Об отступлениях от условий договора и иных недостатках в работе, которые не могли быть обнаружены при обычном способе ее принятия, заказчик обязан сообщить подрядчику немедленно по их обнаружении.

Статья 372. **Давность по искам об ответственности подрядчика**

Иск по поводу отступления подрядчика от условий договора, ухудшивших работу, или иных недостатков в работе может быть предъявлен в течение шести месяцев со дня принятия работы, а если недостатки не могли быть обнаружены при обычном способе принятия работы — в течение одного года со дня принятия работы.

Иск по поводу таких недостатков в строении или сооружении, которые не могли быть обнаружены при обычном способе принятия работы, если одной из сторон является гражданин, может быть предъявлен в течение трех лет со дня принятия работы.

Если в договоре подряда предусмотрен гарантийный срок и заявления по поводу недостатков работы сделаны в пределах гарантийного срока, течение срока исковой давности начинается со дня заявления о недостатках, а в отношениях между социалистическими организациями — со дня обнаружения недостатков в работе.

Статья 373. **Права заказчика в случае нарушения договора подрядчиком**

Если подрядчик допустил отступления от условий договора, ухудшившие работу, или допустил иные недостатки в работе, заказчик вправе по своему выбору требовать: безвозмездного исправления указанных недостатков в соразмерный срок, или возмещения понесенных заказчиком необходимых расходов по исправлению своими средствами недостатков работы, если договором предусмотрено такое право заказчика, или соответственного уменьшения вознаграждения за работу.

При наличии в работе существенных отступлений от договора либо иных существенных недостатков заказчик вправе требовать возмещения убытков или расторжения договора и возмещения убытков.

Если существенные отступления от условий договора или другие существенные недостатки были обнаружены в вещи, изготовленной из материала заказчика в силу бытового заказа, заказчик вправе по своему выбору требовать либо изготовления другой вещи из однородного материала такого же качества, либо расторжения договора и возмещения убытков.

Статья 374. **Уплата вознаграждения подрядчику**

Заказчик обязан оплатить выполненную подрядчиком работу по сдаче всей работы, если иное не установлено законом или договором.

Стоимость работ, выполняемых по договору бытового заказа, определяется утвержденным в установленном порядке прейскурантом и оплачивается заказчиком в соответствии с типовым договором либо полностью при заключении договора либо путем выдачи аванса при заключении договора с окончательным расчетом при получении заказчиком выполненной подрядчиком работы.

Статья 375. **Расчеты между сторонами в случае гибели предмета подряда или невозможности окончания работы**

Если предмет подряда со сдачи его случайно погиб или окончание работы стало невозможным без вины сторон, подрядчик не вправе требовать вознаграждение за работу.

Если гибель предмета подряда или невозможность окончания работы произошли вследствие недостатков материала, доставленного заказчиком, или его распоряжений о способе выполнения работы, либо произошли после наступления просрочки, причем подрядчиком были соблюдены правила статей 369 и 370 настоящего Кодекса, подрядчик сохраняет право на получение вознаграждения за работу.

Статья 376. Права заказчика во время выполнения работы

Если подрядчик не приступает своевременно к исполнению договора или выполняет работу настолько медленно, что окончание ее к сроку становится явно невозможным, заказчик вправе отказаться от договора и требовать возмещения убытков.

Если во время выполнения работы станет очевидным, что она не будет выполнена надлежащим образом, заказчик вправе назначить подрядчику соразмерный срок для устранения недостатков, а при неисполнении подрядчиком этого требования в назначенный срок отказаться от договора и либо потребовать возмещение убытков, либо поручить исправление работы третьему лицу за счет подрядчика.

При наличии уважительных причин заказчик вправе во всякое время до окончания работы отказаться от договора, уплатив подрядчику вознаграждение за выполненную часть работы и возместив ему убытки, причиненные расторжением договора, с зачетом того, что подрядчик сберег вследствие расторжения договора.

Статья 377. Последствия неявки заказчика за получением выполненной работы

В случае неявки заказчика за получением вещи, изготовленной из материала заказчика по договору бытового заказа, подрядчик вправе по истечении шести месяцев со дня, когда согласно договору вещь должна была быть сдана заказчику, и последующего двухкратного предупреждения заказчика, продать вещь в установленном порядке, а вырученную сумму, за вычетом всех причитающихся подрядчику платежей, внести в депозит нотариальной конторы на имя заказчика.

В случае неявки заказчика — гражданина за получением вещи, изготовленной подрядчиком из своего материала, подрядчик вправе после предупреждения заказчика расторгнуть договор и взыскать с заказчика причиненные им убытки.

Статья 378. Правила об отдельных видах договора подряда

Правила об отдельных видах договора подряда между организациями, а также правила о договорах подряда по обслуживанию бытовых потребностей граждан (бытового заказа) устанавливаются законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

По отдельным видам обслуживания граждан Совет Министров Киргизской ССР утверждает типовые договоры бытового заказа. Отступления от условий типовых договоров, ограничивающие права заказчиков, недействительны.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Глава 32

ПОДРЯД НА КАПИТАЛЬНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО

Статья 379. Договор подряда на капитальное строительство

По договору подряда на капитальное строительство организация-подрядчик обязуется своими силами и средствами построить и сдать организации-заказчику предусмотренный планом объект в соответствии с утвержденной проектно-сметной документацией и в установленный срок, а заказчик обязуется предоставить подрядчику строительную площадку, передать ему утвержденную проектно-сметную документацию, обеспечить своевременное финансирование строительства, принять законченные строительством объекты и оплатить их.

Обеспечение строительства технологическим, энергетическим, электротехническим и общезаводским оборудованием и аппаратурой возлагается на заказчика, кроме случаев, предусмотренных специальными постановлениями. Специальными постановлениями на заказчика может быть возложено обеспечение строительства материалами.

Статья 380. Генеральный подрядчик и субподрядчик

Договор подряда на капитальное строительство заключается заказчиком с одной строительной организацией, а

в случаях и в порядке, определяемых Советом Министров СССР, с двумя и более строительными организациями, которые вправе в качестве генерального подрядчика на основе договора субподряда поручить выполнение отдельных комплексов работ специализированным организациям (статья 173 настоящего Кодекса).

Договор на выполнение работ по монтажу оборудования заключается заказчиком либо с генеральным подрядчиком, либо с поставщиком оборудования.

С согласия генерального подрядчика договоры на выполнение монтажных и иных специальных работ могут заключаться заказчиком с монтажными или иными специализированными организациями.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 26 октября 1970 г.).

Статья 381. Права заказчика

Заказчик осуществляет контроль и технический надзор за соответствием объема, стоимости и качества выполняемых работ проектам и сметам. Он вправе в любое время проверять ход и качество строительных и монтажных работ, а также качество используемых материалов, не вмешиваясь при этом в оперативно-хозяйственную деятельность подрядчика.

Недостатки выполнения работ или используемых для работ материалов, допущенные по вине подрядчика (или субподрядчика), должны быть устранены подрядчиком за свой счет.

Статья 382. Ответственность сторон за нарушение договора подряда на капитальное строительство

За неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей по договору подряда на капитальное строительство ответственная за это сторона уплачивает установленную неустойку (пеню), а также возмещает в сумме, не покрытой неустойкой, убытки, выразившиеся в произведенных другой стороной расходах, в утрате или повреждении ее имущества.

Суммы неустойки (пени), уплаченные подрядчиком за нарушение сроков выполнения отдельных работ, возвращаются подрядчику в случае окончания всех работ по объекту к установленному договором конечному сроку.

Статья 383. Правила о договорах подряда на капитальное строительство

Договоры подряда на капитальное строительство заключаются и исполняются в соответствии с правилами, утверждаемыми Советом Министров СССР, либо в установленном им порядке.

Особые правила о договорах подряда на капитальное строительство в колхозах утверждаются в порядке, устанавливаемом Советом Министров Киргизской ССР.

Глава 33

ПЕРЕВОЗКА

Статья 384. Договор перевозки груза и план грузовых перевозок

По договору перевозки груза транспортная организация (перевозчик) обязуется доставить вверенный ей отправителем груз в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение груза лицу (получателю), а отправитель обязуется уплатить за перевозку груза установленную плату.

Договор перевозки грузов государственных, кооперативных и других общественных организаций заключается на основании плана перевозок, обязательного для обеих сторон.

Заключение договоров перевозки грузов, не предусмотренных планом, допускается в порядке, установленном транспортными уставами (кодексами).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 385. Договор перевозки пассажира

По договору перевозки пассажира перевозчик обязуется перевезти пассажира в пункт назначения, а в случае сдачи пассажиром багажа — также доставить багаж в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение багажа лицу; пассажир обязуется уплатить установленную плату за проезд, а при сдаче багажа — и за провоз багажа.

Статья 386. Условия перевозки грузов, пассажиров и багажа

Условия перевозки грузов, пассажиров и багажа и ответственность сторон по этим перевозкам в соответствии с Основами гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик определяются уставами (кодексами) отдельных видов транспорта и издаваемыми в установленном порядке правилами.

Условия перевозки грузов, пассажиров и багажа автомобильным транспортом и ответственность сторон по этим перевозкам определяются в соответствии с настоящим Кодексом, Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР, утверждаемым Советом Министров Киргизской ССР, и издаваемыми в установленном порядке правилами.

Статья 387. Ответственность за невыполнение плана грузовых перевозок

Перевозчик и отправитель несут имущественную ответственность за неподачу перевозочных средств, непредъявление к перевозке груза и за другие нарушения обязанностей, вытекающих из плана перевозок, а равно за такие же нарушения в случаях, предусмотренных частью третьей статьи 384 настоящего Кодекса.

Отправитель, не предъявивший груз для перевозки автомобильным транспортом, должен уплатить автотранспортной организации штраф за все непредъявленное по сравнению с планом перевозок или разовым заказом количество груза. Груз, который был предъявлен отправителем в состоянии, не соответствующем правилам перевозки, и не был приведен им в надлежащее состояние в срок, обеспечивающий своевременную отправку, считается непредъявленным.

Автотранспортная организация, не подавшая отправителю транспортные средства в количестве, достаточном для перевозок предусмотренного планом перевозок или принятым к исполнению разовым заказом, должна уплатить отправителю штраф за все невывезенное по сравнению с планом или разовым заказом количество груза, подготовленного к отправке. Подача перевозочных средств, непригодных для перевозки предусмотренного планом груза, приравнивается к неподаче транспортных средств.

Отправитель и автотранспортная организация освобождаются от ответственности за невыполнение плана перевозок, если оно произошло вследствие:

1) явлений стихийного характера (заносы, наводнения, пожары и т. п.);

2) аварии на предприятии, в результате которой работа предприятия была прекращена на срок не менее трех суток;

3) временного прекращения или ограничения перевозки грузов по определенным дорогам, установленного в порядке, предусмотренном Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР.

Размер штрафов, предусмотренных частями второй и третьей настоящей статьи, определяется Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР.

Статья 388. Плата за перевозку грузов, пассажиров и багажа автомобильным транспортом

Размер платы за перевозку грузов, пассажиров и багажа автомобильным транспортом, а также размер сборов за выполнение автотранспортными организациями дополнительных к перевозке работ и операции определяется на основании тарифов, утверждаемых Советом Министров Киргизской ССР.

Статья 389. Погрузка и выгрузка грузов, перевозимых автомобильным транспортом

Погрузка грузов на автомобиль производится силами и средствами отправителя, а их выгрузка — силами и средствами получателя, если иное не установлено соглашением автотранспортной организации с отправителем или, соответственно, с получателем.

Сроки погрузки и выгрузки грузов средствами отправителей и получателей определяются Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР.

За простой средств автомобильного транспорта под погрузкой и выгрузкой сверх установленных сроков по вине отправителя или получателя, а также за простой по вине отправителя средств автомобильного транспорта в пути следования отправитель или получатель уплачивает автотранспортной организации штраф в размере, установленном тарифами.

Статья 390. Срок доставки груза и багажа и ответственность за просрочку

Перевозчик обязан доставить груз или багаж в пункт назначения в срок, установленный транспортными уставами (кодексами) или изданными в установленном порядке правилами. Если срок доставки в указанном порядке не установлен, стороны вправе установить этот срок в договоре.

Перевозчик освобождается от ответственности за просрочку в доставке груза или багажа, если просрочка произошла не по его вине.

Размер штрафов, взимаемых с автотранспортных организаций за просрочку в доставке груза или багажа, определяется Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР в зависимости от длительности просрочки.

Уплата автотранспортной организацией штрафа за доставку груза или багажа с просрочкой не освобождает ее от ответственности за вызванные этой просрочкой утрату, недостачу или повреждение груза.

Статья 391. Прекращение договора перевозки по требованию пассажира

Пассажир вправе отказаться от договора перевозки в междугородном автомобильном сообщении и, возвратив билет до отхода автобуса (маршрутного такси), получить уплаченные за него деньги:

1) при опоздании отправления автобуса (такси) более чем на один час;

2) при предоставлении пассажиру места в автобусе (такси) менее высокого класса, чем тот, на который ему продан билет;

3) в иных случаях, предусмотренных Уставом автомобильного транспорта Киргизской ССР.

При прекращении поездки вследствие болезни или несчастного случая пассажиру возвращается плата за проезд пропорционально оставшемуся расстоянию перевозки.

Статья 392. Ответственность перевозчика за утрату, недостачу и повреждение груза или багажа

Перевозчик отвечает за утрату, недостачу и повреждение принятого к перевозке груза и багажа, если не докажет, что утрата, недостача или повреждение произошли не по его вине (статьи 226, 227 настоящего Кодекса).

В транспортных уставах (кодексах) могут быть предусмотрены случаи, когда доказательство вины перевозчика в утрате, недостаче или повреждении груза возлагается на получателя или отправителя.

Статья 393. Размер ответственности автотранспортной организации за утрату, недостачу и повреждение груза

За ущерб, причиненный при перевозке груза или багажа автомобильным транспортом, перевозчик (автотранспортная организация) отвечает:

1) в случае утраты или недостачи груза или багажа — в размере стоимости утраченного или недостающего груза и багажа;

2) в случае повреждения груза или багажа — в размере суммы, на которую понизилась его стоимость;

3) в случае утраты груза или багажа, сданного к перевозке с объявлением его ценности,— в размере объявленной стоимости груза или багажа, если не будет доказано, что она ниже его действительной стоимости.

Если в результате повреждения, за которое автотранспортная организация отвечает (статья 392 настоящего Кодекса), качество груза или багажа изменилось настолько, что он не может быть использован по прямому назначению, получатель груза или багажа вправе от него отказаться и потребовать возмещения за его утрату.

Если груз или багаж, за утрату или недостачу которого автотранспортная организация выплатила соответствующее возмещение, будет впоследствии найден, получатель (отправитель) вправе потребовать выдачи ему этого груза или багажа, возвратив полученное за его утрату или недостачу возмещение.

Статья 394. Претензии и иски по перевозкам

До предъявления к перевозчику иска, вытекающего из перевозки, обязательно предъявление ему претензии.

Претензии могут предъявляться в течение шести месяцев, а претензии об уплате штрафов и премий — в течение 45 дней.

Перевозчик обязан рассмотреть заявленную претензию и уведомить заявителя об удовлетворении или отклонении ее в течение трех месяцев, а в отношении претензии по перевозке, осуществляемой перевозчиками разных видов транспорта по одному документу,— в течение шести месяцев и претензии об уплате штрафа или премии — в течение 45 дней.

Если претензия отклонена или ответ не получен в срок, установленный настоящей статьей, заявителю предоставляется на предъявление иска два месяца со дня получения ответа или истечения срока, установленного для ответа.

Для предъявления перевозчиком исков, вытекающих из перевозки, к отправителям, получателям или к пассажирам устанавливается шестимесячный срок.

Сроки исковой давности и порядок предъявления исков по спорам, связанным с перевозками в заграничном сообщении, устанавливаются транспортными уставами (кодексами) или международными договорами.

(Часть шестая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 395. Ответственность перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира

Ответственность перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира определяется по правилам главы об обязательствах, возникающих вследствие причинения вреда, настоящего Кодекса, если законом не предусмотрена повышенная ответственность.

Глава 34

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТРАХОВАНИЕ

Статья 396. Виды страхования

Государственное страхование осуществляется в форме обязательного и добровольного страхования.

Статья 397. Обязательное страхование

Обязательному страхованию подлежит имущество, указанное в законе, на условиях, им установленных. По обязательному страхованию страховая организация при наступлении предусмотренного законом события (страхового случая) возмещает страхователю или иному лицу, которому принадлежит застрахованное имущество, понесенный им ущерб: при полной гибели имущества — полной сумме страхового обеспечения, а при частичном повреждении — в размере соответствующей части страхового обеспечения. Страхователь обязан вносить установленные страховые платежи.

Виды обязательного личного страхования устанавливаются законодательством Союза ССР.

Статья 398. Договор добровольного страхования

По договору добровольного страхования страховая организация обязуется при наступлении указанного в договоре события (страхового случая):

по имущественному страхованию — возместить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, понесенный ущерб (выплатить страховое возмещение) в пределах обусловленной по договору суммы (страховой суммы), а когда имущество застраховано не в полной стоимости,— соответствующую часть ущерба, если иное не предусмотрено правилами страхования;

по личному страхованию — уплатить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, обусловленную по договору страховую сумму, независимо от причитающихся ему сумм по государственному социальному

страхованию, социальному обеспечению и сумм, причитающихся в порядке возмещения вреда.

Страхователь обязуется вносить установленные договором страховые платежи.

Статья 399. Переход к страховой организации прав страхователя в отношении лица, ответственного за причиненный ущерб

К страховой организации, уплатившей страховое возмещение по имущественному страхованию, переходит в пределах этой суммы право требования, которое страхователь (или иное лицо, получившее страховое возмещение) имеет к лицу, ответственному за причиненный ущерб.

Статья 400. Правила страхования

Правила страхования утверждаются в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

Глава 35

РАСЧЕТНЫЕ И КРЕДИТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Статья 401. Расчеты между организациями

Платежи по обязательствам между государственными организациями, колхозами и иными кооперативными и другими общественными организациями производятся в порядке безналичных расчетов через кредитные учреждения, в которых указанные организации в соответствии с законом хранят свои денежные средства. Порядок и формы расчетов определяются законодательством Союза ССР.

Расчеты наличными деньгами между государственными организациями, колхозами и иными кооперативными и другими общественными организациями допускаются в случаях и пределах, устанавливаемых законодательством Союза ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 402. Распоряжение денежными средствами, хранящимися на счетах организаций в кредитных учреждениях

Организации распоряжаются денежными средствами, хранящимися на их счетах в кредитных учреждениях, в соответствии с целевым назначением этих средств.

Средства, необходимые для выплаты заработной платы и приравненных к ней платежей, выдаются со счета

организации независимо от наличия каких-либо претензий к владельцу счета. Изъятия из этого правила могут быть установлены Советом Министров СССР.

Без согласия организации списание средств, находящихся на ее счете в кредитном учреждении, допускается лишь в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР.

При удовлетворении претензий соблюдается очередность, установленная законодательством Союза ССР.

Статья 403. Кредитование организаций

Кредитование государственных организаций, колхозов и иных кооперативных и других общественных организаций производится согласно утвержденным планом путем выдачи целевых срочных ссуд Государственным банком СССР и другими банками СССР в порядке, установленном законодательством Союза ССР.

Кредитование одной организации другой в натуральной или денежной форме, в том числе выдача авансов, допускается лишь в случаях, установленных законодательством Союза ССР.

Условия и порядок кредитования одним колхозом другого при оказании производственной помощи устанавливаются постановлением Совета Министров Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 404. Банковские ссуды гражданам

Ссуды гражданам выдаются банком СССР в случаях и порядке, определяемых законодательством Союза ССР.

Статья 405. Вклады граждан в кредитных учреждениях

Граждане могут хранить денежные средства в государственных трудовых сберегательных кассах и в других кредитных учреждениях, распоряжаться вкладами, получать по вкладам доход в виде процентов или выигрышей, совершать безналичные расчеты в соответствии с уставами кредитных учреждений и изданными в установленном порядке правилами.

Государство гарантирует тайну вкладов, их сохранность и выдачу по первому требованию вкладчика.

Порядок распоряжения вкладами, внесенными в государственные трудовые сберегательные кассы и в другие кредитные учреждения, определяется их уставами и указанными в части первой настоящей статьи правилами.

Взыскание на вклады граждан в государственных трудовых сберегательных кассах и в Государственном банке СССР может быть обращено на основании приговора или решения суда, которым удовлетворен гражданский иск, вытекающий из уголовного дела, решения суда или постановления народного судьи о взыскании алиментов (при отсутствии заработка или иного имущества, на которое можно обратить взыскание), либо решения суда по иску о разделе вклада, являющегося совместным имуществом супругов. Конфискация вкладов граждан в указанных кредитных учреждениях может быть произведена на основании вступившего в законную силу приговора или вынесенного в соответствии с законом постановления о конфискации имущества.

(Часть четвертая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 25 февраля 1985 г.).

Глава 36

ПОРУЧЕНИЕ

Статья 406. Договор поручения

По договору поручения одна сторона (поверенный) обязуется совершить от имени и за счет другой стороны (доверителя) определенные юридические действия.

Доверитель обязан уплатить поверенному вознаграждение, если уплата вознаграждения предусмотрена законом или договором.

Статья 407. Исполнение поручения в соответствии с указаниями доверителя

Поверенный обязан исполнить данное ему поручение в соответствии с указаниями доверителя.

Поверенный вправе отступить от этих указаний, если по обстоятельствам дела это необходимо в интересах доверителя и поверенный не мог предварительно запросить доверителя, либо не получил своевременно ответа на свой запрос.

В этом случае поверенный обязан уведомить доверителя о допущенных отступлениях, как только уведомление стало возможным.

Статья 408. Личное исполнение поручения поверенным

Поверенный обязан исполнить данное ему поручение лично. Он вправе передать исполнение поручения другому

лицу (заместителю) лишь в случаях, предусмотренных статьей 69 настоящего Кодекса.

В этих случаях поверенный отвечает лишь за выбор заместителя. Доверитель вправе отвести заместителя, избранного поверенным.

Статья 409. Отчет поверенного

Поверенный обязан:

1) сообщить доверителю по его требованию все сведения о ходе исполнения поручения;

2) по исполнении поручения без промедления представить доверителю отчет с приложением оправдательных документов, если это требуется по характеру поручения;

3) без промедления передать доверителю все полученное в связи с исполнением поручения.

Статья 410. Обязанности доверителя

Доверитель обязан без промедления принять от поверенного все исполненное последним в соответствии с договором.

Доверитель обязан также, если иное не предусмотрено договором:

1) обеспечить поверенного средствами, необходимыми для исполнения поручения;

2) возместить поверенному фактические издержки, которые были необходимы для исполнения поручения;

3) после исполнения поручения уплатить поверенному вознаграждение, если оно причитается (статья 406 настоящего Кодекса).

Статья 411. Прекращение договора

Договор поручения прекращается, кроме общих оснований прекращения обязательств, также вследствие:

1) отмены его доверителем;

2) отказа поверенного;

3) смерти гражданина, участвующего в договоре, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным или безвестно отсутствующим;

4) ликвидации юридического лица.

Доверитель вправе отменить поручение, а поверенный отказаться от него во всякое время. Соглашение об отказе от этих прав недействительно.

Если поверенный отказался от договора при условиях, когда доверитель лишен возможности иначе обеспечить

свои интересы, поверенный обязан возместить причиненные прекращением договора убытки.

Статья 412. Последствия прекращения частично исполненного договора

Если договор поручения прекращен до того, как поручение исполнено полностью, доверитель обязан возместить поверенному понесенные при исполнении поручения издержки, а когда поверенному причиталось вознаграждение, также уплатить ему вознаграждение соразмерно выполненной им работе. Это правило не применяется к исполнению поверенным поручения после того, как он узнал или должен был знать о прекращении поручения.

Статья 413. Обязанности наследников поверенного

В случае смерти поверенного его наследники обязаны известить доверителя о прекращении договора поручения и принять меры, необходимые для охраны имущества доверителя.

Такие же обязанности лежат на ликвидаторе юридического лица, бывшего поверенным.

Глава 37

КОМИССИЯ

Статья 414. Договор комиссии

По договору комиссии одна сторона (комиссионер) обязуется по поручению другой стороны (комитента) за вознаграждение совершить одну или несколько сделок от своего имени, за счет комитента.

По договору комиссии на продажу сельскохозяйственных продуктов колхоз (комитент) поручает организации потребительской кооперации (комиссионеру) продать на комиссионных началах излишки сельскохозяйственных продуктов, оставшиеся после выполнения колхозом обязательств по продаже сельскохозяйственной продукции государству.

Комиссионные магазины заключают договоры комиссии на продажу в порядке розничной торговли как новых, так и бывших в употреблении предметов широкого потребления и домашнего обихода, художественных изделий, изделий прикладного искусства, антикварных вещей, за исключением предметов, принятие которых воспрещается правилами о порядке приема и продажи комиссионными магазинами вещей, утверждаемыми Министерством торговли Киргизской ССР.

Статья 415. Форма договора

Договор комиссии должен быть заключен в письменной форме (статья 47 настоящего Кодекса).

Договор комиссии на продажу сельскохозяйственных продуктов может быть заключен путем выдачи колхозу организацией потребительской кооперации, принимающей продукты, накладной.

В договоре (накладной) указывается наименование продуктов, дата их приема, кем сданы продукты, их количество и качество, а также продажная цена, устанавливаемая соглашением сторон, и сроки расчета.

Статья 416. Права и обязанности комиссионера по сделкам с третьим лицом

По сделке, совершенной комиссионером с третьим лицом, приобретает права и становится обязанным комиссионер, хотя бы комитент был назван в сделке или вступил с третьим лицом в непосредственные отношения по исполнению этой сделки.

Статья 417. Право собственности комитента

Имущество, поступившее к комиссионеру от комитента либо приобретенное комиссионером за счет комитента, является собственностью последнего.

Статья 418. Исполнение комиссионного поручения

Принятые на себя поручения комиссионер обязан исполнить на условиях наиболее выгодных для комитента.

Если комиссионер совершит сделку на условиях, более выгодных, чем те, которые были указаны комитентом, вся выгода поступает комитенту, если в договоре комиссии не предусмотрено иное.

Организация потребительской кооперации, принявшая сельскохозяйственные продукты от колхозов для комиссионной продажи, при необходимости их реализации за пределами района своей деятельности вправе заключить договор субкомиссии с другой организацией потребительской кооперации.

Организация потребительской кооперации, принявшая сельскохозяйственные продукты для комиссионной продажи, выдает колхозу аванс в пределах, установленных законодательством Союза ССР.

Статья 419. Отступления от указаний комитента

Комиссионер вправе отступить от указаний комитента в случаях, предусмотренных статьей 407 настоящего Кодекса.

Комиссионер, продавший имущество по цене ниже назначенной ему комитентом, обязан возместить последнему разницу, если не докажет, что не было возможности продать имущество по назначенной цене и продажа по низшей цене предупредила еще большие убытки.

Если комиссионер купит имущество по цене выше назначенной ему комитентом, комитент, не желающий принять такую покупку, обязан заявить об этом комиссионеру без промедления по получении извещения о заключении сделки с третьим лицом. В противном случае покупка признается принятой комитентом.

Если комиссионер сообщит, что принимает разницу в цене на свой счет, комитент не вправе отказаться от заключенной за его счет сделки.

Статья 420. Цена вещей, продаваемых комиссионером

Продажная цена вещи, принятой комиссионным магазином, определяется соглашением сторон, но не должна превышать государственных розничных цен на соответствующие товары. Продажная цена антикварных и уникальных вещей и произведений искусства определяется комиссионным магазином по специальной оценке.

Цена вещи, не проданной в установленный правилами (статья 415 настоящего Кодекса) срок, может быть снижена по соглашению с комитентом. Если комитент не является для переоценки вещи по вызову, магазин снижает цену в соответствии с правилами.

Продажная цена излишков сельскохозяйственных продуктов, принятых организацией потребительской кооперации от колхозов для продажи на комиссионных началах, определяется соглашением сторон.

Статья 421. Исполнение комиссионером сделки с третьим лицом

Комиссионер должен исполнить все обязанности и осуществить все права, вытекающие из сделки, заключенной им с третьим лицом.

Комиссионер не отвечает перед комитентом за исполнение третьим лицом сделки, совершенной с ним за счет комитента, кроме случаев, когда комиссионер принимает на себя ручательство за исполнение третьим лицом этой сделки (делькредере).

В случае нарушения третьим лицом сделки, заключенной с ним комиссионером, комиссионер обязан без промедления уведомить об этом комитента, собрать и обеспечить необходимые доказательства.

Комитент, извещенный о нарушении третьим лицом сделки, заключенной с ним комиссионером, вправе потребовать передачи ему требований комиссионера к этому лицу по указанной сделке.

Статья 422. Ответственность комиссионера за сохранность имущества комитента

Комиссионер отвечает перед комитентом за утрату или повреждение находящегося у него имущества комитента, если не докажет, что утрата или повреждение произошли не по его вине.

Если при приеме комиссионером имущества, присланного комитентом либо поступившего к комиссионеру для комитента, в этом имуществе окажутся повреждения или недостачи, которые могут быть замечены при наружном осмотре, а также в случае причинения кем-либо ущерба имуществу комитента, находящемуся у комиссионера, комиссионер обязан принять меры к охране прав комитента, собрать необходимые доказательства и обо всем без промедления известить комитента.

Комиссионер, не застраховавший находящееся у него имущество комитента, отвечает за это лишь в случаях, когда комитент предписал ему застраховать это имущество или страхование его обязательно в силу закона.

Статья 423. Отчет комиссионера

По исполнении поручения комиссионер обязан представить комитенту отчет и передать ему все полученное по исполненному поручению, а также передать комитенту по его требованию все права в отношении третьего лица, вытекающие из сделки, совершенной комиссионером с этим третьим лицом.

Если комитент имеет возражения по отчету, он обязан сообщить о них комиссионеру в течение трех месяцев со дня получения отчета. В противном случае отчет, при отсутствии иного соглашения, считается принятым.

Сумма, вырученная от продажи сельскохозяйственных продуктов, за вычетом выданного аванса, установленного комиссионного вознаграждения и расходов, произведенных комиссионером за счет комитента, должна быть выплачена колхозу в сроки, предусмотренные договором. Окончательный расчет за принятые на комиссию сельскохозяйственные продукты производится не позднее трех дней после их продажи.

В случае заключения договора субкомиссии (статья 418 настоящего Кодекса) выдача аванса и окончательный расчет производятся по желанию колхоза комиссионером или субкомиссионером.

Выплата денег комиссионным магазином комитенту, за вычетом причитающегося магазину комиссионного вознаграждения, производится не позднее трех дней после продажи вещи.

Статья 424. Принятия исполнения поручения комитентом

Комитент обязан:

1) принять от комиссионера все исполненное по поручению;

2) осмотреть имущество, приобретенное для него комиссионером, и известить последнего без промедления об обнаруженных в этом имуществе недостатках;

3) освободить комиссионера от обязательств, принятых им на себя по исполнению поручения перед третьим лицом.

Статья 425. Комиссионное вознаграждение

По исполнении поручения комиссионер вправе получить от комитента вознаграждение. Если комиссионер принял на себя ручательство за исполнение сделки третьим лицом (статья 421 настоящего Кодекса), то за это ручательство комиссионер получает от комитента особое вознаграждение.

Размер комиссионного вознаграждения, а также вознаграждения за делькредере определяется соглашением сторон, если иное не установлено законом.

По всем комиссионным договорам, за исключением договоров комиссии по внешней торговле, запрещается определение комиссионного вознаграждения и вознаграждения за делькредере в виде разницы или части разницы между назначенной комитентом ценой и той более выгодной ценой, по которой комиссионер совершит сделку.

Статья 426. Возмещение расходов по исполнению поручения

Комитент обязан, помимо уплаты комиссионного вознаграждения, а в соответствующих случаях и вознаграждения за делькредере, возместить комиссионеру израсходованные им по исполнению поручения суммы.

Комиссионер не имеет права на возмещение расходов по хранению находящегося у него имущества комитента, если в законе или договоре не установлено иное.

Все расходы по доставке сдаваемых в комиссию сельскохозяйственных продуктов к указанному в договоре месту их продажи относятся за счет комитента, если в договоре не предусмотрено иное.

Статья 427. Удержание комиссионером причитающихся ему сумм

Комиссионер вправе удержать причитающиеся ему по договору комиссии суммы из всех сумм, поступивших к нему за счет комитента.

Статья 428. Исполнение поручения комиссионером после смерти комитента или прекращения юридического лица-комитента

В случае смерти комитента, признания его безвестно отсутствующим, недееспособным, ограниченно дееспособным, а также в случае прекращения юридического лица, выступающего в качестве комитента, комиссионер обязан продолжать исполнение данного ему поручения до тех пор, пока от правопреемников или представителей комитента не поступят надлежащие указания.

Статья 429. Отказ комиссионера от исполнения поручения

Комиссионер не вправе, если иное не предусмотрено договором, отказаться от исполнения принятого поручения, за исключением случаев, когда это вызвано невозможностью исполнения поручения или нарушения комитентом договора комиссии.

Комиссионер обязан письменно уведомить комитента о своем отказе. Договор комиссии сохраняет свою силу в течение двух недель со дня получения комитентом уведомления комиссионера об отказе от исполнения поручения.

Если комиссионер откажется от исполнения принятого поручения вследствие нарушения договора комиссии комитентом, он вправе получить как возмещение понесенных расходов, так и комиссионное вознаграждение.

Статья 430. Распоряжение имуществом комитента после отказа комиссионера от исполнения поручения

Комитент, поставленный в известность об отказе комиссионера исполнить поручение, обязан в течение месяца

со дня получения отказа распорядиться находящимся у комиссионера имуществом. Та же обязанность лежит на комитенте и в случае отмены им данного комиссионеру поручения (статья 431 настоящего Кодекса).

Если комитент в указанный срок не распорядится находящимся у комиссионера имуществом, комиссионер вправе сдать это имущество на хранение за счет комитента или в целях покрытия своих требований к комитенту продать это имущество по возможно более выгодной для комитента цене.

Статья 431. Отмена поручения комитентом

Если комитент отменит данное им комиссионеру поручение в целом или в части до заключения комиссионером соответствующих сделок с третьими лицами, то он обязан уплатить комиссионеру комиссионное вознаграждение за совершенное им до отмены поручения, а также возместить комиссионеру понесенные им до отмены поручения расходы.

Гражданин вправе в любое время потребовать возврата сданной им комиссионному магазину для продажи и еще не проданной вещи, возместив по установленным ставкам расходы по хранению вещи.

Глава 38

ХРАНЕНИЕ

Статья 432. Договор хранения

По договору хранения одна сторона (хранитель) обязуется хранить имущество, переданное ей другой стороной, и возвратить это имущество в сохранности.

В договоре хранения между социалистическими организациями может быть также предусмотрена обязанность хранителя принять на хранение имущество, которое будет передано ему другой стороной.

Договор хранения является безвозмездным, если иное не установлено законом или договором.

Статья 433. Форма договора

Договор хранения, в котором обеими или одной стороной является гражданин, при стоимости сдаваемого имущества свыше ста рублей должен быть заключен в письменной форме (статья 47 настоящего Кодекса), за исключением сдачи вещей на краткосрочное хранение в гардеробы учреждений, предприятий и организаций с выдачей хранителем номера или жетона.

В случае спора о тождестве вещей, принятых на хранение, и вещей, возвращаемых хранителем, допускаются свидетельские показания.

Сдача вещей на хранение при чрезвычайных обстоятельствах (пожар, наводнение и т. д.) может быть доказываема свидетельскими показаниями вне зависимости от стоимости сданных на хранение вещей.

Статья 434. **Прекращение договора хранения по требованию одной из сторон**

Лицо, сдавшее вещи на хранение, вправе в любое время потребовать их от хранителя.

Если вещи сданы на хранение до востребования или без указания срока, хранитель вправе в любое время отказаться от договора, но обязан предоставить сдавшему на хранение достаточный при данных обстоятельствах срок для принятия обратно этого имущества.

Статья 435. **Обязанность хранителя**

Хранитель обязан принять все меры, предусмотренные договором или необходимые для сохранения имущества.

Хранитель по безвозмездному договору хранения, заключенному между гражданами, обязан заботиться о переданном ему на хранение имуществе, как о своем собственном.

Хранитель не вправе пользоваться переданным ему на хранение имуществом, если иное не предусмотрено в договоре.

Статья 436. **Вознаграждение и возмещение расходов хранителю**

Размер вознаграждения хранителю по возмездному договору хранения (статья 433 настоящего Кодекса) определяется утвержденными в установленном порядке таксами, ставками, тарифами, а при отсутствии таковых — соглашением сторон.

При безвозмездном хранении сдавший имущество на хранение обязан возместить хранителю расходы, необходимые для сохранения имущества.

Статья 437. **Ответственность хранителя за утрату, недостачу или повреждение имущества**

Организация, осуществляющая в силу своей деятельности операции по хранению, освобождается от ответственности за несохранность вещей, если она вызвана непреодолимой силой.

Если по истечении срока хранения, предусмотренного в договоре, или срока, указанного хранителем в порядке статьи 434 настоящего Кодекса, по договору хранения между гражданами имущество не будет взято обратно сдавшим его на хранение, хранитель впредь отвечает за утрату, недостачу или повреждение этого имущества лишь при наличии с его стороны умысла или грубой неосторожности.

Статья 438. **Размер ответственности хранителя**

Если в законе или договоре не предусмотрено иное, хранитель отвечает:

1) за утрату и недостачу имущества — в размере стоимости утраченного или недостающего имущества;

2) за повреждение имущества — в размере суммы, на которую понизилась его стоимость.

Если при сдаче имущества на хранение была произведена оценка этого имущества, которая была указана в договоре или ином письменном документе, выданном хранителем, ответственность хранителя ограничивается суммой оценки, поскольку не доказано, что действительная стоимость утраченного, недостающего или поврежденного имущества превышает эту сумму.

Если в результате повреждения, за которое хранитель отвечает, качество имущества изменилось настолько, что оно не может быть использовано по первоначальному назначению, лицо, сдавшее имущество на хранение, вправе от него отказаться.

Статья 439. **Ответственность за утрату или повреждение имущества в гостиницах, санаториях, домах отдыха и общежитиях**

Гостиницы, санатории, дома отдыха, общежития и тому подобные организации несут ответственность перед проживающими в них лицами за утрату или повреждение имущества последних, находящегося в помещениях, отведенных для указанных лиц, хотя бы это имущество, кроме денег и драгоценностей, не было особо сдано на хранение этим организациям.

Статья 440. **Последствия нарушения срока обратного получения имущества**

Лицо, сдавшее имущество на хранение, обязано взять его обратно в срок, указанный в статье 437 настоящего Кодекса.

При уклонении сдавшего на хранение от обратного

получения имущества хранитель, если таковым является гражданин, вправе требовать по суду принудительной продажи этого имущества в порядке, предусмотренном Гражданским процессуальным кодексом Киргизской ССР для исполнения судебных решений. Если хранителем является социалистическая организация, то продажа невостребованного имущества производится в порядке, предусмотренном в ее уставе (положении).

Суммы, вырученные от продажи имущества, выдаются сдавшему имущество на хранение, за вычетом сумм, причитающихся хранителю.

Статья 441. **Возмещение убытков, причиненных хранителю**

Сдавший имущество на хранение обязан возместить хранителю убытки, причиненные свойствами этого имущества, если хранитель, принимая имущество на хранение, не знал и не должен был знать об этих свойствах.

Статья 442. **Договор хранения с обезличением вещей**

Если на хранение сданы вещи, определенные в договоре только родовыми признаками, то при отсутствии иного соглашения эти вещи переходят в собственность или в оперативное управление хранителя, и он обязан вернуть сдавшему их на хранение равное или обусловленное сторонами количество вещей того же рода и качества.

Статья 443. **Обязательство хранения в силу закона**

Правила статей 432, части первой статьи 434, статей 435, 437—441 настоящего Кодекса соответственно применяются и к отношениям по хранению, возникшим в силу закона.

Глава 39

СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Статья 444. **Договор о совместной деятельности**

По договору о совместной деятельности стороны обязуются совместно действовать для достижения общей хозяйственной цели, как-то: строительство и эксплуатация межколхозного либо государственно-колхозного предприятия или учреждения (не передаваемых в оперативное управление организации, являющейся юридическим лицом), возведение водохозяйственных сооружений и устройств, строительство дорог, спортивных сооружений, школ, родильных домов, жилых строений и т. п.

Граждане могут заключать договор о совместной деятельности лишь для удовлетворения своих личных бытовых нужд.

Договоры о совместной деятельности между гражданами и социалистическими организациями не допускаются.

Статья 445. **Ведение общих дел участников договора**

Ведение общих дел участников договора о совместной деятельности осуществляется по их общему согласию.

Если участники договора о совместной деятельности по соглашению между собой поручили руководство их совместной деятельностью одному из участников договора, на него же возлагается и ведение общих дел участников договора.

Лицо, которому поручено ведение общих дел участников договора и совместной деятельности, действует на основании доверенности, подписанной остальными участниками договора.

Статья 446. **Общее имущество участников договора**

Для достижения цели, указанной в статье 444 настоящего Кодекса, участники договора о совместной деятельности производят взносы деньгами или другим имуществом, либо путем трудового участия.

Денежные или иные имущественные взносы участников договора, а также имущество, созданное или приобретенное в результате их совместной деятельности, являются их общей собственностью.

Участник договора о совместной деятельности не вправе без согласия остальных участников договора распоряжаться своей долей в общем имуществе.

Статья 447. **Общие расходы и убытки участников договора**

Порядок покрытия расходов, предусмотренных договором о совместной деятельности, и убытков, возникших в результате совместной деятельности, определяется договором.

Если договором такой порядок не предусмотрен, общие расходы и убытки покрываются за счет общего имущества участников договора (статья 446 настоящего Кодекса), а недостающие суммы раскладываются между участниками договора пропорционально их взносам в общее имущество.

Статья 448. **Правила об отдельных видах совместной деятельности**

Отдельные виды совместной деятельности регулируются в соответствии с настоящим Кодексом постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

Глава 40

КОНКУРС

Статья 449. Объявление конкурса

Публичное обещание государственной, кооперативной или другой общественной организацией специального вознаграждения (премии) за лучшее выполнение определенной работы (объявление конкурса) обязывает эту организацию уплатить обещанное вознаграждение лицу, работа которого признана достойной вознаграждения в соответствии с условиями конкурса.

Объявление о конкурсе должно содержать изложение задания, срок его выполнения, размер вознаграждения, место представления, порядок и срок сравнительной оценки работ и может содержать также другие условия конкурса.

Конкурс может объявляться организациями, которым это право предоставлено их уставами (положениями), либо законодательством Союза ССР, или постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 450. Изменение условий конкурса

Изменение условий конкурса допускается только в пределах срока, установленного для представления работ.

Об изменении условий конкурса должно быть сообщено участникам конкурса в том же порядке, в каком конкурс был объявлен.

Статья 451. Решение о выплате вознаграждений (премий)

Решение о выплате вознаграждения (премии) должно быть вынесено и сообщено участникам конкурса в срок, установленный объявлением о конкурсе, и в порядке, указанном этим объявлением.

Статья 452. Использование премированных по конкурсу произведений науки, литературы, искусства

Если конкурс объявлен на произведение литературы, науки или искусства, организация приобретает право использовать премированные произведения предусмотренным в объявлении о конкурсе способом. Авторы этих произведений сохраняют право на получение вознаграждения за использование произведения (статья 491 настоящего Кодекса), поскольку иное не установлено объявлением о конкурсе.

Статья 453. Возврат участникам конкурса представленных работ

Организация, объявившая конкурс, обязана возвратить участникам конкурса работы, не удостоенные вознаграждения (премии), если иное не предусмотрено объявлением о конкурсе.

Глава 41

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА

Статья 454. Общие основания ответственности за причинение вреда

Вред, причиненный личности или имуществу гражданина, а также вред, причиненный организации, подлежит возмещению лицом, причинившим вред, в полном объеме, за исключением случаев, предусмотренных законодательством Союза ССР.

Причинивший вред освобождается от его возмещения, если докажет, что вред причинен не по его вине.

Вред, причиненный правомерными действиями, подлежит возмещению лишь в случаях, предусмотренных законом.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 30 июня 1986 г.).

Статья 455. Ответственность организации за вред, причиненный по вине ее работников

Организация обязана возместить вред, причиненный по вине ее работников при исполнении ими своих трудовых (служебных) обязанностей.

Статья 456. Ответственность за вред, причиненный незаконными действиями государственных и общественных организаций, а также должностных лиц

Вред, причиненный гражданину незаконными действиями государственных и общественных организаций, а также должностных лиц при исполнении ими служебных обязанностей в области административного управления, возмещается на общих основаниях (статьи 454 и 455 настоящего Кодекса), если иное не предусмотрено законом. За вред, причиненный такими действиями организациям, ответственность наступает в порядке, установленном законом.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 457. Ответственность за вред, причиненный незаконными действиями должностных лиц органов дознания, следствия, прокуратуры и суда

Вред, причиненный гражданину в результате незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения в качестве меры пресечения заключения под стражу, незаконного наложения административного взыскания в виде ареста или исправительных работ, возмещается государством в полном объеме независимо от вины должностных лиц органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда в порядке, установленном законом.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 458. Вред, причиненный в состоянии необходимой обороны

Не подлежит возмещению вред, причиненный в состоянии необходимой обороны, если при этом не были превышены ее пределы.

Статья 459. Ответственность за вред, причиненный в состоянии крайней необходимости

Вред, причиненный в состоянии крайней необходимости, должен быть возмещен лицом, причинившим его.

Учитывая обстоятельства, при которых был причинен такой вред, суд может возложить обязанность его возмещения на третье лицо, в интересах которого действовал причинивший вред, либо освободить от возмещения вреда полностью или частично как это третье лицо, так и причинившего вред.

Статья 460. Ответственность за вред, причиненный несовершеннолетним, не достигшим пятнадцати лет

За вред, причиненный несовершеннолетним, не достигшим пятнадцати лет, отвечают его родители, усыновители или опекуны, если не докажут, что вред возник не по их вине.

Если несовершеннолетний, не достигший пятнадцати лет, причинил вред в то время, когда он состоял под надзором учебного заведения, воспитательного или лечебного учреждения, они отвечают за этот вред, если не докажут, что вред возник не по их вине.

Статья 461. Ответственность за вред, причиненный несовершеннолетним в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет

Несовершеннолетний в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет отвечает за причиненный им вред на общих основаниях (статьи 454, 459 и 464 настоящего Кодекса).

В случаях, когда у несовершеннолетнего в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет нет имущества или заработка, достаточного для возмещения вреда, вред должен быть возмещен в соответствующей части его родителями, усыновителями или попечителями, если они не докажут, что вред возник не по их вине. Эта их обязанность прекращается, когда причинивший вред достигнет совершеннолетия, а также в случае, если у него до достижения совершеннолетия появится имущество или заработок, достаточные для возмещения вреда.

Статья 462. Ответственность за вред, причиненный гражданином, признанным недееспособным

За вред, причиненный гражданином, признанным недееспособным (статья 16 настоящего Кодекса), отвечают его опекун или организация, обязанная вести за ним надзор, если они не докажут, что вред возник не по их вине.

Статья 463. Ответственность за вред, причиненный гражданином, неспособным понимать значения своих действий

Дееспособный гражданин, причинивший вред в таком состоянии, когда он не мог понимать значения своих действий или руководить ими, не отвечает за причиненный им вред. Однако он не освобождается от ответственности, если сам привел себя в такое состояние употреблением алкоголя или наркотиков либо иным способом.

Статья 464. Ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности

Организации и граждане, деятельность которых связана с повышенной опасностью для окружающих (транспортные организации, промышленные предприятия, стройки, владельцы автомобилей и т. п.), обязаны возместить вред, причиненный источником повышенной опасности, если не докажут, что вред возник вследствие непреодолимой силы или умысла потерпевшего.

Статья 465. Ответственность за вред, совместно причиненный несколькими лицами

Лица, совместно причинившие вред, несут солидарную ответственность перед потерпевшим.

Статья 466. Право регресса к лицу, причинившему вред

Лицо, возместившее причиненный другим лицом вред, имеет право обратного требования (регресса) к этому лицу в размере выплаченного возмещения, если иной размер не установлен законом.

Родители, усыновители, опекун или попечитель, а также организации, указанные в статьях 460 и 462 настоящего Кодекса, возместившие вред, причиненный гражданином, не достигшим совершеннолетия или признанным недееспособным, не имеют права регресса к этому гражданину.

Статья 467. Объем, характер и размер возмещения вреда

Присуждая возмещение вреда, суд, арбитраж или третейский суд в соответствии с обстоятельствами дела обязывает лицо, ответственное за вред, возместить его в натуре (представить вещь того же рода и качества, исправить поврежденную вещь и т. п.) или полностью возместить причиненные убытки (статья 219 настоящего Кодекса).

Статья 468. Учет вины потерпевшего и имущественного положения лица, причинившего вред

Если грубая неосторожность самого потерпевшего содействовала возникновению или увеличению вреда, то в зависимости от степени вины потерпевшего (а при вине причинителя вреда — и в зависимости от степени его вины) размер возмещения, если иное не предусмотрено законом Союза ССР, должен быть уменьшен либо в возмещении вреда должно быть отказано.

Суд может уменьшить размер возмещения вреда, причиненного гражданином, в зависимости от его имущественного положения.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 11 ноября 1973 г.).

Статья 469. Возмещение вреда в случае повреждения здоровья

В случае причинения увечья или иного повреждения здоровья организация или гражданин, ответственные за вред, обязаны возместить потерпевшему заработок, утраченный им вследствие потери трудоспособности или уменьшения ее, а также расходы, вызванные повреждением здоровья (усиленное питание, протезирование, посторонний уход и т. п.).

Статья 469[1]. Возмещение средств, затраченных на лечение граждан, потерпевших от преступных действий

Средства, затраченные на стационарное лечение граждан в случаях причинения вреда их здоровью в результате умышленных преступных действий (за исключением причинения вреда при превышении пределов необходимой обороны или в состоянии внезапно возникшего сильного душевного волнения, вызванного неправомерными действиями потерпевшего), подлежат взысканию в доход государства с лиц, осужденных за эти преступления.

Ставки для исчисления средств, затраченных на стационарное лечение граждан, потерпевших от преступных действий, определяются в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 27 октября 1975 г.).

Статья 470. Ответственность за повреждение здоровья или смерть гражданина, за которого причинивший вред обязан уплачивать страховые взносы

Если работнику в связи с исполнением им своих трудовых (служебных) обязанностей причинено увечье или иное повреждение здоровья по вине организации или гражданина, обязанных уплачивать за него взносы по государственному социальному страхованию, эта организация или гражданин должны возместить потерпевшему вред в части, превышающей сумму получаемого им пособия или назначенной ему после повреждения его здоровья и фактически

получаемой им пенсии. Изъятия из этого правила могут быть установлены законодательством Союза ССР.

В случае смерти потерпевшего право на возмещение вреда имеют нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на получение от него содержания, а также ребенок умершего, родившийся после его смерти. Указанным лицам вред возмещается в размере той доли заработка потерпевшего, которую они получали или имели право получать на свое содержание при его жизни.

Вред возмещается:

несовершеннолетним — до достижения шестнадцати лет, а учащимся — восемнадцати лет;

женщинам старше пятидесяти пяти лет и мужчинам старше шестидесяти лет — пожизненно;

инвалидам — на срок инвалидности;

супругу или родителю умершего независимо от возраста и трудоспособности, не работающему и занятому уходом за детьми, внуками, братьями или сестрами умершего, не достигшими восьми лет,— до достижения ими восьмилетнего возраста.

Статья 471. Ответственность за повреждение здоровья или смерть гражданина, за которого причинивший вред не обязан уплачивать страховые взносы

Если увечье или иное повреждение здоровья причинено гражданину, подлежащему государственному социальному страхованию, организацией или гражданином, не обязанным уплачивать за потерпевшего взносы по государственному социальному страхованию, эта организация или гражданин должны возместить потерпевшему вред по правилам статей 454, 455 и 464 настоящего Кодекса в части, превышающей сумму получаемого им пособия или назначенной ему после повреждения его здоровья и фактически получаемой им пенсии.

В случае смерти потерпевшего право на возмещение вреда имеют лица, указанные в части второй статьи 470 настоящего Кодекса, в установленных этой частью размерах и на сроки, предусмотренные частью третьей этой же статьи.

Статья 472. Возмещение вреда, связанного с повреждением здоровья гражданина, которому не назначены пособие или пенсия

Если гражданину, который подлежит государственному социальному страхованию, не назначены пособие или пенсия в связи с причиненным ему увечьем или иным повреждением его здоровья, то организация или гражданин, ответственные за причиненный вред, обязаны возместить понесенный им вред в полном объеме (статья 469 настоящего Кодекса).

Статья 473. Регрессные требования органов социального страхования и социального обеспечения

Организация или гражданин, ответственные за причиненный вред, обязаны по регрессному требованию органа государственного социального страхования или социального обеспечения возместить сумму пособий или пенсий, которые выплачены лицам, указанным в статьях 470 и 471 настоящего Кодекса. Такое же регрессное требование может быть предъявлено колхозом, выплачивающим пенсионное обеспечение гражданам, указанным в статье 474 настоящего Кодекса.

В случаях уменьшения размера возмещения вреда (статья 468 настоящего Кодекса) соответственно уменьшается и размер возмещения по регрессному требованию.

Статья 474. Ответственность за повреждение здоровья или смерть гражданина, не подлежащего социальному страхованию

В случае причинения увечья или повреждения здоровья гражданина, не подлежащего государственному социальному страхованию, организация или гражданин, ответственные за причиненный вред, обязаны возместить потерпевшему расходы, связанные с восстановлением его здоровья, а также вред, вызванный потерей или уменьшением его трудоспособности, в размере, исчисляемом применительно к среднему заработку соответствующей категории рабочих или служащих, если иное не предусмотрено законом.

Если увечье или иное повреждение здоровья причинено колхознику, организация или гражданин, ответственные за причиненный вред, обязаны возместить потерпевшему расходы, связанные с восстановлением его здоровья, а также вред, вызванный утратой потерпевшим доходов от участия в общественном хозяйстве колхоза или части этих доходов, превышающей сумму, получаемую потерпевшим в порядке установленного для колхозников пенсионного обеспечения.

В случае смерти потерпевшего право на возмещение вреда, исчисляемого в указанном выше порядке, имеют

граждане, указанные в части второй статьи 470 настоящего Кодекса, в установленных этой частью размерах и на сроки, указанные частью третьей той же статьи.

Статья 475. Возмещение вреда при повреждении здоровья гражданина, не достигшего пятнадцати лет

В случае повреждения здоровья гражданина, не достигшего пятнадцатилетнего возраста и не имеющего заработка, организация или гражданин, ответственные за вред, обязаны возместить расходы, связанные с повреждением здоровья потерпевшего.

По достижении потерпевшим пятнадцати лет организация или гражданин, ответственные за вред, обязаны возместить потерпевшему также вред, связанный с утратой или уменьшением его трудоспособности, исходя из размера среднего заработка неквалифицированного рабочего в данной местности.

Если к моменту повреждения его здоровья гражданин, не достигший пятнадцати лет, имел заработок, то вред должен быть возмещен ему, исходя из размера этого заработка, но не ниже, чем из минимального заработка неквалифицированного рабочего в данной местности.

После начала трудовой деятельности, в соответствии с полученной потерпевшим квалификацией, он вправе требовать увеличения возмещения вреда, связанного с уменьшением его трудоспособности вследствие повреждения здоровья, исходя из размера вознаграждения работника его квалификации.

Статья 476. Изменение размера возмещения по требованию потерпевшего в случае изменения состояния его трудоспособности

Потерпевший, частично утративший трудоспособность, вправе в любое время потребовать от организации или гражданина, ответственных за причинение ему увечья или другое повреждение его здоровья, соответственного увеличения возмещения, если его трудоспособность в дальнейшем уменьшилась в связи с причиненным повреждением здоровья по сравнению с той, которая оставалась у него к моменту присуждения ему возмещения, или, если уменьшен размер пенсии, получаемой им в порядке государственного социального страхования.

Статья 477. Изменение размера возмещения по требованию лиц, причинивших вред

Организация или гражданин, с которых присуждено возмещение вреда, связанного с уменьшением трудоспособности потерпевшего вследствие причинения ему увечья или другого повреждения его здоровья, вправе в любое время потребовать соответственного уменьшения размера присужденного возмещения, если трудоспособность потерпевшего возросла по сравнению с той, которая у него оставалась к моменту присуждения ему возмещения вреда, или, если размер пенсии, получаемой им в порядке государственного социального страхования, увеличился.

Статья 478. Платежи по возмещению вреда

Возмещение вреда, связанного с уменьшением трудоспособности потерпевшего, а также вреда, связанного со смертью, производится ежемесячными платежами.

Статья 479. Возмещение расходов на погребение

В случае смерти потерпевшего расходы на погребение возмещаются лицу, понесшему эти расходы, организацией или гражданином, ответственным за вред, связанный со смертью потерпевшего.

Статья 480. Возмещение вреда в случае прекращения юридического лица, обязанного к возмещению

В случае реорганизации юридического лица требования, основанные на статьях 470—475 настоящего Кодекса, предъявляются к правопреемнику юридического лица.

В случае ликвидации юридического лица указанные требования предъявляются к его вышестоящей организации или к организации, указанной в решении о ликвидации.

В случае реорганизации юридического лица, признанного в установленном порядке обязанным производить указанные в статье 478 настоящего Кодекса платежи, выплата этих платежей производится правопреемником реорганизованного юридического лица.

В случае ликвидации юридического лица, признанного в установленном порядке обязанным производить указанные в статье 478 настоящего Кодекса платежи, эти платежи должны быть капитализированы по правилам государственного страхования и внесены страховой организацией для выплаты их в установленном размере и порядке.

Требования об увеличении или уменьшении размера возмещения вреда, предусмотренные статьями 476 и 477 настоящего Кодекса, предъявляются в случае реорганиза-

ции юридического лица к правопреемнику или соответственно правопреемником юридического лица, а в случае ликвидации — к вышестоящей организации или организации, указанной в решении о ликвидации, или соответственно этими организациями.

Статья 481. **Приостановление течения срока давности по искам о возмещении вреда**

Течение срока давности по искам о возмещении вреда, связанного с повреждением здоровья или причинением смерти, приостанавливается, кроме обстоятельств, указанных в статье 86 настоящего Кодекса, также и обращением граждан, названных в статьях 470 и 471 настоящего Кодекса, к соответствующему органу о назначении пенсии или пособия, до назначения пенсии или пособия либо отказа в их назначении.

Глава 42

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ СПАСАНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 482. **Возмещение вреда, понесенного при спасании социалистического имущества**

Вред, понесенный гражданином при спасании социалистического имущества от угрожавшей ему опасности, должен быть возмещен той организацией, имущество которой спасал потерпевший.

К возмещению этого вреда применяются соответственно правила части первой статьи 454, статей 465, 467—469, части второй и третьей статьи 470, статей 471, 472 и 474—481 настоящего Кодекса.

Глава 43

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ИЗ НЕОСНОВАТЕЛЬНОГО ПРИОБРЕТЕНИЯ ИЛИ СБЕРЕЖЕНИЯ ИМУЩЕСТВА

Статья 483. **Обязанности возврата неосновательно приобретенного имущества**

Лицо, которое без установленных законом или сделкой оснований приобрело имущество за счет другого, обязано возвратить последнему неосновательно приобретенное имущество.

Такая же обязанность возникает, если основание, по которому приобретено имущество, отпало впоследствии.

В случае невозможности возвратить в натуре неосновательно приобретенное имущество должна быть возмещена его стоимость, определяемая на момент приобретения.

Имущество, приобретенное за счет другого не по сделке, но в результате других действий, заведомо противных интересам социалистического государства и общества, если оно не подлежит конфискации, взыскивается в доход государства.

Статья 484. **Обязанность возвратить доходы от пользования неосновательно приобретенным имуществом**

Лицо, неосновательно получившее имущество, обязано также возвратить или возместить все доходы, которые оно извлекло или должно было извлечь из этого имущества с того времени, когда оно узнало или должно было узнать о неосновательности получения имущества.

Статья 485. **Обязанности возврата неосновательно сбереженного имущества**

Правила, установленные статьями 483 и 484 настоящего Кодекса, распространяются и на случаи сбережения имущества за счет другого без достаточных оснований, установленных законом или договором.

Статья 486. **Имущество, не подлежащее возврату**

Не подлежит истребованию в качестве неосновательно приобретенного:

1) имущество, переданное во исполнение обязательства до наступления срока исполнения;

2) имущество, переданное во исполнение обязательства по истечении срока исковой давности в случаях, когда такое исполнение допускается законом;

3) выплаченное излишне или по отпавшему впоследствии основанию авторское вознаграждение или вознаграждение за открытие, изобретение, рационализаторское предложение и промышленный образец, если выплата произведена организацией добровольно, при отсутствии счетной ошибки с ее стороны и недобросовестности со стороны получателя;

4) выплаченные излишние суммы в возмещение вреда в связи с повреждением здоровья или смертью, если выплата произведена при отсутствии недобросовестности со стороны получателя.

(Пункт 3 — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

РАЗДЕЛ IV

АВТОРСКОЕ ПРАВО

Статья 487. Произведения, на которые распространяется авторское право

Авторское право распространяется на произведения науки, литературы или искусства независимо от формы, назначения и достоинства произведения, а также от способа его воспроизведения.

Авторское право распространяется на произведения, выпущенные в свет или не выпущенные в свет, но выраженные в какой-либо объективной форме, позволяющей воспроизводить результат творческой деятельности автора (рукопись, чертеж, изображение, публичное произнесение или исполнение, пленка, механическая или магнитная запись и т. п.).

Предметом авторского права могут быть:

устные произведения (речи, лекции, доклады и т. п.);

письменные произведения (литературные, научные и др.);

произведения драматические и музыкально-драматические, а также музыкальные с текстом или без текста;

переводы;

сценарии, сценарные планы;

кинофильмы, телевизионные фильмы, радио- и телевизионные передачи:

произведения хореографические и пантомимы, в отношении постановки которых имеются указания, изложенные письменно или иным способом;

произведения живописи, скульптуры, архитектуры, графического и декоративно-прикладного искусства, иллюстрации, рисунки, чертежи;

планы, эскизы и пластические произведения, относящиеся к науке, технике или к постановке на сцене драматического или музыкально-драматического произведения;

географические, геологические и т. п. карты;

фотографические произведения и произведения, полученные способами, аналогичными фотографии;

произведения, выраженные с помощью механической или иной технической записи;

другие произведения.

Авторское право на фотографические произведения и произведения, полученные способами, аналогичными фотографии, признается, если на каждом экземпляре произведения указаны имя автора, место и год выпуска произведения в свет.

(Часть третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 488. Произведения, выпущенные в свет

Произведение считается выпущенным в свет (опубликованным), если оно издано, публично исполнено, публично показано, передано по радио и телевидению или каким-либо иным способом сообщено неопределенному кругу лиц.

Не считается выпуском произведения в свет (опубликованием) информация о произведении с изложением его содержания, а в случаях, предусмотренных постановлениями Совета Министров Киргизской ССР, также размножение произведения на правах рукописи.

Статья 489. Авторское право на произведения, выпущенные в свет на территории СССР

Авторское право на произведение, впервые выпущенное в свет на территории СССР либо не выпущенное в свет, но находящееся на территории СССР в какой-либо объективной форме, признается за автором и его наследниками независимо от их гражданства, а также за иными правопреемниками автора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 490. Авторское право на произведения, выпущенные в свет за границей

Авторское право признается за гражданами Киргизской ССР и других союзных республик, произведения которых впервые выпущены в свет или находятся в какой-либо объективной форме на территории иностранного государства, а равно за их правопреемниками.

За другими лицами авторское право на произведение, впервые выпущенное в свет или находящееся в какой-либо объективной форме на территории иностранного государства, признается в соответствии с международными договорами СССР. При предоставлении охраны в соответствии с международными договорами факт выпуска произведения в свет на территории иностранного государства определяется согласно положениям соответствующего международного договора.

За иностранными правопреемниками авторов — граждан Киргизской ССР и других союзных республик авторское право признается на территории Киргизской ССР в случаях передачи им этого права в порядке, установленном законодательством Союза ССР.

(Части первая и третья — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г. Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 491. Права автора

Автору принадлежит право:

на опубликование, воспроизведение и распространение своего произведения всеми дозволенными законом способами под своим именем, под условным именем (псевдоним) или без обозначения имени (анонимно);

на неприкосновенность произведения;

на получение вознаграждения за использование произведения другими лицами, кроме случаев, указанных в законе.

Ставки авторского вознаграждения устанавливаются Советом Министров Киргизской ССР, кроме случаев, когда законодательство Союза ССР относит утверждение этих ставок к ведению Союза ССР.

При отсутствии утвержденных ставок авторского вознаграждения размер вознаграждения автора за использование его произведения определяется соглашением сторон.

Порядок передачи автором — гражданином Киргизской ССР или другой союзной рспублики права на использование его произведения на территории иностранного государства устанавливается законодательством Союза ССР.

(Часть четвертая введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 492. Охрана неприкосновенности произведений и имени автора при его жизни

При издании, публичном исполнении или ином использовании произведения воспрещается без согласия автора вносить какие бы то ни было изменения как в самое произведение, так и в его название и в обозначение имени автора.

Воспрещается также без согласия автора снабжать произведение при его издании иллюстрациями, предисловиями, послесловиями, комментариями и какими бы то ни было пояснениями.

Согласие автора, данное при заключении авторского договора, не может быть отозвано в одностороннем порядке.

(Часть третья введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 493. Охрана неприкосновенности произведений после смерти автора

Автор вправе в том же порядке, в каком назначается исполнитель завещания (статья 557 настоящего Кодекса), указать лицо, на которое он возлагает охрану неприкосновенности своих произведений после своей смерти. Это лицо осуществляет свои полномочия пожизненно.

При отсутствии таких указаний охрана неприкосновенности произведения после смерти автора осуществляется его наследниками, а также организациями, на которые возложена охрана авторских прав. Эти организации осуществляют охрану неприкосновенности произведений также, если наследников нет или их авторское право прекратилось (статья 509 настоящего Кодекса).

Статья 494. Соавторство

Авторское право на произведение, созданное совместным трудом двух или более лиц (коллективное произведение), принадлежит соавторам совместно, независимо от того, образует ли такое произведение одно неразрывное целое или состоит из частей, каждая из которых имеет также и самостоятельное значение.

Каждый из соавторов сохраняет свое авторское право на созданную им часть коллективного произведения, имеющую самостоятельное значение.

Часть коллективного произведения признается имеющей самостоятельное значение, если она может быть использована независимо от других частей этого произведения.

Статья 495. Соглашение авторов о коллективном произведении

Отношения между соавторами могут быть определены их соглашением. При отсутствии такого соглашения авторское право на коллективное произведение осуществляется всеми соавторами совместно, а вознаграждение распределяется между ними в порядке, предусмотренном законодательством Союза ССР и постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

Статья 496. Авторское право на произведение, созданное в порядке выполнения служебного задания

Автору произведения, созданного в порядке выполнения служебного задания в научной или иной организации, принадлежит авторское право на это произведение.

Порядок использования организацией такого произведения и случаи выплаты вознаграждения автору устанавливаются законодательством Союза ССР и постановлениями Совета Министров Киргизской ССР.

Статья 497. **Авторское право юридических лиц**

За юридическими лицами авторское право признается в случаях и в пределах, установленных законодательством Союза ССР и настоящим Кодексом. Эти положения не распространяются на приобретение юридическими лицами авторских прав по договору.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 498. **Авторские право организаций на периодические и другие издания**

Организациям, выпускающим в свет самостоятельно или при посредстве какого-либо издательства научные сборники, энциклопедические словари, журналы или другие периодические издания, принадлежит авторское право на эти издания в целом.

Авторам произведений, включенных в такие издания, принадлежит авторское право на их произведения.

Статья 499. **Авторское право на кинофильмы, телевизионные фильмы, радио- и телевизионные передачи**

Авторское право на кинофильм или телевизионный фильм принадлежит предприятию, осуществившему его съемку.

Авторское право на любительский кинофильм или телевизионный фильм принадлежит его автору или соавторам.

Автору сценария, композитору, режиссеру-постановщику, главному оператору, художнику-постановщику и авторам других произведений, вошедших составной частью в кинофильм или в телевизионный фильм, принадлежит авторское право каждому на свое произведение.

Авторское право на радио- и телевизионные передачи принадлежит передающим их радио- и телевизионным организациям, а на произведения, включенные в эти передачи,— их авторам.

(Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 500. **Авторское право составителей сборников**

Авторское право на сборники произведений, не являющихся предметом чьего-либо авторского права, как-то: законов, судебных решений, иных официальных документов, произведений народного творчества, авторы которых неизвестны, древних актов и памятников, а также иных произведений, не охраняемых авторским правом, принадлежит составителям сборников, если они подвергли включенный в сборник материал самостоятельной обработке или систематизации.

Такое же право принадлежит гражданам, самостоятельно обработавшим отдельные произведения указанного рода.

Это право не препятствует другим гражданам выпускать в свет те же произведения, если они их самостоятельно систематизировали или обработали.

Составитель сборника, обработавший или систематизировавший включенные в сборник произведения, являющиеся предметом чьего-либо авторского права, пользуется авторским правом на сборник при условии соблюдения прав автором этих произведений.

Статья 501. **Использование произведения автора другими лицами**

Использование произведения автора (в том числе перевод на другой язык) другими лицами допускается не иначе как на основании договора с автором или его правопреемниками, кроме случаев, указанных в законе.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 502. **Перевод произведения на другой язык**

Перевод произведения на другой язык в целях выпуска в свет допускается не иначе как с согласия автора или его правопреемников.

Компетентные органы СССР могут в порядке, устанавливаемом законодательством Союза ССР, разрешить перевод произведения на другой язык и выпуск этого перевода в свет с соблюдением в соответствующих случаях условий международных договоров СССР.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.

Часть вторая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 503. Авторское право переводчика

Переводчику принадлежит авторское право на выполненный им перевод.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 504. Право автора на вознаграждение за использование его произведения в переводе на другой язык

Право на вознаграждение за использование произведения в переводе на другой язык принадлежит автору оригинала во всех случаях, кроме указанных в законе.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 505. Использование произведения без согласия автора и без уплаты авторского вознаграждения

Допускается без согласия автора и без уплаты авторского вознаграждения, но с обязательным указанием фамилии автора, произведение которого использовано, и источника заимствования:

1) использование чужого изданного произведения для создания нового, творчески самостоятельного произведения, кроме переработки повествовательного произведения в драматическое либо в сценарий и наоборот, а также переработки драматического произведения в сценарий и наоборот;

2) воспроизведение в научных и критических работах, учебных и политико-просветительных изданиях отдельно изданных произведений науки, литературы и искусства и отрывков из них; при этом воспроизведение в виде цитат допускается в пределах, обусловленных целью издания, а воспроизведение в ином виде, в том числе в сборниках, допускается в объеме, не превышающем в общей сложности одного авторского листа из произведений одного автора;

3) информация в периодической печати, кино, по радио и телевидению о выпущенных в свет произведениях литературы, науки и искусства, в том числе в виде аннотаций, рефератов, обзоров и в иных документально-информационных формах;

4) воспроизведение в кино, по радио и телевидению публично произнесенных речей, докладов, а также выпущенных в свет произведений литературы, науки и искусства. Воспроизведением считается также транслирование по

радио и телевидению публично исполняемых произведений непосредственно из места их исполнения;

5) воспроизведение в газетах публично произнесенных речей, докладов, а также выпущенных в свет произведений литературы, науки и искусства в оригинале и переводе;

6) воспроизведение каким-либо способом, кроме механически контактного копирования, произведений изобразительного искусства, находящихся в местах, открытых для свободного посещения, за исключением выставок и музеев;

7) репродуцирование печатных произведений в научных, учебных и просветительных целях без извлечения прибылей;

8) издание рельефно-точечным шрифтом для слепых выпущенных в свет произведений.

(В редакции Указов Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г. и от 5 января 1977 г.).

Статья 506. Использование произведения для удовлетворения личных потребностей

Допускается без согласия автора и без уплаты авторского вознаграждения воспроизведение или иное использование чужого выпущенного в свет произведения для удовлетворения личных потребностей.

Статья 507. Авторское право лица, использовавшего чужое произведение для создания нового

Лицу, использовавшему чужое произведение для создания нового произведения (пункт 1 статьи 505 настоящего Кодекса), принадлежит авторское право на созданное им произведение.

Это право не препятствует другим лицам использовать то же произведение для создания нового произведения.

Статья 508. Использование произведения без согласия автора с выплатой авторского вознаграждения

Допускается без согласия автора, но с указанием его фамилии и с выплатой авторского вознаграждения:

1) публичное исполнение выпущенных в свет произведений; однако, если плата с посетителей не взимается, автор имеет право на вознаграждение лишь в случаях, установленных Советом Министров Киргизской ССР;

2) запись в целях публичного воспроизведения или распространения выпущенных в свет произведений на пленку, пластинку, магнитную ленту или иное устройство,

за исключением использования произведений в кино, по радио или телевидению (пункт 4 статьи 505 настоящего Кодекса);

3) использование композитором изданных литературных произведений для создания музыкальных произведений с текстом; в этих случаях вознаграждение автору текста выплачивается организацией, использующей такое произведение;

4) использование выпущенных в свет произведений изобразительного искусства, а также фотографических произведений в промышленных изделиях; в этих случаях указание фамилии автора не обязательно.

(Пункт 4 — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 509. Срок действия авторского права

Авторское право действует в течение всей жизни автора и 25 лет после его смерти, считая с 1 января года, следующего за годом смерти автора.

Авторское право переходит по наследству. Не переходит по наследству право автора на имя и право на неприкосновенность произведения.

После смерти автора охрана его имени и неприкосновенности произведения осуществляется в соответствии с положениями статей 492 и 493 настоящего Кодекса.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 510. Срок действия авторского права на коллективное произведение

Авторское право на коллективное произведение действует в течение всей жизни каждого из авторов и переходит по наследству.

Наследники каждого соавтора пользуются авторским правом в течение 25 лет, считая с 1 января года, следующего за годом смерти автора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 511. Срок действия авторского права, принадлежащего организациям

Авторское право организации действует бессрочно.

В случае ее реорганизации принадлежавшее ей авторское право переходит к ее правопреемнику, а в случае ликвидации — к государству.

Статья 512. Защита личных неимущественных прав автора

В случаях использования чужого произведения без договора с автором или его правопреемниками (статья 501 настоящего Кодекса), несоблюдения условий использования произведения без согласия автора (статьи 505 и 508 настоящего Кодекса), а также в случае нарушения неприкосновенности произведения (статья 492 настоящего Кодекса) или других личных неимущественных прав автора, автор, а после его смерти наследники и другие лица, указанные в статье 493 настоящего Кодекса, вправе требовать восстановления нарушенного права (внесения соответствующих исправлений, публикации в печати или иным способом о допущенном нарушении), либо запрещения выпуска произведения в свет, или прекращения его распространения.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 513. Защита имущественных прав автора в случаях нарушения его авторского права

Если нарушением авторских прав автору или его правопреемникам причинены убытки (статья 219 настоящего Кодекса), то независимо от требований, указанных в статье 512 настоящего Кодекса, автор или его правопреемники вправе требовать возмещения убытков.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 514. Выкуп авторского права государством

Авторское право на издание, публичное исполнение и иное использование произведения может быть принудительно выкуплено государством у автора или его наследников по особому в каждом отдельном случае постановлению Совета Министров Киргизской ССР.

Порядок и условия использования произведений, авторское право на которые выкуплено, устанавливаются Советом Министров Киргизской ССР.

Статья 515. Объявление произведений достоянием государства

Произведение, в отношении которого истек срок авторского права, может быть объявлено достоянием государства постановлением Совета Министров Киргизской ССР.

Порядок и условия использования произведений, объ-

явленных достоянием государства, устанавливаются Советом Министров Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 516. **Авторский договор и его типы**

В целях использования произведения автор или его правопреемник вправе заключить с соответствующей организацией авторский договор.

Авторские договоры могут быть двух типов:

авторский договор о передаче произведения для использования;

авторский лицензионный договор.

По авторскому договору о передаче произведения для использования автор или его правопреемник передает либо автор обязуется создать и в установленный договором срок передать произведение организации для использования обусловленным по договору способом, а организация обязуется осуществить или начать это использование в установленный договором срок (статья 523 настоящего Кодекса), а также уплатить автору или его правопреемнику вознаграждение, кроме случаев, указанных в законе.

По авторскому лицензионному договору автор или его правопреемник предоставляет организации право использовать произведение, в том числе путем перевода на другой язык или переделки, в обусловленных договором пределах и на определенный договором срок, а организация обязуется уплатить вознаграждение за предоставление этого права или за использование произведения в форме, предусмотренной договором, поскольку иное не установлено законодательством Союза ССР и Киргизской ССР или поскольку стороны не договорились об ином.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 517. **Виды авторских договоров о передаче произведения для использования**

К авторским договорам о передаче произведения для использования относятся:

договор об издании или переиздании произведения в оригинале (издательский договор);

договор о публичном исполнении неопубликованного произведения (постановочный договор); причем постановочный договор, предусматривающий выплату единовременного вознаграждения, может быть заключен автором на одно и то же произведение лишь с одной организацией;

договор о депонировании рукописи;

договор об использовании неопубликованного произведения в кинофильме или телевизионном фильме (сценарный договор), в радио- или телевизионной передаче;

договор о создании произведения изобразительного искусства в целях его публичного выставления (договор художественного заказа);

договор об использовании в промышленности неопубликованного произведения декоративно-прикладного искусства;

а также другие договоры о передаче произведений литературы, науки или искусства для использования каким-либо иным способом.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.

Статья дополнена абзацем третьим Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.)

Статья 518. **Форма авторского договора**

Авторский договор должен быть заключен в письменной форме (статья 47 настоящего Кодекса).

Письменная форма не обязательна для договоров об опубликовании произведения в периодических изданиях и энциклопедических словарях.

Статья 519. **Типовые авторские договоры**

Типовые авторские договоры утверждаются в порядке, установленном Советом Министров Киргизской ССР по согласованию с заинтересованными ведомствами и творческими союзами, кроме случаев, когда законодательство Союза ССР относит утверждение этих договоров к ведению Союза ССР.

Авторский договор может содержать условия, не предусмотренные типовым договором. Условия заключенного с автором договора, ухудшающие его положение по сравнению с положением, установленным в законе или в типовом договоре, недействительны и заменяются условиями, установленными законом или типовым договором.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 520. **Размер вознаграждения автору по авторскому договору**

Размер вознаграждения, выплачиваемого по авторскому договору, устанавливается соглашением сторон в пределах

утвержденных ставок, а при отсутствии таковых — по статье 491 настоящего Кодекса.

Статья 521. Передача и одобрение произведения

По авторскому договору о передаче произведения для использования автор обязан выполнить заказанное ему произведение в соответствии с условиями договора и передать его организации в установленный договором срок и в обусловленном порядке.

Организация обязана не позднее срока, установленного типовым договором, письменно известить автора либо об одобрении переданного ей по авторскому договору произведения, либо о его отклонении по основаниям, предусмотренным договором, либо о необходимости внести в произведение поправки с точным указанием существа требуемых исправлений в пределах условий договора. Если письменное извещение не направлено автору в установленный типовым договором срок, произведение считается одобренным организацией.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 522. Ограничение использования третьими лицами произведения, на которое заключен договор

По авторскому договору о передаче произведения для использования автор не вправе без письменного согласия другой стороны передавать третьим лицам указанное в договоре произведение или часть его для использования тем же способом, какой обусловлен договором, кроме случаев, предусмотренных типовыми договорами. Срок такого ограничения устанавливается типовыми договорами, но не может превышать трех лет со дня одобрения произведения организацией. В типовых договорах могут предусматриваться случаи, когда автор не вправе передавать произведение для использования также иными, чем обусловленными договором, способами.

(В редакции Указа Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 523. Обязанность организации использовать произведение

По авторскому договору о передаче произведения для использования организация обязана осуществить или начать использование произведения обусловленным по договору способом в установленный тем же договором срок, который не может превышать двух лет со дня одобрения ею произведения. Эта обязанность не распространяется на организацию, заключившую сценарный договор или договор художественного заказа.

Типовыми договорами могут быть предусмотрены более краткие, чем указанные в настоящей статье, предельные сроки, с учетом объема произведений и характера их использования.

(Часть первая — в редакции Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 524. Ответственность автора за нарушение договора

Автор обязан возвратить авторское вознаграждение, полученное по договору о передаче произведения для использования, если договор расторгнут организацией вследствие того, что автор по своей вине не передал ей произведения в установленный договором срок; выполнил заказанную работу не в соответствии с условиями договора или недобросовестно; отказался от внесения исправлений, предложенных ему в порядке и пределах, установленных договором; нарушил обязанность лично исполнить работу либо нарушил правила статьи 522 настоящего Кодекса.

Если организация отклонила произведение по основаниям, предусмотренным договором (статья 521 настоящего Кодекса), и не доказала по суду недобросовестности автора в исполнении заказанной работы, полученное по договору вознаграждение сохраняется за автором в целом или в части, определяемой типовыми договорами. Эта часть не может быть меньше двадцати пяти процентов суммы договора.

(Часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 525. Ответственность организации за нарушение договора

Если в срок, установленный договором о передаче произведения для использования (статья 523 настоящего Кодекса), организация не осуществит или не начнет использование одобренного ею произведения, она обязана по требованию автора уплатить ему обусловленное вознаграждение полностью. В этом случае автор вправе также отказаться от договора и потребовать возврата переданных по договору экземпляров произведения. Организация

освобождается от обязанности уплатить автору часть вознаграждения, которую он должен был бы получить после начала использования произведения, если докажет, что не могла использовать произведение по обстоятельствам, зависящим от автора.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

Статья 526. Переход права собственности на произведение изобразительного искусства, созданное по заказу

Произведение изобразительного искусства, созданное по заказу, переходит в собственность заказчика, поскольку иное не предусмотрено договором. Автор сохраняет авторское право на это произведение.

Собственник произведения имеет право помещать его на публичных выставках без выплаты автору дополнительного вознаграждения.

Статья 527. Охрана интересов гражданина, изображенного в произведении изобразительного искусства

Опубликование, воспроизведение и распространение произведения изобразительного искусства, в котором изображено другое лицо, допускается лишь с согласия изображенного, а после его смерти — с согласия его детей и пережившего супруга. Такого согласия не требуется, если это делается в государственных или общественных интересах или изображенное лицо позировало автору за плату.

Статья 528. Порядок использования выполненных по заказам архитектурных, инженерных и иных технических планов

Выполненные по заказам организацией архитектурные, инженерные и иные технические планы, чертежи и рисунки могут быть использованы заказчиками для своих нужд, переданы ими для использования третьим лицам или воспроизведены в печати без выплаты авторам дополнительного вознаграждения.

Статья 529. Авторский лицензионный договор о предоставлении права использовать произведение путем перевода на другой язык или переделки

Условия авторского лицензионного договора о предоставлении права использовать произведение путем перевода на другой язык или путем переделки в произведение другого вида (в частности, повествовательного произведения в драматическое или в сценарий либо наоборот) определяются сторонами при его заключении, если иное не предусмотрено законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 21 июня 1974 г.).

РАЗДЕЛ V

ПРАВО НА ОТКРЫТИЕ

Статья 530. Право автора на открытие

Автор открытия имеет право требовать признания его авторства и приоритета в открытии, удостоверяемых дипломом, который выдается в случаях и в порядке, предусмотренных Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях, утверждаемым Советом Министров СССР.

Автор открытия имеет право на вознаграждение, выплачиваемое ему при получении диплома, а также на льготы, предусмотренные Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 531. Переход прав автора открытия по наследству

Право получить диплом умершего автора открытия, а также вознаграждение за открытие переходит по наследству в установленном законом порядке.

Статья 532. Споры об авторстве на открытие

Споры об авторстве (соавторстве) на открытие разрешаются судом.

РАЗДЕЛ VI

ПРАВО НА ИЗОБРЕТЕНИЕ, РАЦИОНАЛИЗАТОРСКОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ И ПРОМЫШЛЕННЫЙ ОБРАЗЕЦ[1]

Статья 533. Авторское свидетельство и патент на изобретение

Автор изобретения может по своему выбору требовать либо признания своего авторства с передачей государству

[1] Наименование раздела VI — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

исключительного права на изобретение, либо признания своего авторства с закреплением за ним исключительного права на изобретение. В первом случае на изобретение выдается авторское свидетельство, во втором случае — патент. Авторские свидетельства и патенты выдаются на условиях и в порядке, предусматриваемых Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Патентование за границей изобретений, сделанных в пределах СССР, и изобретений, сделанных за границей советскими гражданами, а также любая передача советских изобретений за границу допускается лишь в порядке, установленном Советом Министров СССР.

(Заголовок и часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 534. Использование изобретения, на которое выдано авторское свидетельство

В тех случаях, когда на изобретение выдано авторское свидетельство, исключительное право государства на это изобретение действует в течение пятнадцати лет со дня подачи заявки. Государство берет на себя заботу о реализации изобретения с учетом целесообразности его внедрения.

Кооперативные и другие общественные организации могут на равных основаниях с государственными организациями использовать изобретения, относящиеся к кругу их деятельности. Использование указанных изобретений другими организациями и лицами в целях промысла в течение пятнадцати лет со дня подачи заявки допускается только с разрешения уполномоченного на то государственного органа.

Изобретатель, которому выдано авторское свидетельство, в случае использования его изобретения имеет право на вознаграждение в зависимости от экономии или иного положительного эффекта, получаемого в результате использования изобретения, а также право на льготы в соответствии с Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 535. Права обладателя патента на изобретение

Патент выдается сроком на пятнадцать лет, считая со дня подачи заявки. С того же дня охраняются права заявителя. Никто не может без согласия лица, которому принадлежит патент (патентообладателя), использовать изобретение. Патентообладатель может выдать разрешение (лицензию) на использование его изобретения или полностью переуступить патент. Действие патента может быть прекращено досрочно в случаях и в порядке, определяемых Советом Министров СССР.

Организация, которая до подачи заявки на изобретение независимо от изобретателя применила в пределах СССР данное изобретение или сделала все необходимые к этому приготовления, сохраняет право на дальнейшее безвозмездное использование данного изобретения. Споры по этому вопросу разрешаются в судебном порядке.

В тех случаях, когда изобретение имеет особо важное значение для государства, но с патентообладателем не будет достигнуто соглашение об уступке патента или о выдаче лицензии, по решению Совета Министров СССР патент может быть принудительно выкуплен государством, либо соответствующей организацией может быть дано разрешение на использование изобретения с установлением вознаграждения патентообладателю.

(Заголовок и часть первая — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 536. Права автора рационализаторского предложения

Автору принятого к внедрению рационализаторского предложения выдается удостоверение, устанавливающее его авторство. Он имеет право на вознаграждение в зависимости от экономии или иного положительного эффекта, получаемого в результате внедрения предложения, а также право на льготы в соответствии с Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 536[1]. Право на промышленный образец

Автор промышленного образца может по своему выбору требовать либо признания своего авторства с передачей государству исключительного права на промышленный образец, либо признания своего авторства с закреплением за ним исключительного права на промышленный образец.

В первом случае на промышленный образец выдается свидетельство, во втором — патент. Свидетельства и патенты выдаются на условиях и в порядке, предусматриваемых Положением о промышленных образцах, утверждаемым Советом Министров СССР.

В тех случаях, когда на промышленный образец выдано свидетельство, исключительное право государства на этот образец действует в течение десяти лет с даты приоритета образца.

Основанное на патенте исключительное право на промышленный образец действует в течение пяти лет с даты приоритета этого образца. Указанный срок по ходатайству патентообладателя может быть продлен, но не более чем на пять лет.

Автор промышленного образца, которому выдано свидетельство, в случае использования этого образца имеет право на вознаграждение, а также право на льготы в соответствии с Положением о промышленных образцах.

Патентование за границей промышленных образцов, созданных в пределах СССР, и промышленных образцов, созданных за границей советскими гражданами, а также любая передача советских промышленных образцов за границу допускается лишь в порядке, установленном Советом Министров СССР.

(Дополнена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 537. Участие автора изобретения, рационализаторского предложения и промышленного образца во внедрении предложения

Авторы изобретений, рационализаторских предложений и промышленных ообразцов участвуют в осуществлении работ по внедрению их предложений в порядке, определяемом Советом Министров СССР,

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 538. Переход права автора изобретения, рационализаторского предложения и промышленного образца по наследству

Право получить авторское свидетельство или патент на изобретение, удостоверение на рационализаторское предложение, свидетельство или патент на промышленный образец и вознаграждение за изобретение, рационализаторское предложение и промышленный образец, а также

основанное на патенте исключительное право на изобретение и промышленный образец переходят по наследству в установленном законом порядке.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 539. Споры об авторстве и о выплате вознаграждения

Споры об авторстве (соавторстве) на изобретение и промышленный образец разрешаются судом. Судом разрешаются также споры о первенстве на рационализаторское предложение, если они не разрешены в организации по месту внедрения предложения.

Споры по вопросам размера, порядка исчисления и сроков выплаты вознаграждения за изобретения, рационализаторские предложения и промышленные образцы разрешаются в порядке, предусмотренном соответственно Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях и Положением о промышленных образцах, причем автор, считающий принятое решение неправильным, может обратиться в суд.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

РАЗДЕЛ VII

НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО

Статья 540. Основания наследования

Наследование осуществляется по закону и по завещанию.

Наследование по закону имеет место, когда и поскольку оно не изменено завещанием.

Если нет наследников ни по закону, ни по завещанию, либо ни один из наследников не принял наследство, либо все наследники лишены завещателем наследства, имущество умершего по праву наследования переходит к государству.

Статья 541. Время открытия наследства

Временем открытия наследства признается день смерти наследодателя, а при объявлении этого умершим — день, указанный в статье 21 настоящего Кодекса.

Статья 542. Место открытия наследства

Местом открытия наследства признается последнее постоянное место жительства наследодателя (статья 17 настоящего Кодекса), а если оно неизвестно — место нахождения имущества или его основной части.

Статья 543. Граждане, которые могут быть наследниками

Наследниками могут быть:

при наследовании по закону — граждане, находящиеся в живых к моменту смерти наследодателя, а также дети наследодателя, родившиеся после его смерти;

при наследовании по завещанию — граждане, находящиеся в живых к моменту смерти наследодателя, а также зачатые при его жизни и родившиеся после его смерти.

Статья 544. Граждане, не имеющие права наследовать

Не имеют права наследовать ни по закону, ни по завещанию граждане, которые своими противозаконными действиями, направленными против наследодателя, кого-либо из его наследников или против осуществления последней воли наследодателя, выраженной в завещании, способствовали призванию их к наследованию, если эти обстоятельства подтверждены в судебном порядке.

Не могут наследовать по закону родители после детей, в отношении которых они лишены родительских прав и не восстановлены в этих правах на момент открытия наследства, а также родители и совершеннолетние дети, злостно уклонявшиеся от выполнения лежавших на них в силу закона обязанностей по содержанию наследодателя, если это обстоятельство подтверждено в судебном порядке.

Правила части первой настоящей статьи применяются также и к праву на завещательный отказ (статья 551 настоящего Кодекса).

Статья 545. Наследники по закону

При наследовании по закону наследниками в равных долях являются:

в первую очередь — дети (в том числе усыновленные), супруг и родители (усыновители) умершего, а также ребенок умершего, родившийся после его смерти;

во вторую очередь — братья и сестры умершего, его дед и бабка как со стороны отца, так и со стороны матери.

Наследники второй очереди призываются к наследованию по закону лишь при отсутствии наследников первой очереди или при непринятии ими наследства, а также в случае, когда все наследники первой очереди лишены завещателем права наследования.

К числу наследников по закону относятся нетрудоспособные лица, состоящие на иждивении умершего не менее одного года до его смерти. При наличии других наследников они наследуют наравне с наследниками той очереди, которая призывается к наследованию.

Внуки и правнуки наследодателя являются наследниками по закону, если ко времени открытия наследства нет в живых того из их родителей, который был бы наследником; они наследуют поровну в той доле, которая причиталась бы при наследовании по закону их умершему родителю.

Усыновленные и их потомство не наследуют после смерти родителей усыновленного, других его кровных родственников по восходящей линии, а также его кровных братьев и сестер.

Родители усыновленного и другие его кровные родственники по восходящей линии, а также его кровные братья и сестры не наследуют после смерти усыновленного и его потомства.

Статья 546. Наследование предметов домашней обстановки и обихода

Предметы обычной домашней обстановки и обихода переходят к наследникам по закону, проживавшим совместно с наследодателем до его смерти не менее одного года, независимо от их очереди и наследственной доли.

Статья 547. Право гражданина завещать свое имущество по своему усмотрению

Каждый гражданин может оставить по завещанию все свое имущество или часть его (не исключая предметов обычной домашней обстановки и обихода) одному или нескольким лицам, как входящим, так и не входящим в круг наследников по закону, а также государству или отдельным государственным, кооперативным и другим общественным организациям.

Завещатель может в завещании лишить права наследования одного, нескольких или всех наследников по закону.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 548. Право на обязательную долю в наследстве

Несовершеннолетние или нетрудоспособные дети наследодателя (в том числе усыновленные), а также нетрудоспособные супруг, родители (усыновители) и иждивенцы умершего наследуют, независимо от содержания завещания, не менее двух третей доли, которая причиталась бы каждому из них при наследовании по закону (обязательная доля). При определении размера обязательной доли учитывается и стоимость наследственного имущества, состоящего из предметов обычной домашней обстановки и обихода.

Статья 549. Подназначение наследника

Завещатель вправе указать в завещании другого наследника на случай, если назначенный им наследник умрет до открытия наследства или не примет его.

Статья 550. Наследование части имущества, оставшейся незавещанной

Часть имущества, оставшаяся незавещанной, делится между наследниками по закону, призываемыми к наследованию в порядке статей 545 и 546 настоящего Кодекса.

В число этих наследников входят и те наследники по закону, которым другая часть имущества была оставлена по завещанию, поскольку в завещании не предусмотрено иное.

Статья 551. Завещательный отказ

Завещатель вправе возложить на наследника по завещанию исполнение какого-либо обязательства (завещательный отказ) в пользу одного или нескольких лиц (отказополучателей), которые приобретают право требовать его исполнения. Отказополучателями могут быть лица как входящие, так и не входящие в число наследников по закону.

На наследника, к которому переходит жилой дом, завещатель вправе возложить обязательство предоставить другому лицу пожизненное пользование этим домом или определенной частью его.

При последующем переходе права собственности на дом или его часть право пожизненного пользования сохраняет силу.

Наследник, на которого возложено завещателем исполнение завещательного отказа, должен исполнить его

лишь в пределах действительной стоимости перешедшего к нему наследственного имущества за вычетом из нее падающей на этого наследника части долгов наследодателя.

Если наследник по завещанию, на которого возложено исполнение завещательного отказа, имеет право на обязательную долю в наследстве, то он исполняет завещательный отказ лишь в пределах той стоимости перешедшего к нему наследственного имущества, которая превышает размер его обязательной доли.

В случае смерти до открытия наследства наследника, на которого было возложено исполнение завещательного отказа, либо в случае непринятия им наследства, обязательство исполнения завещательного отказа переходит на других наследников, получивших его долю.

Статья 552. Возложение на наследника совершения действий для общеполезной цели

Завещатель может возложить на наследника исполнение каких-либо действий, направленных на осуществление какой-либо общеполезной цели.

Если эти действия носят имущественный характер, соответственно применяются правила статьи 551 настоящего Кодекса.

Статья 553. Нотариальная форма завещания

Завещание должно быть составлено в письменной форме с указанием места и времени его составления, собственноручно подписано завещателем и нотариально удостоверено.

Статья 554. Завещания, приравниваемые к нотариально удостоверенным

К нотариально удостоверенным завещаниям приравниваются:

1) завещания граждан, находящихся на излечении в больницах, других стационарных лечебно-профилактических учреждениях, санаториях или проживающих в домах для престарелых и инвалидов, удостоверенные главными врачами, их заместителями по медицинской части или дежурными врачами этих больниц, лечебных учреждений, санаториев, а также директорами и главными врачами указанных домов для престарелых и инвалидов;

2) завещания граждан, находящихся во время плавания на морских судах, или судах внутреннего плавания,

плавающих под флагом СССР, удостоверенные капитанами этих судов;

3) завещания граждан, находящихся в разведочных, арктических и других подобных им экспедициях, удостоверенные начальниками этих экспедиций;

4) завещания военнослужащих и других лиц, находящихся на излечении в госпиталях, санаториях и других военно-лечебных учреждениях, удостоверенные начальниками, их заместителями по медицинской части, старшими и дежурными врачами этих госпиталей, санаториев и других военно-лечебных учреждений;

5) завещания военнослужащих, а в пунктах дислокации воинских частей, соединений, учреждений и военно-учебных заведений, где нет государственных нотариальных контор и других органов, совершающих нотариальные действия, также завещания рабочих и служащих, членов их семей и членов семей военнослужащих, удостоверенные командирами (начальниками) этих частей, соединений, учреждений и заведений;

6) завещания лиц, находящихся в местах лишения свободы, удостоверенные начальниками мест лишения свободы.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.).

Статья 555. **Подписание завещания другим лицом**

Если завещатель вследствие физического недостатка, болезни или по каким-либо иным причинам не может собственноручно подписать завещание, оно по его поручению, в его присутствии и в присутствии государственного нотариуса или другого должностного лица (статья 554 настоящего Кодекса) может быть подписано другим лицом с указанием причины, по которой завещатель не может подписать завещание собственноручно.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.).

Статья 556. **Отмена и изменение завещания**

Завещатель вправе в любое время изменить или отменить сделанное им завещание, составив новое завещание.

Завещание, составленное позднее, отменяет ранее составленное завещание полностью или в части, в которой оно противоречит завещанию, составленному позднее.

Завещатель может отменить завещание также подачей заявления в государственную нотариальную контору или

в исполнительный комитет городского, сельского, поселкового Совета народных депутатов, удостоверившей завещание.

(Часть третья — в редакции Указов Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г. и от 22 октября 1984 г.).

Статья 557. **Исполнение завещания**

Исполнение завещания возлагается на назначенных в завещании наследников.

Завещатель может поручить исполнить завещание не являющемуся наследником лицу, указанному в завещании (исполнителю завещания).

В этом случае требуется согласие исполнителя, выраженное им в надписи на самом завещании либо в заявлении, приложенном к завещанию.

Статья 558. **Полномочия исполнителя завещания**

Исполнитель завещания имеет право совершать все действия, необходимые для исполнения завещания.

Исполнитель завещания не получает вознаграждения за свои действия по исполнению завещания, но имеет право на возмещение за счет наследства необходимых расходов, понесенных им по охране наследственного имущества и по управлению этим имуществом.

По исполнении завещания исполнитель завещания обязан представить наследникам по их требованию отчет.

Статья 559. **Принятие наследства**

Для приобретения наследства наследник должен его принять. Не допускается принятие наследства под условием или с оговорками.

Признается, что наследник принял наследство, когда он фактически вступил в управление или владение наследственным имуществом или когда он подал нотариальному органу по месту открытия наследства заявление о принятии наследства.

Указанные в настоящей статье действия должны быть совершены в течение шести месяцев со дня открытия наследства.

Лица, для которых право наследования возникает лишь в случае непринятия наследства другими наследниками, могут заявить о своем согласии принять наследство в течение оставшейся части срока для принятия наследства, а если эта часть менее трех месяцев, то она удлиняется до трех месяцев.

Принятое наследство признается принадлежащим наследнику со времени открытия наследства.

Статья 560. Продление срока для принятия наследства

Срок для принятия наследства, установленный статьей 559 настоящего Кодекса, может быть продлен судом, если он признает причины пропуска срока уважительными. Наследство может быть принято после истечения указанного срока и без обращения к суду при условии согласия на это всех остальных наследников, принявших наследство.

В этих случаях наследнику, пропустившему срок для принятия наследства, передается лишь то из причитающегося ему имущества, принятого другими наследниками или перешедшего к государству, которое сохранилось в натуре, а также денежные средства, вырученные от реализации другой части причитающегося ему имущества.

Статья 561. Переход права на принятие наследства

Если наследник, призванный к наследованию по закону или по завещанию, умер после открытия наследства, не успев его принять в установленный срок, право на принятие причитающейся ему доли наследства переходит к его наследникам.

Это право умершего наследника может быть осуществлено его наследниками на общих основаниях в течение оставшейся части срока для принятия наследства. Если оставшаяся часть срока менее трех месяцев, она удлиняется до трех месяцев.

Статья 562. Права наследника, вступившего во владение и управление наследственным имуществом до явки других наследников

Наследник, вступивший во владение и управление наследственным имуществом, не ожидая явки прочих наследников, не вправе распоряжаться наследственным имуществом (продавать, закладывать и т. п.) до истечения шести месяцев со дня открытия наследства или до получения им свидетельства о праве на наследство.

До истечения указанного срока или до получения свидетельства о праве на наследство наследник вправе производить за счет наследственного имущества лишь расходы:

1) на покрытие затрат по уходу за наследодателем во время его болезни, а также на его похороны;

2) на содержание граждан, находившихся на иждивении наследодателя;

3) на удовлетворение претензий по заработной плате и претензий, приравненных к ним;

4) на покрытие расходов по охране наследственного имущества и по управлению им, а также на публикацию извещения наследников об открывшемся наследстве.

(Пункт четвертый — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г.).

Статья 563. Отказ от наследства

Наследник по закону или по завещанию в течение шести месяцев со дня открытия наследства вправе отказаться от наследства. При этом он может указать, что отказывается от наследства в пользу других лиц из числа наследников по закону (статья 545 настоящего Кодекса) или по завещанию (статья 547 настоящего Кодекса) в пользу государства или отдельной государственной, кооперативной или другой общественной организации.

Отказ от наследства без указания, в пользу кого наследник отказывается от наследства, влечет те же последствия, что и непринятие наследства.

Отказ от наследства не допускается, если наследник подал в нотариальную контору по месту открытия наследства заявление о принятии им наследства или о выдаче ему свидетельства о праве на наследство.

Отказ от наследства совершается подачей наследником заявления нотариальной конторе по месту открытия наследства.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 564. Приращение наследственных долей

В случае непринятия наследства наследником по закону или по завещанию или лишения наследника права наследования (статьи 544 и 547 настоящего Кодекса) причитающаяся ему доля наследства поступает к наследникам по закону и распределяется между ними в равных долях.

Если наследодатель завещал все свое имущество назначенным им наследникам, то доля наследства, причитающаяся отпавшему наследнику, поступает к остальным наследникам по завещанию и распределяется между ними в равных долях.

Правила настоящей статьи не применяются к случаям, когда наследник отказался от наследства в пользу другого наследника, государства или государственной, кооперативной или другой общественной организации (статья 563 настоящего Кодекса), или отпавшему наследнику подназначен наследник (статья 549 настоящего Кодекса).

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 565. Переход наследства к государству

Наследственное имущество по праву наследования переходит к государству:

1) если имущество завещано государству;

2) если у наследодателя нет наследников ни по закону, ни по завещанию;

3) если все наследники лишены права наследования;

4) если ни один из наследников не принял наследства (статьи 559 и 563 настоящего Кодекса).

Если кто-нибудь из наследников отказался от наследства в пользу государства, к государству переходит причитавшаяся этому наследнику доля наследственного имущества.

Если при отсутствии наследников по закону завещана только часть имущества наследодателя, остальная часть переходит к государству.

В случаях, предусмотренных настоящей статьей, входящее в состав наследства авторское право либо принадлежавшее отказавшемуся наследнику право на долю в авторском вознаграждении прекращается.

Статья 566. Ответственность наследника по долгам наследодателя

Наследник, принявший наследство, отвечает по долгам наследодателя в пределах действительной стоимости перешедшего к нему наследственного имущества. На таких же основаниях отвечает государство, к которому поступило имущество в порядке статьи 565 настоящего Кодекса.

Статья 567. Порядок предъявления претензий кредиторами

Кредиторы наследодателя вправе в течение шести месяцев со дня открытия наследства предъявить свои претензии принявшим наследство наследникам, или исполнителю завещания, или нотариальной конторе по месту открытия наследства, или предъявить иск в суде к наследственному имуществу.

Претензии предъявляются независимо от наступления срока соответствующих требований.

Несоблюдение правил настоящей статьи влечет за собой утрату кредиторами принадлежащих им прав требования.

Статья 568. Охрана наследственного имущества

Государственные нотариусы и должностные лица исполнительных комитетов городских, сельских, поселковых Советов народных депутатов, совершающие нотариальные действия по месту открытия наследства, по сообщению граждан или организаций, либо по своей инициативе принимают меры к охране наследственного имущества, когда это необходимо в интересах наследников, отказополучателей, кредиторов или государства.

Охрана наследственного имущества продолжается до принятия наследства всеми наследниками, а если оно ими не принято — до истечения сроков для принятия наследства, установленных статьей 559 настоящего Кодекса.

(В редакции Указов Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 14 ноября 1975 г. и от 22 октября 1984 г.).

Статья 569. Назначение хранителя или опекуна наследственного имущества

При наличии в составе наследства имущества, требующего управления (жилой дом и т. п.), а также в случае предъявления иска кредиторами наследодателя до принятия наследства наследниками, нотариальная контора назначает хранителя имущества, а в местностях, где нет нотариальной конторы, — исполнительный комитет местного Совета народных депутатов назначает над указанным имуществом опекуна.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 570. Выдача свидетельства о праве на наследство

Наследники, призванные к наследованию, могут просить нотариальную контору по месту открытия наследства выдать свидетельство о праве на наследство.

В таком же порядке выдается свидетельство о праве

на наследство и при переходе наследственного имущества к государству (статья 565 настоящего Кодекса).

Статья 571. Срок для выдачи свидетельства о праве на наследство

Свидетельство о праве на наследство выдается наследникам по истечении шести месяцев со дня открытия наследства.

При наследовании как по закону, так и по завещанию свидетельство может быть выдано ранее истечения шести месяцев со дня открытия наследства, если в нотариальной конторе имеются данные о том, что кроме лиц, заявивших о выдаче свидетельства, других наследников нет.

Свидетельство о праве государства на наследство выдается не ранее истечения шести месяцев со дня открытия наследства.

Статья 572. Раздел наследственного имущества

Раздел наследственного имущества производится по соглашению принявших наследство наследников в соответствии с причитающимися им долями.

При недостижении соглашения раздел производится в судебном порядке.

При наличии зачатого, но еще не родившегося наследника, наследники вправе произвести раздел наследственного имущества только с выделом причитающейся ему наследственной доли. В этом случае для охраны интересов не родившегося наследника к участию в разделе должен быть приглашен представитель органа опеки и попечительства.

Статья 573. Наследование в колхозном дворе или хозяйстве граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве

В случае смерти члена колхозного двора или хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, наследование в имуществе двора (хозяйства) не возникает.

Если после смерти члена колхозного двора или хозяйства граждан, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью в сельском хозяйстве, других членов двора (хозяйства) не остается, к имуществу двора (хозяйства) применяются правила настоящего раздела.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

Статья 574. Распоряжение вкладчика своим вкладом на случай смерти

Граждане, имеющие вклады в государственных трудовых сберегательных кассах или в Государственном банке СССР, имеют право сделать распоряжение сберегательной кассе или банку о выдаче вклада в случае своей смерти любому лицу или государству.

В этих случаях вклад не входит в состав наследственного имущества и на него не распространяются правила настоящего раздела.

Порядок распоряжения на случай смерти вкладами в государственных сберегательных кассах и Государственном банке СССР по специальным указаниям вкладчиков определяется уставами названных кредитных учреждений и изданными в установленном порядке правилами.

Если вкладчик не сделал распоряжения сберегательной кассе или банку, то в случае смерти вкладчика его вклад переходит к наследникам на общих основаниях по правилам настоящего раздела.

РАЗДЕЛ VIII

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА. ПРИМЕНЕНИЕ ГРАЖДАНСКИХ ЗАКОНОВ ИНОСТРАННЫХ ГОСУДАРСТВ И МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ[1]

Статья 575. Гражданская правоспособность иностранных граждан

Иностранные граждане пользуются в Киргизской ССР гражданской правоспособностью наравне с советскими гражданами. Отдельные изъятия могут быть установлены законом Союза ССР.

Советом Министров СССР (статья 122 Основ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик) могут быть установлены ответные ограничения в отношении граждан тех государств, в которых имеются специальные ограничения гражданской правоспособности советских граждан.

---

[1] Наименование раздела VIII — в редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.

Статья 576. Гражданская правоспособность лиц без гражданства

Лица без гражданства пользуются в Киргизской ССР гражданской правоспособностью наравне с советскими гражданами. Отдельные изъятия могут быть установлены законом Союза ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 576[1]. Закон, применяемый к гражданской дееспособности иностранных граждан и лиц без гражданства

Гражданская дееспособность иностранного гражданина определяется по закону страны, гражданином которой он является.

Гражданская дееспособность лица без гражданства определяется по закону страны, в которой он имеет постоянное место жительства.

Гражданская дееспособность иностранных граждан и лиц без гражданства в отношении сделок, совершаемых в Киргизской ССР, и обязательств, возникающих вследствие причинения вреда в Киргизской ССР, определяется по советскому закону.

Постоянно проживающие в Киргизской ССР иностранные граждане и лица без гражданства могут быть признаны недееспособными или ограниченно дееспособными в порядке, установленном законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 577. Гражданская правоспособность иностранных предприятий и организаций

Иностранные предприятия и организации могут без особого разрешения совершать в Киргизской ССР сделки по внешней торговле и по связанным с ней расчетным, страховым и иным операциям с советскими внешнеторговыми объединениями и другими советскими организациями, которым предоставлено право совершения таких сделок.

Гражданская правоспособность иностранных предприятий и организаций при совершении сделок по внешней торговле и по связанным с ней расчетным, страховым и иным операциям определяется по закону страны, где учреждено предприятие или организация.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 578. Закон, применяемый к форме сделки

Форма сделки, совершаемой за границей, подчиняется закону места ее совершения. Однако сделка не может быть признана недействительной вследствие несоблюдения формы, если соблюдены требования законодательства Союза ССР и настоящего Кодекса.

Форма внешнеторговых сделок, совершаемых советскими организациями, и порядок их подписания, независимо от места совершения этих сделок, определяются законодательством Союза ССР.

Форма сделок по поводу строений, находящихся в Киргизской ССР, подчиняется законодательству Союза ССР и правилам настоящего Кодекса.

Статья 579. Закон, применяемый к обязательствам по внешнеторговым сделкам

Права и обязанности сторон по внешнеторговой сделке определяются по законам места ее совершения, если иное не установлено соглашением сторон.

Возникновение и прекращение права собственности на вещь по внешнеторговой сделке определяются по закону места ее совершения, если иное не установлено соглашением сторон.

Право собственности на вещь, находящуюся в пути по внешнеторговой сделке, определяется по закону страны, из которой эта вещь отправлена, если иное не установлено соглашением сторон.

Место совершения сделки определяется по советскому закону.

(Дополнена частями второй и третьей Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.)

Статья 579[1]. Закон, применяемый к форме и сроку действия доверенности

Форма и срок действия доверенности определяются по закону страны, где была выдана доверенность. Однако доверенность не может быть признана недействительной вследствие несоблюдения формы, если последняя удовлетворяет требованиям советского закона.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 579². Закон, применяемый к исковой давности

Исковая давность определяется по закону страны, законодательство которой применяется для определения прав и обязанностей участников соответствующего правоотношения.

Требования, на которые исковая давность не распространяется, определяются по советскому законодательству.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 579³. Закон, применяемый к праву собственности

Право собственности на вещь определяется по закону страны, где эта вещь находится.

Возникновение и прекращение права собственности на вещь определяются по закону страны, где эта вещь находилась в момент, когда имело место действие или иное обстоятельство, послужившее основанием для возникновения или прекращения права собственности, если иное не предусмотрено законодательством Союза ССР и Киргизской ССР.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 579⁴. Закон, применяемый к обязательствам, возникающим вследствие причинения вреда

Права и обязанности сторон по обязательствам, возникающим вследствие причинения вреда, определяются по закону сртаны, где имело место действие или иное обстоятельство, послужившее основанием для требования о возмещении вреда.

Права и обязанности сторон по обязательствам, возникающим вследствие причинения вреда за границей, если стороны являются советскими гражданами или советскими организациями, определяются по советскому закону.

Иностранный закон не применяется, если действие или иное обстоятельство, служащее основанием для требования о возмещении вреда, по советскому законодательству не является противоправным.

(Введена Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 31 августа 1977 г.).

Статья 580. Закон, применяемый к наследованию

Отношения по наследованию определяются по закону

той страны, где наследодатель имел последнее постоянное место жительства.

Способность лица к составлению и отмене завещания, а также форма завещания и акта его отмены определяются по закону той страны, где завещатель имел постоянное место жительства в момент составления акта. Однако завещание или его отмена не могут быть признаны недействительными вследствие несоблюдения формы, если последняя удовлетворяет требованиям закона места составления акта или требованиям советского закона.

Наследование строений, находящихся в СССР, во всех случаях определяется по советскому закону. Тем же законом определяются способность лица к составлению или отмене завещания, а также форма последнего, если завещается строение, находящееся в СССР.

Статья 581. Ограничение применения иностранного закона

Иностранный закон не применяется, если его применение противоречило бы основам советского строя.

Статья 582. Международные договоры

Если международным договором СССР установлены иные правила, чем те, которые содержатся в советском гражданском законодательстве, то применяются правила международного договора.

Такой же порядок применяется в отношении гражданского законодательства Киргизской ССР, если в международном договоре Киргизской ССР установлены иные правила, чем предусмотренные гражданским законодательством Киргизской ССР.

(В редакции Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 22 октября 1984 г.).

АЛФАВИТНО-ПРЕДМЕТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ[1]

А

АВАНС — выдача А. по договору контрактации — 278; выдача А. по договору подряда — 374; выдача А. одной социалистической организацией другой — 403.

АВТОМОБИЛЬНЫЕ ПЕРЕВОЗКИ — см. Перевозки.

АВТОР — права А. — 491; охрана неприкосновенности произведения — 492; использование произведения А. другими лицами — 501; перевод произведения А. — 502; использование произведения без согласия А. и без уплаты вознаграждения — 505; использование произведения без согласия А. с выплатой вознаграждения — 508; защита личных неимущественных прав А. — 512; защита имущественных прав А. — 513.

АВТОРСТВО — споры об А. на открытие — 532; споры об А. на изобретение и о выплате вознаграждения — 539.

АВТОРСКИЙ ДОГОВОР — 516; виды А. д. — 517; форма А. д. — 518; типовые А. д. — 519; права и обязанности сторон по А. д. — 521, 523, 524, 525, 526, 528; ограничение использования третьими лицами произведения, на которое заключен А. д. — 522; договор о переделке произведения — 529.

АВТОРСКОЕ ВОЗНАГРАЖДЕНИЕ — 491; распределение вознаграждения между соавторами — 495; А. в. за произведение, созданное в порядке выполнения служебного задания — 496; права автора на вознаграждение за использование его произведения в переводе на другой язык — 504; А. в., выплачиваемое наследникам,— 509.

АВТОРСКОЕ ПРАВО — произведения, на которые распространяется А. п. — 487—488; А. п. на произведения, выпущенные в свет на территории СССР,— 489.; А. п. на произведения, выпущенные в свет за границей,— 490; А. п. юридических лиц — 497, 498, 499; А. п. на произведения, созданные в порядке выполнения служебного задания,— 496; А. п. переводчика — 503; А. п. составителей сборников — 500; А. п. лица, использовавшего чужое произведение для создания нового,— 507; срок действия А. п. — 509; срок действия А. п. на коллективные произведения — 510; срок действия А. п., принадлежащего организациям,— 511; переход А. п. к наследникам — 509; выкуп А. п. государством — 514; объявление произведений достоянием государства — 515.

АВТОРСКОЕ СВИДЕТЕЛЬСТВО — 533; использование изобретения, на которое выдано А. с.,— 534; А. с. на промышленный образец — 536[1].

АЛИМЕНТЫ — обращение взыскания А. на вклады — 405.

АЛКОГОЛИКИ — ограничение дееспособности граждан, злоупотребляющих спиртными напитками,— 15.

---

[1] Цифрами обозначены статьи Гражданского кодекса.

АЛЬТЕРНАТИВНОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВО — исполнение А. о. — 182.

АРБИТРАЖ — защита гражданских прав А. — 6; применение А. исковой давности — 82; разрешение А. преддоговорных споров между организациями — 168; право А. уменьшить подлежащую оплате неустойку — 221.

АРЕНДА — см. Имущественный наем.

АССОРТИМЕНТ — А. поставляемой продукции — 270.

Б

БАНК — кредитование организаций Госбанком и другими банками СССР — 403.

БАНКОВСКИЕ ССУДЫ ГРАЖДАНАМ — 404.

БЕЗВЕСТНОЕ ОТСУТСТВИЕ — признание гражданина Б. о. — 18; охрана имущества Б. о. — 19; отмена признания Б. о. — 20; прекращение договора поручения вследствие Б. о. одной из сторон — 411.

БЕЗВОЗМЕЗДНОЕ ПОЛЬЗОВАНИЕ ИМУЩЕСТВОМ — договор Б. п. и. — 353; ответственность передавшего имущество в Б. п. за недостатки этого имущества — 356; прекращение договора Б. п. и. — 358, 359, 360.

БЕЗДОГОВОРНАЯ ПОСТАВКА — 268.

БЕЗНАДЗОРНЫЙ СКОТ — 149.

БЕСХОЗЯЙНОЕ ИМУЩЕСТВО — 145.

БЕСХОЗЯЙСТВЕННО СОДЕРЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО — последствия бесхозяйственного содержания дома — 143; бесхозяйственное обращение с культурными ценностями — 144.

БЫТОВОЙ ЗАКАЗ — 378.

БЫТОВОЙ ПРОКАТ — 285, 286, 287, 299; типовые договоры Б. п. — 304.

БЮДЖЕТНЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ — Б. у. как юридические лица — 24; основания деятельности государственных Б. у. как юридических лиц — 25.

В

ВАЛЮТА — В. денежных обязательств — 179; иностранная В. — 138.

ВАЛЮТНЫЕ ЦЕННОСТИ — 138.

ВЕЩИ — передача В. — 137; В., которые могут приобретаться лишь по специальным разрешениям,— 138; риск случайной гибели или случайной порчи отчуждаемых В. — 139; главная В. и принадлежность — 140; право на плоды и доходы — 141; находка В. — 146; хранение найденных В. — 147; возмещение расходов нашедшему В. — 148.

ВИНА — В. как условие ответственности за нарушение обязательств — 226; В. как условие ответственности перевозчика за утрату, недостачу и повреждение груза или багажа — 392 — 393; В. как условие ответственности за причинение вреда — 454; учет В. потерпевшего — 468.

ВИНДИКАЦИЯ — см. Истребование имущества.

ВКЛАДЫ — В. граждан в кредитных учреждениях — 405; распоряжение В. своим вкладом на случай смерти — 574.

ВЛАДЕНИЕ — В. общей долевой собственностью — 118, 119, 120, 121, 122, 123; В. как правомочие собственника — 128.

ВНУКИ — В. как наследники по закону — 545.

ВОДЫ — В. как объекты государственной собственности — 96.

ВОЗДУШНАЯ ПЕРЕВОЗКА — см. Перевозка.

ВРЕД — общие основания ответственности за причиненный В. — 454; В., причиненный по вине работников организаций,— 455; В., причиненный действиями должностных лиц,— 456; В., причиненный должностными лицами органов дознания, следствия, прокуратуры и суда,— 457; В., причиненный в состоянии необходимой обороны,— 458; В., причиненный в состоянии крайней необходимости,— 459; ответственность за В., причиненный несовершеннолетними,— 460—461; В., причиненный гражданином, признанным недееспособным,— 462; В., причиненный гражданином, не способным понимать значения своих действий,— 463; В., причиненный источником повышенной опасности,— 464; В., совместно причиненный несколькими лицами,— 465; право регресса к лицу, причинившему вред,— 466; объем, характер и размер возмещения В. — 467; учет вины потерпевшего и имущественного положения лица, причинившего В.,— 468; возмещение В. в случае повреждения здоровья — 469; возмещение В., причиненного гражданину, за которого причинивший В. обязан уплатить страховые взносы,— 470; возмещение В., причиненного гражданину, за которого причинивший В., не обязан уплачивать страховые взносы,— 471; возмещение В., связанного с повреждением здоровья гражданина, которому не назначены пенсия или пособие,—472; право возместившего В., на регрессное требование — 473; возмещение В., причиненного гражданину, не подлежащему социальному страхованию,— 474; возмещение В. гражданину, не достигшему пятнадцати лет,— 475; изменение размеров возмещение за причиненный вред — 476, 477; платежи по возмещению В. — 478; возмещение расходов на погребение — 479; возмещение В. в случае прекращения юридического лица, обязанного к возмещению,— 480; приостановление течения срока исковой давности по искам о возмещении В. — 481: возмещение В., понесенного при спасании социалистического имущества,— 482.

ВЫДЕЛ — В. доли из общего имущества — 122; В. из колхозного двора — 131; утрата права на В. из колхозного двора — 133.

Г

ГАРАНТИЙНЫЙ СРОК — претензии по поводу недостатков вещи, проданной с Г. с.,— 251; Г. с. в договоре поставки — 273; Г. с. в договоре подряда — 372.

ГАРАНТИЯ — Г. как способ обеспечения обязательства — 212.

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ПОДРЯДЧИК — 380.

ГОНОРАР — см. Авторское вознаграждение.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЗАКУПКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОДУКТОВ У КОЛХОЗОВ И СОВХОЗОВ — см. Контрактация.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СОБСТВЕННОСТЬ — содержание права Г. с. —95; объекты права Г. с. — 96; порядок распоряжения государственным имуществом, относящимся к основным средствам,— 97; правомочия государственных организаций по распоряжению оборотными средствами и продукцией — 98; порядок обращения взыскания на государственное имущество — 99.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТРАХОВАНИЕ — см. Страхование.

ГРАЖДАНЕ — правоспособность Г. — 9; содержание правоспособности Г. — 10; дееспособность Г. — 11; недопустимость ограничения правоспособности и дееспособности Г. — 12; дееспособность несовершеннолетних в возрасте от пятнадцати до восемнадцати лет — 13; дееспособность несовершеннолетних до пятнадцати лет — 14; ограничение дееспособности Г., злоупотребляющих спиртными напитками или наркотическими веществами,— 15; признание Г. недееспособным — 16; место жительства Г. — 17; признание Г. безвестно отсутствующим — 18; охрана имущества безвестно отсутствующего — 19; отмена решения о признании Г. безвестно отсутствующим — 20; объявление Г. умершим — 21; последствия явки Г., объявленного умершим,— 22.

ГРАЖДАНСКОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО — см. Закон.

ГРАЖДАНСКИЕ ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ — основания возникновения Г. п. и о. — 4; осуществление Г. п. и о., исполнение о. — 5; защита Г. п. — 6.

ГРУБАЯ НЕОСТОРОЖНОСТЬ — Г. н. потерпевшего — 468.

Д

ДАВНОСТЬ ИСКОВАЯ — см. Исковая давность.

ДАРЕНИЕ — договор Д.— 257; форма договора Д.— 258.

ДАЧНО-СТРОИТЕЛЬНЫЙ КООПЕРАТИВ — обращение в доход государства паевых взносов в Д. с. к., внесенных за счет нетрудовых доходов,— 36.

ДЕЕСПОСОБНОСТЬ — см. Граждане.

ДЕНЕЖНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА — исполнение Д. о. — 177; исполнение Д. о. между организациями — 178; валюта Д. о. — 179; проценты по Д. о. — 180; исполнение Д. о. внесением денег в депозит — 190.

ДЕЛЬКРЕДЕРЕ — принятие комиссионером на себя ручательства за исполнение сделки третьим лицом — 421;

ДЕПОЗИТ — см. Денежные обязательства.

ДЕТИ — наследование Д. — 543, 545, 548; см. Несовершеннолетние.

ДОБРОСОВЕСТНЫЙ ПРИОБРЕТАТЕЛЬ — истребование имущества от Д. п. — 154, 155, 156.

ДОВЕРЕННОСТЬ — Д. юридическому лицу — 65; формы Д. — 66; Д. государственных, кооперативных и общественных организаций — 67; срок действия Д. — 68; передоверие — 69; прекращение Д. — 70; последствия прекращения Д. — 71.

ДОВЕРИТЕЛЬ — обязанности доверителя — 410; см. Поручение.

ДОГОВОР — заключение Д. — 162; формы Д. — 163; заключение Д. по предложению, сделанному с указанием срока для ответа,— 164;

¹/₂24—140

заключение Д. по предложению, сделанному без указания срока для ответа,— 165; ответ о согласии на заключение Д., полученный с опозданием,— 166; ответ о согласии заключить Д. на иных условиях — 167; разрешение преддоговорных споров — 168; Д. в пользу третьего лица — 169; см. Сделка. Недействительность сделок.

ДОЛЖНИК — см. Обязательства. Исполнение обязательства. Ответственность за нарушение обязательств.

ДОЛЖНОСТНОЕ ЛИЦО — ответственность государственных учреждений за вред, причиненный действиями их Д. л.,— 456.

ДОЛЯ — Д. в общей собственности — 117; выдел Д. из общего имущества — 122; порядок пользования жилым домом, находящимся в общей долевой собственности,— 125; определение Д. члена колхозного двора — 130; выдел Д. из колхозного двора — 131; обязательная Д. в наследстве — 548.

ДОМ — см. Жилой дом.

ДОМАШНЯЯ ОБСТАНОВКА — наследование предметов Д. о. и обихода — 546, 548.

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ ЖИЛАЯ ПЛОЩАДЬ — 326.

ДОСРОЧНОЕ ИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ — 175.

ДОСТОИНСТВО — защита чести и достоинства — 7.

ДОХОДЫ — право собственности на плоды и Д. — 141; расчеты при возврате вещей из незаконного владения — 157; обязанность возвратить доходы от пользования неосновательно приобретенным имуществом — 484.

ДРАГОЦЕННЫЕ МЕТАЛЛЫ — предметы, которые могут приобретаться лишь по специальным разрешениям,— 138; обязательства сдачи Д. м., обнаруженных в кладе,— 150; изъятие драгоценных металлов и алмазов — 152.

Ж

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНАЯ ПЕРЕВОЗКА — см. Перевозка.

ЖИЛИЩНО-СТРОИТЕЛЬНЫЙ КОЛЛЕКТИВ — 107, 108.

ЖИЛИЩНО-СТРОИТЕЛЬНЫЙ КООПЕРАТИВ — обращение взыскания на паевые взносы Ж. с. к. — 36; последствия приобретателя права личной собственности на жилой дом при наличии квартиры в Ж. с. к. — 109.

ЖИЛОЙ ФОНД — 96.

ЖИЛОЙ ДОМ — право личной собственности на Ж. д. — 106, 107; прекращение права личной собственности на Ж. д. при наличии другого дома или квартиры — 108, 109; последствия самовольной постройки Ж. д. — 110; изъятие Ж. д., приобретенного за счет нетрудовых доходов,— 111; порядок пользования Ж. д. — находящимся в общей долевой собственности — 125; Ж. д. как объект права личной собственности колхозного двора — 127; договор купли-продажи Ж. д. — 240, 241; договор дарения Ж. д. — 258; отчуждение Ж. д. с условием пожизненного содержания — 259—267; возложение на наследника обязательства предоставить другому лицу право пожизненного пользования Ж. д., переходящим по наследству,— 551; управление наследственным имуществом, в составе которого имеется жилой дом,— 569. См. также Купля-продажа.

ЖИЛЫЕ ПОМЕЩЕНИЯ — предоставление Ж. п. — 305.

З

ЗАБЛУЖДЕНИЕ — З. как основание признания сделки недействительной — 56.

ЗАВЕЩАНИЕ — 540, 547, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555; отмена и изменение завещания — 556; исполнение завещания — 557; полномочия исполнителя завещания — 558.

ЗАВЕЩАТЕЛЬНЫЙ ОТКАЗ — 551, 552.

ЗАДАТОК — 191, 211.

ЗАЕМ — договор З. — 279; проценты по договору З. — 280; оспаривание договора З. — 281; З. операций кредитных учреждений — 282; З. операций ломбардов — 283; З. операций касс общественной взаимопомощи и фондов творческих союзов — 284.

ЗАКАЗ БЫТОВОЙ — 364, 378.

ЗАКАЗЧИК — права и обязанности З. в договоре подряда — 361, 363, 365, 370, 371, 373, 374, 375, 376, 377; права, обязанности и ответственность З. в договоре на капитальное строительство — 379—383.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ДОГОВОРА — 162, 163, 164, 165, 166, 167; разрешение разногласий при З. д. — 168.

ЗАКОН — гражданское законодательство Союза ССР и Киргизской ССР — 3; задачи Гражданского кодекса Киргизской ССР и отношения, регулируемые им,— 1—3; применение в Киргизской ССР законодательства других союзных республик — 8; применение гражданских законов иностранных государств — 575, 578, 579, 580, 581.

ЗАЛОГ — обеспечение исполнения обязательства З. — 191, 194, 195; предмет З. — 196; договор о З. — 197; передача заложенного имущества — 198; момент возникновения права З. — 199; содержание заложенного имущества — 200; истребование заложенного имущества — 201; обращение взыскания залогодержателей на имущество должника — 202; прекращение права З. — 203; сохранение права залога при переходе имущества к другому собственнику — 204.

ЗАРАБОТНАЯ ПЛАТА — право несовершеннолетних распоряжаться З. п. — 13—14; ограничение в распоряжении З. п. — 16; возмещение З. п., утраченной вследствие причинения вреда,— 474, 475.

ЗАРАБОТОК — см. Заработная плата.

ЗАЧЕТ — прекращение обязательств З. — 232; недопустимость З. при переводе долга — 217.

ЗАЩИТА ПРАВ ВЛАДЕЛЬЦА, НЕ ЯВЛЯЮЩЕГОСЯ СОБСТВЕННИКОМ — 159.

ЗАЩИТА ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ — 6.

ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ — З. п. с. путем истребования имущества из чужого незаконного владения — 153, 154, 155, 157; З. п. с. от нарушений, не связанных с лишением владения — 158; защита прав владельца, не являющегося собственником — 159; см. также Истребование имущества.

ЗАЩИТА ЧЕСТИ И ДОСТОИНСТВА — 7.

ЗДАНИЯ — порядок передачи государственных зданий — 97.

ЗЕМЛЯ — 3, объект права государственной собственности — 96.

ЗОЛОТО — см. Драгоценные металлы.

И

ИЖДИВЕНЦЫ — право И. на возмещение вреда, приведшего к смерти,— 471; И., входящие в круг наследников по закону,— 545; право И. на обязательную долю в наследстве — 548.

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОГОВОР — 517.

ИЗДЕРЖКИ — И. продавца — 245; И. поверенного — 140.

ИЗОБРЕТЕНИЕ — регулирование отношений в связи с И. — 3; И. как основание гражданских прав и обязанностей — 4; форма доверенности на получение вознаграждения изобретателей — 66; авторское свидетельство и патент на И. — 533, 534, 535; участие изобретателя во внедрении предложения — 537; переход прав изобретателя по наследству — 538; споры об авторстве и о выплате вознаграждения — 539.

ИЗЪЯТИЕ ИМУЩЕСТВА — И. и., используемого для извлечения нетрудовых доходов,— 111.

ИМУЩЕСТВЕННЫЙ НАЕМ — договор И. н. — 285; форма договора И. н. — 286; срок договора И. н. — 287—288; преимущественное право на возобновление договора И. н. — 290; обязанности наймодателя по содержанию сданного в наем имущества — 294; обязанности нанимателя по договору И. н. — 295, 296; плата за пользование нанятым имуществом — 296; поднаем — 297; сохранение силы договора И. н. при переходе имущества к новому собственнику — 298; досрочное расторжение договора И. н. — 299—300; прекращение договора И. н. — 301; ответственность нанимателя за ухудшение имущества — 302; последствия улучшения нанимателем имущества — 303; договор бытового проката — 304.

ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ЗАСТРОЙЩИКОВ КОЛЛЕКТИВ — 107—108.

ИНОСТРАННЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ — 577.

ИНОСТРАНЦЫ — правоспособность И. — 575.

ИСКОВАЯ ДАВНОСТЬ — применение законов разных союзных республик о И. д. — 8; понятие и общие сроки И. д. — 79; сокращенные сроки И. д. — 80, 250, 252; недействительность соглашения об изменении сроков И. д. — 81; рассмотрение иска независимо от истечения срока И. д. — 82; обязательность применения И. д. — 83; начало течения срока И. д. — 84; приостановление течения срока И. д. — 86; перерыв течения срока И. д. — 87; последствия истечения срока И. д.—88; приостановление, перерыв и восстановление сокращенных сроков И. д. — 89; требования, на которые И. д. не распространяется,— 91; применение И. д. к искам по дополнительным требованиям — 92; срок исковой давности по искам о недостатках поставляемой продукции — 272; срок предъявления претензии в связи с недостатками поставляемой продукции — 273; И. д. по искам об ответственности подрядчика — 372; И. д. по спорам о перевозках — 394.

ИСПОЛНЕНИЕ ЗАВЕЩАНИЯ — см. Завещание.

ИСПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ — общие положения об И. о. — 170; недопустимость одностороннего отказа от И. о. — 171; И. о. по частям — 172; И. о. третьими лицами — 173; срок И. о. — 174; досрочное И. о. — 175; отсрочка и рассрочка И. о. — 176; место И. о. — 177; И. о. денежного обязательства — 178, 179, 190; И. о. взаимных — 181; И. о. альтернативных — 182; И. о. долевых — 183, 184; И. о. солидарных — 185; обеспечение И. о. — 191—212; И. о. первоначальному кредитору при уступке права требования — 215; последствия неисполнения обязательств — 219—230; права кредитора при неисполнении или ненадлежащем И. о. — 219—220, 224, 225; вина как условие ответственности за нарушение обязательств — 226, 227; обязанность И. о. в натуре — 223; последствия неисполнения обязательств в натуре — 224; последствия неисполнения обязательств выполнить определенную работу — 225; просрочка в И. о. — 229—230; И. о. как основание прекращения обязательств — 231; обязанность кредитора при приеме И. о. — 231; невозможность исполнения как основание прекращения обязательств — 238; И. о. должником после истечения срока исковой давности — 90.

ИСТОЧНИКИ ПОВЫШЕННОЙ ОПАСНОСТИ — ответственность за вред, причиненный И. п. о.,— 464.

ИСТРЕБОВАНИЕ ИМУЩЕСТВА — И. и. из чужого незаконного владения — 153; И. и. от добросовестного приобретателя — 154; И. и. государственного, кооперативного, общественного — 155; И. и., денег и ценных бумаг на предъявителя — 156, 157; расчеты между собственником и незаконным владельцем при И. и. — 157—159.

К

КАПИТАЛЬНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО — см. Подряд на капитальное строительство.

КАПИТАЛЬНЫЙ РЕМОНТ — см. Ремонт.

КАССЫ ОБЩЕСТВЕННОЙ ВЗАИМОПОМОЩИ — 284.

КАЧЕСТВО — условие о К. в договоре купли-продажи — 248; права покупателя в случае продажи ему вещи ненадлежащего К. — 249; недопустимость соглашения об освобождении от ответственности за недостатки проданной вещи — 254; условие о К. в договоре поставки — 271; К. работы по договору подряда — 371—373; претензии в связи с недостатками поставленной продукции — 271; претензии в связи с обнаруженными недостатками работы, выполненной по договору подряда,— 372.

КЛАД — 150.

КОЛИЧЕСТВО — восполнение недопоставленной или невыбранной продукции — 269.

КОЛХОЗНЫЙ ДВОР — собственность К. д. — 127; владение, пользование и распоряжение К. д. — 128; ответственность К. д. по обязательствам его членов — 129; определение доли в имуществе К. д. — 130; выдел доли из К. д. — 131; раздел имущества К. д. — 132; утрата права на выдел и раздел имущества К. д. — 133; раздел имущества К. д. после его прекращения — 134.

КОЛХОЗЫ — К. как юридические лица — 24, 40, 41; содержание права собственности К. — 100; объекты права собственности К. — 101; порядок обращения взыскания на имущество К. — 102; истребование неправомерно отчужденного имущества К. — 155; кредитование К. —403.

КОМИССИОННЫЕ МАГАЗИНЫ — вещи, принимаемые для продажи К. м.,— 414; цена вещей, продаваемых К. м.,— 420.

КОМИССИЯ — договор К. — 414; форма договора К. — 415; права и обязанности комиссионера по сделкам с третьими лицами — 416; право собственности на имущество, переданное комиссионеру,— 417; исполнение комиссионного поручения — 418; отступление от указаний комитента —419; цена вещей, продаваемых комиссионером,—420; исполнение комиссионером сделки с третьим лицом — 421; ответственность комиссионера за сохранность имущества комитента — 422; отчет комиссионера — 423; принятие исполнения поручения комитентом — 424; комиссионное вознаграждение — 425; возмещение расходов помимо комиссионного вознаграждения — 426; удержание комиссионером причитающихся ему сумм — 427; исполнение поручения комиссионером после смерти комитента или прекращения юридического лица-комитента —428; отказ комиссионера от исполнения поручения — 429; распоряжение имуществом комитента после отказа комиссионера от исполнения поручения — 430; отмена получения комитентом — 43; прием на К. организациями потребительской кооперации сельхозпродуктов — 418, 420.

КОМПЛЕКТНОСТЬ — К. поставляемой продукции — 274.

КОНКУРС — см. Обязательства, возникающие из публичного обещания вознаграждения.

КОНОСАМЕНТ — 137.

КОНТРАКТАЦИЯ — договор К. сельскохозяйственной продукции — 277; содержание договора К. — 278.

КОНФИСКАЦИЯ — К. имущества — 151.

КООПЕРАТИВНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ — К. о. как юридические лица — 24, 32, 34, 38, 40, 41; право собственности К. о. — 100—102; истребование К. о. неправомерно отчужденного имущества — 155.

КРАЙНЯЯ НЕОБХОДИМОСТЬ — ответственность за вред, причиненный в состоянии К. н.,— 459.

КРАТКОСРОЧНЫЕ ССУДЫ — К. с. касс общественной взаимопомощи — 284.

КРЕДИТ — продажа товаров в К. — 255; см. также Заем. Расчетные кредитные отношения.

КРЕДИТОР — см. Обязательства. Исполнение обязательств.

КУЛЬТУРНЫЕ ЦЕННОСТИ — безхозяйственное содержание К. ц. — 144.

КУПЛЯ-ПРОДАЖА — договор К. п. — 240; Договор К. п. жилого дома — 241; форма договора К. п. жилого дома — 242; цена договора К. п. — 243; обязанность продавца предупредить покупателя о правах третьих лиц на продаваемую вещь — 244; обязанность продавца сохранить проданную вещь — 245; последствие неисполнения обязанностей передать вещь — 246; последствия отказа покупателя принять купленную вещь или оплатить ее стоимость — 247; качество проданной вещи — 248; права покупателя в случае продажи ему вещи ненадлежащего качества — 249; сроки предъявления претензий в связи с недостатками проданной вещи — 250; претензии по поводу недостатков вещи, проданной с гарантийным сроком,— 251; срок давности по искам о недостатках проданной вещи — 252; обязанность продавца в случае предъявления к покупателю иска об изъятии вещи — 253; ответственность продавца в случае отчуждения вещи у покупателя — 254; продажа товаров в кредит — 255; момент возникновения права собственности у приобретателя имущества по договору — 136; на товары, продаваемые в кредит,— 255; вещи, которые могут приобретаться лишь по специальным разрешениям,— 138.

КУСТАРИ — собственность К. — 115.

Л

ЛЕСА — Л. как объект государственной собственности — 96.

ЛИКВИДАЦИЯ — прекращение юридических лиц путем ликвидации или реорганизации — 38; прекращение государственных организаций, являющихся юридическими лицами,— 39; прекращение кооперативных, государственно-кооперативных и общественных организаций — 40; использование имущества ликвидированных кооперативных и общественных организаций — 41.

ЛИЦЕНЗИЯ — выдача Л. патентообладателем — 535.

ЛИЧНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ — объекты Л. с. граждан — 106; право Л. с. на жилой дом — 107; прекращение права Л. с. на жилой дом — 108; последствия приобретения права Л. с. на жилой дом при наличии квартиры — 109; последствия самовольной постройки дома — 110; изъятие Л. с., используемой для извлечения нетрудовых доходов,— 111; предельное количество скота в Л. с. — 113; Л. с. членов колхозного двора — 114; Л. с. кустарей — 115; имущество граждан, на которое не может быть обращено взыскание,— 116.

ЛИШЕНИЕ ПРАВА НАСЛЕДОВАНИЯ — граждане, не имеющие права наследовать,— 544; Л. завещателем права наследования наследников по закону — 547—548.

ЛОМБАРД — обязанность Л. по содержанию заложенного имущества — 200; страхование Л. заложенного имущества — 200; обращение Л. взыскания на заложенную вещь — 202; заемные операции Л. — 283.

М

МАГАЗИНЫ КОМИССИОННЫЕ — см. Комиссионные магазины.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРЫ И СОГЛАШЕНИЯ — 582.

МЕЖКОЛХОЗНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАК ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА — 24; ответственность М. о. — 37.

МЕНА — 256.

МЕСТО ЖИТЕЛЬСТВА — 17.

МЕСТО ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА — 177.

МЕСТО НАХОЖДЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА — 30.

МНИМЫЕ СДЕЛКИ — 54.

МОРАТОРИЙ — ПРИОСТАНОВЛЕНИЕ ТЕЧЕНИЯ СРОКА ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ В СИЛУ М. — 86 п. 2.

МОРСКАЯ ПЕРЕВОЗКА — см. Перевозка.

НАЕМ ИМУЩЕСТВЕННЫЙ — см. Имущественный наем. Наниматель.

НАЙМОДАТЕЛЬ — см. Имущественный наем.

НАЛОГИ — уплата Н. участниками общей долевой собственности — 119.

НАНИМАТЕЛЬ — права и обязанности Н. в договоре имущественного найма — 288—303; См. Имущественный наем.

НАРКОТИКИ — ограничение дееспособности граждан, злоупотребляющих Н.,— 15, 58.

НАСИЛИЕ — недействительность сделок, заключенных вследствие Н.,— 57.

НАСЛЕДОВАНИЕ, НАСЛЕДСТВО — основания Н. — 540; время открытия Н. — 541; место открытия Н. — 542; граждане, которые могут быть наследниками,— 543; граждане, не имеющие права наследования,— 544; Н. по закону — 545, 546; Н. по праву представления — 545; право гражданина завещать свое имущество по своему усмотрению — 547; право на обязательную долю в наследстве — 548; подназначение наследника — 549; Н. части имущества, оставшейся незавещанной,— 550; завещательный отказ — 551; возложение на наследника совершения действия для общеполезной цели — 552; формы завещаний — 553—554; подпись завещания другим лицом — 555; отмена и изменение завещания — 556; исполнение завещания — 557; полномочия исполнителя завещания — 558; принятие Н. — 559; продление срока для принятия Н. — 560; переход права на принятие Н. — 561; права наследника, вступившего во владение и управление Н. имуществом до явки других наследников,— 562; отказ от Н. — 563; приращение Н. доли — 564; переход Н. к государству — 565; ответственность наследника по долгам наследодателя — 566; порядок предъявления претензии кредиторам — 567; охрана Н. имущества — 568; назначение хранителя и опекуна наследственного имущества — 569; выдача свидетельства о праве на Н. — 570; срок для выдачи свидетельства о праве на наследство — 571; раздел наследственного имущества — 572; наследование в колхозном дворе — 573; распоряжение вкладчика своим вкладом на случай смерти — 574.

НАХОДКА — 146—148.

НЕВОЗМОЖНОСТЬ ИСПОЛНЕНИЯ — Н. и. как основание прекращения обязательства — 238; Н. и. окончания работ по договору подряда — 375.

НЕДЕЕСПОСОБНОСТЬ, НЕДЕЕСПОСОБНЫЙ — 16; недействительность сделки, заключенной Н.,— 53; ответственность за вред, причиненный Н.,— 462. См. также Граждане.

НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ СДЕЛКИ — Н. с., направленных на ограничение правоспособности или дееспособности — 12; Н. с., заключенной с нарушением требуемой законом формы,— 46—48; Н. с., не соответствующей требованиям закона,— 49; Н. с., совершенной с целью заведомо противной интересам государства и общества,— 50; Н. с. юридического лица, противоречащей его целям,— 51; Н. с., совершенной несовершеннолетним,—52, 55; Н. с., совершенной недееспособным,—53; Н. с. мнимой и притворной — 54; Н. с., совершенной под влиянием заблуждения,— 56; Н. с., совершенной под влиянием обмана, насилия, угрозы, злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной или стечения тяжелых обстоятельств,— 57; Н. с., совершенной гражданином, злоупотребляющим спиртными напитками или наркотическими веществами — 58; Н. с., совершенной гражданином, не способным понимать значения своих действий,— 59; момент, с которого сделка считается недействительной,— 60; последствия Н. части с. — 61; Н. с. при нарушении формы соглашения о неустойке — 193; договора поручительства — 205; договора купли-продажи — 242.

НЕДОПОСТАВКА ИЛИ НЕВЫБОРКА ПРОДУКЦИИ — 269.

НЕДОСТАТКИ — Н. проданной вещи — 249—252; Н. поставленной продукции — 271—273; Н. имущества, передаваемого по договору имущественного найма,— 291; Н. имущества, передаваемого в безвозмездное пользование,— 356; Н. в работах по договору подряда — 371, 372; Н. по договору подряда на капитальное строительство — 381.

НЕДРА ЗЕМЛИ — 96.

НЕЖИЛЫЕ ПОМЕЩЕНИЯ — 287.

НЕКОМПЛЕКТНАЯ ПРОДУКЦИЯ — 274.

НЕОБХОДИМАЯ ОБОРОНА КАК ОСНОВАНИЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ ВОЗМЕЩЕНИЯ ВРЕДА — 458.

НЕОСНОВАТЕЛЬНОЕ ПРИОБРЕТЕНИЕ ИМУЩЕСТВА — обязательства из Н. п. и. — 483—486.

НЕОСТОРОЖНОСТЬ КАК ФОРМА ВИНЫ — 226; Н. кредитора — 227; Н. потерпевшего — 468.

НЕПРЕОДОЛИМАЯ СИЛА — 86, 437, 464.

НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИЕ — дееспособность Н. — 13, 14; недействительность сделки Н. — 52, 55; личная собственность Н. на дом (часть дома) — 107, 108, 109; доля Н. члена колхозного двора — 130, 131; ответственность за вред, причиненный действиями Н. — 460, 461; права Н. на возмещение вреда, вызвавшего смерть лица, предоставлявшего иждивение,— 470; возмещение вреда, причиненного Н.,— 475; обязательная доля Н. в наследстве — 548.

НЕТРУДОВЫЕ ДОХОДЫ — обращение в доход государства паевого взноса, внесенного за счет Н. д.,— 36; недопустимость использования имущества, находящегося в личной собственности для извлечения Н. д.,— 111.

НЕТРУДОСПОСОБНЫЕ ИЖДИВЕНЦЫ — см. Иждивенцы.

НЕУСТОЙКА — исковая давность при взыскании Н. — 80; Н. как способ обеспечения обязательства — 191, 192; формы соглашения о Н. — 193; Н. и убытки — 220; уменьшение Н. — 221; Н. по договору поставки — 270, 276; Н. по договору подряда — 382. См. также Штраф.

НОРМА ЖИЛОЙ ПЛОЩАДИ — см. Жилая площадь.

НОТАРИАЛЬНАЯ КОНТОРА, НОТАРИАЛЬНЫЕ ОРГАНЫ — внесение денег и ценных бумаг во исполнение обязательств в депозит Н. к. — 190, 377; отмена или изменение завещания путем подачи заявления в Н. к. — 556; подача Н. к. заявления о принятии наследства — 559; подача Н. к. заявления об отказе от наследства — 563; принятие Н. к. мер по охране наследственного имущества — 568, 569; выдача Н. к. свидетельства о праве на наследство — 570.

НОТАРИАЛЬНОЕ УДОСТОВЕРЕНИЕ СДЕЛКИ (НОТАРИАЛЬНАЯ ФОРМА СДЕЛКИ) — 47; последствия несоблюдения формы сделки — 47, 48; Н. у. доверенности — 66; Н. у. передоверия — 69; Н. у. о залоге жилого дома — 197; Н. у. купли-продажи жилого дома — 242; Н. у. договора дарения — 256; Н. у. договора об отчуждении дома с условием пожизненного содержания — 251; Н. у. завещания — 540; заявление Н. у. — 69, 554.

О

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ — 191—212. См. также Неустойка. Залог. Поручительство. Задаток.

ОБМАН — совершение сделки под влиянием О. — 57.

ОБОРУДОВАНИЕ — О. как объект права государственной собственности — 97, 99; собственность колхозов и иных кооперативных организаций, их объединений — 101, 102; собственность профсоюзных и иных общественных организаций — 104, 105; обеспечение строительства О. — 219.

ОБРАЗЦЫ — определение качества поставляемой продукции по О. — 241.

ОБРАТНОЕ ТРЕБОВАНИЕ — см. Регресс.

ОБРАЩЕНИЕ ВЗЫСКАНИЯ — порядок О. в. на государственное имущество — 99; порядок О. в. на имущество колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений — 102; порядок О. в. на имущество профсоюзных и иных общественных организаций — 105; О. в. на долю в общем имуществе — 123, 126; О. в. на вклады граждан в кредитных учреждениях — 395.

ОБЩАЯ СОБСТВЕННОСТЬ — понятие общей собственности — 117; владение, пользование и распоряжение О. с. — 118; расходы по содержанию имущества, находящегося в О. с., — 119; право участника О. долевой с. на отчуждение доли — 120; право преимущественной покупки — 121; выдел доли из О. имущества — 122; обращение взыскания на долю в О. имуществе — 123; прекращение права О. с. государства, граждан, кооперативных и иных общественных организаций — 124; порядок пользования жилым домом, находящимся в О. с. — 125; последствия изменения жилого дома, находящегося в О. с. — 125. См. Колхозный двор.

ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ — защита гражданских прав О. о. — 6; О. о. как юридические лица — 24, 35, 36, 37; право собственности О. о. — 100, 101, 103, 104; истребование О. о. неправомерно отчужденного имущества — 153. См. Юридические лица.

ОБЪЕКТЫ ПРАВА (вещи) — см. Вещи.

ОБЯЗАТЕЛЬНАЯ ДОЛЯ — О. д. в наследстве — 548.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА — общие положения об О. — 160—239; понятие О. — 160; содержание О., вытекающих из актов планирования, — 161; проценты по О. — 180; солидарные О. — 185—188; солидарные требования — 180. См. Сделки. Договор. Исполнение обязательств. Обеспечение исполнения О., Уступка требования и перевод долга. Прекращение О.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА, — общие основания ответственности за причинение вре-

да — 454; ответственность организации за вред, причиненный по вине ее работников, — 455; ответственность за вред, причиненный действиями должностных лиц в области административного управления, — 456; ответственность за вред, причиненный должностными лицами органов дознания, следствия, прокуратуры и суда, — 457; вред, причиненный в состоянии необходимой обороны, — 458; ответственность за вред, причиненный в состоянии крайней необходимости, — 459; ответственность за вред, причиненный несовершеннолетним, — 460, 461; ответственность за вред, причиненный гражданином, признанным недееспособным, — 462; ответственность за вред, причиненный гражданином, неспособным понимать значения своих действий, — 463; ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности, — 464; ответственность за вред, совместно причиненный несколькими лицами, — 465; права регресса к лицу, причинившему вред — 466; объем, характер и размер возмещения вреда — 467; учет вины потерпевшего и имущественного положения лица, причинившего вред, — 468; возмещение вреда в случае повреждения здоровья — 469; ответственность за повреждение здоровья или смерть гражданина, за которого причинивший вред обязан уплачивать страховые взносы, — 470; ответственность за повреждения или смерть гражданина, за которого причинивший вред не обязан уплачивать страховые взносы, — 471; возмещение вреда, связанного с повреждением здоровья гражданина, которому не назначены пособие или пенсия, — 472; регрессные требования органов социального страхования и социального обеспечения — 473; ответственность за повреждение здоровья или смерть гражданина, не подлежащего социальному страхованию, — 474; возмещение вреда при повреждении здоровья гражданина, не достигшего пятнадцати лет — 475; изменение размера возмещения по требованию потерпевшего в случае изменения состояния его трудоспособности — 476; изменение размера возмещения по требованию лиц, причинивших вред — 477; платежи по возмещению вреда — 478; возмещение расходов на погребение — 479; возмещение вреда в случае прекращения юридического лица, обязанного к возмещению, — 480; приостановление течения срока давности по искам о возмещении вреда — 481.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ СПАСАНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ИМУЩЕСТВА, — 482.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ ПРИОБРЕТЕНИЯ ИЛИ СБЕРЕЖЕНИЯ ИМУЩЕСТВА ЗА СЧЕТ ДРУГОГО ЛИЦА БЕЗ ДОСТАТОЧНЫХ ОСНОВАНИЙ — обязанности возврата неосновательно приобретенного имущества — 483; обязанность возвратить доходы от пользования неосновательно приобретенным имуществом — 484; обязанности возврата неосновательно сбереженного имущества — 485; имущество, не подлежащее возврату, — 486.

ОБЪЯВЛЕНИЕ ГРАЖДАНИНА УМЕРШИМ — 21; последствия явки гражданина О. у. — 22.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ИЗ ПУБЛИЧНОГО ОБЕЩАНИЯ ВОЗНАГРАЖДЕНИЯ — ОБЪЯВЛЕНИЕ КОНКУРСА, — 449; использование премированных по конкурсу произведений науки, литературы, искусства — 452; возврат участникам конкурса представленных работ — 453.

ОГРАНИЧЕНИЕ — недопустимость О. правоспособности и дееспособности граждан — 12; О. применения иностранного закона — 568.

ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО — 13—17; О. для охраны имущества безвестно отсутствующего — 19; О. над наследственным имуществом — 569.

ОРУЖИЕ — приобретение О. — 138.

ОСОБЫЕ УСЛОВИЯ ПОСТАВКИ — 275; ответственность за нарушение обязанностей по договору поставки в соответствии с О. у. п. — 276.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ — юридических лиц по обязательствам — 32; разграничение О. юридических лиц — 33—37; О. колхозного двора по обязательствам его членов — 129; солидарная О. — 185—189; О. кредитора, уступившего требование — 214; О. за нарушение обязательств — 219—230; О. продавца за отчуждение проданной вещи у покупателя — 254; О. за нарушение договора поставки — 276; О. нанимателя за ухудшение имущества — 294, 302; О. за недостатки имущества, переданного в безвозмездное пользование — 356; давность по искам об О. подрядчика — 372; О. сторон за нарушение договора подряда — 382; О. за невыполнение плана грузовых перевозок — 387; О. за просрочку доставки груза — 390; О. перевозчика за утрату, недостачу и повреждение груза — 392; размер О. автотранспортной организации за утрату, недостачу, повреждение груза — 393; О. перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира — 395; О. комиссионера за сохранность имущества комитента — 422; О. за сохранность имущества по договору хранения — 436—443; О. автора за нарушение договора — 524; О. организации за нарушение договора с автором — 525; См. также Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда. Исполнение обязательств.

ОТВОД — О. заместителя поверенного — 408.

ОТКАЗ ОТ НАСЛЕДСТВА — 563.

ОТКРЫТИЕ — регулирование отношений в связи с О. — 3; О. как основание возникновения гражданских прав и обязанностей — 4; права автора О. — 530; переход права автора О. по наследству — 531; споры об авторстве на О. — 532.

ОТКРЫТИЕ НАСЛЕДСТВА — время О. н. — 541; место О. н. — 542.

ОТСУЖДЕНИЕ — ответственность продавца в случае О. вещи у покупателя — 254.

ОТСУТСТВИЕ БЕЗВЕСТНОЕ — см. Безвестное отсутствие.

ОТЧЕТ — О. поверенного — 409; О. исполнителя завещания — 558.

ОТЧУЖДЕНИЕ ЖИЛОГО ДОМА С УСЛОВИЕМ ПОЖИЗНЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ — понятие договора О. д. с условием П. с. — 259; форма и условия договора — 260, 261; обеспечение исполнения договора — 262; последствия случайной гибели дома — 263; изменение или расторжение договора с условием П. с. по требованию одной из сторон — 264, 265; последствия расторжения договора с условием П. с. — 266; прекращение договора О. ж. д. с условием П. с. — 267; порядок отчуждения памятников истории и культуры — 138[1].

ОХРАНА — О. гражданских прав — 5—7; О. авторских прав — 492—513. См. также Авторское право.

П

ПАТЕНТ — 533; право обладателя П. — 535.

ПЕНЯ — см. Неустойка.

ПЕРЕВОД ДОЛГА — 217; форма перевода долга — 218.

ПЕРЕВОД — П. произведений на другой язык — 487, 502.

ПЕРЕВОДЧИК — авторское право П. — 503, 504.

ПЕРЕВОЗКА — понятие договора П. груза — 384; договор перевозки пассажиров — 385; условия П. грузов, пассажиров и багажа — 386; ответственность за невыполнение плана грузовых П. — 387; плата за П. грузов, пассажиров и багажа автомобильным транспортом — 388; погрузка и выгрузка грузов, перевозимых автотранспортом,— 389; срок доставки груза и багажа и ответственность за просрочку — 390; прекращение договора перевозки по требованию пассажира — 391; ответственность перевозчика за утрату, недостачу и повреждение груза или багажа — 392; размер ответственности автотранспортной организации за утрату, недостачу и повреждение груза — 393; претензии и иски по П. — 394; ответственность перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира — 395.

ПЕРЕДАЧА — П. государственных предприятий, зданий, сооружений — 97; П. вещей — 136, 137, 224.

ПЕРЕДОВЕРИЕ — 69.

ПЕРЕХОД ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ — П. п. с. к приобретателю имущества по договору — 136; П. п. с. на произведения изобразительного искусства по заказу — 526.

ПЛАТЕЖИ — П. по страхованию — 397, 398; П. при расчетах между организациями — 401; П. по возмещению вреда — 478; П. по возмещению вреда, причитающегося с ликвидируемых юридических лиц,— 480.

ПЛАТИНА — см. Драгоценные металлы.

ПЛОДЫ — право собственности на П. — 141.

ПОВЕРЕННЫЙ — см. Поручение.

ПОГРЕБЕНИЕ — возмещение расходов на П. — 479.

ПОДНАЕМ — 297.

ПОДНАЗНАЧЕНИЕ НАСЛЕДНИКА — 549.

ПОДРЯД — договор П. — 361; выполнение П. работ гражданином — 362; смета при выполнении П. работ — 363; выполнение работы из материала подрядчика и его средствами — 364; выполнение работы из материала заказчика — 365; обязанность подрядчика сохранять вверенное ему имущество — 366; передача организациями материалов и оборудования по договору П. — 367; риск случайной гибели материалов — 368; обстоятельства, о которых подрядчик обязан предупредить заказчика,— 369; последствия неисполнения заказчиком требований подрядчика — 370; обязанность заказчика принять работу, выполненную подрядчиком — 371; давность по искам об ответственности подрядчика — 372; права заказчика в случае нарушения договора подрядчиком — 373; уплата вознаграждения подрядчику — 374; расчеты между сторонами в случае гибели предмета П. или невозможности окончания работы — 375; права заказчика во время выполнения работы — 376; последствия неявки заказчика за получением выполненной работы — 377; типовые договоры бытового заказа — 378.

ПОДРЯД НА КАПИТАЛЬНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО — договор П. на к. с. — 379; генеральный подрядчик и субподрядчик — 380; права заказчика — 381; ответственность сторон за нарушение договора П. на к. с. — 382; правила о договорах П. на к. с. — 383.

ПОЖИЗНЕННОЕ СОДЕРЖАНИЕ — см. Отчуждение дома с условием пожизненного содержания.

ПОКУПАТЕЛЬ — см. Купля-продажа. Поставка.

ПОКУПКА — право преимущественной покупки — 121; см. также Купля-продажа.

ПОЛНОМОЧИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЯ — см. Доверенность.

ПОЛЬЗОВАНИЕ — П. как правомочие собственника — 93; П. общей долевой собственностью — 118; порядок П. имуществом колхозного двора — 128; П. нанятым имуществом — 293; плата за П. нанятым имуществом — 296; безвозмездное П. имуществом — 353—360.

ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО — установление П. над гражданином, злоупотребляющим спиртными напитками или наркотическими веществами,— 15. См. также Опека и попечительство.

ПОРУЧЕНИЕ — договор П. — 406; исполнение П. в соответствии с указаниями доверителя — 407; личное исполнение П. поверенным — 408; обязанности поверенного — 409; обязанности доверителя — 410; прекращение договора П. — 411; последствия прекращения частично исполненного договора — 412; обязанности наследников поверенного — 413.

ПОРУЧИТЕЛЬСТВО — 205; ответственность поручителя — 206; права и обязанности поручителя в случае предъявления к нему иска — 207; права поручителя, исполнившего обязательство,— 208; извещение поручителя об исполнении обязательства должником — 209; прекращение П. — 210.

ПОСТАВКА — договор П. — 268; недопоставка или невыборка продукции — 269; ассортимент поставляемой продукции — 270; качество поставляемой продукции — 271; срок исковой давности по искам о недостатках поставленной продукции — 272; сроки предъявления претензий в связи с недостатками поставленной продукции — 273; комплектность поставляемой продукции — 274; положения о П. и Особые условия П. — 275; ответственность за нарушение договора П. — 276.

ПОСТАНОВОЧНЫЙ ДОГОВОР — 517.

ПОТЕРПЕВШИЙ — П. по сделке, признанной недействительной,— 57; учет вины П. и имущественного положения лица, причинившего вред — 468; изменение размера возмещения по требованию потерпевшего в случае изменения состояния его трудоспособности — 476.

ПОЧТА — сдача вещей на П. для пересылки приобретателю — 137.

ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ — общие положения о правомочиях собственника в видах собственности — 93, 94; П. с. государственной — 95, 99; П. с. колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений — 100—102; П. с. профсоюзных и иных общественных организаций — 103—105; личная собственность — 106—116; общая собственность — 117—135; возникновение и прекращение П. с. —136—152; защита П. с. — 153—159.

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ — П. граждан — 9; содержание П. граждан — 10; недопустимость ограничения П. граждан — 12; П. юридического лица — 26; П. иностранных граждан — 575; П. лиц без гражданства — 576.

ПРЕДДОГОВОРНОЙ СПОР — разрешение П. с. — 168.

ПРЕДПРИЯТИЕ — 96—99.

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО — П. юридических лиц — 31; П. на заключение сделок — 63; последствия заключения сделки лицом не уполномоченным или с превышением полномочий — 64.

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ — П. о. исполнением — 231; П. о. зачетом — 232; П. о. совпадением должника и кредитора в одном лице — 235; П. о. соглашением сторон — 236; П. или изменение обязательства вследствие изменения плана — 237; П. о. невозможностью исполнения — 238; П. о. смертью гражданина или ликвидацией юридического лица — 239. См. также Обязательства.

ПРЕТЕНЗИИ — сроки предъявления П. в связи с недостатками проданной вещи — 250; П. по поводу недостатков вещи, проданной с гарантийным сроком,— 251; сроки предъявления П. в связи с недостатками поставленной продукции — 273; П. и иски по перевозкам — 394; порядок предъявления П. кредиторами — 567.

ПРИГУЛЬНЫЙ СКОТ — 149.

ПРИМЕНЕНИЕ В КИРГИЗСКОЙ ССР ГРАЖДАНСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ДРУГИХ СОЮЗНЫХ РЕСПУБЛИК — 8.

ПРИМЕНЕНИЕ ГРАЖДАНСКИХ ЗАКОНОВ ИНОСТРАННЫХ ГОСУДАРСТВ — З., применяемый к форме сделки,— 578; З., применяемый к обстоятельствам по внешнеторговым сделкам,— 579; З., применяемый к наследованию,— 580; ограничение применения иностранного закона — 581.

ПРИНАДЛЕЖНОСТЬ — 140.

ПРИНЯТИЕ НАСЛЕДСТВА — см. Наследование.

ПРИОБРЕТАТЕЛЬ — 136, 137, 154, 156, 259—267.

ПРИОБРЕТЕНИЕ ИМУЩЕСТВА БЕЗ ДОСТАТОЧНЫХ ОСНОВАНИЙ — обязанность возврата неосновательно приобретенного имущества — 483, 484; имущество, не подлежащее возврату,— 486.

ПРИОСТАНОВЛЕНИЕ ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ — 86, 481.

ПРИТВОРНЫЕ СДЕЛКИ — 54.

ПРИЧИНЕНИЕ ВРЕДА — см. Вред. Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда.

ПРОИЗВЕДЕНИЕ — см. Авторское право.

ПРОДАЖА В КРЕДИТ — см. Купля-продажа.

ПРОКАТ — см. Имущественный наем.

ПРОСРОЧКА — П. должника — 228; П. должника по денежному обязательству — 229; просрочка кредитора — 230.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СОЮЗЫ — П. с. как юридические лица — 23—41; собственность П. с. — 103—105.

ПРОЦЕНТЫ — 180; П. при просрочке должника по денежному обязательству — 229; П. по договору займа — 280.

Р

РАЗДЕЛ — общей собственности государства и граждан, кооперативных или общественных организаций и граждан — 124; Р. колхозного двора — 132, 134; Р. наследственного имущества — 572.

РАСПОРЯЖЕНИЕ ИМУЩЕСТВОМ — Р. и. собственником — 93; Р. и. государственным — 95, 97, 98; Р. и. колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений — 100; Р. и. профсоюзных и иных общественных организаций — 103; запрещение Р. самовольно построенным домом — 110; порядок Р. общей долевой собственностью — 118, 139; Р. вкладчиком своим вкладом — 405; Р. вкладчиком своим вкладом на случай смерти — 574.

РАСТОРЖЕНИЕ ДОГОВОРА — Р. д. купли-продажи — 246, 247; Р. д. подряда — 370, 373, 376; Р. д. хранения — 434.

РАСЧЕТНЫЕ И КРЕДИТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ — расчеты между предприятиями — 401; распоряжение денежными средствами, хранящимися на счетах организаций в кредитных учреждениях,— 402; кредитование организаций — 403; банковские ссуды гражданам — 404; вклады граждан в кредитных учреждениях — 405.

РАЦИОНАЛИЗАТОРСКИЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ — регулирование отношений в связи с Р. п. — 3; Р. п. как основание возникновения гражданских прав и обязанностей — 4; права автора Р. п. — 536; участие изобретателя и рационализатора во внедрении Р. п. — 537; переход права автора изобретения и Р. п. по наследству — 538; разрешение споров об авторстве на Р. п. — 539.

РЕГИСТРАЦИЯ — юридического лица — 26; регистрация строений — 242.

РЕГРЕСС — Р. по солидарному обязательству — 188; право Р. к лицу, причинившему вред,— 466; регрессные требования органов социального страхования и социального обеспечения и колхозов — 473.

РЕКВИЗИЦИЯ — 151.

РЕМОНТ — Р. капитальный — 294; Р. текущий — 295.

РИСК СЛУЧАЙНОЙ ГИБЕЛИ — 139; Р. с. г. материалов — 368.

РОДИТЕЛИ — совершение Р. сделок от имени несовершеннолетних — 13, 14; ответственность Р. за действия несовершеннолетних, причинивших вред,— 460, 461; наследственные права Р. — 545, 548.

РУЧАТЕЛЬСТВО — Р. комиссионера (делькредере) — 421, 426.

С

САМОВОЛЬНАЯ ПОСТРОЙКА — 110.

САНКЦИЯ — см. Ответственность. Неустойка. Штраф.

СБЕРЕЖЕНИЯ ИМУЩЕСТВА — обязанность возврата неосновательно С. и. — 485.

СБОРЫ — уплата С. при общей собственности — 119.

СВИДЕТЕЛЬСТВО — выдача С. о праве на наследство — 570; срок для выдачи С. о праве на наследство — 571.

СДЕЛКИ — С. как основание возникновения гражданских прав и обязанностей — 4; заключение С. несовершеннолетними — 13, 14; понятие и виды С. — 42; форма С. — 43; устные С. — 44; письменные С. — 45; последствия несоблюдения простой письменной формы С. — 47; обязательность нотариальной формы С. и последствия ее несоблюдения — 48; недействительность С., не соответствующей требованиям закона,— 49; недействительность С., совершенной с целью, противной интересам государства и общества,— 50; недействительность С. юридического лица, противоречащей его целям,— 51; недействительность С., совершенной несовершеннолетним,— 52, 55; недействительность С., совершенной гражданином, признанным недееспособным,— 53; недействительность мнимой и притворной С. — 54; недействительность С., совершенной под влиянием заблуждения, обмана, насилия, угрозы, злонамеренного соглашения представителя одной стороны с другой стороной или стечения тяжелых обстоятельств,— 56, 57; недействительность С., совершенной гражданином, злоупотребляющим спиртными напитками или наркотическими веществами,— 58; недействительность С., совершенной гражданином, не способным понимать значения своих действий,— 59: момент, с которого С. считается недействительной,— 60; последствия недействительности части С. — 61; С., совершенные под условием,— 62; внешнеторговые С. — 577, 578, 579. См. также Договор. Недействительность сделки. Форма.

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ ПРОДУКЦИЯ — см. Контрактация. Комиссия.

СЕРЕБРО — см. Драгоценные металлы.

СКОТ — предельное количество С., который может находиться в личной собственности граждан,— 113; безнадзорный и пригульный скот — 149.

СЛАБОУМИЕ — влияние С. на дееспособность — 16.

СМЕРТЬ — объявление гражданина умершим — 21; последствия явки гражданина, объявленного умершим,— 22; прекращение доверенности вследствие С. гражданина, выдавшего или получившего доверенность,— 70; прекращение договора вследствие С. доверителя или поверенного — 411: С. комитента — 428; право иждивенцев на возмещение вреда в случае причинения С. — 470, 474. См. также Наследование.

СМЕШАННАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ — 227; С. о. за причиненный вред — 468.

СОАВТОРСТВО — 494, 510, 532, 539.

СОБСТВЕННОСТЬ — С. социалистическая и личная — 94; государственная С. — 95—99; С. колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений — 100—102; С. профсоюзных и иных общественных организаций — 103—105; личная С. — 106—116; общая С. — 117—134; С. единоличного крестьянского двора — 135; возникновение и прекращение права С. — 136—152; защита права С. — 153—159. См. также Вещи. Жилой дом.

СОВЕРШЕННОЛЕТИЕ — 11.

СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ — договор о С. д. — 444; ведение общих дел участников договора С. д. — 445; общее имущество участников договора С. д. — 446; общие расходы и убытки участников договора С. д. — 447; правила об отдельных видах С. д. — 448.

СОГЛАШЕНИЕ — см. Договор. Сделки.

СОЛИДАРНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА — 185—189. См. также Ответственность.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ СОБСТВЕННОСТЬ — см. Собственность.

СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ — учет получаемых потерпевшим

сумм по С. с. при возмещении вреда — 470, 471; регрессные требования органов С. с. — 473.

СПАСАНИЕ — обязательства, возникающие вследствие С. социалистического имущества,— 482.

СРОКИ — С. для признания гражданина безвестно отсутствующим — 18—21; определение С. — 72; начало течения С. — 73; окончание С., исчисляемого годами,— 74; окончание С., исчисляемого месяцами,— 75; окончание С. исчисляемого неделями,— 76; окончание С. в нерабочий день — 77; порядок совершения действий в последний день С. — 78; общие С. исковой давности — 79; сокращенные С. исковой давности — 80; недействительность соглашения об изменении С. исковой давности — 81; рассмотрение иска независимо от истечения С. исковой давности — 82; начало течения С. исковой давности — 84; С. исковой давности при перемене лиц в обязательстве — 85; приостановление течения С. исковой давности — 86; перерыв течения С. исковой давности — 87; приостановление, перерыв и восстановление сокращенных С. — 89; применение исковой давности к искам по дополнительным требованиям — 92; С. в предложении заключить договор — 164, 165; С. исполнения обязательства — 170; гарантийные С. при купле-продаже — 250—253; С. при поставке — 272, 273; С. договора имущественного найма — 287—289; С. договора безвозмездного пользования имуществом — 354; С. по искам об ответственности подрядчика — 372; С. при перевозках — 390, 394; С. при договоре хранения — 434, 440; приостановление С. давности по искам о возмещении вреда — 481; С. действия авторского права — 509—511; С. выдачи патента — 535; С. принятия наследства — 559—560; С. для выдачи свидетельства о праве на наследство — 571.

ССУДЫ — С., выдаваемые ломбардами,— 283; С. касс взаимопомощи — 284; банковские С. гражданам — 404.

СТРАХОВАНИЕ — виды С. — 396; обязательное С. — 397; добровольное С. — 398; переход к страховой организации прав страхователя — 399; правила С. — 400.

СТРОЕНИЕ — см. Жилой дом.

СУБПОДРЯДЧИК — 380.

СЦЕНАРНЫЙ ДОГОВОР — 517.

Т

ТИПОВОЙ УСТАВ — Т. у. городского ломбарда — 283; Т. у. касс общественной взаимопомощи — 284.

ТОВАРИЩЕСКИЙ СУД — защита гражданских прав — 6.

ТОВАРНЫЕ ЗНАКИ — 29.

ТОРГОВЛЯ — см. Купля-продажа. Внешняя торговля.

ТРАНСПОРТ — см. Перевозка.

ТРЕТЕЙСКИЙ СУД — 6, 72, 88, 168, 221.

У

УБЫТКИ — понятие У. — 219; обязанность должника возместить У. — 219, 228; соотношение между неустойкой и У. — 220; У. не освобождают должника от исполнения обязательства — 223; У. в связи с неисполнением обязательства выполнить определенную работу — 225; У. при исполнении двухстороннего обязательства — 227; У. при просрочке должника — 228; У. при просрочке кредитора — 230; У. при исполнении договора купли-продажи — 246, 247, 249, 254; взыскание У. при исполнении договора поставки — 276; У. при исполнении договора имущественного найма — 292, 294; У. при исполнении договора безвозмездного пользования — 355; У. при исполнении договора подряда — 370, 373, 376; У. при исполнении договора подряда на капитальное строительство — 382; У. при нарушении договора хранения — 441; покрытие У., возникающих при совместной деятельности,— 447; У. при нарушении авторских прав — 513. См. также Вред. Ущерб.

УВЕЧЬЕ — возмещение вреда, причиненного У.,— 470, 474, 475.

УГРОЗА — недействительность сделки, совершенной под влиянием У.,— 57.

УДОСТОВЕРЕНИЕ — удостоверение сделок — 43, 45, 46, 66, 69, 242, 261, 286; удостоверение завещания — 553—554.

УМЫСЕЛ — У. как элемент вины — 226; У. кредитора при просрочке — 230; У. потерпевшего — 464.

УПРАВЛЕНИЕ ОПЕРАТИВНОЕ — 95; У. о. имуществом — 118[1].

УСЛОВНЫЕ СДЕЛКИ — 62.

УСТАВ — У. юридического лица — 25—28, 36, 40.

УСТУПКА ТРЕБОВАНИЙ — 213—218.

УСЫНОВИТЕЛИ — 13, 14, 545.

УЧРЕЖДЕНИЯ КАК ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА — 24.

УЩЕРБ — У. при страховании — 397—400. См. также Вред.

Ф

ФИЛИАЛЫ — Ф. юридических лиц — 31.

ФИРМА — фирменные наименования — 29.

ФОНДЫ — централизованные Ф. кооперативных систем — 102.

ФОРМА — Ф. поручительства — 205; Ф. уступки требования и перевод долга — 218; Ф. договора купли-продажи жилого дома — 242; Ф. договора дарения — 258; Ф. договора отчуждения дома с условием пожизненного содержания — 261; Ф. договора имущественного найма — 286; Ф. договора комиссии — 415; Ф. договора хранения — 433; объективная форма произведения автора — 487, 489, 490; Ф. авторского договора — 518; Ф. завещания — 553; См. также Сделки. Договор.

Х

ХРАНЕНИЕ — Х. найденных вещей — 147; понятие договора Х. — 432; форма договора Х. — 433; прекращение договора Х. — 434; обязанности хранителя — 435; вознаграждение и возмещение расходов хранителю — 436; ответственность хранителя за утрату, недостачу и повреждение имущества — 437, 438; ответственность за утрату или повреждение имущества в гостиницах, общежитиях и т. п. — 439; по-

следствия нарушения срока обратного получения имущества по договору Х. — 440; возмещение убытков, причиненных хранителю,— 441; договор Х. с обезличением вещей — 442; обязательство Х. в силу закона — 443.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЗАКАЗ — 517.

Ц

ЦЕНА — Ц. в договоре купли-продажи — 243; Ц. в договоре поставки — 268; Ц. в договоре контрактации сельскохозяйственной продукции — 278; Ц. в договоре комиссии — 415, 420, 427.

ЦЕННОСТИ — валютные Ц. — 152.

ЦЕННЫЕ БУМАГИ — истребование Ц. б. от добросовестного приобретателя — 156.

Ч

ЧЕСТЬ — защита Ч. и достоинства — 7.

ЧЛЕНЫ ОРГАНИЗАЦИИ — ответственность кооперативных, общественных организаций и ее членов — 36.

ЧЛЕНЫ СЕМЬИ — см. Наем жилого помещения.

Ш

ШТРАФ — наложение Ш. судом за неисполнение решения об опровержении сведений, порочащих честь и достоинство гражданина,— 7. См. также Неустойка. Ответственность за нарушение обязательства. Обеспечение исполнения обязательства.

Ю

ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА — понятие Ю. л. — 23; Ю. л. — 24; устав (положение) Ю. л. — 25; правоспособность Ю. л. — 26; образование Ю. л. — 27; наименование Ю. л. — 29; место нахождения Ю. л. — 30; филиалы и представительство Ю. л. — 31; ответственность Ю. л. — 32; разграничение ответственности Ю. л. — 33—37; прекращение Ю. л. — 38; прекращение государственных организаций, являющихся Ю. л.,— 39; прекращение кооперативных, государственно-кооперативных и общественных организаций — 40; использование имущества, оставшегося после ликвидации кооперативной, государственно-кооперативной или общественной организации,— 41; недействительность сделки Ю. л. — 51; возмещение вреда в случае прекращения Ю. л. обязанного к возмещению — 480; авторское право Ю. л. — 497.

ОГЛАВЛЕНИЕ

	Статьи	Стр.
Введение		
Раздел I		
ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ		
Глава 1. Основные положения	1—8	195—199
Глава 2. Лица		
1. Граждане	9—22	200—204
2. Юридические лица	23—41	204—209
Глава 3. Сделки	42—62	210—216
Глава 4. Представительство и доверенность	63—71	216—220
Глава 5. Исчисление сроков	72—78	220—221
Глава 6. Исковая давность	79—92	221—225
Раздел II		
ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ		
Глава 7. Общие положения	93—94	225
Глава 8. Государственная собственность .	95—99	226—227
Глава 9. Собственность колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений	100—102	227—228
Глава 10. Собственность профсоюзных и иных общественных организаций	103—105	228—229
Глава 11. Личная собственность	106—116	229—234
Глава 12. Общая собственность	117—135	235—241
Глава 13. Возникновение и прекращение права собственности	136—152	241—246
Глава 14. Защита права собственности . .	153—159	247—248
Раздел III		
ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОЕ ПРАВО		
1. Общие положения об обязательствах		
Глава 15. Возникновение обязательств . .	160—169	249—251
Глава 16. Исполнение обязательств . . .	170—190	251—256
Глава 17. Обеспечение исполнения обязательств	191—212	256—262
Глава 18. Уступка требования и перевод долга	213—218	262—263
Глава 19. Ответственность за нарушение обязательств	219—230	263—266
Глава 20. Прекращение обязательств . .	231—239	267—268
2. Отдельные виды обязательств		
Глава 21. Купля-продажа	240—255	269—274
Глава 22. Мена	256	274—275
Глава 23. Дарение	257—258	

	Статьи	Стр.
Глава 24. Отчуждение дома с условием пожизненного содержания . . .	259—267	275—277
Глава 25. Поставка	268—276	277—280
Глава 26. Государственная закупка сельскохозяйственной продукции у колхозов и совхозов	277—278	280—281
Глава 27. Заем	279—284	281—283
Глава 28. Имущественный наем	285—304	283—287
Глава 29. Наем жилого помещения . .	305	287—288
Глава 30. Безвозмездное пользование имуществом	353—360	288—289
Глава 31. Подряд	361—378	290—295
Глава 32. Подряд на капитальное строительство	379—383	295—296
Глава 33. Перевозка	384—395	297—302
Глава 34. Государственное страхование . .	396—400	302—303
Глава 35. Расчетные и кредитные отношения	401—405	303—305
Глава 36. Поручение	406—413	305—307
Глава 37. Комиссия	414—431	307—313
Глава 38. Хранение	432—443	313—316
Глава 39. Совместная деятельность . . .	444—448	316—317
Глава 40. Конкурс	449—453	317—319
Глава 41. Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда . .	454—481	319—328
Глава 42. Обязательства, возникающие вследствие спасания социалистического имущества	482	328
Глава 43. Обязательства, возникающие из неосновательного приобретения или сбережения имущества . .	483—486	328—329
Раздел IV АВТОРСКОЕ ПРАВО	487—529	330—345
Раздел V ПРАВО НА ОТКРЫТИЕ	530—532	345
Раздел VI ПРАВО НА ИЗОБРЕТЕНИЕ, РАЦИОНАЛИЗАТОРСКОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ И ПРОМЫШЛЕННЫЙ ОБРАЗЕЦ	533—539	345—349
Раздел VII НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО	540—574	349—361
Раздел VIII ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ИНОСТРАНЦЕВ И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА. ПРИМЕНЕНИЕ ГРАЖДАНСКИХ ЗАКОНОВ ИНОСТРАННЫХ ГОСУДАРСТВ, МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ И СОГЛАШЕНИЙ	575—582	361—365
Алфавитно-предметный указатель . . .		366

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС КИРГИЗСКОЙ ССР

(Издание третье, с изменениями и дополнениями на 30 июня 1986 года)

Чыгарышына жоопту́у *Н. Сыдыкова, Ф. Абдыкеримов*
Басманын редакторлору *Б. Соодаев, Ф. Закирова*
Тех. редактору *С. Ван*
Корректорлору *Ж. Бердикулова, О. Калькопф*

Терүүгө 19. 04. 86. берилди. Басууга 3. 09. 86. кол коюлду. Басмаканалык № 2 кагаз. Адабий арибн, жөнөкөй ыкма менен басылды. Форматы 84×108¹/₃₂. 12,25 физ. басма табак. 20,58 шарттуу басма табак. 20,514 учеттук табак. 20,79 боёк түшүрүү. Тиражы 5000. Заказ № 140. Баасы 90 т. Заказ боюнча.

Элдердин достугу ордендүү «Кыргызстан» басмасы. 720737, ГСП, Фрунзе шаары, Совет көчөсү, 170.
Кыргыз ССР басма, полиграфия жана китеп соода иштери боюнча мамлекеттик комитети. Кыргыз ССРинин 50 жылдыгы атындагы Кыргызполиграфкомбинаты.
720461, ГСП, Фрунзе, 5, Жигули көчөсү, 102.

90 т.

13-92